SOCIETATEA DE ŞTIINŢE ISTORICE
DIN ROMÂNIA

FILIALA CÂMPINA

ANUAR

NR. 6/MMXV

2015

Coordonator: Prof. dr. GHEORGHE RÂNCU

Redactori/referenţi: Bîlgă Gheorghe, Brezeanu Marius, Ciupală Alin, Dulă Marian, Focșa Mădălin-Cristian, Furdui Eliza, Furdui Ioan, Gheorghe Mariana, Luncă Gheorghe, Meleacă Niculae, Modoianu Gheorghe, Moga Petru, Pascu Gabriela, Pascu-Nica Ștefana, Pătrașcu Dinu Mihail, Râncu Gheorghe, Stanciu Gheorghe, Vasile Elena, Vâlcu Victoria, Zaharia Marius.

Tehnoredactare: Mădălin-Cristian Focșa, Marius Brezeanu, Sorin Milea

Editura: Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”, Câmpina

Foto coperta 1: Muzeul „Iulia Haşdeu”
Foto coperta 2: Casa memorială “Nicolaie Grigorescu”

Tipografierea și tirajul Anuarului/2015 au fost realizate prin Karta-Grafic, Ploiești cu sprijinul financiar al CONSILIULUI LOCAL și al PRIMĂRIEI MUNICIPIULUI CÂMPINA şi Parohia Sf. Nicolaie din Slobozia.

Notă:
Îi rugăm pe colaboratorii noștri, actuali și viitori, să-şi redacteze comunicările/articolele în conformitate cu normele ştiinţifice în vigoare.

Responsabilitatea pentru conţinutul fiecăruia dintre articolele publicate revine exclusiv autorului sau autorilor acestuia. Colegiul de redacţie atrage atenția cititorului, că temele abordate, maniera de redactare, cercetarea întreprinsă, calitatea informației istorice, veridicitatea înscrisului, tehnica de redactare, posibilele compilații ca și calitatea limbajului aparțin în exclusivitate fiecărui autor.

Redacţia

ISSN: 2069-2277

SUMAR

INTRODUCERE

Conştiinţa (conştienţa), privită din perspectivă psihologică este starea de recunoaştere a sinelui ca individ diferit faţă de ceilalţi. Ca o componentă a vieţii, şi doar la om, conştiinţa este cea mai complexă şi mai abstractă formă de organizare a materiei (teoria evoluţionistă) sau componentă a spiritului absolut (teoria creaţionistă). Ca „produs" al întregii chimii a organismului uman, conştiinţa de sine apare ca rezultat al sinapsei dintre axoni şi dentrite, în limbajul reacţiilor fizico-chimice ce au loc la nivelul celor două emisfere cerebrale.

De la conştiinţa de sine şi până la cea a raportării la marea comunitate (popor, naţiune) a apărut şi s-a dezvoltat istoria, ca o succesiune de fapte şi evenimente apărute în interdependenţa şi comunicarea dintre indivizi. De la individ la marele grup, traversând toate domeniile existenţei umane: economic, social, politic, ideologic, cultural şi religios s-au născut însuşirile popoarelor, experienţa şi mentalul, progresul ca şi regresul epocilor revolute. Defectele, ca şi calităţile se transmit ca un soft, program indus până la subconştient generaţiilor următoare.

Psihologia românilor apare, ca o însumare a tuturor celor ce ni s-au întâmplat din trecut şi până astăzi, prefigurând şi configurând viitorul. Cu cât mai surprinzător este, astăzi, să descoperi că ceea ce ştii şi conştientizezi s-a mai spus cândva. Este şi cazul lui Dumitru Drăghicescu, care în a sa lucrare „Din psihologia poporului român", editată în 1907, scria că în natura sufletului românesc s-au instalat: „pasivitatea, rezistenţa defensivă, resemnată, pasivă, supusă, înfrântă, lipsa de energie ofensivă"(1). Psihologia românului trecută prin spectrul analitic de către B.P.Haşdeu, D. Gusti, O. Densuşianu, N. Iorga, Gh. Brătianu, C-tin Rădulescu- Motru şi mulţi alţii până astăzi, configurează ceea ce crede românul despre sine, despre însuşirile sale malefice, dar şi despre cele benefice, superlative.

S-au mai conturat, în demersul istoric românesc, răbdarea, îngăduinţa, modestia timidă, cuminţenia versus încălcarea regulilor societale, înţelepciunea preventivă, dar lipsită de acţiunea energizantă, într-un ciclu repetabil al resemnării. De la autohtonism la modernism şi protocronism românul a fost analizat şi tratat ca un pacient la care patologia sa n-a fost, întotdeauna, urmată de „reţeta vindecătoare".

Biologi şi geneticieni, totodată, Spencer Wells şi Kenneth Kid reliefau că mulţi dintre noi ştim cine ne sunt bunicii, iar alţii chiar şi

străbunicii, „mai departe însă pătrundem pe tărâmul întunecat şi misterios al istoriei” (2), şi că zestrea noastră genetică – luată ca individ – face ca într-un interval de 500 de ani, fiecare să însumeze informaţii ale ADN de la cca. un milion de rude anterioare. De la psihologia individului la cea a colectivului nu mai este decât un pas. Popoarele, ca şi indivizii se caracterizează prin fenotipuri ce dau însuşiri psihologice comune, dar diferite de la o etnie la alta. Generaţiile îşi transmit genetic, prin tradiţie, prin educaţie şi cultură, modul de a gândi, de a întreprinde şi de a finaliza propriile gânduri şi acţiuni.

Privind din perspectiva teoriei straturilor pentru etnogeneza românească conchidem că, deşi suntem indo-europeni de rasă occidentală, avem apucături şi obiceiuri orientale. Chimia sufletului românesc este rezultatul unei interesante şi complexe combinaţii ieşită din sinteza daco-romană, peste care s-au aşezat şi interferat influenţele străine (adstratul etnic şi lingvistic). Sunt românii un popor de sinteză? Iată o întrebare la care este greu de dat un răspuns. Sunt astăzi popoare, naţiuni pure? Răspunsul este categoric NU. Opţiunea prooccidentală a românilor, atât pentru veacul al XIX-lea, ca şi după 1989 n-a adus după sine şi renunţarea la obiceiurile orientale. I-am da aici dreptate istoricului Lucian Boia, care afirma că: „Românii nu sunt nici occidentali, nici orientali” (3). Acest interesant melanj (n.n.) dă spiritului românesc: originalitate, rezistenţă temporală, dar şi bipolaritatea dintre bine şi rău. Laboratorul în care s-a zămislit psihologia românească n-a fost rezultatul vreunui experiment – chiar dacă, la începuturile modernităţii s-a vorbit despre proiecte ale unui stat dacic – cât, mai degrabă, produsul manierei în care poporul român s-a integrat în complexul raport dintre intern şi internaţional.

Demersul nostru – eseistic – nu îşi propune să vină cu răspusuri, care, încă, în 2015, nici nu pot fi date. De 25 de ani România se află, paradoxal, în aceeaşi tranziţie, şi aceasta pentru simplul fapt că opţiunea noastră nu este clară, omogenă. După cele trei dictaturi din secolul trecut şi de după „despărţirea” de comunism, românitatea începutului de mileniu trei nu acţionează ca un organism unitar, copiind diverse modele occidentale, dar rămânând prudentă şi autohtonistă în „hainele” specifice Orientului.

Un fapt este, însă cert, un popor nu poate fi împărţit în dihotomia bun sau rău, deci, implicit şi poporul român. El trebuie să părăsească palierul naţionalismului – depăşit, deja, de occidentali, ca de altfel, şi pe cel al izolaţionismului autohtonist, al diplomaţiei „în genunchi”, aşteptându-i pe alţii să decidă în locul său. Societatea civilă trebuie să

devină câmpul, sera roditoare pentru cultura viitoarelor generaţii. Investiţia în capitalul uman este soluţia cea mai avantajoasă, atât în plan spiritual, cât şi material pentru un popor.

În rândurile următoare ne propunem să prezentăm diverse ipostaze despre români, gânduri şi cugetări, mentalitate şi trăsături psihologice:

* România a intrat în Uniunea Europeană nepregătită în domeniul justiţiei şi al corupţiei, finanţe, educaţie şi respectul faţă de lege. Acum plăteşte pentru aceste greşeli;

* Parlamentul şi Consiliul Europei consideră România o ţară coruptă;

* Pentru român, „fie pâinea cât de rea – tot i-o fură cineva” (Ion Creangă);

* Românului îi ia ceva timp până se apucă de treabă, dar când se apucă, îndată se lasă (Ion Creangă);

* „Egalitatea nu există decât în matematică” (Mihai Eminescu);

* Surdul este persoana care nu vrea să asculte decât ce spune el;

* Cele mai obositoare zile sunt acelea în care n-ai făcut nimic;

* Românul se culcă flămând şi se trezeşte dator;

* „Ce poţi face astăzi lasă pe mâine, că poate nu mai este nevoie”;

* „Nu ne este frică de muncă pentru că ştim să ne ferim de ea”;

* Comparăte cu ceilalţi, ca să te cunoşti pe tine însuţi;

* Românul nu este optimist, nefiindu-i caracteristică o cultură politică participativă şi voluntaristă;

* Între sărăcie şi lux, între opulenţă şi supravieţuire s-a interpus şmecheria, devenită atât de proverbială la români;

* Românul trebuie să înveţe: să renunţe la mită, la şpagă; să empatizeze cu celălalt; să respecte legile şi regulile; să înveţe decenţa, bunul simţ, toleranţa; să devină voluntar. „A fi mare nu-i mirare, a fi om e lucru mare”;

* Cultura obişnuinţei apare la frontiera dintre: credinţă - cunoaştere, cultura proprie – civilizaţie, hedonism – stoicism, politicianism – profesionalism, drepturi – răspunderi, individ – societate;

* Românul este bine văzut de european la capitolul creaţie, nivel de inteligenţă, creativitate şi adaptare în răbdare.

* Un internaut comentează pe reţelele de socializare: „Nu lucrează în wekend, dar nici în zilele care se termină în „i” (adică cele de luni, marţi, miercuri, joi, vineri)” (4);

La trăsăturile comportamentale specifice românului am mai putea enumera:

- preocupările cotidiene sunt doar pentru sine, faţă de ceilalţi – indiferenţă;
- societatea civilă are doar două – trei manifestări anuale;
- în afara ţării românul se integrează repede, joacă după reguli, dar în interior, la el acasă, regula nu există;
- spiritul de observaţie al românului este unul din cele mai dezvoltate din Europa;
- potenţialul său în viziunea EUROSTAT este: cognitiv, învăţare rapidă, implicare moderată până la indiferenţă, adaptabil şi răbdător, neîncrezător, autoevaluându-se cum ar vrea să fie şi nu cum este în realitate;
- în ordine, românii îi simpatizează pe americani, germani, englezi, francezi, japonezi, chinezi etc., iar la urmă pe ruşi şi maghiari.

Interesante sunt şi particularităţile specifice tânărului, elevului, în ultimă instanţă:

- copilul este tatăl omului adult;
- lăudăros faţă de propriile sale acţiuni;
- este depresiv şi anguasat de buzunarele sale goale;
- este vânător de note, dar cu un efort energetic cât mai scăzut;
- este reactiv verbal şi fizic;
- se plictiseşte singur cu manualele închise;
- este capabil de rezultate foarte bune, dar când este evaluat apelează la teoria conspiraţiei;
- când se îmbracă – crezi că este mai mult dezbrăcat;
- elevul este cea mai bună investiţie pentru viitor;
- el caută şi solicită afecţiunea, dar cine să i-o ofere: familia, şcoala, prietenii, societatea?;
- „cine-i harnic şi munceşte are tot ce vrea, cine-i leneş şi chiuleşte are tot aşa”;
- în timp ce unii „beau” din fântâna cunoaşterii, alţii fac doar „gargară”;
- a înţelege ce crezi că ştii este mai important decât ce ştii;
- şcoala are ca obligaţie fundamentală să-l înveţe pe elev să înveţe. Pot şcoala şi profesorul?;
- relaţia profesor – elev trebuie bazată pe parteneriatul în reciprocitate, în contextul în care „omul de la catedră” trebuie să devină un model, să-şi recâştige încrederea elevilor săi;
- după 1989 învăţământul românesc a rămas cantonat în aspectul informativ şi nu în cel formativ, pragmatic şi integrator;

- Haosul este mai bun decât ordinea, întrucât este mai bine organizat.

Ca produs al societăţii adulte, tânărul copiază pe omul matur. Şcoala românească, din punct de vedere instituţional, este supusă presiunilor economice, social-politice, culturale şi religioase, de la fluxul de intrare în sistem şi până la cel de ieşire. Cine nu ştie învaţă. Cine ştie îi învaţă pe alţii. Cine nu învaţă şi nu ştie - conduce pe alţii, administrează! Paradoxul este că elevul învaţă cu aceeaşi lehamite, cum îl învaţă uneori familia, alteori profesorul sau cum îl duce mintea.

La testul „PISA" elevii români evaluaţi ocupă locul 45 din 64 de ţări. Vinovaţii, posibil identificaţi, ar putea fi: profesorul, elevul, familia şi de ce nu, întreaga politică educaţională postdecembristă. Marea problemă a profesorului de astăzi, nu este predarea în sine (fie cu creta, fie cu tehnologia informatizată), cât mai ales aceea de a-l învăţa pe elev cum trebuie să înveţe. Câţi dintre profesori au această calitate? iată o întrebare la care şi în 2015 este greu de răspuns. „Dascălul" de la catedră trebuie să aibă autoritatea profesională: ştiinţifică, metodică şi pedagogică, dar, totodată, şi puterea de a se impune. Tripla calitate însumată la profesor este aceea de a fi în acelaşi timp: scenarist, regizor şi actor. Fără doar una dintre ele, „piesa" educaţională nu are efect. Fără aplauze!

Când profesorul nu se consumă la clasă, pe sine însuşi, el este ca o lumânare stinsă. Cine mai încurajează pe părinţi, ca ai lor copii să devină profesori, chiar dacă statisticile indică, după medici, pe profesori, ca a doua categorie socio-profesională din România? Ce ne va rezerva viitorul, va fi o problemă a întregii societăţi româneşti.

Addenda:

Apariţia Anuarului 2015 al Filialei Câmpina a S.Ş.I.R. a fost posibilă, ca şi în anii precedenţi, prin implicarea colaboratorilor noştri tradiţionali, iar în plan financiar prin sprijinul acordat de Consiliul Local şi de Primăria Câmpina, prilej cu care ne simţim obligaţi să le mulţumim.

Şedinţele Societăţii de Ştiinţe Istorice se desfăşoară la Casa Tineretului din Câmpina, în Sala de Consiliu, de la ora 9,30, de regulă în ultima zi de vineri a fiecărei luni. Tematica intervenţiilor este rezultatul cercetărilor şi a studiilor efectuate, în planul istoriei locale, naţionale şi universale, completate contributiv de alte domenii ale culturii. Calitatea conţinuturilor, concluziile şi punctele de vedere susţinute aparţin în exclusivitate fiecărui autor.

Oct. 2015
Preşedinte al Filialei Câmpina a S.Ş.I.R.,
Prof. Dr. Râncu Gheorghe

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1. Drăghicescu, Dumitru, Din psihologia poporului român, Ed. Vivovia, 2013, p. 448.
2. Wells, Spencer, Omul. O aventură genetică, Buc., Ed. CD Press, 2009, p. 42-43.
3. Boia, Lucian, Istorie şi mit în conştiinţa românească, Ed. Humanitas, Buc., p. 245.
4. Multe aprecieri, gânduri, proverbe au fost preluate de la diverşi autori români, de pe reţele de socializare (marele anonim?), implicit puncte de vedere personale.

TELEGA, ÎNTR-O SURSĂ ISTORICĂ INEDITĂ

Prof. Gheorghe Bîlgă
Colegiul Spiru Haret - Ploieşti

Prima monografie a comunei Telega a fost realizată de profesorul Stoica Teodorescu, în anul 1926. În argumentul acestei lucrări, distinsul autor spunea că preocuparea faţă de studiile locale (în 1924 publică şi *Monografia oraşului Câmpina*) e resimţită ca pe o datorie faţă de profesiunea avută, aceea de dascăl de istorie şi geografie. Un om cu o asemenea pregătire n-ar trebui să fie numai cercetătorul *speculativ al generalităţilor, ci trebuie să umble şi să cerceteze viaţa românească trecută şi actuală, precum şi regiunea sau locul unde s-a efectuat şi se efectuează această viaţă*(1). Cu alte cuvinte, un îndemn pentru descoperirea istoriei locale, care *este o datorie pentru tot românul şi în special pentru noi luminătorii satelor, care avem puţină pregătire în privinţa aceasta* (2). Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Câmpina, încurajează constant astfel de inițiative, drept urmare, majoritatea membrilor încearcă să aducă în prim-planul cercetării lor teme de istorie locală.

Descoperirea tainelor trecutului localității natale, Telega, s-a situat în centru preocupărilor noastre din ultima perioadă, provocând o dependență greu de explicat. Unică în denumire, pe tot cuprinsul României, Telega s-a aflat în vârful extracției de sare din Țara Românească, prin vechile ocne, iar mai apoi prin salina Doftana; de asemenea, a fost centrul detenției românești prin ocnele și închisoarea Telega (cei mai mulți condamnați pe viață se aflau aici), iar mai târziu prin cel mai modern penitenciar al acelor vremuri, Doftana. Propaganda comunistă, făcută prin muzeul Doftana și prin cele două plăci aniversare de la Zorile și Buștenari, este un exemplu clasic al unor astfel de practici. Nu în ultimul rând, Telega s-a găsit în vârful goanei după «aurul negru» prin bogatele zăcăminte din zona Buștenari, Grâușor, Călinet.

Remarcând interesul nostru faţă de istoria localităţii, și bucuroasă că a descoperit pe cineva cu *preocupări care ţin de suflet şi nu de cele materiale*(3), dna Eufimia Georgescu ne-a dăruit materialul (în manuscris), care stă la baza acestui articol. Este vorba de o lucrare de absolvire (din anul 1943 sau 1944), a clasei a 8-a normală, realizată de Popescu D. Mihail(4), numită *Monografia Comunei Telega*. Are 31 de

pagini, de scriere dictando, cu cerneală neagră. Evaluatorul, care a făcut unele însemnări și corecţii gramaticale cu roşu, a dat nota «8». Ele nu au fost trecute în articolul de față, deoarece nu erau decât unele sugestii pentru autor, fiind nesemnificative pentru lucrare, ca izvor istoric. Ştampila albastră, destul de neclară, din stânga-sus a primei pagini conferă autenticitate lucrării. Cu greu s-au putut descifra anumite litere, mai ales în cercul din interior. Pare a fi a *Subinspectoratului Plaiului Câmpina*.

Lucrarea a ajuns, nu se ştie cum, în posesia învăţătorului Georgescu Antonie (1908-1994), tatăl generoasei donatoare. Conştient că poate cineva, vreodată, se va folosi de acel material, l-a păstrat în condiţii destul de bune şi numai trecerea multor ani a făcut ca unele cuvinte să fie dificil de descifrat. Pregătirea dumnealui i-ar fi permis să continue lucrarea, fiind învăţător în Telega între anii 1955-1970, la şcolile generale nr. 1, 2 şi Doftana, dar anumite referiri antibolşevice l-au făcut să păstreze materialul pentru timpuri mai bune. La pagina 23 se văd urmele unei intervenţii ulterioare, cu o cerneală de altă nuanţă, care acoperă câteva cuvinte referitoare la unii ofiţeri telegeni ai Armatei Române, participanţi la războiul antibolşevic. Dealtfel, materialul a mai fost supus unei atenţii ulterioare, prin faptul că sunt unele sublinieri cu creionul, fie ca o recomandare, fie pentru a marca anumite erori. La pagina 5, acolo unde sunt prezentate cifrele demografice, pe lateral sunt refăcute adunările pentru a se scoate în evidenţă o greșeală. Însumarea diferitelor categorii de populaţie nu corespunde cu numărul total al *sufletelor*, corect 7.804 în loc de 7.814, cât a adunat proaspătul absolvent. Ca o comparaţie, la recensământul din 2011, comuna Telega avea 5.523 de locuitori, și asta în situația în care, începând cu 1968, Telega s-a reîntregit, pentru că în perioada 1923-1968, Buștenari a constituit o unitate administrativă separată. Astăzi, comuna Telega are în componenţă satele: Telega - reşedinţa comunei, Bosâlceşti, Buştenari, Doftana, Meliceşti şi Ţonţeşti(5).

Pentru publicarea manuscrisului au fost operate mărunte corecturi gramaticale și de punctuație. Au fost păstrate, însă, unele uzanțe lingvistice ale autorului pentru a nu pierde aerul deosebit al epocii în care a realizat lucrarea. S-au făcut unele adnotări, acolo unde s-a considerat necesar, pentru o mai bună înțelegere a acestei valoroase surse istorice. Unde nu s-a putut descifra un cuvânt, sau un pasaj, s-au introdus în text semnele [...].

Dincolo de valoarea istorică, lucrarea impune cititorului o stare de bună dispoziție, mai ales atunci când sunt prezentate aspecte ale

modernizării: *Din vechiurile jocuri româneşti se mai păstrează: ca la Breaza, muşamaua, brâuleţul, chindia, nuneasca, dar şi acestea jucate numai de oameni mai în vârstă, pe la câte o nuntă. Tineretul joacă numai dansuri moderne... Cu unele excepţii, fetele au o conduită demnă. Se observă însă la ele o tendinţă de lux exagerat, căutând să copieze în port pe orăşeni*. Ori aspecte legate de gospodării: *Din cele 1746 de gospodării, 1500 au closete din lemn în stare bună*, în opoziție cu locuințele care nu aveau deloc, sau care aveau superficiale împrejmuiri „în fundul curții"; casele aerisite cu *trei, patru camere, din care aproape toate* erau *cu duşumea*, una fiind întrebuinţată de „casă mare". Grajdurile, *igienice în cele mai multe cazuri, pe jos pardosite cu scânduri şi cu pereţii tencuiţi*, erau aşezate în imediata apropiere a caselor şi uneori chiar lipite de acestea. *Șoproanele ţinute în curăţenie*... Și multe asemenea referiri care ne introduc în atmosfera comunei Telega din prima jumătate a secolului al XX-lea.

Lucrarea se termină cu trei imagini lipite, decupate din monografia profesorului Stoica Teodorescu. Chiar dacă a mai rămas prinsă doar *Harta văii Telega şi împrejurimi*, explicațiile adiacente celorlalte două, ne arată ce fusese acolo: *O gură de ocnă veche din Telega de sus spre cătunul Meliceşti* şi *În stânga dealul Mărtin şi în dreapta dealul Cipăroaie*. O finalizare parcă neîmplinită, subliniată și de evaluator. Iată că, lucrarea vede, în sfârșit, lumina tiparului, spre liniștea unor gânduri rămase în mintea autorului și a tainicilor păstrători ai acestui manuscris. Mulțumiri tuturor!

<u>Monografia Comunei Telega.</u>
Popescu D. Mihail
cls. a 8-a Normală
<u>Introducere:</u>

În rândurile ce urmează mă voi strădui să redau dezvoltarea satului Telega în trăsăturile lui specifice, socotindu-l ca o aşezare temeinică în mijlocul celorlalte aşezări din împrejurimi. Pentru a putea ajunge la aceasta voi căuta să pun în lumină diferite serii de factori, din a căror întâlnire rezultă înfăţişarea actuală a satului. Poporul românesc împânzeşte cuprinsul ţării, încă din primele vremuri ale vieţuirii sale milenare pe acest pământ, sub forma aşezării sale de „sate". Satul, sfatul satului şi bătrânii lui au ţesut şi ţes pânza etnico-geografică şi cea etnico-socială a neamului nostru. Aceste trei elemente principale sunt păstrătoarele şi continuatoarele neamului, sufletului, credinţei, limbii, portului, artei şi cântecului, precum şi a tot ce este românesc. Pentru că

marea masă a neamului o formează satele acestea trebuie cercetate cu deosebită atenţie. Cunoaşterea vieţuirii noastre în trecut şi în prezent pe plaiurile mândrei noastre ţări este o datorie pentru tot românul şi în special pentru noi luminătorii satelor, care avem puţină pregătire în privinţa aceasta. Aceste cercetări sunt ocaziuni de pătrundere mai adâncă în vieţuirea satelor noastre de la care se poate spera totul într-un viitor cât mai apropiat. Viaţa actuală a obştii satului părând condiţionată de trecut, într-o largă măsură, în alcătuirea acestei lucrări ne-am orientat după documentele culese de la bătrâni.

Condiţiuni geografice.

Comuna Telega este aşezată în partea de Nord a judeţului Prahova, într-o regiune deluroasă. Administrativ depinde de plasa Câmpina, cu reşedinţa în oraşul Câmpina. Comuna este formată din patru sate: Telega-Centru, Telega-Vale, Telega-Doftana şi Telega-Meliceşti, acest din urmă sat este situat la 5 km spre Nord, iar celelalte se ţin lanţ, încât nu pot face distincţie unde se termină unul şi unde începe celălalt. Limitele între ele sunt determinate de parohii şi de circumscripţii şcolare.

Comuna se învecinează la Nord cu satele Brebu şi Pietriceaua, la Sud cu Mislea şi Urleta, la Est cu Buştenari şi Boşilceşti, la Vest cu oraşul Câmpina, de care se desparte prin râul Doftana. Este aşezat aproape în întregime pe valea râului Telega zis şi Sărata, care în timpul verii aproape seacă.

Această vale, nefiind aşa întinsă, a îndividualizat pe toată întinderea ei, aproape de la izvor şi până în preajma câmpiei, numai o singură obşte de oameni, care, şi ei pătrunşi de această caracteristică geografică, şi-au zis încă din vechime Telegeni. Valea devine accesibilă aşezărilor omeneşti prin omogenitatea versanţilor ei, prin lărgime şi lungime, începând cam din dreptul Câmpinei până la Mislea, pe o distanţă de aproximativ 7 km, având aspectul unui bulevard cu ambele trotuare ocupate de case înşirate de o parte şi de alta a râului, care trece liniştit printre ele. Valea văzută în ansamblul ei se poate despărţi în trei părţi: Telega de Mijloc, Telega de Jos şi Telega Centru. Această vale nu are nicio legătură în dreapta şi-n stânga ei cu niciun alt sat, ci numai în partea sudică comunică cu satele Mislea, Scorţeni, Bordeni etc. Deoarece valea este foarte lungă şi îngustă, înşiruirea aşezărilor s-a efectuat strict pe ambele maluri ale ei. Cum, printr-o necesitate firească aceste prime nuclee etnice de la prima aşezare au trebuit să aibă primele începuturi de biserică, şi cum comunicaţia nu se poate face de-a lungul văii, se înţelege uşor cum fiecare parte: de sus, de mijloc, de jos, a căutat

să se determine prin biserică cu preotul ei, şi celelalte de natură materială.

Pentru comunicaţie este şoseaua judeţeană, ce vine de la Câmpina, traversează albia râului Doftana, urcă versantul de Apus al dealului, trece prin Telega-Doftana şi Telega de Sus, pentru ca în cele din urmă s-o ia spre Buştenari. În afară de şoseaua judeţeană mai sunt şi alte drumuri comunale, unul porneşte din centrul Telegii de Sus şi o ia spre M. Z. (miază-zi n.n.), ducând spre Mislea-Bordeni. Alt drum porneşte tot din centrul Telegii şi merge spre M. N. (miază-nord n.n.) ducând spre cătunul Telega-Meliceşti. Şoselele sunt pietruite, iar podurile în bună stare. În comuna Telega se găseşte şi o gară ce are acelaşi nume, fiind legată prin cale ferată normală de halta Câmpiniţa şi gara Câmpina. Pe această cale ferată, se transportă mai mult lemne de foc. Satul mai are încă numeroase drumuri nepietruite şi uliţi.

Afară de râul Doftana, ce înconjoară comuna în partea de Vest, şi râul Telega (Sărata), comuna Telega este înconjurată şi de dealuri: la Est dealul Măceşul şi Butoiul, la Vest Ciobul, iar la N-V Rotunda şi Mărtin. Pe râul Doftana, deşi are un debit mic de apă, se transportă lemne din creierul munţilor Baiului, unde e şi izvorul apei, până la staţia Telega. Satul este alimentat cu apă din acest râu, cu ajutorul pompelor şi conductei. În afară de pompele instalate pe traseul conductei se mai găsesc puţuri publice şi particulare, zidite din piatră, scoţându-se apa cu roata cu lanţ. În dealul Mărtin se găseşte un izvor(6) cu apă potabilă, captat pentru alimentaţia Telegii de Sus. Pe una din văile dealului Cipăroaia, se găseşte un izvor(7) cu apă de pucioasă, recomandată pentru stomac.

Versanţii de E şi V, la suprafaţă, sunt formaţi din roci argiloase. Subsolul este format din masive întinse de sare, fapt care explică şi exploatarea sării la 2 ocne ce se făcea înainte vreme. Astăzi nu se mai exploatează sarea. Unele izvoare de apă îşi au sursa în straturile vecine blocurilor de sare, iar altele chiar înăuntrul gurilor de ocnă, care, umplându-se până la suprafaţă, au dat naştere lacurilor sărate. Sunt şase(8) lacuri de felul acesta. Unul din aceste lacuri(9) a fost amenajat ca baie sărată, prevăzută cu instalaţiile cele mai moderne, unde mulţi suferinzi de reumatism îşi caută sănătatea. Versantul de Răsărit, vecin cu satul Buştenari este presărat cu sonde, ce produc din abundenţă ţiţei.

În ceea ce priveşte clima, primăvara este temperată, cu ploi mai abundente în lunile martie şi aprilie. Vara clima-i tot temperată, căzând ploi puţine în acest anotimp. Iarna nu este prea aspră, prin faptul că Telega este înconjurată de dealuri înalte. Fiind aşezat ca într-o căldare,

satul este ferit de vânturi. De la un timp secetele sunt cam dese. Dealurile din împrejurimile Telegii sunt acoperite ici, colo, cu păduri ce sunt proprietatea locuitorilor. În general, pământul este propriu pentru plantarea pomilor roditori. O parte din terenuri este ocupată de fâneţe naturale şi artificiale. O alta, mică de tot, pentru agricultură. În 1941, terenurile comunei au fost cultivate în felul următor: 243 ha porumb; 24 ha grâu de toamnă; 8 ha lucernă; 23 ha ovăz; 4 ha dughie (plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze alungite și ascuțite la vârf, cu flori dispuse în spice, cultivată ca plantă de nutreț; părâng n.n.); 4 ha fasole; 120 ha fasole prin porumb; 2 ha ceapă; 120 ha pruni; 11 ha viţă indigenă. În ceea ce priveşte producţia animală, ea se prezintă astfel: cai 129, iepe 19, boi 178, mânzaţi 51, viţei 81, vaci 418, mânzate 43, capre 58, oi 2607, berbeci 124, porci 518, păsări diferite 8290, stupi 92.

Condiţiile biologice.

Registrele primăriei, păstrate în regulă de la înfiinţarea juridică a comunei, ne prmit să ne orientăm uşor asupra evoluţiei mişcării populaţiei. Comuna Telega se compune din 1746 gospodării, 1548 case, cu un număr de 7814 (corect 7804 n.n.) suflete, din care 2547 bărbaţi, 1738 femei, tineri între 12-20 de ani: băieţi 468, fete 521, copii sub 12 ani: băieţi 1012, fete 1518. Contribuabili agricoli: 1231, profesionişti 400. După statistica din ultimii 10 ani, reies următoarele:

Nr. crt.	Anii	Naşteri	Morţi	Căsătorii
1.	1931	265	111	49
2.	1932	274	230	59
3.	1933	247	187	57
4.	1934	246	122	61
5.	1935	262	109	90
6.	1936	265	115	79
7.	1937	223	129	58
8.	1938	236	120	89
9.	1939	212	89	40
10.	1940	220	142	50
11.	1940 (sic)	183	97	42

În medie, se nasc pe an 263 copii, 127 morţi, 67 căsătorii, 4 divorţuri, 48 concubinajuri, 5 adopţii, avorturi deloc. Aproape toţi locuitorii Telegii sunt români, afară de o familie turcă, alta germană, alta ungară, una franceză, una italiană şi câteva familii de ţigani. Sunt de

religie creştină ortodoxă cu excepţia câtorva capuri de sectanţi (adventişti şi tudorişti(10)). Tipul constituţional al locuitorilor este pignic, şaten, ochii căprui, bărbaţii rezistenţi, trec peste 70 de ani, femeile în majoritate sunt prolifice, multe din ele cu 5-7 copii, cele mai prolifice sunt din familiile: Ghica Moldoveanu, Ion Oancea, Ghiţă Milea Vasilescu, care au peste 10 copii. Prea puţine familii n-au copii şi acestea, de remarcat, din rândul intelectualilor. Familiile care n-au copii din primii ani, iau de suflet unul, în credinţa că le va da Dumnezeu şi lor unul. Copiii sunt în majoritate frumoşi, isteţi, curaţi şi bine îngrijiţi şi în ceea ce priveşte şcoala, grija de a le da învăţătură, îi preocupă mult pe părinţi. Recrutările pentru serviciul militar dau rezultate frumoase, deoarece prea puţini dintre tineri sunt amânaţi sau scutiţi. Tinerii sunt recrutaţi îndeosebi la vânători de munte, artilerie şi geniu.

Locuinţele în majoritate sunt frumoase, igienice şi încăpătoare. Fiecare casă are trei, patru camere, din care aproape toate sunt cu duşumea. De obicei, una din camere este întrebuinţată de „casă mare”. Majoritatea locuinţelor sunt din lemn sau cărămidă cu temelie din piatră şi acoperite cu tablă sau ţiglă. Curţile sunt pietruite. Toate casele au acelaşi stil, cu tindă deschisă, ferestrele potrivit de mari, cu geamuri care se deschid în fiecare dimineaţă. Fiind un sat de deal, cu locuri prielnice pomiculturii, cereale şi legume se fac prea puţin, încât sătenii cumpără cu toţii de la morari şi cerealişti. Porumbul, deşi se consumă în cantitate mare transformat în mămăligă, cazurile de pelagră nu sunt prea numeroase. O parte din locuitori procură pâinea din oraşul Câmpina, iar o mică parte îşi face în casă. Cuptoare speciale pentru copt pâinea nu există în sat. Din cele 1746 de gospodării, 1500 au closete din lemn în stare bună. Grajdurile, de asemenea, igienice în cele mai multe cazuri, pe jos pardosite cu scânduri şi cu pereţii tencuiţi, sunt aşezate în imediata apropiere a caselor şi uneori chiar lipite de case. Gospodăriile n-au platforme pentru gunoi. Gunoiul este lăsat singur în grămadă să putrezească. Şoproanele sunt ţinute în curăţenie. Multe gospodării au fântână în curte. Nici uneia nu-i lipseşte grădina de legume şi cea de pomi.

În comună există circumscripţie medicală cu personal format din: un medic, un agent sanitar, o moaşă. Circumscripţia medicală are un dispensar medical unde se dau consultaţii gratuite de două ori pe săptămână, marţea şi sâmbăta. În cursul anului 1942, s-a dat populaţiei nevoiaşe un număr de 5096 de consultaţii. Deosebit de acest dispensar, în comună se mai găseşte un dispensar al Ministerului Muncii, pentru lucrătorii din întreprinderile industriale şi petroliere ale regiunii. La

acest dispensar, condus de medicul circumscripţiei Telega, dr. Filip Ţopa, s-au dat 5625 de consultaţii în cursul anului 1942. Bolile epidemice care au bântuit mai des în comună în perioada 1 ianuarie - 31 decembrie 1942 sunt: 105 cazuri tuse convulsivă, 1 caz scarlatină, 1 caz erizipel (boală infecțioasă și contagioasă datorată unui streptococ, care se manifestă prin inflamarea și înroșirea unei porțiuni delimitate a pielii, localizată cel mai adesea la față și la membre; brâncă, orbalț n.n.), 81 cazuri gripă, 24 varicelă, 1 dalac (boală molipsitoare a vitelor, transmisibilă şi omului, manifestată prin abcese pulmonare, gastrointestinale, şi prin simptome de colaps; antrax n.n.), 7 cretini. Boli sociale: 18 cazuri tuberculoză, 7 cazuri sifilis, 76 cazuri pelagră, 148 cazuri guşă, 1 caz cancer. Bolnavii grav din comună sunt internaţi la spitalele din Câmpina.

Asistenţa publică: În comună există o „Subfilială naţională de Cruce roşie" şi o societate de binefacere „Mila creştină". Ambele societăţi sunt puse în slujba ajutorării familiilor eroilor, bolnavilor şi a celor nevoiaşi din comună. Ele mai dau asistenţă şi elevilor săraci de la şcolile primare din comună. Prin îngrijirea învăţătorilor de la şcolile locale s-au înfiinţat cantine şcolare, unde primesc hrană caldă un număr de peste 100 elevi, orfani de război şi copii de mobilizaţi. Aceste cantine asigură hrana zilnică pe tot timpul anului şcolar prin contribuţii benevole în numerar şi alimente de la persoanele binevoitoare din comună.

Condiţii istorice(11).

Denumirea satului, spun unii bătrâni că ar veni de la Teleguţă (1.Căruță mică, cu două roți, care servește la transportul persoanelor sau al unor poveri ușoare. 2.Cotigă, la plug n.n.), alţii o pun în legătură cu numele primului descălecător pe aceste plaiuri, cu numele de Teleagă, de unde şi satul lui Teleagă, i s-a zis Telega. De exemplu numele moşului Albu a dat forma Albeşti.

Fapt precis este că în mai multe hărţi din arhiva Academiei Române, se găseşte trecut numele de Tiliga (o singură dată când apare cu acest nume n.n.) şi Telega. Numele satului apare de prima dată în 7 Ghenarie (ianuarie n.n.) anul 1588, când Mihnea al II-lea Turcul donează unei mănăstiri din Bucureşti ocna de sare de la Telega. Ocna Telega, pomenită în 1588, presupunea şi satul Telega. Amândouă mergeau mână în mână, ajutându-se, şi dezvoltarea ulterioară a ocnei se reazimă pe formaţiunea puternică a satului, cum şi firesc era ca ocna să ia fiinţă într-o aşezare omenească, căci prin munca omului se promovează orice activitate legată de bogăţia satului şi subsolului unui ţinut. În ceea ce priveşte rostul locuitorilor telegeni faţă de exploatarea

ocnei, putem spune că ei formau grosul lucrătorilor şi cărăuşilor. Prin urmare, cam de la 1588 satul îşi dăinuieşte viaţa alături de ocna de sare. Satul îşi baza vieţuirea, în parte pe ocnă dar avea şi resursele sale de existenţă, cărăuşia, livezile vestite cu pomi, fabricatul ţuicii, vitele.

Putem dovedi că satul Telega a existat ca aşezare statornică, încă din 1562(12), când pentru prima oară o parte din acest sat se învredniceşte să fie dăruit mănăstirii Mărgineni de Pătraşcu Voievod. Acest domn, în 1562, a dăruit mănăstirii Mărgineni ca să-i fie satul Telega tot, cu toate hotarele, pentru că este a Mănăstirii bătrână şi dreaptă moşie de baştină, însă şi cu vama de sare. În 1604 Radu Şerban dă tot mănăstirii ca să fie tot satul Telega cu tot venitul şi cu vama de sare. Acelaşi lucru îl face şi Brâncoveanu printr-un hrisov cu data de 7210 (1702) - „ca să-i fie mănăstirii toată moşia satului Telega ot Sud Prahova”.

Aşadar pomenirea documentară a ocnei Telega în 1588 şi prin uşoară interpretare a aceluiaşi document încă din 1568, concordă perfect de bine şi cu menţionarea satului Telega. Era firesc că ocna trebuia să ia fiinţă într-o aşezare omenească, căci prin munca omului se promovează orice acţiune, legată de bogăţia satului sau subsolului unui ţinut oarecare. S-a ajuns la concluzia că satul şi ocna apar împreună. Când se va fi întins această moşie a satului, dacă în această moşie donată mănăstirii va fi fost cuprins întregul sat sau numai o parte; dacă această stăpânire mănăstirească continuă sau nu de la 1562, rămâne să se lămurească cu timpul. În anul 1702, Cornilie, egumenul mănăstirii, simţindu-şi moşia strâmtorată, cere lui Vodă Brâncoveanu 6 boieri hotarnici care să caute şi să adeverească toată moşia Telegii, din partea Băneştilor, pe unde au fost semnele şi hotarele bătrâne.

Boierii hotarnici dimpreună cu alţi megieşi şi oameni buni, după împrejurul locului, împreună şi cu sluga Măriei-Sale lui Vodă, anume Tănase Vistierul, s-au adunat cu toţii la Zisu şi Sorocul la Telega. Şi-au convocat acolo pe toţi oamenii din Telega şi Băneşti şi le-au cerut „carte de ocolniţă a moşiei” ca să adeverească pe unde sunt hotarele şi semnele cele vechi. Telegenii şi Băneştenii n-au carte de hotărnicie ca s-o înfăţişeze, încât boierii hotarnici nu află nicio carte la dânşii pentru hotarul lor, și n-au putut alege moşia Telegii, care este a sfintei mănăstiri, şi le-au dat carte de blestem a Vlădichei, ca să spună cine ar şti dreptul, ca să nu facă vreo făţărie (duplicitate, falsitate, făţărnicie n.n.). Bănăştenii n-au vrut să ia jurământ şi noroc că cinstiţii bătrâni din Telega pe anume: Ieremia Goşu, Ştefan Albului, Unchiaşu Dumitru, Vlad Chiosea Chiosea, I. I. Goşu, I. Stan al Pârvului, cu toţi sătenii au

primit cartea de jurământ şi în felul acesta s-a limpezit. După mărturisirea telegenilor hotarul se determină astfel: Porneşte din dreptul Băneştilor, din râul Doftana, drept spre Răsărit, prin izvorul sărat, în scursura Doftăneţului atinge merii îmbulziţi, Vârful Piscului, Curătura Surdului, Plaiul Hoţilor, apoi o ia înspre Nord până în plaiul Strâmbenilor, după aceea întoarce spre Apus, atinge Poiana lui Ciortan şi ajunge în dreptul Brebului, de aici apucă plaiul în jos spre Sud de Brebu, prin vârful Rotundei şi coboară pe picior în jos şi dă în gura Lupii (râu ce desparte Brebu de Telega n.n.) şi ajungând în Doftana o apucă pe ea în jos până în hotarul Băneştilor.

Ocolinţa (hotărnicie) odată făcută se înmânează egumenului Cornilie, ca să aibă a stăpâni această moşie cu bună pace. Pe lângă oamenii cinstiţi din Telega care au depus jurământ conştient despre adevăratul hotar şi cei şase boieri, mai depun mărturii şi: Mahailă logofăt, un Răducanu postelnic, egumenul Rafailă ot Brebu şi în fine popa Mihai ot Telega. Moşia astfel determinată se pare că, cuprindea în sine tot satul Telega. Dacă moşnenii satului Telega au avut sau nu pământul lor înăuntrul acestei delimitări, hotărnicia stabilită nu arată. În 1845 între moşnenii telegeni şi Mănăstirea care voia să considere tot satul clăcaşi, se iveşte un proces care dă câştig de cauză telegenilor. Pentru anul 1702 există numai un sat Telega, în 1810 două sate şi în 1860 trei sate. Nu se poate preciza la ce biserică a slujit popa Mihai, pentru că din nefericire cele trei biserici ale satului nu-şi au nici una pisania. Afirmarea că în 1702 există o singură Telegă; deci nu se făcuse o descălecare. În 1810 există două Telegi, cea de sus cu hramul Sf. Voievozi şi cea de jos cu hramul Buna Vestire, care în 1900 a devenit cea de mijloc, prin înfiinţarea celei de jos cu hramul Sf. Nicolae. Astfel se poate preciza că nucleul începător îl formează Telega de Sus, iar prin descălecare se formează şi celelalte.

Şi astăzi se văd urmele ocnei de sare prin prezenţa a mai multor lacuri sărate, amenajate ca băi. Încă din vechime ocnele constituiau un monopol al veniturilor domneşti, care erau exploatate prin cămăraşi sau arendare. Domnitorii dăruiseră mănăstirii moşia, nu şi locul de unde se extrăgea sarea. Dezvoltarea ocnei este în dependenţă de a satului. Satul şi-a rezervat viaţa zilnică sub raportul economic şi administrativ pe această instituţie domnească şi, la rândul ei, cămărăşia ocnei se baza în valorificarea veniturilor sale pe colaborarea locuitorilor. În dese rânduri vedem cum oamenii apelează la cămărăşie, pentru legalizarea actelor de vânzare, sau pentru a li se face dreptate. Tunsuli, în istoria Valahiei din 1774, ne relatează că sarea se scotea din trei ocne: Ocna Mare-Vâlcea,

Telega-Prahova, Slănic-judeţul Săcuieni, şi că preţul unei ocale era o para. El numeşte satul Telega-Ocna, Telega, şi spune că este o casă de boieri cu două fabrici de gudron (petrol) şi o salină. În genealogia Cantacuzinilor din 1774, în capitolul VI, la descrierea judeţului Prahova, se spune că în acest judeţ se află ocna Telega cea mai însemnată de unde se scoate sarea cea mai curată.

Domnitorul, dând dreptul la peste 40 de mănăstiri să-şi aibă a lua un număr de bolovani (100 kg unul) de sare, pe tot anul, cu bună seamă că şi locuitorii satului vor fi avut şi ei profit din transportarea bolovanilor cu căruţele la fiecare mănăstire, ce era obligată să şi-o ridice de la gura ocnei. Din adresa lui Sergie Lascarov, ne putem forma o idee precisă despre înfăţişarea ocnei Telega în 1807, când întrebând Divanul, i se răspunde că: Ocna Telega este aşezată pe pământul Mănăstirii Mărgineni, căreia i se dă drept dijmă pe tot anul 1.100 de taleri şi 1.200 oca sare şi tot în acestă adresă Divanul arată că toată sarea câtă se scoate de la ocnă se taie de oameni rânduiţi într-adins care se numesc „ciocănaşi" (tăietori), cărora li se plătesc 7 parale de bolovan şi mertic de sare. Sarea se comercializează de „măglaşi" (supraveghetori) cărora li se plătesc taleri-parale 8, dându-li-se şi mertic. Mai erau şi pârgarii, care scoteau sarea din ocnă cu burdufuri din piele de bivol, legate de otgoane groase (funie groasă şi lungă, îmbibată, de obicei, cu gudron n.n.) ce se trăgeau pe scripete afară, cu caii. Slujba lor nu era năpristan (necurmată), ci numai când era trebuinţă atunci slujeau. În anul 1794, domnitorul Moruzi Alex. scrie o carte acestora de la Ocna Mare, în care le spune: „Veţi avea fireşte carele a tăia pe zi câte trei bolovani de sare pe măsură, ce este după vechiul obicei". În cartografia sec. XVIII satul şi ocna se confundă. Nici n-ar trebui să se creadă că ocna era o aşezare deosebită şi satul alta, când am văzut că ea avea nevoie de ciocănaşii şi măglaşii satului şi încă din 1747 avea un cămăraş. În 1702, Brâncoveanu îi numeşte pe telegeni moşneni şi abia în harta anului 1863 se găseşte trecut „Telega moşnenească", când ocna tindea spre desfiinţare. Locuitorii de pe moşia mănăstirii nu mai plăteau bir şi dijmă, mănăstirea se obligase ca în schimbul lucrului pentru tăiatul sării necesară ei, să renunţe la plata birului şi dijmei.

La rândul lor, telegenii aveau obligaţiunea de a lucra încontinuu la tăiatul sării pentru cămărăşie, de la care am văzut că se înfrupta îndeajuns mănăstirea. După cum se va vedea, numai o parte din telegeni erau clăcaşi de drept ai mănăstirii, iar altă parte erau moşneni. Aceasta din urmă reiese din vânzările de pământ semnalate în acte de vânzare, adiate (testament n.n.) şi foi de zestre. Astfel în 1782 avem o vânzare de

„nişte pruni din susul satului”, făcută de Popa Niţu ot Telega, lui Moinea Găgeanu, pentru preţul de 5 taleri şi jumătate, bani gata pe care mi i-a dat deplin în mâna mea la care iscălesc ca martori: Matei Vătaf, Petru Vătaf, Drăguşin Vătaf şi un Ionaşcov - Paharnic, a căror iscălitură constituia un fel de autentificare publică. Acest Popă Niţu este martor şi scrie în 1785, o înzestrare de zestre a femeii Maria Lăzăroaie, pentru fiica sa Voica. O înzestrează cu: două rochii, una albă şi alta roşie, un brâu roşietic, patru ii noi, cinci mărimi de brâu, una sapă, un sac, o masă şi o poiană „La plopi”. Toader ginerele adeverează în însemnarea de zestre că primeşte: o casă, o sapă, un topor, un sac, o căldare mare, un anteriu (haină lungă preoţească încheiată cu nasturi de sus până jos; haină lungă purtată de boieri şi lăutari n.n.), o giubea (haină lungă şi largă din postav, adesea căptuşită cu blană, purtată de boieri, preoţi şi în unele locuri de ţărani n.n.) şi o poiană cu pruni. În 1801 popa Nicolae ot Telega (pomenit în 1810 ca sin „Preot [...n]” în Telega de Sus) a scris o adiată şi este martor. Radu Odoiasă, a lui Stoichi Odoi din Telega, lasă cu sufletul său o adiată şi anume: Grădina cu pruni, jumătate a Neagului, jumătate a lui Gheorghe, pentru ca să nu se işte ceartă între ei. Martorii megieşi care mai jos se vor iscăli pe nume sunt: Măinea Pârcălabul, Braşov Grădinaru, Vlad Sbarna, Dumitru Braşov, Popa Nicolae ot Telega.

Deoarece parte din vânzări se făceau înainte de împărţire frăţească şi cum atunci, ca şi acum, în urma înzestrării copiilor cu bunuri, se întâmplă câteodată ca ei să nu fie recunoscători, sau chiar batjocoritori faţă de părinţii lor, se recurge la judecată înaintea domnilor cămăraşi de aici de la Ocna Telega. Aceşti cămăraşi, boieri de rang social, erau socotiţi ca un fel de îndrumători şi diriguitori ai satului, la care se apela de atâtea ori. Judecata făcută de cămăraşi, mânaţi de spiritul împăciuitor, cunoscători într-o largă măsură ai oamenilor, proprietăţilor, în neînţelegerile mărunte, vor fi avut partea lor de contribuţie în facerea dreptăţii şi în potolirea mâniilor omeneşti inerente tuturor vremurilor.

Am văzut că în toate adiatele şi foile de zestre, printre lucrurile rămase de zestre găsim numaidecât livezile de pruni şi căldările de rachiu. Era şi firesc ca în această regiune semimuntoasă singura avere de mare valoare să fie acestea rămase. Rachiul, această producţie proprie a satului, atunci ca şi acum, ţinându-se seamă că satul era vizitat de oameni care au lucrat la extracţiunea sării, găseau în el o consumaţie sigură. Interesant este întrebuinţarea şi accepţiunea cuvântului „moşie” care pe acea vreme avea un înţeles mai redus decât cel de azi. În 1831 Gh. Dumitrache dă fiului său, una casă cu moşia de dinaintea căşii, pân

mărul hăl creţ, pân muchea dealului şi pân zarzăr. Deasemeni, curios este faptul cum se determină suprafaţa prin „unitatea de muncă cu braţele”. Pârcălabul Stan Ţinteanul dă fiicei sale printre altele şi o poiană de fân „de o cositură de 6 oameni”. Între iscăliturile martorilor foii de zestre, care au făcut onoare pârcălabului este şi un Ignat Soldatul. Acest soldat făcea parte din cei care păzeau la Ocnă pe condamnaţii la muncă silnică sau vremelnică, întrucât ocna Telega fusese orânduită a fi şi loc de ispăşirea pedepsei puşcăriaşilor, de întreţinerea cărora se îngrijea cămărăşia.

Ocârmuirea judeţului Prahova, în 1833, cu adresa Nr. 64, pune în vedere subcârmuitorului Plaiului Prahova, de care depindea Telega, să dea supraveghere politicească şi în locul caraulei milităreşti, să-şi întrebuinţeze dorobanţi, şi-i pune în vedere ca pentru paza ocnei şi temniţei Telega, să înfăţişeze un număr de 90 dorobanţi de prin satele din cuprinsul acelui plai. În 1831, Regulamentul organic fixează un regulament al temniţelor în care arată: temniţa de la Telega avea două despărţituri; una pentru cei cu vini mai mici, iar alta pentru osândiţii la ocnă pentru toată viaţa. Soarta acestor condamnaţi era numai de a tăia sare din adâncul pământului lipsit de soare şi lumină. De aici numele de ocnaş. În timpul cât lucrau în ocnă, trebuiau să fie bine păziţi de garda permanentă. Arestaţilor li se plătea munca, întocmai ca şi celorlalţi lucrători; a treia parte din produsul muncii lor era destinată întreţinerii lor, iar restul de două treimi se capitaliza liberându-li-se la terminarea pedepsei fiecăruia. Numărul arestaţilor mărindu-se de la an la an şi producându-se evadări, pe lângă garda din dorobanţi, stăpânirea trimite în 1836 roata treia de infanterie în număr de 120 oameni cu soldă 30 lei lunar, sub comanda Paracicului (praporcic, sublocotenent n.n.) Caciturov. Această ocnă a Telegii continuă să fie exploatată până în anul 1872, când este părăsită şi se deschide Salina Doftana tot în satul Telega. Această salină este organizată sistematic şi în 1883 este pusă în legătură cu oraşul Câmpina şi restul ţării prin cale ferată. La mică depărtare de Salina Doftana, în 1897 se construieşte un penitenciar model pentru munca silnică a celor condanaţi. (Astăzi penitenciarul este complet dărâmat de cutremur(13) şi nu mai are decât vreo 50 deţinuţi cu condamnări sub un an). Vechile guri de ocnă părăsite, având nămol şi iod au fost amenajate ca băi. Apa este foarte bună pentru bolnavii de reumatism, încât satul Telega a devenit staţiune balneo-climaterică, mult căutată de vizitatori în timpul verii.

Raporturile între locuitori şi mănăstire.

Am văzut că în anii 1562, 1604, 1702, domnii dăruiseră mănăstirii Mărgineni moşia Telegii, nu însă şi locul de unde se extrăgea sarea, acesta fiind domnesc. Din cantitatea de sare exploatată anual, domnii dăruiau sfintelor mănăstiri şi biserici, în toţi anii un mertic de sare şi pentru că ocna era aşezată pe moşia Telega, dăruită de domni mănăstirii Mărgineni i se dădea acesteia drept dijmă pe tot anul, bolovani unul (din zece n.n.) şi a 3-a parte din sarea măruntă, iar în 1803 pe lângă dijmă mai primea 1.100 taleri anual, fără ca să plătească ciocănaşilor tăiatul şi scosul sării, întrucât ei se aflau şezători pe moşia sfintei mănăstiri şi erau scutiţi de dijmă şi de clacă. Prin acest fapt se născuse pentru o parte din telegeni obligaţiunea de a lucra încontinuu la tăiatul sării, refuzând lucrul în ocnă ei trebuiau de drept să devină birnicii şi clăcaşii mănăstirii. O altă parte din locuitori nevrând să exercite meseria atât de periculoasă de ciocănaşi, vor fi trebuit să plătească dajdia legală anuală. Când vreunul din locuitori nu putea să plătească, atunci se cerea scutire sau iertare. Pentru anul 1840, din 677 familii care se găseau în satul Telega, se scade un număr de 34 clăcaşi care s-au găsit nevolnici şi nedestoinici a plăti claca de 70 lei anual. Între 1702-1834 mănăstirea îşi ia dijma legiuită de la ocnă şi venitul moşiei, fără însă a avea dreptul de a lua clacă şi dijmă din diferite produse ale locuitorilor aflători pe moşie. În 1834, mănăstirea ridicând pretenţii de a lua clacă şi dijmă de la toţi locuitorii telegeni, aceştia fac plângere la Stăpânire, care ajunge în dezbaterea sfatului extraordinar, care îndatorează legal pe locuitorii telegeni la plata clăcii, potrivit poruncilor de la Departamentul trebilor dinăuntru şi al visteriei.

Locuitorii telegeni nemulţumuţi de această stare, pornesc proces contra mănăstirii şi în 1840 prin sentinţa Judecătoriei Prahova se desparte chestiunea în litigiu în două părţi: chestiunea Telegii de Sus şi a Telegii de Jos. Dă deplină dreptate celor din Telega de Jos scoţându-i de sub obligaţiunile de clacă şi dijmă către mănăstire. De asemenea scoate de sub aceleaşi obligaţiuni fiscale şi pe cei din Telega de Sus în baza obligaţiei de a munci la ocnă, cum şi munciseră până acuma pentru dijma de sare ce lua mănăstirea de la cămăraşia ocnei. Pentru aflarea adevărului, judecătoria admite proba cu martori în număr de 13 din satele vecine care sunt supuşi la jurământ prin cartea de blestem dată de Sf. Mitropolie în faţa cucernicului protopop Popa Radu din Câmpina şi a delegatului judecătoriei Petrache Bârsescu, venit pentru cercetare. Aceştia delimitează moşia mănăstirii din Telega de Sus şi moşia moşnenilor din Telega de Jos stăpânită totdeauna de către moşnenii

telegeni fără a plăti cuiva plată sau a da dijmă măcar un ban până în anii trecuţi, când au fost împilaţi de mănăstire a plăti clacă. Sentinţa judecătoriei este: şi ca atare reclamaţii telegeni sunt moşneni cu veche stăpânire pe partea de moşie Telega de Jos, ce s-au dovedit că este în afară din Telega de Sus - partea mănăstirii cea cuprinsă în semnele ocolniţei a şase boieri rânduiţi de Vodă Brâncoveanu în 1702 fără să rămână cuvânt mănăstirii la toate pretenţiile ei. Iar pentru pretenţiunea locuitorilor din Telega de Sus, că sunt şi ei „moşneni" - tot aceeaşi sentinţă îi obligă să-şi caute drepturile lor moşneneşti prin judecată aparte, care se şi porneşte de locuitori prin vechilul Costache Telegescu. La ce rezultat s-a ajuns nu se poate preciza, însă lucru cert este că locuitorii Telegii de Sus au plătit clacă şi au dat dijmă din produsele muncii lor până la 1859.

Ruşii, în anul 1810, fac o catagrafie a Eparhiei Ungro-Vlahiei, din care aflăm că judeţul Prahova era cu mult mai mic ca cel de astăzi şi avea o plasă „Plaiul Telegii" pe partea stângă a Prahovei, care cuprindea 15 sate cu 979 case, 4042 suflete. Români, 582 ţigani, 8 biserici de zid, 7 din lemn, 25 preoţi, 10 egumeni. Întreaga Telegă avea 368 case, 1410 suflete, 2 biserici, 4 preoţi. Telega avea deci mai mult de o jumătate (corect o treime n.n.) din numărul caselor şi sufletelor din întreaga plasă. Ocna Telega a fost elementul care a determinat ocupaţia locuitorilor pe o distanţă destul de mare şi a asigurat pâinea zilnică la mulţi dintre ei. Am văzut cum conducătorii ocnei, cămăraşii, erau îndrumătorii satului şi la ei se apela pentru atâtea nevoi omeneşti. Aşa vedem că ei veneau în ajutorul nevoilor satului, vânzările şi cumpărările de moşii, erau dictate şi căpătau întăririle legale de la cămăraşi. Din 1851 zapisele încep a fi legalizate şi de Sfatul satului prin aleşii săi. Pe măsură ce ne apropiem de anul Unirii Principatelor, organizarea administrativă se înfiripează, satul se numeşte „comună", compusă din mai multe sate, un organ administrativ constituit „primăria", în frunte cu primarul pe care îl avem în zilele noastre. În 1859, Sfatul satului Telega, compus din 4 deputaţi, legalizează spre a-şi avea temeiul „vânzarea unui loc lui Drăghici Baba". Satul Telega prin deputaţii (consilierii) sfatului său, îndeplineşte din ce în ce mai mult rostul administrativ care începe să se manifeste ca o putere constituită, tinzând spre forma de astăzi. Ei întăresc prin iscălitura lor şi pecetea satului, răvaşe (act, adeverinţă, bilet, cerere, chitanţă, document, dovadă, epistolă n.n.), zapise, foi de zestre, ispase (gloabe, amendă n.n.) şi adiate. Natural că această autoritate trebuia să fie şi plătită din bugetul comunei de vreme ce o bună parte din timp îl

întrebuinţează pentru rezolvarea atâtor chestiuni inerente unei aşezări omeneşti de însemnătatea Telegii.

Astfel, avem posibilitatea de a cunoaşte şi retribuţia trimestrială ce o primea întreaga organizaţie administrativă a comunei Telega, pe trimestrul Ghenarie-Iulie 1864. Într-adevăr, vedem că bugetul Telegii în acest an este de lei 14, parale 22. Acum să vedem cât s-a cheltuit pe trimestrul Ghenarie 1864: 1 leu - leafa scriitorului, 15 parale - leafa pârcălabului, 17 parale - leafa membrilor, 3 lei şi 11 parale - leafa vătăşeilor, 9 parale - leafa străjerilor de zi, 5 parale - cheltuieli de cancelarie, 4 parale - condicele trebuitoare consiliului, 1 leu şi 10 de parale - străjerii de noapte, 15 parale candidatului (primar), 5 parale cheltuiala cancelariei pe 1863. Începând cu 1865, facem cunoştinţă cu primarul care în jilţul primăriei sale, legalizează acte de vânzare după cererea făcută de locuitori prin petiţie. Pentru anul 1868 cunoaştem primar pe Gh. Bilaşcu, care legalizează un act de vânzare lui D. Constantin. Alcătuitorii dicţionarului geografic în 1897 ne dau informaţiunea că Telega era compusă din 4 cătune: Bosâlceşti, Buştenari, Meliceşti şi Telega, că locuitorii se ocupă cu transporile sării prin judeţele de la câmp şi că agricultură nu se face şi că Telega este cea mai populată comună din Plaiul Prahovei. Satul Buştenari s-a dezlipit de Telega în aprilie 1923 şi de la această dată comuna Telega se compune din Telega propriu-zisă şi dintr-un cătun răzleţ Meliceşti.

Manifestări culturale.

Educaţia şi instrucţia se face în cele 4 şcoli primare şi una industrială de ucenici. Şcoala primară Nr. 1 Telega-Centru înfiinţată în anul 1906. Şcoala primară Nr. 2 Telega-Vale, înfiinţată în anul 1910. Şcoala primară Nr. 3 Telega-Doftana înfiinţată în anul 1920. Şcoala primară Telega-Meliceşti, care a fost înfiinţată în anul 1923. Toate, afară de cea din Meliceşti, care a fost complet dărâmată de cutremur, au local propriu şi locuinţă pentru director. Localurile au săli prevăzute cu pereţi din uşi, încât atunci când au loc serbări culturale devin spaţioase şi deci mai încăpătoare pentru publicul asistent. Populaţia şcolară după recensământul anului 1941, se prezintă astfel:

	5-7 ani	7-14 ani	14-16 ani
Şcoala Nr. 1	82 b 63 f	290 b 312 f	135 b 101 f
Şcoala Nr. 2	84 b 80 f	342 b 338 f	179 b 234 f
Şcoala Nr. 3	38 b 41 f	88 b 92 f	-
Şcoala Nr. 4	33 b 28 f	48 b 55 f	-

În aceste şcoli predau 16 învăţători şi învăţătoare şi o maestră. Oamenii îşi dau seama îndeajuns de rostul binefăcător al învăţăturii de carte şi trimit regulat copiii la şcoală. În sat sunt foarte puţini tineri care nu ştiu carte. Pe lângă şcoala primară Nr. 1, mai funcţionează un curs seral pentru ucenicii industriali cu 31 elevi în anul I, 26 în anul al II-lea şi 17 în anul al III-lea. Învăţământul la acest curs este predat de: 1 profesor, 1 inginer, 1 învăţător şi 1 preot. Elevii acestui curs fac practică în atelierele mecanice şi de tricotaje din localitate.

Culturale.

Fundaţia culturală „Regele Mihai I" are ca reprezentant în comună, un cămin cultural, înfiinţat în anul 1935 şi în fruntea căruia se găsesc Preotul Th. Georgescu ca preşedinte, învăţătorul Dumitru Creţu ca director, dr. Filip T. Ţopa, prof. Al. Samoilă, prof. Tănase Tudose, farmacist Dionisie Adamovici şi alţii. Căminul cultural este înzestrat cu o bogată bibliotecă, care numără 2615 volume cărţi, cercetate mai mult de tineretul satului. Până în prezent din rândurile fiilor satului s-au ridicat: 5 profesori 5, învăţători 8, doctori 2, farmacişti 2, preoţi 2, pianist 1, ofiţeri 5, din care 3 ([...](14), un căpitan şi un locotenent) au căzut în luptele contra bolşevicilor [...](15)1941, licenţiaţi 5, studenţi 9 şi bacalaureaţi 6.

Arta - portul naţional.

Costumele naţionale, fote, ii, ce se lucrează în sat în stil mic, sunt neîntrecute. Păcat însă că frumosul port naţional a dispărut aproape cu desăvârşire. La aceasta a contribuit apropierea faţă de oraşul Câmpina de o parte, iar pe de alta industria petrolieră ce a început să ia avânt şi în regiunea comunei Telega. Rar vezi câte un bătrân cu iţari, cămaşă şi pieptar, dar şi aceştia numai la zile mari. Costumele naţionale, doar elevii şcoalelor primare şi tineretul, cu ocazia sărbătorilor naţionale, le îmbracă. Cum şi în trecut a existat tendinţa de îndepărtare de la o viaţă rustică, este şi firesc ca satul să sufere influenţa târgurilor din împrejurimi şi să înlocuiască obiceiurile, portul etc. cu obiceiuri orăşeneşti ca: dansuri moderne, nunta la salon, port orăşenesc, cântece de mahala etc. Din vechiurile jocuri româneşti se mai păstrează: „ca la Breaza", „muşamaua" (numele unui dans popular vioi, jucat de perechi în cerc n.n.), „brâuleţul", „chindia" (numele unui dans popular asemănător cu sârba n.n.), „nuneasca", dar şi acestea jucate numai de oameni mai în vârstă, pe la câte o nuntă. Tineretul joacă numai dansuri moderne. Se observă că din vechiurile obiceiuri, n-a mai rămas aproape niciunul, fiind toate înlocuite cu altele împrumutate. Ritmul vieţii telegenilor în ceea ce priveşte adaptarea formelor de viaţă orăşenească,

este foarte precipitat. O revenire la obiceiurile vechi cu toată truda ce s-ar depune, cred că este zadarnic a se face.

Manifestări religioase.

În sat există patru biserici, din care trei în funcţiune şi una în curs de terminare. Satul este împărţit în două parohii: Telega I şi Telega II. Locuitorii sunt de religie creştină-ortodoxă, cu excepţia câtorva cazuri de sectanţi (adventişti şi tudorişti). În număr mare nu frecventează decât la sărbătorile mai mari. În genere locuitorii sunt credincioşi. În comună este organizată şi „Oastea Domnului". În fiecare casă există icoană şi candelă. Mulţi locuitori citesc cărţi şi reviste religioase. Morţii sunt înmormântaţi în cimitirele din jurul bisericilor respective. În Telega-Centru pentru slăvirea eroilor telegeni s-a ridicat un frumos monument(16) „Regele Ferdinand I" pe ale cărui pancarte stau scrise numele eroilor căzuţi în 1916-1918.

Manifestări morale-juridice.

Moralitatea generală a sătenilor este satisfăcătoare. Cu unele excepţii, fetele au o conduită demnă. Se observă însă la ele o tendinţă de lux exagerat, căutând să copieze în port pe orăşeni. Numărul concubinilor şi al divorţurilor este mic. Tinerii se poartă cu respect faţă de bătrâni şi autorităţi. Crimele sau alte delicte sunt foarte rare.

Manifestări administrative şi politice.

În sat există primărie, post de jandarmi, secţie de jandarmi, percepţie, circumscripţie medicală cu dispensar, 2 şcoli, bancă populară şi cooperativă de consum precum şi un oficiu poştal şi unul de telefoane. Până în noiembrie 1940 a existat şi penitenciarul special „Doftana". În urma cutremurului de pământ din 9-10 noiembrie, din cauza aşezării lui, penitenciarul a fost complet dărâmat. În prezent se mai găseşte o baracă improvizată ca închisoare cu un număr de 50 deţinuţi şi 12 gardieni.

Locuitorii sunt supuşi legilor şi autorităţilor, sunt liniştiţi şi se conformează în totul ordinelor, ordonanţelor ce li se aduc la cunoştinţă, prin primărie şi presă. Au respect pentru bunul public. Sunt conştincioşi obligaţiunilor către stat, judeţ şi comună, iar în ce priveşte apărarea patriei răspund în mod demn.

Manifestări economice.

Telega, după cum am arătat la cadrul istoric, este un sat de moşneni ce face parte din satele care, ca situaţie materială, stau bine. Locuitorii îşi câştigă existenţa mai mult din munca în fabrici, schelele petroliere, cărăuşie, meserii, şi fac şi foarte puţină agricultură. Comuna, inclusiv satul Meliceşti, are o întindere de 2098 ha, cultivată în felul următor: 313 ha teren arabil; 406 ha fâneţe naturale; 198 ha păşuni; 11

ha vii indigene; 197 ha livezi cu pomi; 220 ha păduri; 223 ha clădiri şi curţi; 510 ha neutilizabil. În anul 1942 au fost cultivate 333 ha, din care 243 ha porumb, iar restul astfel: 24 ha grâu de toamnă; 8 ha lucernă; 23 ha ovăz; 4 ha dughie; 4 ha fasole; 120 ha fasole prin porumb; 2 ha ceapă; 120 ha pruni; 11 ha viţă indigenă. Producţia recoltată nu poate face cerinţelor de peste an, populaţia trăind mai mult cu procurarea celor necesare din comerţ. Proprietatea cea mai mică din sat este a săteanului Ion Stomircă (300 m.p.) loc de casă, iar cea mai mare a locuitorului Ion N. Bucătaru (70 pogoane). Comuna nu are islaz comunal suficient pentru vitele sătenilor, aşa că locuitorii îşi pasc vitele mai mult prin grădini.

Industrie - comerţ.

Datorită aşezării sale geografice, partea de Apus a satului, numită Doftana, situată pe marginea râului cu acelaşi nume, dispune de o mică industrie, în plină activitate: Ateliere de dărăcit lână şi piuă = 2. „Moştenitorii Bucătaru" are un lucrător şi lucrează 50 kg în 24 ore. „Gh. Ciupală" are 5 lucrători şi lucrează 12 kg în 24 de ore. Fabrici de tricotaje: „Bucătaru & Bistriceanu" produce 120 perechi în 24 ore; ateliere de croitorie = 9; ateliere de cismărie = 12; mori de măcinat = 6, cu forţă hidraulică = 3, cu forţă mecanică = 2. Exploatări petrolifere: aurul negru atrăgând atenţia capitaliştilor spre binele comunei, observăm că şi pe teritoriul ei au pus în funcţiune mai multe întreprinderi petroliere dintre care: Steaua Română, Concordia, Prahova, Duplex, Petrolumina, Petrolul, Frăţia, Comerţul petrolului, Columbia, Ing. Melinescu, Sporul, H. Melicov, Exploatarea Areta, Exp. ing. Roşca, Dacia Română şi multe altele.

Instituţii economice.

Pentru uşurarea aprovizionării locuitorilor şi pentru a se veni în ajutor sătenilor cu credite necesare, s-au înfiinţat: Banca populară „Plaiul Telega" cu 362 societari, 4.000.000 capital, depuneri 3.000.000 lei. Anual se împrumută cca 250 săteni cu sume ce variază de la 1.000 până la 10.000.000 lei. Capitalul cooperativei = 396.777 lei, dividentul pe 1940 = 52.220 lei. Această instituţie economică este binevenită în timpul de faţă, având în vedere greutăţile cu care se face aprovizionarea populaţiei şi specula la care se dedau negustorii din localitate.

Concluzii generale.

Am văzut că aşezarea atât de temeinică şi superioară tuturor comunelor dimprejur, se datoreşte într-o largă măsură ocnei, care, potrivită rostului ei, îi va fi creat şi satului un renume şi surse de existenţă, cu mult superioare celorlalte sate mai depărtate. În trecut,

bogăţia subpământeană a creat şi o meserie, tăiatul bolovanilor de sare şi cărăuşia, care crea mai din belşug sudoarea frunţii, faţă de astăzi când omul este auxiliarul maşinii, din ce în ce mai mult. Bogăţia subsolului era completată cu cea a solului, livezile de pomi, fâneţele şi vitele. Ambele bogăţii au ridicat satul, au mărit populaţia, de vreme ce se observă progresul vădit şi simţitor în tot timpul dezvoltării satului. Atunci când mănăstirea Mărgineni a încercat să le încalce drepturile, Telegeanul s-a arătat o fire independentă, dârză şi demnă în procesul purtat. Telegenii, având câştig de cauză, continuă mai departe rostul vieţii lor [în] strânsă dependenţă de posibilităţile traiului zilnic.

Prin părăsirea ocnelor din Telega, s-ar fi părut că Telega merge spre declin. Dimpotrivă, satul îşi duce viaţa rezumându-se numai la sursele proprii de existenţă şi numai într-o mică măsură şi pentru scurt timp îşi mai va fi legat soarta de salina Doftana. Toată munca se îndreaptă spre altă bogăţie a pământului, „ţiţeiul”. N-a trecut mult timp şi iată că-l vedem pe Telegean, că se afundă cu sapa şi hârleţul în mână în fundul puţului de păcură din regiunea Buştenarilor, a Câmpinei şi chiar pe teritoriul Telegii. Mai apoi, îl vedem conducător al motoarelor, cu maşini pocnitoare alături de sonda nesăţioasă şi sorbitoare a lichidului negru din adâncul pământului, încât se vede: sondor, chirovnic, sau petrolist, parcă de când lumea. Cărăuşii şi-au înlocuit la căruţele lor osiile de lemn cu cele de fier, iar inima căruţii au lungit-o după nevoie, ca să poată transporta materialele necesare de la o schelă la alta.

Telegenii sunt mândri că-s moşneni şi stăpâni pe întreg pământul comunei lor. Circa ¾ din suprafaţa de pământ a Telegii este concesionată diferitelor societăţi petroliere, pe preţ de nimic. Concesionarii acestor terenuri petrolifere cu sonde în producţie în majoritate sunt străini de localitate. Majoritatea personalului muncitor o formează, însă, telegenii.

Telega este una din comunele ce fac cinste judeţului, fiind una din cele mai fruntaşe comune. Şcolile, bisericile şi celelalte instituţii, prin reprezentanţii lor, se străduiesc mult la ridicarea nivelului moral-cultural. Râvna cu care se lucrează în direcţia aceasta, îşi arată roadele la timp. Nici tendinţa de a da cultură superioară fiilor, nu le lipseşte Telegenilor. Unii îşi trimit copiii la liceele teoretice, alţii la şcolile de meserii, alţii la cursurile profesionale de ucenici. Ţinând seama şi de faptul că Telega este o staţiune balneo-climaterică în imediata apropiere a Câmpinii şi că este legată de restul ţării prin cale ferată, oricine şi-ar putea da seama că Telega este o comună cum rar întâlneşti în cuprinsul

ţării. Deci Telega fiind una din aşezările temeinice şi sănătoase din cuprinsul ţării, este un sat reprezentativ. Din cele expuse aici se poate vedea destul de bine trecutul satului în diferitele lui faze de dezvoltare.

Note:

1. Stoica Teodorescu, Monografia comunei Telega, Tipografia «Gutenberg», Câmpina, 1926, p. 3.
2. Mihail Popescu, Monografia comunei Telega (manuscris), p.1.
3. Corespondenţa avută cu dna Eufimia Georgescu pe mail, primit în data de 25 februarie 2015.
4. Despre autor, până în acest moment, nu avem informații suplimentare.
5. https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Telega,_Prahova.
6. Este vorba de Fântâna de la Mărtin, prezentă și într-o carte poștală a începutului de secol XX, astăzi secată și aproape dărâmată. Acum câteva decenii toți locuitorii care mergeau la muncă în acea zonă se aprovizionau cu apă de acolo.
7. Sub această denumire este cunoscut izvorul de apă sulfuroasă printre telegeni. În anul 2014 dealul s-a surpat și amenajarea rudimentară a dispărut cu totul. Apa iese și astăzi la suprafață, dar cu foarte multe impurități.
8. Astăzi nu mai există decât patru lacuri (Luca, Mocanu, Stavrică și Palada).
9. Este vorba de lacul Luca, ulterior s-a mai amenajat și lacul Palada.
10. Este vorba de un cult neoprotestant, al creștinilor după Scriptură.
11. Acest capitol are la bază lucrarea monografică a profesorului Stoica Teodorescu.
12. Acesta este anul când apare pentru prima dată în documente. Printr-o atestare indirectă satul Telega exista în a doua jumătate a secolului al XV-lea.
13. Este vorba de cutremurul din noiembrie 1940.
14. Acest mic pasaj este acoperit cu o cerneală de altă nuanţă, probabil după instaurarea comunismului pentru a nu crea neplăceri.
15. Şi acest pasaj este acoperit, s-a putut descifra doar „bolşevicilor” şi „1941”.
16. La momentul redactării articolului monumentul a fost demolat pentru a face loc altuia.

Izvorul de apă sulfuroasă, noiembrie 2013

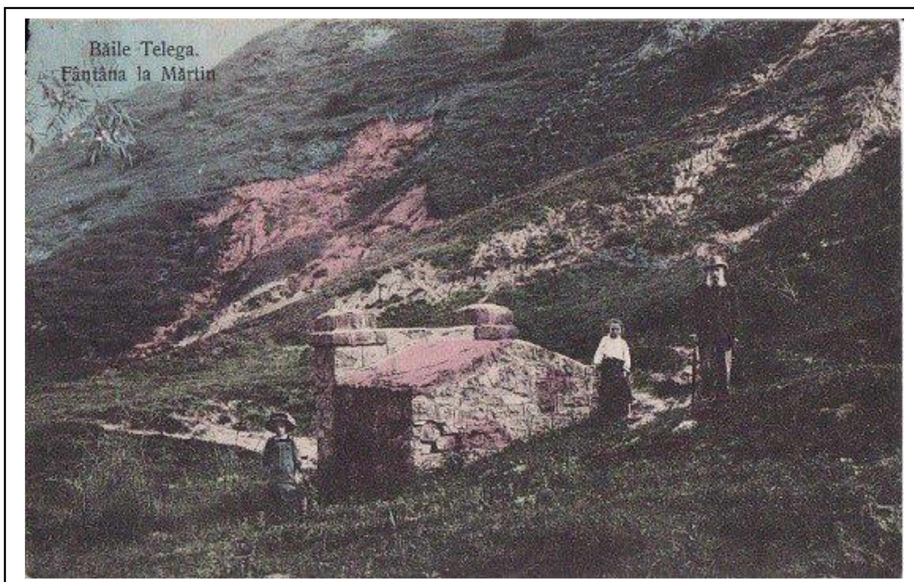
Carte poștală cu antetul exploatării Petrolifere „Areta”–Telega Călineț, 1937

Femei în port național venite la Băile Telega, 1921

Turiști și localnici la Băile Telega, 1919

Fântâna Martin la început de secol XX

CLUBUL „MINERUL“ DIN FILIPEȘTII DE PĂDURE

Prof . Marius Brezeanu
Liceul Teoretic - Filipeștii de Pădure

Dezvoltarea industriei miniere din zona Filipeştiului de Pădure, în genere după 1949, a contribuit la creşterea populaţiei din localitate. Dacă în 1930 localitatea număra 4777 de locuitori, în 1956 numărul acestora a ajuns la 9426, o dublare, practic, a numărului populaţiei. Această explozie demografică a fost determinată de venirea unor tineri din Moldova şi Transilvania la muncă în mina deschisă în localitate, fiind atraşi de salarii mari şi de faptul că nu se cerea prea multă şcoală.

Această forţă de muncă a trebuit cazată. În acest scop s-au confiscat casele cu mai multe camere, cum a fost cazul proprietarului Leonida Statescu, căruia i s-a confiscat terenul şi imobilul compus din 3 corpuri de clădire dintre care unul avea 10 camere la parter şi trei camere la etaj, prin decizia emisă de Ministerul Minelor şi Petrolului din 1950, fiind necesare pentru: „*bunul mers al activităţii Întreprinderii şi pentru cazarea muncitorilor“(1),* ori s-au construit aşa-numitele colonii muncitoreşti cum a fost „oraşul minier“. Au început, mai târziu, construcţia blocurilor de locuinţe din centrul comunei, Filipeştiul dobândind un aspect de orăşel.

Muncitorii, pe lângă asigurarea cazării, mesei şi locului de muncă trebuiau şi responsabilizaţi în privinţa muncii şi a politicii partidului de la guvernare, PMR, în noua ordine politică, instituită după 1947, dar şi atraşi în activităţi de de recreare şi petrecere a timpului liber. În acest scop s-a hotărât înfiinţarea Clubului „Minerul“. În 1952 s-a luat decizia de constituire a acestui club, sub coordonarea „*tovarăşului Stoica Ion, care ... începând cu luna martie 1952 veţi fi încadrat în Bugetul Sindicatului pe 1952 şi plătit de noi ca Director de Club*“.(2) După o serie de cursuri de calificare şi perfecţionare în acest domeniu al „cluburilor“, domnul Ion Stoica a deţinut funcţia de director al clubului până în 1992, dumnealui fiind cel care a pus bazele materiale ale clubului şi s-a implicat în crearea şi desfăşurarea activităţilor pe secţii şi domenii. Acest club a funcţionat până în 1994, când au început să fie desfiinţate diferitele secţii, să fie înstrăinate diversele corpuri de clădiri, să dispară materialele, instrumentele şi echipamentele din dotare. A urmat şi el curba descendentă înregistrată de mineritul din localitate de după 1989.

La început clubul a funcţionat în casele lui Staicu Chiriţă, ce vor fi expropriate în 1959. De la jumătatea anilor‘ 60 clubul a funcţionat într-un sediu nou construit ce cuprindea săli de repetiţii pentru diversele formaţii artistice, săli pentru diverse cursuri de iniţiere sau perfecţionare, o sală de spectacole cu 500 de locuri, o sală ce putea servi ca local de „bal/discotecă“ sau proiecţii de filme. De altfel, Clubul „Minerul“ avea în subordine şi filiala din colonia muncitorească Oraşul Miner, unde funcţiona o sală de proiecţie cinematografică.

Primele cursuri ţinute au fost cele de alfabetizare şi cele de propagandă. Treptat aria de activităţi ale clubului s-a extins şi a cuprins formaţii artistice de muzică uşoară şi populară, brigăzi de teatru şi umor, formaţii de dans popular şi modern, corul de muzică cultă, orchestra de muzică uşoară. Au urmat cursurile de stenodactilografie, de artizanat, de iniţiere în limbile străine, radioamatori etc. Cursurile erau predate de profesori, învăţători, ingineri ai minei etc.

Cea mai impresionantă activitate, în anii ‘70-‘80 a avut-o formaţia de dansuri populare şi de solişti „Datina“ a clubului „Minerul“ din Filipeştii de Pădure, ce a reuşit, după obţinerea a numeroase premii mai întâi pe ramură, apoi în cadrul festivalului „Cântarea României“, pe plan judeţean şi apoi pe plan naţional, să ajungă să susţină spectacole de „gradul 0“, adică în faţa conducătorilor României de atunci, Nicolae şi Elena Ceauşescu, la Sala Palatului, în cadrul festivalului „Cântarea României“. De asemenea a reuşit să susţină spectacole pe scene din Olanda şi Franţa, unde a cunoscut un succes extraordinar. Formaţia de dans popular interpreta dansuri şi cântece din diverse zone folclorice, o parte din costumele sale fiind create pe plan local în atelierul de artizanat din cadrul „Clubului“(3).

Pe scena de la sala de spectacole au evoluat de-a lungul anilor nume cunoscute în lumea artistică a vremurilor de atunci: Maria Tănase, Maria Ciobanu, Maria Dragomiroiu, Benone Sinulescu, Margareta Pâslaru, Gabi Luncă şi Ion Onoroiu, Mirabela Dauer, Maria Udrică etc., de multe ori sala fiind neîncăpătoare pentru spectatorii ce doreau să-şi vadă vedetele de atunci.

Tot pe această scenă evoluau şi formaţiile locale, prezentând momente artistice inspirate din realitatea muncii în subteran, sau a faptelor reprobabile din viaţa de zi cu zi, dar şi spectacole folclorice şi de muzică cultă.

În sala de proiecţie s-au difuzat atât filme artistice ale vremii, cât şi filme realizate de oameni ai muncii din cadrul Explotării miniere, mai ales cu privire la munca în subteran, la normele de protecţia securităţii

muncii. Aceste filme au participat la concursurile şi festivaluri cinematografice pe ramură unde au obţinut diverse premii.

Activitatea directorului clubului, domnului Ion Stoica, a fost recunoscută până la cel mai înalt nivel de Partid şi Stat, dumnealui primind diverse ordine şi medalii pentru munca depusă. Astfel, în 1971 a primit medalia „ A 50-a aniversare a Partidului Comunist Român, pentru merite în activitatea de partid şi în opera de construire a socialismului“(4). În 1972 i s-a conferit medalia „25 de ani de la proclamarea Republicii, pentru merite deosebite în opera de construire a socialismului“(5). În 1984 a fost decorat cu Medalia Comemorativă: „A 40-a aniversare a revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiiimperialistă“, acordată pentru: „contribuţia deosebită adusă la înfăptuirea politicii Partidului Comunist Român“.(6)

În concluzie putem afirma că pe lângă activitatea de propagandă, inerentă regimului comunist al vremii, Clubul „Minerul“ a avut şi un rol educativ, atât în plan spiritual, prin activităţile artistice desfăşurate: piese de teatru, dansuri, proiecţii de filme etc., cât şi în plan material prin secţia de creaţie artizanală. De altfel în primăria localităţii lucrează absolvente ale cursului de stenodactilografiere desfăşurat la Clubul „Minerul“.

Note:

1. Arhiva personală a domnului Stoica Ion, fost director al Clubului „Minierul”, decizia nr. 489/30.08.1950.
2. *Ibidem,* decizia nr. 111/18.03.1952
3. Fotografii şi chiar un pliant pentru o prezentare a formaţiei în Olanda, mi-au fost puse la dispoziţie de domnul Stoica Ion, fost director al Clubului Miner
4. Arhiva personală a domnului Stoica Ion, fost director al Clubului „Minierul”, Brevet al Consiliului de Stat, nr 137/1971.
5. *Ibidem,* Brevet al Consiliului de Stat, nr. 480/1972
6. *Ibidem*, Brevet acordat prin Decret Prezidenţial nr. 168/1984.

SAN-STEFANO – CUM SE CÂŞTIGĂ UN RĂZBOI ŞI SE PIERDE O PACE

Muzeograf Alin Ciupală

Moto: "Cred că foarte rar se va întâmpla ca o ţară, după terminarea cu bine a unui războiu, să se afle într-o situaţie mai proastă ca înainte şi să fie silită a mai da ceva din puţinul ce are aliatei sale pe care a sprijinit-o cu toate puterile în momentul critic".

(Carol I, scrisoare către Prinţul de Coroană al Imperiului German, 11 februarie 1878)

Căderea Plevnei şi capitularea întregului corp de armată condus de Osman-Paşa a fost momentul care marchează începutul sfârşitului pentru războiul ruso-româno-turc. În ianuarie 1878, generalul Gurko obţine o victorie strălucită la Filipopol, zdrobind o armată de 40.000 de soldaţi conduşi de Suleiman-Paşa. Turcii se retrag în munţi şi aruncă tunurile în prăpăstii. Cazacii au recuperat 110 tunuri, armata otomană fiind de acum practic lipsită de artilerie.

La 8 ianuarie, g-ralul Strucov ocupă Adrianopolul fără luptă. Corpul de Vest al armatei române era reunit în jurul Vidinului. Acest corp era format din divizia a IV-a a g-ralului Anghelescu, divizia I-a a col. Lecca şi divizia a II-a a g-ralului Cerchez, plus o brigadă de roşiori şi un regiment de călăraşi. Sfârşitul campaniei fiind aproape, Ministrul de Externe Kogălniceanu, avertizat de atitudinea ambiguă a g-ralului Gorceakov în privinţa Basarabiei de Sud, pe care ruşii o revendicau, începe o serie de demersuri diplomatice. Kogălniceanu însărcinează pe adjunctul diplomatic din Paris, Callimaki-Catargiu, să contacteze pe ambasadorul turc din Franţa şi să încerce să convingă Turcia să recunoască imediat independenţa Principatelor, împiedicând astfel Rusia să mai ceară la tratativele de pace Basarabia, care ar fi devenit astfel provincie a unei ţări independente şi aliate a Imperiului Ţarist, şi nu teritoriu turcesc cum considera diplomaţia rusă.

Ion Ghica, care avea mulţi prieteni în Anglia, este trimis în misiune specială la Londra ca să tatoneze dacă România poate conta pe sprijinul guvernului englez în această chestiune. La 11 ianuarie 1878, Carol I primeşte de la Marele Duce Nicolae o telegramă menită să liniştească temerile guvernului român: "Eu nu propun turcilor decât bazele esenţiale de pace care mi-au fost recomandate din Petersburg şi în

cari interesele României n'au fost uitate. În caz că vom ajunge să încheiem armistiţiu, îţi voi face îndată cunoscut dispoziţiunile, precum şi punctele pe cari trupele Tale vor trebuie să le ocupe. În ceea ce priveşte amănuntele condiţiilor de pace şi ale negocierilor viitoare, adresează-te la Petersburg; eu nu le cunosc. Nicolae".

Kogălniceanu înmânează agentului diplomatic rus din Bucureşti un memoriu în care formulează poziţia guvernului român: "România a declarat război Înaltei Porţi şi şi-a anunţat astfel independenţa la 10 Mai 1877. Armata română a intervenit în război la cererea comandamentului şi apoi a guvernului rus, formulată de Prinţul Gorceakov. Pe câmpul de bătălie şi-a făcut datoria obţinând importante succese, cum reiese din discursurile Împăratului Alexandru şi documentele oficiale. Statutul de aliată în război nu trebuia să fie retras la tratativele de pace".

Guvernul român a trimis la Kazanlâc pe col. Arion, să participe la negocierile de armistiţiu şi la cele de pace. În paralel cu demersurile ministrului de externe se desfăşurau şi acţiuni militare pe frontul de la Vidin, unde corpul de vest al armatei române concentra 15.460 de infanterişti, 2000 roşiori şi călăraşi şi câteva baterii de asediu cu 84 de tunuri. La asediul Vidinului, trupele româneşti s-au remarcat din nou. Satul Smârdan, după un atac la baionetă, a fost cucerit casă cu casă. Reduta din satul Hinova a fost ocupată cu Regimentul 9 Dorobanţi cu pierderi mari. La 15 ianuarie a început bombardarea Vidinului cu 148 de tunuri. În timp ce pe frontul Vidinului mor sute de soldaţi români ucişi în lupte, dar şi din cauza epidemiei de tifos care izbucnise cu virulenţă, pe frontul diplomatic România pierdea orice şansă să păstreze Basarabia de Sud, negăsind niciun sprijin din partea marilor puteri.

Interesantă, pentru analiza corectă a situaţiei, este scrisoarea expediată la 11 ianuarie din Sigmaringen, de către Carol Anton fiului său: "Acum, când te vei fi odihnit în Bucureşti de oboselile fizice, trebuie să fi sosit pentru tine oboselile morale de cari te plâng cu mult mai mult; doar trebuie să stai la socoteală şi la luptă cu cantităţi necunoscute şi nu se poate prevedea niciodată rezultatul final (…). Rusia singură îşi cunoaşte scopurile, pentru a căror împlinire a sacrificat 100.000 de oameni. Eu cred că la Berlin nu se ştie azi cu preciziune ce linie de conduită politică trebuie să se ţină în caz când Puterile mari nu vor ajunge la o învoială pacinică. Cei d'acolo se agaţă încă de alianţa celor trei imperii a cărei definiţiune mai lămurită o aşteaptă lumea de luni de zile, căci cu neegalitatea intereselor dintre cele trei State, nu e de admis că există vreo învoială pozitivă. Chestiune neatârnării României şi a dreptului său de Stat de sine stătător pare hotărâtă în favoarea sa, căci

nu e niciun mijloc de a se anula fapte săvârşite. (…) Dacă Rusia va stărui ca să ia îndărăt Basarabia, pentru ca astfel să distrugă şi ultima urmă a pacei din Paris, aceasta ar fi o calamitate pentru România înlăuntru pentru că, cu tot războiul său victorios, ea trebuie să sufere o micşorare de teritoriu, în afară pentru că scopul urmărit de sforţările Germaniei şi Austriei, pentru libertatea Dunărei, ar rămâne iluzorii. Aşteptăm cu grijă extraordinară preliminările pacei. Dacă Rusia va putea să se modereze, adică dacă e îndestul de tare să nu ţină seama de impulsurile distructive interne, atunci în primăvară ar putea să vină şi pacea în ţară; însă vor trebui multe discuţii până să auzim sunând clopotele pacei. Armata germană a entuziasmată de tine şi prin urmare de România. Am primit un număr de scrisori şi telegrame de felicitare cu privire la tine şi inima mi-e plină de mândră bucurie (…)".

Trimişii români la curţile europene trimiteau ştiri rele pentru speranţele guvernului. G-ralul Prinţ Ghica, după întrevederea cu Împăratul Alexandru şi Cancelarul Gorceakov, telegrafia la Petersburg: "Deşi a adus toate argumentele pentru dreptul d'a lua parte la negocierile de pace, n'a primit altceva decât asigurarea formală că Rusia va păzi intersele României, îi va asigura independenţa şi o va despăgubi cu prisos de sacrificiile ce a făcut, dându-i Dobrogea. Însă e cu neputinţă ca România să ia parte la negocierile de pace, ca parte contractantă, deoarece Europa nu i-a recunoscut încă independenţa. Până ce un congres european va face aceasta, cade Rusiei datoria de a reprezenta interesele României. La congresul care se va ţine, România va putea să trimită o delegaţie consultativă".

Prinţul Calimaki Catargiu raporta de la Paris o convorbire cu ambasadorul rus Prinţul Orlov: "Prinţul Orlov a zis că de Isamil şi de împrejurimile lui se leagă amintiri de lupte glorioase, amintiri scumpe fiecărui rus şi că Rusia, la Congresul de la Paris, mai cu greu s'ar fi învoit la cedarea acestui petec de pământ decât la distrugerea întregei sale flote. Împăratul Alexandru personal pune mare preţ pe dezlegarea acestei chestiuni şi poate că ea a fost una din cauzele hotărâtoare ale războiului".

Din Viena, I. Bălăceanu anunţa că guvernul austriac e de părere că guvernul român s-a şi înţeles cu cel rusesc în această privinţă. Se pare că între Viena şi Petersburg există o înţelegere deplină în ceea ce priveşte Basarabia.

La 17 ianuarie, g-ralul Prinţ Ion Ghica telegrafiază din nou din Petersburg că ţarul şi cancelarul său l-au anunţat formal de intenţia lor de a lua înapoi partea de sud a Basarabiei. În schimb, România va primi

Delta Dunării şi Dobrogea până la Constanţa. Guvernul rus motiva că această parte a teritoriului din Basarabia n-a fost cedată la Paris României ci Moldovei, după ce a fost răpită Rusiei printr-un tratat ale cărui hotărâri nu mai sunt în vigoare. Pentru Rusia e o chestiune de demnitate naţională şi de onoare redobândirea acestui teritoriu, preciza Ion Ghica.

Cancelarul Gorceakov adresează ministrului român de Externe un mesaj cu unele note aproape ameninţătoare: "Majestatea Sa Împăratul crede că a sosit momentul de a lămuri oarecari chestiuni de cari am avut ocazia să vorbesc pe scurt cu Excelenţa Voastră în vederea pacei viitoare. În acest scop, Augurul meu Stăpân trimite la Bucureşti pe adjutantul de câmp, g-ralul conte Ignatiev. El vă va expune vederile cabinetului imperial. Excelenţa Voastră cunoaşte deja direcţiunea lor generală. Ştie că noi dorim să facem pentru România tot ce ne va fi cu putinţă pe terenul diplomatic. Însă se ştie că d'asemenea avem de apărat interese şi drepturi asupra cărora nu putem sta la îndoială. Ceea ce aşteptăm de la guvernul român este o apreciere justă şi raţională a situaţiei sale şi a situaţiei noastre. Numai pe această cale se pot perpetua tradiţiunile care unesc România cu Rusia. Ţara d-voastră le datoreşte tot trecutul său şi cred că ea va găsi în ele şi pe viitor sprijinul său cel mai solid".

Concluzia era evidentă: România datora Rusiei tot trecutul său şi în viitor Rusia era cel mai puternic sprijin dacă prevederea miniştrilor români va domina pasiunile de partid şi nemulţumirile opiniei publice. O scrisoare asemănătoare a primit şi domnitorul Carol de la împăratul Alexandru: "Cred că România va găsi în această înţelegere, pe viitor ca şi în trecut, cea mai bună garanţie de siguranţă şi prosperitate a sa. Alexandru".

Ca să-l facă pe Carol I să renunţe la atitudinea sa intransigentă în privinţa Basarabiei, la un dineu, contele Ignatiev, în timpul unei conversaţii lejere, face o aluzie la posibilitatea ca Principele Carol să ocupe şi tronul Bulgariei şi îşi exprima părerea că miniştrii români sunt mult mai puţin intransigenţi pentru schimbarea Basarabiei cu Dobrogea, decât Carol I personal. Sosirea g-ralului Ignatiev la începutul lui ianuarie 1878 în Bucureşti era mai mult o misiune de consolare decât o solie de pace şi colaborare. Propunerea vagă de a se oferi lui Carol I şi un tron în Bulgaria era mai mult o tatonare, o posibilitate între multe altele pentru o domnie asupra unei ţări care nu primea decât un regim de autoguvernare şi nu o independenţă deplină. Această uniune personală, o

domnie peste două ţări diferite ca statut politic, nu l-a atras pe domnitorul român care, ezitând să se pronunţe, a cerut timp de gândire.

Din Berlin, prin Ion Câmpineanu, Carol primeşte un mesaj de felicitare, dar nu promisiuni de sprijin de la Prinţul de Coroană al Germaniei. "Berlin, 17 ianuarie 1878. Dau ministrului tău Câmpineanu aceste rânduri de mulţumire pentru scumpa ta scrisoare din 6 ianuarie, lăsând pe el să-ţi raporteze verbal despre rezultatul convorbirii avute cu mine. Expunerea sa clară şi sinceră, despre starea de ofensare a spiritelor din România; despre îngrijorarea d'acolo pentru un tratament prost din partea Rusiei, m-a făcut să-nţeleg grija lui adâncă despre viitorul vostru. Vei înţelege cu toate acestea că nouă, momentan, ne este imposibil să ieşim din stricta noastră neutralitate şi trebuie s'aşteptăm ca într-un congres Puterile mari să fie chemate şi de a-şi da părerea. Numai dacă nu s'ar încheia o pace falsă care să aducă un nou război. Nespus de mult m'am bucurat de tine când am aflat ce măreaţă a fost serbarea intrării tale în ţară. Să dea Dumnezeu ca acest război, pentru tine atât de strălucit şi glorios, să însemne o fază a întăririi autorităţei şi puterei tale în România. M'am simţit nespus de fericit când Împăratul mi-a spus că Ţi-a conferit Ordonul «Pour le Merite», pe care cu adevărat l'ai meritat întru totul. Repet aici că sunt nespus de mândru că a fost dat unuia din familia noastră să fie rugat cu stăruinţă de ruşi ca să le dea ajutor şi că, la momentul hotărâtor în faţa Plevnei, lumea a trebuit să vorbească de o armată ruso-română".

La 19 ianuarie, Marele Duce Nicolae îl anunţă pe Carol de încheierea unui armistiţiu. Împuterniciţilor români nu li s-a dat voie să ia parte la nicio dezbatere. Peste câteva zile, după ce prezidase Consiliul de miniştri care analizase situaţia, Domnitorul răspunde fostului său aliat: "Am primit depeşa în care Alteţa Voastră Imperială îmi anunţă încheierea armistiţiului. Înainte de toate vă felicit din adâncul inimei, precum şi pe valoroasa armată imperială pentru succesele strălucite. Îmi pare foarte rău că nu s-a ţinut seama la Petersburg de rugămintea noastră ca delegatul român să participe la încheierea armistiţiului în calitate de reprezentant al unei naţiuni beligerante şi aliate. Aceasta pune guvernul meu într-o situaţie foarte grea în faţa ţărei. Făcând rezervele mele în faţa acestei excluderi nemeritate, voi da ordin să se pregătească ocuparea Vidinului şi a Belgradjicului şi voi ţine ca amanet aceste cetăţi şi celelalte oraşe pe malul Dunărei până la plata cheltuielilor de războiu şi a despăgubirilor pe care Turcia le datoreşte României. Carol".

În ţară, pretenţia Rusiei asupra Basarabiei a provocat valuri de nemulţumiri. În Cameră şi Senat se cerea ca românii să-şi apere cu

armele integritatea teritoriului. Deputatul Vernescu a propus o moţiune în mai multe puncte: "Având în vedere că integritatea României este garantată de Puterile mari; Având în vedere că însăşi Rusia prin Convenţiunea de la 4 aprilie 1877 a garantat încă o dată această integritate, deoarece art. 2 al Convenţiei zice: «Spre a nu se naşte pentru România nici o greutate sau pericol din trecerea armatei ruseşti, guvernul M.S. Împăratul tuturor Ruşilor se obligă să menţină drepturile politice ale Statului român şi să aibă grijă ca ele să fie respectate conform legilor ţărei şi tratatelor; deosebit de asta, guvernul M.S. Împăratului se obligă să menţină şi să apere integritatea actuală a României». Considerând marile sacrificii şi chiar sacrificii de sânge pe cari le-a făcut ţara pentru păstrarea posesiunilor şi confirmarea independenţei sale; Considerând că o Românie independentă şi omogenă corespunde tot atât de mult intereselor întregii Europe, Adunarea declară că e hotărâtă să menţină inviolabilitatea teritoriului României şi să nu permită înstrăinarea nici unei părticele din acest teritoriu sub nici o condiţie şi contra nici unei compensaţii teritoriale". 93 de deputaţi au votat-o în unanimitate şi acelaşi vot unanim s-a exprimat şi la Senat pentru moţiunea Vernescu.

Două telegrame expediate de la Petersburg şi Adrianopol au făcut ca această hotărâre a parlamentului să nu poată fi înfăptuită. G-ralul Ghica anunţă de la Petersburg că din ultimele întrevederi cu Cancelarul Gorceakov reiese că ruşii vor cele trei judeţe cu orice preţ, iar dacă România se va împotrivi, nu va mai primi nicio o compensaţie teritorială, Rusia fiind decisă în acest caz, ca şi în 1812, să ceară Turciei acest teritoriu, deoarece întreaga Românie este încă o parte a întregului Imperiu Otoman şi cedarea Basarabiei de Sud să fie socotită în compensaţie pentru despăgubirile de război datorate de turci.

Colonelul Arion, trimis să ia parte la tratativele pentru pace de la Adrianopol, anunţă că, u toate sforţările sale, "preliminariile pacei au fost încheiate fără participarea României".

Într-un articol al proiectului de tratat s-a prevăzut că România va dobândi independenţa şi o despăgubire care va fi fixată la Conferinţa de pace. Domnitorul Carol încerca să-şi asigure pe plan extern sprijinul Curţilor imperiale de la Viena şi Berlin, însărcinându-l pe Ion Brătianu cu aceste tatonări diplomatice. Carol I scrie Împăratului Wilhelm I, la 28 ianuarie 1878, o lungă scrisoare cu multe argumente solide în sprijinul poziţiei sale în chestiunea Basarabiei de Sud şi solicită sprijinul împăratului, care avea un cuvânt greu de spus în cadrul alianţei dintre Rusia, Austria şi Germania: "Mă adresez încrezător Majestăţii Voastre

în momentul când, după un război sângeros, încep negocierile de pace şi se ridică pentru noi o chestiune grea pe care n'o mai credeam cu putinţă, după trecerea armatei mele în Bulgaria. Tratatul prin care se reglează trecerea armatei ruseşti prin România ne garantează integritatea teritoriului. Acesta a fost singurul lucru ce am cerut noi Rusiei, pe când în schimb ţara a făcut tot ce i-a stat în putinţă spre a înlesni înaintarea şi operaţiunile armatei ruseşti. Mare a fost deci surprinderea noastră când g-ralul Ignatiev, în trecerea sa prin Bucureşti, ne prezintă chestiunea înapoierei celor trei districte basarabene către Rusia, punându-ne în vedere o compensaţiune pe malul drept al Dunărei. Într'o scrisoare a împăratului Alexandru pe care dânsul mi-a adus-o, afacerea nu e direct menţionată, ci în trăsături generale se indică reglarea diferitelor chestiuni. Am atras atenţiunea g-ralului Ignatiev asupra marei greutăţi ce ar întâmpina în ţară o reglare de fruntarii şi am scris în acelaşi timp împăratului Alexandru, care n'a vorbit niciodată cu mine despre această afacere, rugându-l să dispună ca guvernul său să găsească altă soluţiune prin care opinia publică să nu fie prea tare jignită. Îndrăznesc să sper că Majestatea Voastră nu-mi va refuza caldul Său interes în acest moment critic, căci nu pot să ascund Majestăţii Voastre că emoţiunea prin această pretenţie a Rusiei a ajuns în cel mai înalt grad şi cu mare greutate mai pot opri spiritele aţâţate de la espresii şi fapte violente. Se şi fac imputări că de ce guvernul meu, la trecerea peste Dunăre, n'a cerut din nou Rusiei asigurarea integrităţii teritoriului nostru. Mi s-a părut mie atunci mai cavaleresc să intru în acţiune fără condiţiuni şi să nu întrebuinţez pentru tocmeală momentul când roata războiului era nefavorabilă armatelor ruseşti. Azi, ca şi atunci, sper încă în caracterul nobil al Împăratului Alexandru; el va părăsi desigur o idee a cărei executare ar fi de mic folos pentru Rusia; care pe mine şi pe ţara mea ne-ar pune în cea mai penibilă situaţie. Majestatea Voastră să judece cu indulgenţă că m-am adresat Majestăţii Voastre în această afacere; am ţinut însă de datoria mea să fac totul spre a înlătura o vătămare a intereselor ţărei mele. Cu fermă încredere în interesul şi dragostea ce Majestatea Voastră mi-a arătat întotdeauna, mai cu seamă în momentele cele mai serioase rămân…"

În opoziţie cu atitudinea fermă a domnitorului şi a premierului I.C. Brătianu, ministrul de Externe, Kogălniceanu, dispus spre compromisuri, trimite g-ralului Ghica, agentul diplomatic la Petersburg, pe 29 ianuarie 1878, o depeşă în care îi scria: "Încercaţi a vă informa ca din partea d-voastră şi fără a angaja guvernul român, dacă Rusia ar fi dispusă în cazul retrocesiunei Basarabiei, de a ne face să obţinem pe

lângă gurile Dunării şi Dobrogea, teritoriul cuprinzând Silistra şi Mangalia. Această linie de demarcaţie ar fi mai dreaptă, având în vedere marele număr de români care locuiesc în jurul Silistrei".

Carol Anton, preocupat ca întotdeauna de problemele ivite la tratativele de pace, îi scria, la 8 februarie 1878, fiului său: "Mai mult ca oricând sunt cu mintea lângă tine din cauza crizei grele ce-au biruit în acest moment dinastia română şi Ţara Românească. Când te aflai peste Dunăre în faţa Plevnei, eram mai puţin îngrijorat decât acum, căci în capul unei armate viteze, chiar şi prinţul unei ţări mici poate înfrunta situaţiile cele mai rele, pe când în luptele de la masa verde, el e totdeauna în primejdie d'a fi biruit. Dar acest lucru explicabil că Rusia ar vrea să se cureţe de toate urmările tratatului de la Paris, nu e de priceput însă ca dânsa să voiască a impune o umilinţă unei ţări care a ajutat-o cu credinţă şi cu stăruinţă atât cu averea, cât şi cu sângele său. Atitudinea Camerei române contra pretenţiei Rusiei d'a i se înapoia Basarabia dunăreană, încorporată la România printr-un tratat solemn, a fost demnă, însă n'a putut să exercite decât o presiune morală, pentru că o rezistenţă materială ar fi o imprudenţă. După cum stau azi lucrurile, România n'are nicăieri speranţă de sprijin. Prin urmare Rusia va isbândi tot ce vrea şi fiecine va găsi explicabil că România, spre a căpăta recunoaşterea independenţei sale şi din partea Rusiei, se va supune soartei sale neevitabile. Teritoriul neproductiv al Dobrogei nu răsplăteşte desigur pierderea Basarabiei; totuşi Dobrogea cu Constanţa d'impreună se poate primi, deoarece dobândirea acestui port la Marea Neagră va fi poate de cea mai mare importanţă pentru viitorul comercial al României. Pentru tine este vorba acum numai d'a eşi cu onoare şi întărit din criză, independent înlăuntru şi mai cu seamă afară, emancipat de orice protectorat…"

Într-un ritm intens, schimbul de scrisori continuă şi din ele culegem cele mai veridice informaţii care fac din această corespondenţă un preţios izvor pentru istoria independenţei. Spicuim din altă scrisoare interesantă a domnitorului către tatăl său, Carol Anton: "Trăim într'o emoţiune şi o grijă care ar putea să doboare şi pe cei mai tari. Sunt copleşit de treburi şi am suferit aproape mai puţin de oboselile şi lipsurile groaznicului război, decât de necazurile d'acum. Chestiunea Basarabiei a provocat aici o emoţiune colosală. În protestele noastre trebuie să evităm tot ce ar putea să ofenseze pe Rusia. Cu toate acestea, eu personal am spus lui Ignatiev că mă scandalizează intenţiunea Rusiei d'a răpi o parte din teritoriu aliatei sale şi că, compensaţia pe care vrea să ne-o dea face prea mică impresie asupra mea. Cât despre

independenţă, ne-am câştigat-o cu sângele nostru şi n'o datorăm nimănui decât nouă înşine. După această convorbire cu Ignatiev, am atras prin scrisoare atenţiunea Împăratului Alexandru şi după câteva zile pe a Împăratului Wilhelm asupra situaţiunii mele grele şi a emoţiunei ce domneşte în ţară: n'am primit nici un răspuns. Acum câteva zile tinerii mari-duci au trecut pe aici şi au dejunat la noi: după plecarea lor am trimis Împăratului o depeşă pe care am încheiat-o cu acest cuvânt: «Contez pe Majestatea Voastră în aceste momente grele». A doua zi am primit un răspuns cordial care se termină astfel: «Dumnezeu să ne vină în ajutor spre a evita noi complicaţiuni». După acest cuvânt, situaţia nu pare deloc îmbucurătoare. Eu sunt convins că războiul e definitiv terminat, însă negocierile şi conferinţa se vor tărăgăna atât de mult, încât luni de zile o să trăim în nesiguranţă. În ce priveşte chestiunea noastră, cred că nu trebuie să ne facem iluziuni. Rusia ne va lua cele trei districte basarabene, cu învoirea tacită a Europei; eu însă voi întrebuinţa până la urmă toate mijloacele, mai cu seamă pe lângă Împăratul Alexandru, care n'a rostit încă ultimul său cuvânt în această afacere. Cei din Petersburg sunt furioşi în contra noastră deoarece nu se aşteptau la o rezistenţă aşa energică din partea noastră. Silinţele noastre momentane sunt îndreptate asupra grabnicei şi completei curăţiri a ţărei de trupele ruseşti... Am cerut prin note identice recunoaşterea independenţei noastre atât Turciei, cât şi celorlalte Puteri mari. Nu ştiu de ce Puterile întârzie de a o proclama…"

Pe 12 februarie 1878, trupele române au ocupat Vidinul şi g-ralul turc Isset-Paşa a invitat la masă pe toţi ofiţerii români. G-ralul Manu a încheiat un acord pentru predarea cetăţii evitând orice dezordini. Trupele otomane au eliberat şi Belgradjicul şi armata română a ocupat şi această fortăreaţă. Avangarda rusească a primit ordin să înainteze spre Constantinopol şi să ocupe San-Ştefano.

Populaţia bulgară, cu preoţii în frunte, a ieşit în întâmpinarea românilor la Vidin, iar trupele turceşti înşirate ca la paradă au dat onoruri militare. Marele Duce Nicolae şi g-ralul Ignatiev intrau pe 12 februarie în San-Ştefano.

Prinţul Carol, mândru de succesele militare şi de bravura prin care tânăra sa armată şi-a demonstrat valoarea, este însă supus la mari îndoieli şi nemulţumiri legate de felul cum evoluau tratativele penzru pace. El scrie Prinţului de Coroană al Germaniei, de care era legat printr-o veche prietenie, o lungă epistolă în care face o lucidă analiză: "În situaţii grele nu poate cineva să-şi pună întotdeauna speranţa în credinţa prieteniei, iar în politică, această credinţă lipseşte cu

desăvârşire. Cred că foarte rar se va întâmpla ca o ţară, după terminarea cu bine a unui războiu, să se afle într-o situaţie mai proastă ca înainte şi să fie silită a mai da ceva din puţinul ce-l are, aliatei sale pe care a sprijinit-o în momentul critic. Se adevereşte şi de astă dată trebuinţa, pentru oricine, d'a nu lucra în politică după sentimente, ci numai după calcule (…). Purtarea guvernului rus m'a pus într-o situaţie penibilă în faţa ţărei şi ne face această imputare: De ce, în momentul când vi s'a cerut ajutorul n'au pus condiţiuni? Noi însă am purtat un războiu nu pentru Rusia, ci pentru noi înşine, spre a sigila cu sângele nostru proclamarea independenţei noastre şi nu am crezut că e bine să ne legăm prin nici un tratat, dând astfel a se recunoaşte că nu aşteptăm regularea poziţiunei noastre de Stat numai de la Rusia, ci de la Europa întreagă; de altfel prin tratatul pentru trecerea armatei ruseşti prin ţară ni se asigura integritatea teritoriului.

La Adrianopol s-a uitat cu totul că noi suntem aliaţi şi că fără căderea Plevnei, ar fi fost imposibilă trecerea Balcanilor. Armistiţiul s'a încheiat fără nici o consideraţie pentru noi. Negocierile pentru pace se conduc fără ca noi să fim întrebaţi de dorinţele noastre. Compensaţia de teritoriu care ni se indică peste Dunăre poate fi pentru noi de un folos economic, însă de nici unul politic. (…) E în interesul Germaniei şi Austriei să ne păstreze rolul de păzitori ai gurilor Dunărei. G-ralul Ignatiev ne-a spus că Turcia va trebui să ne cedeze gurile Dunărei. Din contră, Dobrogea a fost cedată Rusiei prin tratatul de la Adrianopol şi Rusia va face în urmă schimbul cu noi. Avem de gând să ne retragem în curând trupele noastre din Bulgaria spre a arăta că noi n'avem nimic a face peste Dunăre şi că lăsăm cu încredere regularea afacerei noastre în mâinile Europei.

Azi am primit o depeşă de la Marele Duce Nicolae, din San-Ştefano, prin care mă roagă să amân pentru câteva zile ocuparea Vidinului. Din fericire am putut să-i răspund imediat că trupele mele au şi intrat în cetate, unde au fost cordial primite atât de turci cât şi de bulgari. În acelaşi timp, noi am ocupat şi cetatea Belgradjicului, înconjurată de stânci colosale. Ar fi o mare fericire dacă Rusia ar fi înlănţuită de Germania printr-o legătură de recunoaştere, pentru ca astfel să-i fie aliată în viitor. Cred că nici pentru Germania aceasta n'ar fi fără valoare, deoarece România va conlucra într-o zi la transformarea lucrurilor în Orient. Eu doresc dar să datorim Germaniei păstrarea Basarabiei (…)".

La 17 februarie 1878, Mihail Kogălniceanu raportează Domnitorului că după depeşele venite la Ministerul de Externe, "nici

Franţa, nici Austria, nici Germania nu voieşte să ia o iniţiativă în favoarea românilor”. Cum era previzibil, Rusia victorioasă, cu trupele oprite la porţile Constantinopolului, se grăbeşte să semneze la San-Ştefano tratatul de pace. G-ralul Ghica, reprezentantul român la Petersburg, anunţă în ţară că va urma un congres la Berlin sub preşedinţia Contelui Bismarck, care a primit această sarcină la rugămintea Cancelarului Austro-Ungariei, Contele Andrassy. Opinia publică din România se pronunţă cu hotărâre contra articolelor Tratatului de la San-Ştefano, care priveau Basarabia. Agentul diplomatic de la Berlin, Vârnav-Liteanul, anunţă că Germania, din consideraţie pentru Rusia, care-i este prietenă, nu va lua nici o iniţiativă pentru România. Din Paris, Calimaki-Catargiu, care a trimis memorii în chestiunea Basarabiei ministrului francez de externe şi ambasadorului englez, anunţă că Franţa, binevoitoare României, nu poate fi scoasă din rolul ei pasiv.

Guvernul român a luat cunoştinţă de textul Tratatului de la San-Ştefano printr-un exemplar din “Jurnal de Sankt Petersburg”. În articolul V, singura clauză referitoare la România: „Sublima Poartă recunoaşte independenţa României, care-şi va căuta dreptul la o despăgubire ce rămâne a se dezbate între cele două părţi”. În articolul XIX se specifică despăgubirea de 410.000 ruble ce are a se plăti Rusiei, care în starea de strâmtorare financiară a Turciei, e transformată în cesiuni teritoriale şi anume: „Sangeacul Tulcei, adică districtele Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârşova, Kostendje (Constanţa) şi Medgidia, precum şi insulele Dunărei şi Insula Şerpilor”. Rusia neavând dorinţă de a anexa acest teritoriu, nici insulele Dunării, îşi rezervă facultatea de a schimba pe partea din Basarabia, desprinsă de la teritoriul rusesc prin Tratatul de Pace de la 1856, mărginită la miazăzi prin talvegul Braţului Chilia. „Chestiunea împărţirii apelor şi a pescuitului va trebui să fie regulată de o comisiune ruso-română în termen de un an de la ratificarea tratatului de pace”.

Urmărind atent evenimentele şi împărţind cu fiul său toate grijile pentru problemele României, Prinţul Carol Anton îi scrie acestuia la 24 martie 1878: „Simpatiile întregei opiniuni publice sunt pentru tine şi ţara ta şi constatarea asta este singura noastră mângâiere (...) Pierderea Basarabiei trebuie să fie considerată neevitabilă. Nici o mână nu se mişcă pentru România. Protestul tău e pe deplin îndreptăţit, însă va răsuna în pustiu. Cu toate astea, el are o greutate morală şi nu poate fi îndestul de energic de accentuat. O împotrivire cu armele ar fi o sinucidere”.

La Petersburg, Cancelarul Gorceakov avertiza pe g-ralul Ghica că dacă guvernul român va contesta şi articolul privind retragerea trupelor ruseşti prin România, Împăratul deja supărat pe atitudinea în chestiunea Basarabiei, şi-ar pierde răbdarea. Împăratul va ordona ocuparea României şi dezarmarea armatei române.

Domnitorul Carol a dictat ministrului Kogălniceanu următorul răspuns: „O armată care a luptat la Plevna în faţa lui Alexandru al II-lea poate să se bată până va fi nimicită, dar nu se va lăsa dezarmată". Domnitorul Carol îşi expune poziţiile asupra încordatei situaţii politice în scrisoarea expediată tatălui său pe 29 martie 1878: „Îmi păstrez, totuşi, întreg curajul, deoarece a, izbutit să câştig pentru România o situaţie ce nu poate fi indiferentă Europei. Orientul se află în faţa unei noi crize din care ţara mea, după cum bine tu zici, n'o să iasă fără nici un folos, mulţumită atitudinei mele energice. Azi ruşii au uitat bunele noastre servicii care au fost hotărâtoare pentru operaţiunile lor, ba chiar în zilele din urmă m-au ameninţat cu dezarmarea! Am făcut să se ştie la Petersburg că aceasta nu va fi cu putinţă fără rezistenţă. Deocamdată iau toate dispoziţiunile spre a concentra armata mea în Oltenia, unde poate fi pusă în execuţiune, de va fi nevoie, declaraţia ce am dat la Petersburg. Am speranţe şi sunt ferm convins că o să izbutesc a fonda la Dunărea de Jos un stat solid cu o armată bună şi care să atragă tot interesul Europei".

Felicitându-l pe fiul său, cu ocazia aniversării din 8 aprilie, Carol Anton, experimentat om politic, cunoscător al problemelor internaţionale şi al celor româneşti, pledează pentru moderaţie şi găsirea unui modus vivendi cu Rusia: „Invadarea României de trupele ruseşti ar trebui să fie desaprobată de Europa în modul cel mai serios, pentru că ea nu înseamnă o ameninţare numai pentru România, tocmai pentru asta, tăcerea Puterilor pare a fi o prevestire că România nu trebuie să conteze pe unirea Europei şi pe ridicarea ei contra Rusiei. Deşi pare neîndoios că viteaza armată română nu mai are a se teme întru nimic de armata rusă, totuşi concentrarea ei în Oltenia e o măsură înţeleaptă, căci în faţa atitudinei Rusiei trebuie să se evite orice întâlnire şi atingere a armatelor celor două ţări, tot aşa după cum scânteia trebuie ţinută departe de vasul cu pulbere. Aşadar, precum am spus, procedarea Rusiei a avut nepreţuitul rezultat d'a scoate România din izolarea şi uitarea în care se afla. Se ocupă acum lumea mai mult de România decât de soarta Turciei şi aceasta e un câştig moral (...). Te sfrătuiesc să faci acest sacrificiu pe care îl cere situaţia actuală a Europei. Acesta e singurul mijloc spre a eşi dintr'o situaţie pe care fricoşii ar numi-o disperată (...). Să protestaţi şi să cedaţi, acesta e lucrul cel mai înţelepţesc".

Ca să fie bine stabilit că nici Domnitorul Carol, nici colaboratorii săi, nu pot fi acuzaţi că nu şi-au luat măsurile de prevedere când au încheiat alianţa cu perfida Rusie, reproduc un dialog între şeful guvernului român, Ion Brătianu şi Cancelarul Gorceakov, când s-au întâlnit la reşedinţa de vară a Ţarului Alexandru la Livadia, palatul de vară al ţarilor din Crimeea, în septembrie 1876. Cancelarul Gorceakov s-a arătat plin de bunăvoinţă şi şi-a exprimat nădejdea că România va avea o atitudine prietenoasă şi va oferi tot ajutorul necesar în timpul războiului. Ion Brătianu a replicat: „De aceea am sosit aici, ca să stabilim relaţiunile pe care le dorim. Mai ales trecerea armatelor ruseşti în România trebuie s'o prevedem şi cum se cuvine să regulăm condiţiunile printr-un tratat".

Cancelarul Gorceakov: „Tratat cu dumneavoastră? Dar pentru ce? Oare este pentru prima oară când oştile ruseşti străbat Principatele Unite? Şi la urma urmelor nici nu puteţi să încheiaţi tratat, fiind dumneavoastră nu sunteţi stat independent şi dacă ar fi să încheiem un tratat, ar trebui să-l încheiem tocmai cu puterea în contra căreia mergem".

Ion Brătianu: „Noi, dacă nu puteţi face tratat, ne vom opune la trecerea dumneavoastră".

Gorceakov: „Vă veţi opune? Dar dacă vă veţi opune vă vom zdrobi".

Ion Brătianu: „Nu mă îndoiesc că ne veţi zdrobi. Dar totuşi ne vom opune şi vom vedea dacă va conveni Rusiei, care merge să libereze Creştinătatea din Orient, să zdrobească primii creştini pe care-i întâlneşte în calea sa!"

În chestiunea Basarabiei, dialogul dintre cei doi a fost plin de ambiguităţi din partea ministrului Rusiei.

Ion Brătianu: „Dar eu sunt îngrijorat că dumneavoastră voiţi să reluaţi Basarabia. Care vă sunt intenţiunile?"

Gorceakov: „Mie nu-mi place să răspund, mie îmi place să fiu ghicit".

Ion Brătianu: „Fiindcă vă place să fiţi ghicit, eu cred că v'am ghicit. Am ghicit că dumneavoastră aveţi intenţiuni rele cu privire la Basarabia".

Gorceakov: „Dar cum se poate! Apoi, Basarabia nu este consacrată prin tratate? Şi credeţi că nu vom respecta tratatele?"

La 4 aprilie 1877 s-a smuls Cancelarului rus semnătura pe Convenţia care garanta „integritatea României". Principiul fusese câştigat, rămânea însă respectarea lui. România, vecină cu această mare

putere imperială, care împinsă de curentul panslavist aflat în plină dezvoltare dorea să-şi extindă stăpânirea şi asupra popoarelor din Balcani, a trebuit să joace un rol ingrat într-un scenariu conceput cu dibăcie de guvernul imperial.

Pacea de la San-Ştefano, consfinţind expansiunea rusească în sud-estul european, a nemulţumit marile puteri europene. Anglia şi Austria interveniseră pentru a revizui tratatul de pace, ameninţând chiar cu războiul. Ulterior, Austria primind Bosnia şi Herţegovina, iar Anglia asigurându-şi comunicaţiile cu India prin anexarea Insulei Cipru, nu au mai avut motiv de confruntare cu Rusia. Cauza României era pierdută, cei 9.000 km ai Basarabiei de Sud nu mai prezentau interes pentru marile puteri.

Delegaţii noştri la Congresul de la Berlin, deschis la 15 iunie 1878, s-au dus să apere o cauză pierdută. România a vrut să se constate că în privinţa Basarabiei a cedat numai înaintea forţei. În chestiunea Dobrogei, România n-a voit să primească acest teritoriu drept compensaţie, ci ca o restabilire a unei vechi stăpâniri şi drept o consacrare a interesului puterilor europene de stabilitate la gurile Dunării. Hotarul Dobrogei a fost trasat în defavoarea noastră din cauza vrăjmăşiei imperiului rusesc. Problema Cadrilaterului a rămas deschisă de la 1878 până la 1913.

Acest schimb de epistole, culese din „Memoriile Regelui Carol I", vol. XVIII şi din alte surse, redă perfect un capitol de istorie, care a marcat profund viitoarea politică externă şi sistemul de alianţe fundamentat de Regele Carol pe principiul „decât să mai câştigăm un război aliaţi cu ruşii, mai bine pierdem alături de germani". Marele rege îşi justifica alegerea spunând că ruşii niciodată nu vor respecta angajamentele luate, în schimb germanii ne asigurau că în caz de conflict cu imperiul ţarist, ne vor înapoia întreaga Basarabie, răpită de ruşi în două rânduri.

Frământările şi decepţiile regelui, tensiunea din parlament, indignarea opiniei publice din ţară, au rămas mărturie felului în care românii au câştigat ultimul lor război cu turcii, dar au pierdut pacea cu Europa.

STRĂZI CU NUME DE EROI ŞI VETERANI DE RĂZBOI DIN MUNICIPIUL CÂMPINA

Colonel (r) Marian Dulă
Asociaţia Cultul Eroilor „Regina Maria" – filiala Câmpina

1. **Strada Sg. Maj. Erou Grigore Nicolae**. Nume atribuit prin Decretul Nr. 130 al Consiliului de Stat al RSR. 14 apr. 1971. Erou căzut în războiul antihitlerist născut în zona Câmpina.

2. **Strada Slt. Erou Bogdan Vasile**. Atribuirea numelui s-a facut prin Decretul Nr. 130 al Consiliului de Stat al RSR. 14 apr. 1971. Erou căzut în războiul antihitlerist născut în zona Câmpina.

3. **Strada Slt. Dumitrescu Viorel**.

Sublocotenentul Dumitrescu H. Viorel a făcut parte din Regimentul 20 Dorobanţi/Divizia 4 Infanterie. S-a născut în anul 1914, în comuna Atârnaţi, judeţul Teleorman. Părinţii, Hariton și Ioana s-au ocupat de creşterea si educarea celor trei băieţi ai familiei. Ultimul domiciliu, înainte de plecarea pe front l-a avut în oraşul Câmpina..

Viorel Dumitrescu a absolvit facultatea de drept din Bucureşti și a devenit funcţionar la Garda Financiară. A urmat cursurile Scolii de ofiţeri de rezervă, pe care a absolvit-o cu gradul de sublocotenent. La mobilizarea din anul 1941 a fost încadrat în Regimentul 20 Dorobanţi Teleorman.

La 26 aprilie 1941 se căsătorește, în Câmpina, cu Teodora Pandele, care locuia pe str. Griviţei la nr. 38. Tânăra familie a locuit pe strada I.C. Brătianu, la numărul 154. Luna de miere a fost foarte scurtă, deoarece a trebuit să se prezinte la Regiment.

În luna septembrie 1941 Regimentul 20 Dorobanţi pleacă pe front. În primele zile ale lunii iulie 1942, alături de întreaga divizie, trece la atac. Ritmul ofensivei este susţinut deoarece în faţă erau unităţi moto-mecanizate nemţeşti și româneşti. Lupte crâncene s-au dat pentru cucerirea localităţii Orelka.

La 23 decembrie 1943, prin Decretul Regal Nr. 3315, Regele Mihai conferă Ordinul Militar „Mihai Viteazul" clasa a III-a, Drapelului Regimentului 20 Dorobanţi <Teleorman> „Pentru actele de bravură săvârșite de ofiţerii, subofiţerii și trupa acestui regiment, pe timpul operaţiunilor întreprinse între 1 mai și 31 august 1942, în luptele de la

Orelka. De aceeaşi bravură au dat dovada în ofensiva de la Doneţ, în defensiva pe Oskol”.

Sublocotenentul de rezervă Viorel Dumitrescu a fost rănit într-una din luptele de pe Don. Cu toate îngrijirile date de personalul medical, a decedat, la numai 28 de ani, în Spitalul Diviziei 4 Infanterie, la 11 august 1942, orele 17.00, decesul fiind constatat de medicul Regimentului 20 Dorobanţi, sublocotenent Popescu Corneliu. Datele sunt consemnate în Extractul de moarte cu nr. 96/1942 al Regimentului 20 Dorobanţi, trimis cu adresa nr. 29258/1942, la Starea Civilă Câmpina. Ofiţer al Stării Civile de război fiind sublocotenent Dumitrescu Mircea.

Mormântul sublocotenentului Viorel Dumitrescu nu este de găsit în zona unde a dus lupte înaintea morţii, probabil fiind înmormântat într-o groapă comună. Soţia Teodora i-a făcut loc de veci în parcela eroilor din cimitirul oraşului, de pe strada Bobâlna.

4. **Strada Col. Haralambie Săvulescu**.

Colonelul Haralambie Săvulescu s-a născut în Câmpina, la data de 12 decembrie 1917. A absolvit liceul în anul 1936, la Câmpina, luând bacalaureatul la Ploieşti.

După absolvirea liceului s-a înscris la Şcoala Militară de Ofiţeri de Artilerie din Timişoara, pe care a absolvit-o printre primii, la 25 iulie 1939, când a fost avansat sublocotenent şi repartizat la Regimentul 33 Artilerie din Oradea, din Divizia 18 Infanterie Oradea, în funcţia de şef Secţie Artilerie la bateria a 4-a. La data de 15 decembrie a fost mutat la Regimentul 39 Artilerie din Târgu Mureş, aparţinând de Divizia 20 Infanterie. În anul 1940 a urmat Şcoala Pregătitoare de Artilerie, în Dealul Spirii la Bucureşti, fiind coleg cu Regele Mihai I.

La data de 23 iunie 1941 a îndeplinit prima misiune de observare din Basarabia, avându-l pilot pe celebrul aviator Horia Agarici.

Prin mutarea escadrilei în Crimeea, la sfârşitul anului 1941, sublocotenentul Săvulescu a participat la atacurile Sevastopolului, până în vara anului 1942. Din iulie 1942 Haralambie Săvulescu a participat la sprijinirea trupelor de vânători de munte de sub comanda generalului Avramescu, în luptele din Kuban.

Pentru comportarea curajoasă în timpul luptelor, în luna august 1942 a fost decorat cu ordinul „Coroana României”, în grad de cavaler, având Brevetul 2824 din 22.09.1942.

În luna septembrie 1942 a fost mutat, cu Escadrila 16 Observaţie, la Kotelnicovo, lângă Stalingrad, pentru urmărirea trupelor ruso-sovietice, care veneau din Asia în Europa, în scopul pregătirii

contraofensivei. În iarna anului 1943 locotenentul Săvulescu, împreună cu ceilalţi luptători din aviaţie, s-a retras pe jos, până la Zaporoje, întrucât avioanele au fost distruse la sol, de către tancurile sovietice. De la Zaporoje s-au înapoiat cu trenul, la Buzău, la 10 ianuarie 1943. În vara anului 1943 ofiţerul a urmat un curs de comandanţi baterie de artilerie, în Germania la Relik Warnemunde, la Marea Baltică.

După capitularea Germaniei locotenentul Săvulescu a fost numit comandant de Baterie în Regimentul 10 Infanterie din Focşani, care era dislocat la Cluj.

În anul 1947 a fost avansat căpitan şi mutat la Regimentul 62 Artilerie din Şimleul Silvaniei, în funcţia de ajutor şef de stat major pentru operaţii, apoi comandant de divizion. În anul 1951 a fost mutat la Ineu, în Regimentul 126 Artilerie, din Divizia de Cavalerie Oradea, în funcţia de comandant divizion. Aici a fost avansat la gradul maior, în anul 1952.

În anul 1954 maiorul Săvulescu a fost mutat la Divizia 86 Infanterie Caransebeş, în funcţia de locţiitor al şefului spatelui (logistică).

La data de 1 decembrie 1955, împreună cu un lot de 3.000 ofiţeri, maiorul Săvulescu a fost trecut în rezervă. Prin această decizie i s-a făcut o mare nedreptate. Ca o reparaţie morală, în anul 1991 a fost avansat, în retragere, la gradul de locotenent-colonel şi apoi, în anul 1992, la gradul de colonel.

Colonelul Haralambie Săvulescu a decedat la data de 7 octombrie 2004, fiind înmormântat în cavoul familiei din Câmpina.

5. **Strada G-ral Ioan Stoica** – veteran de război, decedat la 03.07.2003. Decorat cu Ordinul Militar „Mihai Viteazu”, clasa a III-a. Cetăţean de Onoare al municipiului Câmpina.

Ion M. Stoica s-a născut la data de 15 martie 1915 în frumoasa localitate Proviţa de Jos, Județul Prahova într-o casă, gard în gard cu primăria, ca unic fiu al familiei petrolistului Stoica. Copilăria a fost frumoasă, iar școala primară a absolvit-o în localitatea natală.Liceul Militar l-a urmat la Târgul Mureș (un an) și la Mănăstirea Dealu.

Și-a început cariera militară cu gradul de sublocotenent (la data de 1 iulie 1937).

În cursul carierei militare a îndeplinit funcțiile de comandant de secție artilerie (1937-1941) în Regimentul 30 Artilerie Chișinău, subordonat Diviziei a 15-a Infanterie, comandant de Baterie Artilerie în Regimentul 30 Artilerie, subordonat Diviziei 21 Infanterie Galați.

A participat la campanii militare, începând cu înăbușirea rebeliunii legionare din Bucureşti (ianuarie 1941); în Est – de la Ţiganca (pe Prut) până la Dalnik (zona Odessa), perioada 21 iunie 1941 – 16 octombrie 1941; în Vest, până în Cehoslovacia (septembrie 1944 – mai 1945), fiind rănit uşor la plămânul drept (13 martie 1945).

Au urmat alte trepte în carieră: Școala pregătitoare de Ofițeri Infanterie în Bucureşti, Școala de Ofițeri Artilerie în Timișoara (1937), Cursul perfecționare în București (1941), Institutul Politehnic București (doi ani) la fără frecvență, specializare-inginer topometru.

La absolvirea Şcolii Militare fusese repartizat la Regimentul 30 Artilerie Chişinău. Regimentul s-a redislocat dincoace de Prut, după Dictatul de la Viena, în apropiere de Galaţi. Începutul războiului l-a găsit în Basarabia, în satul Ţiganca, de lângă Fălciu. Infanteria avea nevoie de susţinere, aşa că imediat în spatele „iepurilor de câmp" au trecut Prutul ei, artileriştii.

Sublocotenentul Stoica fusese numit comandant de baterie. În luptele crâncene, regimentul pierduse patru căpitani deodată. Erau pe dealul Epureni, la Ţiganca.

Când au scăpat de-acolo și-au continuat înaintarea spre inima Rusiei. N-au ajuns decât la Odesa. Era greu de trecut pe aici. Rușii săpaseră adăposturi în șanţuri adânci. N-au putut fi biruiţi decât prin încercuire. De fapt „Odesa n-am cucerit-o; Odesa a căzut. Rușii s-au retras pe mare".

După Odesa, s-au întors în ţară, în refacere. În ţară, adică la Bolgrad, în Basarabia („în ţară" înseamnă și Basarabia). Însă Basarabia însemna chiar mai mult pentru Ion Stoica, fiindcă de-acolo era originară cea cu care s-a căsătorit atunci, în anii războiului, regretata sa soţie.

Întoarcerea armelor l-a surprins pe Ion M. Stoica la Ploieşti, unde se afla într-o nouă refacere de trupe. A stat aici vreo 10 zile, înainte să fie trimis pe Frontul de Vest. A luptat la Carei. A ajuns apoi până la Praga. Acolo era pe 9 Mai, la încheierea păcii. Două săptămâni a făcut apoi pe drumul spre casă. Pe jos. „Acasă" a însemnat la momentul acela Botoșani.

Ion M. Stoica a primit cea mai importantă decoraţie de război: Ordinul Militar „Mihai Viteazul", clasa a 3-a, din 4 mai 1945. Iată cum sună textul regal: Dorind a răsplăti meritele Locotenentului Stoica M. Ioan, din Regimentul 30 Artilerie, „Pentru curajul deosebit şi spiritul de sacrificiu de care a dat dovadă în luptele pentru forţarea Tisei la Vencsella cu primele elemente ale infanteriei, ca observator înaintat, prin intervenţia personală contribuie la respingerea contraatacului

inamic şi menţinerea capului de pod” Noi îi Conferim Ordinul Militar „Mihai Viteazul” cu spade, clasa a III-a, cu spade. Drept care îi dăm acest brevet subscris de Noi și investit cu regescul Nostru sigiliu. Dat în Bucureşti la 12 aprilie 1945. Nr. 1494. Cu acest Decret au fost decoraţi 19 generali și ofiţeri activi și de rezervă. Locotenentul Stoica M. Ion se găseşte la numărul curent 12.

Nicio ceremonie n-a marcat atunci acordarea ordinului. Astfel, cu atât mai mult, peste vreme, la vârsta de 88 de ani, cu câteva zile înainte de a părăsi această lume, a fost impresionant de festivitatea în care i s-a pus pe umeri mantia mult visată. Acordarea ordinului, în 1945, chiar dacă însoţită de o totală discreţie, a fost apogeul carierei lui Ion Stoica. O carieră care a traversat cel de-al Doilea Război Mondial, din prima până-n ultima zi în care armata română a fost combatantă.

A fost trecut în rezervă în anul 1946, în Garnizoana Botoşani și s-a stabilit în Garnizoana Câmpina; aici a fost avansat în rezervă la gradul de maior (25 octombrie 1965), locotenent-colonel (17 octombrie 1994), colonel (17 aprilie 2000) și general de brigadă în retragere (8 noiembrie 2002).

Generalul Ion M, Stoica a fost căsătorit şi a avut o fiică. După trecerea în rezervă a lucrat în calitate de inginer proiectant în industria petrolului, în Câmpina, până în anul 1976, când a ieșit la pensie.

6. **Aleea Erou Oncioiu Petre**. Decizia nr. 73 a Consiliului Judetean Prahova, din 16.04.1993. Anterior, strada se numea Micşunelelor.

Oncioiu Petre s-a născut la 25.02.1935, în Câmpina, judeţul Prahova. A fost de profesie şofer şi tinichigiu auto la UM 0865 Câmpina. Calitate: Erou Martir, Data morţii: 23 decembrie 1989, Locul morţii: Aeroportul Otopeni, în camionul militar pe care-l conducea., Cauza: Împuşcat, ciuruit de gloanţe

Camionul pe care-l avea în primire a fost primul din coloana de trei autocamioane ce transportau militari către aeroportul Otopeni. În autocamionul pe care-l conducea a transportat patru ofiţeri, din care doi în cabină, doi în platforma și 24 de militari în termen. Dintre aceştia, 16 au fost împuşcaţi: 11 pe când se aflau în platformă şi cinci omorâţi după coborârea din autocamion.

7. **Strada Lt. Col. Erou Oprescu Adrian**. Numele a fost atribuit prin Decizia nr. 131 a Primăriei Judeţului Prahova, din 22.03.1990.

Oprescu Adrian s-a născut la 12.05.1946, în Câmpina, judeţul Prahova.

În timpul evenimentelor din decembrie 1989 era maior la UM 01437 Târgovişte, apoi a fost înaintat la gradul de locotenent-colonel post-mortem.

În dimineaţa zilei de 23 decembrie a venit de la Târgovişte cu un camion ca să aducă muniţie la aeroport. A venit ca însoţitor de transport în Aeroportul Otopeni. A fost chemat pentru că unitatea de la aeroport nu avea muniţie de ajuns. A intrat de pe DN1, pe şoseaua ce duce la aeroportul militar. Deşi au intrat pe lumină, s-a tras în autocamion.

A murit la 23.12.1989, către orele 9.00. Oprescu Adrian a fost împuşcat în cap și în trunchi. Împreună cu el au murit şoferul și trei soldaţi însoţitori. Au fost pur și simplu măcelăriţi. Pe drumul către aeroportul militar, pe partea stângă este o cruce pe care se află scrise numele lor.

Oprescu Adrian are calitatea de Erou Martir.

8. **Strada Slt. Erou Puiu Sorin**.

Puiu Sorin s-a născut în Câmpina, la 25.10.1970. Părinţii, Ana și Ştefan, au avut doi băieţi: Marius, născut în 1967, și Sorin. Părinţii s-au ocupat de creşterea și educaţia lor, i-au îndrumat în viaţă, oferindu-le ce e mai bun.

Sorin a urmat cursurile primare și generale la Şcoala Generală nr. 2, din centrul oraşului. A fost la clasa B, unde dirigintă era profesoara de limba franceză, doamna Pop. După absolvire, împreună cu alţi colegi, Sorin s-a înscris la Liceul Industrial nr. 1 din Câmpina.

În ultimii doi ani de liceu, 1987/1988 și 1988/1089, a făcut parte din clasa XII M1, specializarea Mecanic motoare cu combustie internă.

În primăvara anului 1989, până la terminarea liceului, a fost recrutat de Centrul Militar Judeţean Prahova. În luna octombrie a fost încorporat, în baza pregătirii ca paraşutist sportiv, la Unitatea Militară 01842 Titu (Boteni), împreună cu un camarad din comuna Cornu.

La Unitatea Militară 01842 Titu (Regimentul 64 Paraşutişti) a fost încadrat la Compania Antitanc, urmând să se instruiască pe aruncătoarele antitanc AG 9. Sorin Puiu a fost un camarad bun, demn, modest.

La Regimentul 64 Paraşutişti s-a dat alarma în după amiaza zilei de duminică, 17 decembrie 1989. Militarii au trecut la paza cazărmii.

Căpitanul (mai târziu maiorul) Gheorghe Boeru, şeful grupului de paraşutişti care a acţionat la Palatul Republicii şi la hotelul „Bucureşti" relatează, în revista „România Pitorească" nr. 2 din 1990, următoarele:

„… Am venit cu elicopterele la Otopeni. Ordinul de luptă l-am primit când eram în aer. Era în 22 decembrie. Trebuia să ocupăm Palatul Republicii, de unde începuse să se tragă asupra poporului.

…. Când am pătruns în Palat a căzut primul dintre noi, răpus de o lungă rafală de mitralieră. Soldatul Sorin Ştefan Puiu, un om minunat, inteligent, un ostaş exemplar.

Sâmbăta, 30 decembrie 1989, după ce părinţii au fost preveniţi de reprezentantul unităţii, sicriul cu trupul lui Sorin a fost adus în Câmpina cu un autocamion militar, însoţit de garda de onoare. Sorin fusese rănit, la cap, de cel puţin două gloanţe. A fost dus la Spitalul Militar Central şi operat la craniu. A fost împuşcat pe 22 decembrie, seara, iar pe 26 decembrie i s-a eliberat certificatul de deces. După deces a fost adus în cazarmă unde, împreună cu cei zece paraşutişti decedaţi la Televiziune, au fost pregătiţi de înmormântare. S-a luat măsura de a fi transportaţi fiecare la domiciliul său, spre a evita aglomerarea de oameni în suferinţă şi cu multe întrebări, la sediul unităţii militare.

Duminică, 31 decembrie, Sorin a fost înmormântat în Cimitirul Eroilor. Strada Eroilor s-a umplut de lume: rude, prieteni, vecini, colegi de liceu, colegi de serviciu ai părinţilor. Cortegiul a străbătut oraşul în plânsetele şi lacrimile celor care-l însoţeau pe ultimul drum pe Sorin Puiu.

Au mai existat străzi cu nume de eroi, acum desfiinţate:

Str. Soldat Erou Anca Marin. Nume atribuit prin Decretul 130 al Consiliului de Stat al RSR. 14 apr. 1971.

Anca Marin s-a născut în anul 1920, în apropiere de Câmpina.

El a făcut parte din Grupul Specialităţi Moto II, din Câmpina. A decedat la 25 august 1944, ora 20.00, la vârsta de 24 de ani..

Pe Anca Marin îl găsim în tabelul cu persoanele decedate din Câmpina ca Erou căzut în războiul antihitlerist născut în zona Câmpina.

Str. Căpitan Epure, actuala str. Muncii.

Str. Colonel Poenaru, din 1941. Din 1949 şi-a schimbat denumirea în str. Petöfi. S-a mai numit şi Fundătura Rosetti.

Str. Maior Petrovici.

Petrovici Dumitru s-a născut la Câmpina, în anul 1909. A locuit, împreună cu familia pe strada I.C. Brătianu, nr. 58, colţ cu strada Tudor Vladimirescu, peste drum de Rafinăria Steaua Română. Casa a fost bombardată de aviaţia anglo-americană în 1944.

A avut gradul de căpitan activ. Fiind comandantul Bateriei a 2-a, a participat la lupte pe teritoriul Ucrainei şi Rusiei sovietice. Fratele Alexandru, sublocotenent de rezervă în război, povestea că într-o acţiune de luptă bateria comandată de căpitanul Dumitru Petrovici a fost nevoită să lupte în faţa infanteriei proprii, împotriva prevederilor regulamentelor de luptă. Artileria sovietică executa foc asupra bateriei, iar artileria germană trăgea asupra poziţiilor artileriei ruseşti. Artileriştii români au scăpat, dar cu pierderi, din capcana în care căzuseră singuri.

S-a jertfit eroic la Kogarlâc. A fost avansat post-mortem la gradul de maior. A fost declarat Erou câmpinean mort pe câmpul de luptă în al Doilea Război Mondial.

Petrovici Dumitru a fost decorat cu Crucea de Fier şi post-mortem cu Steaua României cu spade şi panglică de Virtute Militară.

Strada Maior Petrovici din Câmpina a primit numele eroului câmpinean în 1941. Această stradă, din 05.10.1948, şi-a schimbat denumirea în Maxim Gorki, apoi în Vasile Alecsandri.

Str. Voevod Stoianovici, actuala str. Atelierelor.

Stoianovici Voevod a decedat la data de 08.02.1942.

A făcut parte Batalionul 3 Vânători de Munte, cu gradul de soldat. A fost avansat la gradul de Fruntaş. Stoianovici Voevod a fost declarat Erou câmpinean mort pe câmpul de luptă în al Doilea Război Mondial.

Str. Lt. Tănase Flamaropol, anterior anului 1942 se numea Vârful cu Dor. La 05.10.1946 a luat denumirea str. Muşcelului.

Tănase P. Flamaropol, s-a născut în 1905. A decedat la 5 septembrie 1941, având gradul de sublocotenent de rezervă şi vârsta de 36 de ani.

A făcut parte din Regimentul 2 Vânători de Gardă Nr. 9.

Sublocotenentul de rezervă Flamaropol Tănase a fost declarat Erou câmpinean mort pe câmpul de luptă în al Doilea Război Mondial.

Str. Lt. Dumitru Rainovici, din 1941 până la 05.10.1948, când a luat denumirea Rezervoarelor.

Rainovici Dumitru s-a născut în 1912, la Câmpina. A făcut parte din Regimentul 1 Grăniceri, Bat. 36 M.D. a avut gradul de Sublocotenent rezervă.

A decedat la 5 octombrie 1941 ora 8:30, la Vasilofka, judeţul Odessa, în Spitalul de campanie Nr. 15, la vârsta de 29 de ani.

Rainovici Dumitru a fost declarat Erou câmpinean mort pe câmpul de luptă în al Doilea Război Mondial.

UNITĂŢI MILITARE DISLOCATE ÎN VREMI, ÎN MUNICIPIUL CÂMPINA

Colonel (r) Marian Dulă
Asociaţia Cultul Eroilor „Regina Maria" – filiala Câmpina

Regimentul 2 Transmisiuni

La data de 24 ianuarie 1932, Inspectoratul General al Geniului, prin Ordinul nr. 334, în conformitate cu Înaltul Decret, nr. 497/1932 şi cu Ordinul Marelui Stat Major, Secţia I-a, nr. 4.338 şi 965/1932, dispunea înfiinţarea Regimentului 2 Transmisiuni Câmpina. Tot în acea perioadă s-au cumulat şi batalioanele de transmisiuni din Regimentele 1, 3 şi 4 Pionieri. Conform: Arhivelor Militare Române, Fond *Comandamentul Trupelor de Transmisiuni,* Inventar S/474/24.02.1981, Curent 1/1932, p. 13-14 şi Dosar F.N., Curent 1/1932, p. 13 şi 23.

Din presa vremii: „În Câmpina a luat garnizoană, din Februarie, Regimentul 2 Transmisiuni, pus sub conducerea d-lui lt. col. Gh. Zaharescu. Prin aceasta s-a schimbat cu mult şi în bine, aspectul vieţii „capitalei petrolului".

Comanda Regimentului 2 Transmisiuni şi Batalioanele 1 şi 2 au fost cazate în clădirea principală a fostei fabrici de bijuterii, iar Batalionul 3 în clădirea societăţii ,,Steaua Română". Şcoala de radiotelegrafişti a fost dislocată într-o clădire a primăriei din Câmpina. Ordinul Marelui Stat Major, nr. 8.640. din 27 martie 1933, a dispus dislocarea regimentului de la Câmpina la Iaşi. La 1 aprilie 1933, Regimentul 2 Transmisiuni a fost mutat la Iaşi în cazarma Regimentului 1 Căi Ferate. În această cazarmă s-a instruit şi apoi a participat la campaniile militare din est şi vest, asigurând legăturile fir şi radio ale unităţilor militare cu care a cooperat. Conform Arhivelor Militare Române, Fond *Regimentul 2 Transmisiuni,* Inventar S/2.185, Dosar 9, Curent 42/1932, p. 106.

În baza Ordinului nr. 51.620, din 30 iunie 1946, Regimentul 2 Transmisiuni a primit ordin să se mute din Garnizoana Alexandria - unde se stabilise după participarea la război - la Câmpina. Conform, Idem, Dosar F.N., Curent 1417/1946, p. 3 si Dosar F.N., Curent 1.427/1946, p. 27.

Mai târziu, respectând Ordinul Marelui Stat Major, Secţia I-a, nr. 51.716, din 17 august 1948, regimentul a fost dislocat din Garnizoana Câmpina la Someşeni-Cluj, în cazarma Regimentului 5 Artilerie Antiaeriană. Conform: Arhivelor Militare Române, Fond *Regimentul 4 Transmisiuni,* Inventar S/2.193/23.04.1983, Dosar 284, Curent 416/1984, p. 36 şi 77.

Regimentul 1 Infanterie Uşoară "Principele Carol"

Prin Ordinul Marelui Stat Major, nr. 8.640 din 27 martie 1933, s-a dispus dislocarea Regimentului 2 Transmisiuni de la Câmpina la Iaşi.

Cităm din ziarul „Strada": „În locul Regimentului 2 Transmisiuni, care se va muta la Iaşi, va lua garnizoană în Câmpina, Regimentul 1 Infanterie Uşoară din Făgăraş, de sub conducerea d-lui colonel Praporgescu.

Sâmbăta 29 aprilie 1933."

Regimentul a fost încartiruit într-o perioadă în clădirea Fabricii de Bijuterii a contesei Martha de Blome. Clădirea cu două etaje a adăpostit comandamentul şi subunităţile. În 1941 clădirea a fost sediul unei unităţi militare moto-mecanizate. Într-o clădire de peste drum, în cartierul „Lăutarilor", era amenajat arestul unităţii, iar într-o altă încăpere era depozitul de muniţii.

Regimentul 1 Infanterie Uşoară defila, la fiecare 10 mai, dar şi cu alte prilejuri, pe Bulevardul Elisabeta, azi Bulevardul Culturii, prin faţa oficialităţilor locale şi a cetăţenilor oraşului Câmpina.

Regimentul a fost comandat de colonelul Barbu Fălciu şi în anul 1941 a plecat la campaniile militare de pe frontul din Est.

Şcoala de ofiţeri de rezervă, Câmpina

În Câmpina a funcţionat, între 1936 şi 1940 Şcoala de ofiţeri de rezervă.

Şeful şcolii a fost căpitanul de vânători de munte, Constantin Brăilov (inginer, viceprimar al oraşului Câmpina, din 1938 până în 1940).

În anul 1940, Şcoala a executat o aplicaţie în teren. Şcoala a coordonat, înainte şi în timpul războiului, pregătirea „premilitară" a tinerilor câmpineni.

Grupul (Batalionul) Specialităţi Moto

Începând cu luna iulie 1941, în cazarma de la intrarea de sud în municipiul Câmpina, care a aparţinut şi Centrului de Instrucţie şi Perfecţionare Transmisiuni, a fost dislocată şi s-a instruit până în anul 1942 – când a plecat pe front – unitatea motomecanizată, comandată de colonelul Benedict. Din această unitate militară a făcut parte şi Salcu Ion, sublocotenent de rezervă, devenit, ca veteran de razboi, colonel. Consiliul local Câmpina i-a acordat titlul de Cetăţean de Onoare. În Batalionul Specialităţi Moto s-au instruit mulţi câmpineni, unii dintre ei dându-şi viaţa pe front.

Pompierii

La 28 decembrie 1900 în Câmpina funcţionau 5 sergenţi şi un sergent major de pompieri; în 1925 pompierii militari câmpineni erau deja constituiţi în secţia Cazarma „13 septembrie”, iar în 1950, documentele atestă prezenţa unei Companii de pompieri la Câmpina.

La 1 mai 1998 Compania îşi schimbă numele în Detaşamentul de pompieri Câmpina.

Regimentul de Pompieri german

A avut sediul în partea de sud a cartierului Broaşte, al oraşului Câmpina, vis-a-vis de Şcoala Primară. Pe clădirea fostei şcoli este o placă pe care se află înscris:

„Această şcoală s-a construit în anul 1923
Al IX-lea an de glorioasă Domnie a
M.S. Regelui Ferdinand I, fiind:
I.I.C. Brătianu Prim Ministru
Dr. C. Angelescu Ministru Instrucţiei Publice
Spirea N. Sorescu Prefect
Ioan Grigorescu Revizor şcolar
Ştefan Dobrescu Primar
Petre I. Georgescu Învăţător
Cu concursul Dlui Vasile P. Sasu
Ministrul Industriei şi Comerţului”.

Regimentul a funcţionat din 1941 până în 1944 şi a avut misiunea stingerii incendiilor produse la instalaţiile petroliere şi Rafinăria „Steaua

Română”. S-a remarcat în timpul bombardamentelor din 1 august 1943, mai şi august 1944.

Terenul şi clădirile au aparţinut, după război, autobazei IRTA – Ateliere de reparaţii, garaje. Astăzi aparţin firmei SC Fildas SRL, societate cu capital privat.

Unitate de refacere, germană

Unitatea a funcţionat între anii 1941 şi 1944. În cartierul Slobozia, în livada de nuci, germanii au încartiruit o structură militară, departe de front, protejată suficient de bine şi dotată corespunzător. Pe acel loc, acum este strada Nucilor, lângă biserica Sf. Nicolae. În câteva barăci din lemn erau amenajate dormitoare, băi, infirmeria şi spaţii de recreere. Militarii germani, pentru un anume timp, își refăceau capacitatea de luptă, primeau corespondenţă de acasă, iar unii trimiteau colete cu alimente ce se găseau pe piaţa românească.

Divizia 5 Apărare Antiaeriană, germană

În 1940, odată cu venirea trupelor germane, în vederea pazei şi apărării antiaeriene a obiectivelor de importanţă strategică din zona petroliferă a Văii Prahovei, castelul Voila devine comandamentul Diviziei 5 AA, germană.

În anii 1940-1944 la Castelul Voila a fost instalată o unitate germană, care avea misiunea de a organiza apărarea antiaeriană a Câmpinei. În acest scop, nemţii au construit barăci care, în fapt, există şi astăzi. Dealul Voila şi împrejurimile Câmpinei erau împânzite de tot felul de baterii antiaeriene, de toate calibrele: 20 mm Gustloff, 37 mm Rheinmetall şi 88 mm Krupp. Se spunea că nici Berlinul nu dispunea de o apărare antiaeriană atât de puternică precum cea din Valea Prahovei. Explicaţia e simplă : trebuiau păzite cu orice preţ sutele de sonde, precum şi Rafinăria din Câmpina care, aşa cum s-a spus, era cea mai mare rafinărie din Europa. (prof. Alexandru Palaghiţă, Monografia Spitalului Voila).

Divizia dispunea în Centrele Sensibile Câmpina, Floreşti, Băicoi, Ţintea de Regimentul 202 AA, cu punctul de comandă la Floreşti, care avea în compunerea sa 12 baterii de artilerie foarte, grele şi uşoare şi 2 baterii de proiectoare, un batalion de transport în satul Urleta, un Regiment de Pompieri în Păuleşti, numeroase formaţiuni auxiliare destinate exploatării industriale şi subunităţi înarmate.

La Câmpina, în afara comandamentului dispus în Castelul construit de prinţul Dimitrie Barbu Ştirbei, divizia mai dispunea de Bateria 6/156 cu cele patru secţii ale sale, atelierele specializate în reparaţia autovehiculelor, maşini unelte şi alte servicii auxiliare, în clădirile de la intersecţia ce desparte drumul ce duce din cartierul Broaşte către Castelul Voila şi drumul ce duce către localitatea Lunca Mare (aşa-numitul „Boulager"). În oraş exista un Regiment de Apărare Pasivă, iar în partea de sud a cartierului Broaşte, era un Regiment de Pompieri, peste drum de fosta Şcoală Primară.

Comandamentul Diviziei 5 AA s-a instalat la începutul lui septembrie 1940. A fost comandat de colonelul Gerlacht, din septembrie 1940 până în ianuarie 1941. A urmat generalul Seyfert, din ianuarie 1941 până în vara anului 1942. Aviaţia anglo-americană se dezvoltase numeric şi calitativ, aşa că pericolul ei era îndreptat şi asupra Văii Prahovei. Din vara anului 1942 a fost adus, cu mari insistenţe, din Germania, colonelul Kuderna, cel mai mare specialist german în amplasarea mijloacelor strategice de artilerie AA. Era cel mai vechi în grad, în vârstă de 48-50 de ani, un bărbat de talie înaltă, format la şcoala rigidă a militarismului prusac, admirator al lui Bismark şi al lui Hitler.

Teritoriul castelului Voila a fost înconjurat cu gard de sârmă ghimpată, au fost luate măsuri sporite de pază şi au fost instalate plăci cu inscripţii privind „accesul şi fotografiatul interzis".

Regimentul 202 Artilerie Antiaeriană, german

Regimentul 202 Artilerie AA, cu punctul de comandă la Floreşti, era în compunerea Diviziei 5 Artilerie AA.

Regimentul avea în compunere: 12 baterii de artilerie AA foarte grele, grele şi uşoare şi două baterii de proiectoare, un batalion de transport, în satul Urleta, un regiment de pompieri la Păuleşti, numeroase formaţiuni militare destinate exploatării industriale şi subunităţi de gărzi înarmate.

Bateria 6/156 de 37 mm Rheinmetall

Secţia I: Râpa Mare, cartier Slobozia. Împreună cu o Baterie de proiectoare, în perimetrul denumit „Dealul Mare", zona în care, în prezent, se află sera municipiului Câmpina.

Secţia a II-a: Amplasare pe dealul cu Vârful Drăgăneasa. Se mai văd şi astăzi urmele depozitului de muniţie ale celor două baterii de artilerie antiaeriană de la Vârful Drăgăneasa şi Vârful Poiana.

Secţia a III-a: Terasa Cornu, Pod Cornu

Secţia a IV-a: lacul Peştelui, Turnătorie.

Regimentul 9 Artilerie Antiaeriană, român

Punctul de comandă al Regimentului 9 Artilerie Antiaeriană Român era la Urleta.

În Centrul Sensibil Câmpina erau dispuse următoarele forţe, la 1 august 1943:

- Bateria 47 Tunuri 88 mm Krupp, la Băneşti.

- Bateria 48 Tunuri 88 mm Krupp, pe înălţimea Malu Mare, în Cătunul Slobozia. Între „Râpa mare”, situată pe malul estic al terasei râului Doftana, reprezentând o alunecare de teren destul de extinsă şi strada „Din sus” (actuala Str. Izvoarelor), erau amplasate două secţii de tunuri grele „Krupp” de 88 mm, cu radiolocator şi o baterie de proiectoare.

- Bateria 49 Tunuri 88 mm Krupp, pe Muscel, cu 1 secţie română, 1 secţie germană.

- Bateria 50 Tunuri 88 mm Krupp, Vf. Poiana, Piţigaia. Dispusă pe înălţimile situate la nord-vest de gara Câmpina şi la vest de calea ferată Câmpina – Breaza.

Şcoala de Poliţie

În clădirea Scolii de Subofiţeri, construită în parcul „Dr. Istrati”, după război s-au instruit subunităţi în cadrul Regimentului 1 Securitate pentru ca în anul 1949 să ia fiinţă aici Centrul de instrucţie pentru trupele de securitate. După ce în anul 1952 suferă nişte lucrări de extindere şi renovare (prin decretul 232/1952 se ia de la cetăţenii din jur un teren de 387.370 m p), îşi reduce activitatea, urmare şi a restrângerii misiunilor trupelor de securitate de prindere şi capturare a unor elemente duşmănoase, astfel că, între anii 1954–1956 figurează doar ca centru de instrucţie a unei companii de securitate din Brigada Securitate.

Ca urmare a separării Ministerului Securităţii Statului (ulterior Consiliul Securităţii Statului) de Ministerul Afacerilor Interne, conform Hotărârii Consiliului de Miniştrii, nr. 1.909, din 9 septembrie 1968, au luat naştere două unităţi: Şcoala Subofiţeri Miliţie şi Centrul de Instrucţie Transmisiuni.

Astăzi, în această cazarmă, îşi desfăşoară activitatea Şcoala de Subofiţeri de Poliţie “Vasile Lascăr”, unitate şcolară de referinţă pentru învăţământul românesc (MAI).

Centrul de Instrucţie și perfecţionare Transmisiuni Câmpina

Datorită aşezării sale geografice, la confluenţa râurilor Prahova şi Doftana, "vamă" pe o comunicaţie importantă, beneficiară a bogăţiilor dealurilor subcarpatice, între care petrolul a jucat un rol principal, oraşul Câmpina a fost "căutat" şi nevoit să găzduiască de-a lungul istoriei pe mulţi din cei care au râvnit la binefacerile ei. Evident, trecerea acestora a lăsat "urme" de diferite feluri, unele dintre ele "vizibile" şi azi. Între acestea se înscriu o parte din clădirile celor două unităţi ale Ministerului de Interne: Şcoala de Subofiţeri de Poliţie "Vasile Lascăr" şi Centrul de Instrucţie şi Perfecţionare Transmisiuni.

Guvernul României, dorind să-şi asigure resursele petroliere din zonă, a întreprins măsuri pentru protecţia sondelor petroliere şi a instalaţiilor de prelucrare a ţiţeiului, existente în oraşul Câmpina şi în împrejurimi. Astfel, au fost construite cele două cazărmi, folosite în anii 1940-1945 pentru încartiruirea unor unităţi militare, care au participat la războiul pentru reîntregirea neamului românesc şi pentru apărarea antiaeriană împotriva bombardamentelor anglo-americane. Clădirile actualei şcoli de subofiţeri au fost realizate integral în acea perioadă. Cazarma Centrului de Instrucţie şi Perfecţionare Transmisiuni încorporează o clădire construită în anul 1931, pentru cazarea unui escadron din Regimentul 1 Roşiori (care a participat la apărarea terestră a sondelor petroliere din zonă) şi clădirile construite în anii 1935-1940, pentru Regimentul 1 Infanterie Uşoară "Principele Carol", comandat de colonelul Barbu Fălciu, care în anul 1941 a plecat la campanile militare de pe frontul din Est.

Începând cu luna iulie 1941, în această cazarmă a fost dislocată şi s-a instruit până în anul 1942 – când a plecat pe front – unitatea motomecanizată, comandată de colonelul Benedict. În perioada anilor 1942-1944, în această cazarmă s-au perindat mai multe unităţi germane, începând cu primul regiment de tancuri german venit în România şi continuând cu alte unităţi militare româneşti şi germane, care veneau aici pentru refacere.

Cazarma a fost folosită de către unităţile militare sovietice, în perioada 23 august 1944-1946, iar apoi de către Regimentul 2 Transmisiuni (1946-1948), din care o parte a fost dislocată la Someşeni-Cluj şi o altă parte la Vaslui, constituind Regimentul 4 Transmisiuni.

În actuala cazarmă a Şcolii de Agenţi de Poliţie, construită în parcul "Dr. Istrati", după război, s-au instruit unităţi din armata sovietică şi din armata română. În anul 1948, în această cazarmă s-au instruit

subunităţi din Regimentul 1 Securitate, iar din anul 1949, Centrul de Instrucţie Securitate, care s-a înfiinţat aici. Din anul 1954 până în anul 1956, tot în aceeaşi locaţie şi-a desfăşurat activitatea şi Centrul de Instrucţie Securitate – redus la efectivele unei Companii de Securitate – din Brigada de Securitate Bucureşti.

La data de 3 martie 1956, Centrul de Instrucţie Dorohoi împreună cu o companie de la Fălticeni au fost dislocate la Câmpina, constituind Centrul de Instrucţie al Securităţii din Câmpina.

În vara aceluiaşi an, în urma măsurilor impuse în mod deosebit de consilierii ruşi a avut loc o masivă restructurare a trupelor de securitate din ministerul de interne. Astfel, începând cu data de 30 iunie 1956, mai multe centre de instrucţie au fost desfiinţate, cadrele fiind mutate, în parte, iar majoritatea au fost trecute în rezervă. În cadrul Centrului de Instrucţie Câmpina s-au luat aceleaşi măsuri, în cazarmă menţinându-se un număr restrâns de cadre pentru întreţinerea acesteia. În perioada iunie-august 1956, în cazarmă a fost mutată de la Giurgiu, Şcoala de Şoferi a Ministerului de Interne, fiind numit comandant căpitanul Nicolae Ghibu.

Evenimentele din toamna anului 1956 din Ungaria au condus la concluzia că unele centre de instrucţie nu trebuiau desfiinţate. Printre acestea se afla şi Centrul de Instrucţie de la Bârlad, care pregătea telegrafişti şi telefonişti pentru trupele de securitate. Drept urmare, în cadrul Şcolii de Şoferi Câmpina s-a constituit o companie de transmisiuni al cărei comandant a fost numit căpitanul Fogorăşanu. În primăvara anului 1957, s-au luat măsuri de reorganizare a unităţii, care cuprindea: o companie de transmisiuni cu un efectiv de circa 300 de oameni, pentru pregătirea radiotelegrafiştilor şi telefoniştilor, la care se mai adăugau circa 90 de oameni pentru pregătirea electromecanicilor, necesari deservirii grupurilor electrogene; patru companii pentru pregătirea şoferilor; o companie de instruire a sanitarilor şi bucătarilor, cu efective dislocate de la celelalte unităţi; un pluton şcoală pentru pregătirea ofiţerilor de transmisiuni.

La data de 23 august 1958, unităţii i s-a decernat drapelul de luptă, pe care era înscrisă denumirea în clar "Şcoala Specialişti Câmpina".

De la acea dată şi până în 1968, activitatea unităţii s-a desfăşurat în cele două cazărmi, existente în Câmpina, pregătind transmisionişti, şoferi, bucătari şi sanitari, instruind subunităţi ale brigăzii de securitate Bucureşti, care erau detaşaţi aici în perioade de câte trei luni, precum şi ofiţeri de securitate transmisiuni şi auto.

În anul 1968, prin reducerea efectivelor de şoferi şi ca urmare a apariţiei nevoii de a se construi o şcoală de subofiţeri pentru Ministerul de Interne, cazarma din parcul "Dr. Istrati" a fost cedată Şcolii de Subofiţeri Miliţie din Câmpina.

Rămasă cu o singură cazarmă şi cu o singură companie pentru instruire, detaşată de la Orăştie, unitatea a suferit o nouă transformare, ca urmare a separării Ministerului Securităţii Statului (ulterior Consiliul Securităţii Statului) de Ministerul Afacerilor Interne. Conform Hotărârii Consiliului de Miniştri, nr. 1.909, din 9 septembrie 1968, au luat naştere două unităţi: Şcoala Subofiţeri Miliţie şi Centrul de Instrucţie Transmisiuni.

Prin Ordinul nr. 5.192, al preşedintelui Consiliului Securităţii Statului, din 1 august 1970, s-a mai înfiinţat o companie pentru pregătirea transmisioniştilor la Sinaia. Doi ani mai târziu, în luna martie 1972, cele două unităţi de transmisiuni s-au unificat, fiind dislocate în Câmpina. Sarcina de bază a unităţii a constituit-o pregătirea militarilor transmisionişti pentru trupele de securitate. De asemenea, unitatea pregătea ofiţeri în rezervă, bucătari (până în anul 1986) şi şoferii necesari trupelor de securitate (până în anul 1989).

Începând cu anul 1990, după Evenimentele din decembrie 1989, cărora le-a dat cel mai greu tribut de sânge, unitatea, devenită Regiment de Transmisiuni, a trecut în structura Jandarmeriei Române cu aceeaşi sarcină de bază – pregătirea transmisioniştilor. Din anul 1997, unitatea poartă denumirea de Centrul de Instrucţie şi Perfecţionare Transmisiuni. Pentru rezultate constant bune şi foarte bune obţinute de-a lungul anilor de existenţă în procesul de instrucţie, concursuri sportive şi aplicativ-militare, unitatea a primit titlul de "Unitatea de Frunte", numeroase cupe, diplome şi medalii.

Unitatea s-a aflat în plin proces de reformă, având numeroase sarcini şi obiective: formarea ofiţerilor si subofiţerilor de transmisiuni pentru arma jandarmi, prin specializarea în armă şi pregătirea pentru prima funcţie a absolvenţilor şcolilor militare de ofiţeri şi subofiţeri; perfecţionarea succesivă a ofiţerilor şi subofiţerilor de transmisiuni din jandarmerie pentru niveluri ierarhice superioare; formarea şi pregătirea ofiţerilor de rezervă, specialitatea transmisiuni; formarea şi pregătirea ulterioară a militarilor transmisionişti necesari unităţilor de jandarmi.

CÂMPINA ÎN HARTA SPECHT (1791)

Mădălin-Cristian Focșa
Licențiat în geografie, Câmpina

Geografia și istoria sunt științe strâns legate între ele, deși aparent atât de diferite. Cum observa plastic Elisée Réclus, „*geografia este o istorie a spaţiului, iar istoria – o geografie a timpului*”. Astfel că, la limita dintre ele, a apărut de timpuriu o ramură fascinantă: geografia istorică. În spațiul românesc, fondatorul acesteia a fost savantul Ion Conea (1902-1974), părintele toponimiei și geopoliticii românești, totodată profesorul de geografie al MS Regelui, în „Clasa Palatină” din anii ’30.

Un alt mare geograf, Vintilă Mihăilescu, a fost primul care a analizat**(1)** o importantă sursă cartografică, ce luminează multe aspecte de geografie istorică pentru spațiul dintre Dunăre și Carpați. Este vorba despre o hartă a Țării Românești de la finele veacului al XVIII-lea, foarte precisă și bogată în informații pentru epoca ei, ceea ce îi dă o mare valoare documentară.

Adusă la Biblioteca Academiei Române înaintea Primului Război Mondial de un istoric român ce a găsit-o în arhivele militare (*Kriegsarchiv*) de la Viena**(2)**, harta nu a fost până acum studiată extensiv. Lipsește o analiză generală a ei, care să ia în considerare realitățile reprezentate în relația lor cu alte surse documentare din epocă. Mai ușor se pot face studii în acest sens pe plan local, analizând doar o localitate sau o zonă restrânsă. O secțiune cu mare parte din teritoriul de azi al județului Prahova a și fost publicată într-o lucrare recentă de excepție**(3)**, fără a se intra în detalii. În ceea ce privește spațiul local al Câmpinei, care interesează mai mult cititorii Anuarului, până în prezent nu s-au publicat cercetări în această direcție. Articolul

1. Vintilă Mihăilescu, *Harta austriacă din 1791*, în Buletinul Societății Regale Române de Geografie, București, 1928, pp 366-372.
2. Nicolae Docan, *Memoriu despre lucrările cartografice privitoare la răsboiul din 1787-1791*, comunicare susținută la Academia Română pe 28 Mai 1912 și publicată în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice*, București, 1912 – despre harta Specht, vezi pp 34-38 din Memoriu.
3. Călin Hoinărescu, Manuela Hoinărescu, *Habitatul rural tradițional prahovean*, Restitutio Edit, Ploiești, 2013.

de față încearcă să umple un gol, și invită la inițiative similare pentru alte zone din Plaiul Prahovei**(4)**.

Contextul în care a fost realizată această hartă, cunoscută îndeobște drept *Harta Specht*, este dat de avântul economic al epocii moderne în Europa. În vreme ce peste ocean era ales primul președinte american, în Anglia începuse revoluția industrială. Franța trecea și ea prin mari prefaceri: căderea Bastiliei dăduse tonul Revoluției care avea să influențeze atât de mult noile mentalități europene. În centrul continentului, marea putere era Austria Habsburgilor. Ridicată pe ruinele Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, Austria ajunge ea însăși un imperiu la începutul secolului al XIX-lea. În capitala Viena, se stingea chiar în anul apariției hărții noastre, marele geniu al muzicii W.A.Mozart.

Austria stăpânea în spațiul românesc Marele Principat al Transilvaniei**(5)**, împărțindu-și sferele de influență cu celelalte două mari imperii din zonă, Otoman și Rus. Principatele dunărene - suzerane turcilor, având domni fanarioți - erau deseori teatru de război, iar armatele austriece și rusești**(6)** profitau de perioadele de ocupație pentru a cunoaște și studia sistematic aceste teritorii. Așa se face că în timpul războiului ruso-austro-turc din anii 1787-1792, topografii austrieci, care aveau mare experiență în lucrări cartografice**(7)**, au primit misiunea de a face măsurători pe teren pentru o hartă cât mai exactă a principatului dintre Carpați și Dunăre, creată mai ales în scopuri militare.

În acel război s-au dat lupte nu foarte departe de Câmpina, care era de multă vreme un târg bine închegat; cele mai apropiate au fost la Sinaia. Acolo, în iulie 1788, domnitorul Nicolae Mavrogheni, supus turcilor, a asediat cu succes un contingent austriac ce ocupase mânăstirea, mărturiile relatând că lăcașul cantacuzin a avut de suferit și

---

4. Subunitate administrativă a județului, existentă în epocă, ce cuprindea bazinele superioare ale Prahovei și Prahoviței (devenită apoi Provița), precum și întreg bazinul Doftanei; în vremea realizării hărții se numea chiar Plaiul Câmpinei, după târgul de reședință.
5. Momentul de care ne ocupăm este unul semnificativ și pentru soarta națiunii române din Ardeal: la 1784 avusese loc răscoala lui Horea, iar în 1791-1792 fruntașii ardeleni trimiteau împăratului austriac celebrele memorii „Supplex Libellus Valachorum”.
6. Prin Pacea de la Iași (1792), imperiul țarist ajunge pentru prima oară la Nistru, vecin cu țara Moldovei.
7. În 1787 se încheiase marele proiect al Ridicării Topografice Iozefine, rezultând hărți detaliate ale întregului imperiu, inclusiv pentru o fâșie consistentă de teritoriu dincoace de granița din Carpați.

a rămas pustiu pentru o vreme. Doi ani mai târziu, armata austriacă a ocupat Țara Românească; în septembrie 1790, odată cu armistițiul, au fost declanșate și lucrările de cartografiere care ne interesează, făcute sub comanda ofițerului de stat major Friderich Specht – cel care va da numele convențional al hărții. Lucrările au durat un răstimp destul de scurt, până în mai 1791, ceea ce arată eficiența militarilor habsburgi, dar și contextul restrictiv, care a limitat uneori precizia cartografierii sau bogăția informației.

Harta rezultată a fost conservată în două exemplare. Unul dintre ele a rămas până în prezent în colecția de hărți a „Kriegsarchiv" – cea mai mare arhivă militară din Europa centrală, azi secție a Arhivelor de Stat ale Austriei. Cel de-al doilea se află, de mai bine de un secol, la Biblioteca Academiei Române din București**(8)**. Cele 111 foi de hartă, fiecare cu dimensiunile de 71,5 x 48,5 cm, desenate și colorate de mână, în tehnica acuarelei, pe hârtie groasă, se păstrează în colecțiile Cabinetului Hărți. Există și o anexă a hărții, formată din trei mari tomuri in-folio în limba germană, cu rubrici completate manual; aceasta se află separat, la Cabinetul Manuscrise**(9)**. Titlul original al hărții este, în traducere, următorul: *Harta militară a Valahiei Mici sau Austriece și a celei Mari, care se compune laolaltă din 394 secțiuni și a fost ridicată geometric și trecută pe curat în timpul armistițiului dintre Imperiu și armata turcă, din Septembrie 1790 până la sfârșitul lunii Mai 1791, de către ofițerii Marelui Cartier General, sub direcția lui Specht. Această hartă este reducerea la jumătate a hărții 1:2000 zoli vienezi și cuprinde 108 foi* – cu nota *Raiaua Brăilei n-a fost ridicată din cauza armistițiului***(10)**.

Harta are o mare valoare documentară. Pentru Țara Românească, nicio altă sursă cartografică din epocă nu se poate compara cu ea, în primul rând datorită detalierii neobișnuite – scara fiind de 1:57.600**(11)**. Abia după jumătatea secolului următor vor apărea hărți la scări similare. Principalele caracteristici ale ei sunt: exactitate mare, bogăție a detaliilor de geografie fizică și umană, reprezentare îngrijită a pădurilor, drumurilor și așezărilor – cuprinde peste 2800 sate, inclusiv pe cele temporar părăsite**(12)**. La informațiile pe care ni le aduce harta se

8. Nicolae Docan, op.cit., p.38.
9. Sub cota Mss. German 1.
10. Cf. traducerii din articolul citat, al lui Vintilă Mihăilescu.
11. Nicolae Docan, op.cit., p.35.
12. Pentru o analiză generală mai amănunțită a caracteristicilor geografice ale hărții, vezi V. Mihăilescu, op.cit.

adaugă uneori prețioase detalii aflate în rubricile descriptive ale fiecărei localități din hartă, din tomurile anexe, puțin studiate până acum. Rubricile sunt: depărtarea în ceasuri de la așezările vecine; poziția localitățiii; prezența clădirilor solide; a pădurilor și/sau tufișurilor; a fânețelor, bălților și mlaștinilor; a iazurilor și heleșteelor; a râurilor și pâraielor; felul căilor de acces (drumuri de căruță, poteci de mers călare și pe jos); prezența munților, dealurilor și colinelor; alte observații**(13)**.

Ne vom îndrepta atenția către zona Câmpinei, aflată în foaia nr.69. Putem lesne observa relieful deluros, reprezentat prin hașuri, în contrast puternic cu câmpia plată aflată la sud și cu terasele râurilor. Se disting imediat culmile dealurilor subcarpatice și fruntea teraselor, astfel că harta e o unealtă ideală pentru o lecție de geomorfologie, orientarea fiind foarte ușoară. Vegetația e diferențiată pe categorii: observăm că în câmpia dinspre Ploiești existau porțiuni întinse cu tufișuri sau păduri rare, de luncă. Tufișurile aveau o mare extindere pe terasa Urletei și în depresiunea Mislea-Podeni, unde azi se află păduri mature sau terenuri agricole. Cu excepția dealurilor Țintea-Găgeni, pe atunci complet lipsite de pădure deasă, Subcarpații erau bine împăduriți. Rar apar dealuri fără pădure, în jurul satelor mai mari, cum e cazul întregului deal ce domina satul Cornu, numit însă pe hartă ...*Muscheello***(14)**! Existau chiar și vii întinse, pe pantele sudice ale unor dealuri precum cele de la Bordeni și Țintea. Drumurile brăzdau câmpul în toate direcțiile, însă numai cel al văii Prahovei este mai puternic conturat – semn că era drumul de căruță principal**(15)**. De-a lungul Prahovei și Doftanei se văd ușor terasele largi pe care apar localități. Ele erau complet despădurite; lipseau și tufișurile – semn că erau folosite de locuitori ca islaz de pășunat sau terenuri agricole. Enumerăm aici localitățile figurate pe aceste terase, de la nord la sud: *Kimpu Breaza* (azi pe acel loc se află cartierul Capu Câmpului al orașului Breaza); *Breaza* (nucleul orașului de azi, din zona bisericilor); *Cornu*; la vest *Mon.Brebu* și *Brebu***(16)**; apoi *Vojlle* (este,

---

13. Biblioteca Academiei Române (în continuare BAR), Mss. Germ. 1, vol. II, p.286 (am folosit traducerile: N.Docan, op.cit. - 1912 și pr. Petru Moga, mss. - 2015).
14. Ceea ce ne face să ne punem întrebarea dacă nu cumva s-a făcut confuzie cu adevăratul deal despădurit, Muscelul câmpinean (parțial aflat astfel și în prezent, spre deosebire de dealul Cornului, azi mai mult împădurit).
15. El fusese făcut de geniștii austrieci pe la 1737, și reparat tot de aceștia odată cu războiul din 1787-1792, ocazie cu care s-a deschis în premieră și linia de poștă cu cai de pe valea Prahovei.
16. Pe atunci două sate bine individualizate: primul ar corespunde azi cu satul Brebu Megieșesc, iar al doilea (desenat pe marginea terasei pârâului Lupa) cu satul Brebu Mânăstirii; azi sunt separate doar de strada de acces la mânăstire.

din câte știm, cea mai veche atestare documentară a cartierului Voila/Broaște !) și bineînțeles *Kimpina*.

Alte puncte de interes din apropiere: satul Bănești, întâlnit în hartă sub forma coruptă *Paidestie***(17)**, care figurează și cu vechea vatră din lunca de la confluența Prahovei cu Doftana; peste deal**(18)** satul Telega, mult întins pe vale ca și azi (scris *Okna Dellega*); peste valea Prahovei, *Pojana*, unde vedem figurată doar mânăstirea-cetate ridicată cu un veac în urmă – nu apare și satul din jur, care abia se înfiripa, însă dealul este deja despădurit. În valea Proviței sunt desenate doar câteva gospodării, fără nicio denumire. Există și câteva toponime mai dificil de descifrat datorită suprapunerii cu reprezentarea umbrită a relieful împădurit**(19)**.

Așadar, pe terasa Câmpinei, bine delimitată în hartă de văile Prahovei, Doftanei și Câmpiniței, harta Specht figurează doar două așezări: târgul Câmpina**(20)** și satul Voila. Alte două localități, menționate în documente atât înainte cât și după epoca hărții, lipsesc din ea, dovedindu-i lacunele. Este vorba despre satul Câmpinița**(21)**, pe locul căruia apar desenate totuși niște gospodării fără toponim, și satul Slobozia - complet ignorat de autorii hărții, deși documentele epocii îl menționează des. Astfel, dacă apelăm la câteva dintre sursele documentare imediat anterioare hărții Specht, vom constata că în 1774 sunt recenzate**(22)** târgul Câmpina și satul Slobozia, care apar apoi și pe hărțile cartografilor Schmidt (1788), Ruhedorf (1788), Schütz (1789) sau Jakob (1790)**(23)**. După apariția hărții Specht, următoarea sursă documentară este catagrafia bisericilor și preoților din eparhia mitropolitului Ungrovlahiei în anul 1810**(24)**. Aceasta aduce o informație în plus, târgul Câmpina fiind împărțit în două mahalale,

17. Denumirile trecute în hartă și în anexa ei erau bineînțeles denaturate de austriecii neobișnuiți cu fonetica localnicilor; alte exemple apropiate: *Praova* = Prahova, *Toftana* = Doftana, *Gogorestie* = Cocorăști.
18. E vorba de dealul Ciobu, care apare în hartă despădurit în mare parte.
19. Studierea lor se poate face dacă se obține o imagine la rezoluție mare de pe foaia de hartă din Cabinetul Hărți (BAR). Copii digitale - la rezoluție medie - ale foilor hărții Specht sunt disponibile pe internet din martie 2015.
20. La rubrica din anexa hărții, aferentă Câmpinei, este scris „poștă și târg” (vezi și nota 15).
21. Vezi Ion Dedu, *Așezări prahovene*, Ploiești, 2007, p.54.
22. În Catagrafia rusească a Țărilor Române – Arhivele Naționale, serviciul Arhivelor Istorice Centrale, București (în continuare SANIC), fond Microfilme Rusia, rola 299.
23. Accesate pe internet - www.oldmapsonline.org (octombrie 2015).
24. BAR, Cabinetul Manuscrise, Doc.Ist. 2 / CMXVII, ff 34-37.

Câmpina Vistierului și Câmpina Stolnicului, fiecare cu biserica ei, alături de satul Slobozia. Hărțile lui Dirwaldt (1810) și Fried (1811) confirmă cele două localități. O nouă catagrafie rusească, cea fiscală din 1811, menționează în plus un cătun nou, desprins din mahalaua Câmpina Vistierului, numit Osebiți**(25)**.

Să revenim la ceea ce deslușim pe platoul Câmpinei în harta Specht. Drumul principal al văii Prahovei traversează terasa de la sud la nord, trecând prin mijlocul târgului Câmpina, nu înainte de a se uni cu cel care vine dinspre Târgșor și Filipești. Din drumul Prahovei se desprind alte trei drumuri secundare, care legau târgul de mânăstirea Poiana, de satul Cornu, continuând pe culmi spre munte, și de satul Voila, de unde continuă fie spre ocna Telega sau pe valea Doftanei prin Brebu, fie pe culmea dealului către munte. Despre drumuri găsim următoarele mențiuni în rubricile anexei**(26)**: la Câmpina - *străzi proaste*, iar la Voila - *până la Brebu sunt drumuri de căruță bune, dar mai departe, în munți, poteci de mers călare și pe jos*. Alte observații privesc râurile Prahova și Doftana, care puteau fi *trecute cu piciorul doar în anumite locuri*; la relief se menționează *munți înalți și prăpăstioși*, care *nu pot fi deloc trecuți cu piciorul* – formularea trebuie înțeleasă în contextul în care hărțile erau făcute în special pentru a servi deplasărilor de coloane militare. Mai putem observa foarte bine în hartă valea orientată est-vest, în care se află două lacuri, ușor de identificat cu lacurile Curiacul**(27)** și Bisericii, vale ce desparte târgul de platoul nordic. O vâlcea care taie adânc platoul se observă și în zona Voila, pe direcție nord-sud, cu vărsare în Doftana – însă relieful de azi e mult diferit. Harta ar putea fi un indiciu că Lacul Peștelui nu era încă format în 1791. Un element inedit sunt cele patru ochiuri de apă figurate la sud-est de târg, cam în zona Păcuri de mai târziu**(28)**, care ne duc cu gândul la batalele din epoca petrolului.

Reprezentarea târgului Câmpina în harta Specht este cea mai detaliată de până în secolul al XIX-lea**(29)**. Observăm că suprafața

25. SANIC, fond Microfilme Rusia, rola 89 (*Liste de recensământ agricol și al populației din județul Prahova*).
26. BAR, Cabinetul Manuscrise, Mss. Germ. 1 (traducere din limba germană – pr. Petru Moga, mss, 2015).
27. Acesta are pe hartă un mic afluent dinspre nord-est, care poate fi vâlceaua împădurită ce coboară în prezent dinspre str. Constantin Istrati.
28. Din anul 1799 va apărea în documente satul Păcureți, pe moșia Câmpina Stolnicului.
29. Localități vecine precum Breaza și Brebu au șansa de a avea reprezentări chiar mai detaliate, la scara 1:28.800 (datând din anii 1773-1774), deoarece fuseseră incluse

așezării nu era prea mare în raport cu platoul, dar dacă o comparăm cu cea a Ploieștilor din aceeași hartă, vom constata că era aproape la fel de mare ca reședința județului**(30)**. Poziția târgului, imediat la sud de cele două lacuri menționate, corespunde cu partea cea mai veche a orașului, arătată și de hărțile din veacul următor. Drumul principal șerpuia printre gospodării având curți largi, care par în general aliniate la stradă. Dacă numărăm simbolurile roșii ce reprezintă case, vom găsi 32 – însă nu ne putem baza pe numărul acestor mici puncte roșii ca fiind o recenzare obiectivă a gospodăriilor, atâta vreme cât sursele documentare din epocă**(31)** arată oricum că târgul avea peste 100 case.

Avem totuși în desenul târgului niște repere peste care nu se poate trece ușor: două biserici, figurate cu simbolul respectiv de culoare roșie: una mai proeminentă, aflată la drumul mare, și alta mai mică spre est, pe drumul secundar ce merge la Voila. Vom încerca să le identificăm în cele ce urmează, conștienți că istoria veche a Câmpinei se confundă cu istoria lăcașurilor sale de cult, la fel ca în multe alte cazuri din spațiul autohton.

Catagrafia bisericilor din 1810 pomenește tot două biserici, ambele de zid: cea din mahalaua Vistierului purta hramul Sfinții Voievozi, iar cea din mahalaua Stolnicului avea două hramuri: Sf. Gheorghe și Sf. Dimitrie**(32)**. Prima dintre ele este fără doar și poate cea desenată în hartă mai aproape de Lacul Bisericii, și se afla cel mai probabil pe locul actualei biserici „de la lac”, ce păstrează același hram. Poziția celeilalte ne ușurează identificarea: este vorba despre lăcașul vechi ce se afla pe locul actualei biserici „de la brazi”. Faptul că drumul mare spre Brașov trece în hartă pe la apus de ea, nu trebuie să ne mire: știm că în vechime strada principală a orașului urma un traseu prin actuala stradă Golești, pe la vest de biserică.

Comparând cu documentele din epocă ce fac mențiuni despre aceste biserici, identificarea devine certă. Profesorul Stoica Teodorescu demonstrează în monografia sa legătura dintre bisericile actuale și vechile lăcașuri menționate în catagrafia din 1810, precum și în alte documente. Anterior hărții Specht, există istoria scrisă prin anul

– spre deosebire de Câmpina – în Ridicarea Topografică Iozefină (zona de graniță).

30. BAR, Cabinetul Hărți, Harta Specht, foaia 70.
31. Spre exemplu, catagrafia rusească a Țărilor Române din 1774 (vezi nota 22) sau catagrafia bisericească din 1810 (vezi nota 24).
32. Stoica Teodorescu, *Monografia orașului Câmpina*, Câmpina, 1924, p.71.

1776**(33)**, și care menționează la Câmpina „monastirea Câmpina și o biserică" – deci tot două lăcașe de cult. Care dintre ele să fi fost însă mânăstirea ? Cartea generalului von Bauer din 1778 nu ne ajută prea mult – el pomenește la Câmpina doar o „biserică de piatră"**(34)**. Găsim însă informații prețioase într-un amplu hrisov domnesc din 6 noiembrie 1780**(35)**, care pune capăt unui lung proces pentru averi ale boierilor locali din neamul Câmpineanu. Actul îl pomenește pe un boier pe nume Radu Câmpineanul, care trăise în prima jumătate a secolului al XVIII-lea și murise în puterea vârstei; el fusese văr primar cu marele vornic al Țării Românești Pantazi Câmpineanu**(36)**. Acest Radu Câmpineanul ctitorise**(37)** în Câmpina o mânăstire „cu han, cu chilii de piiatră, cu cârciumă de piiatră, cu 15 pogoane dă vie, cu dobitoace"; este menționată și o pivniță pe care „au stricat-o și au coprinsu locul în zidul mănăstirii"**(38)**. Hrisovul atestă că lăcașul cu hanul său făcuse obiectul unei danii către mânăstirea Mislea – prin urmare cercetări viitoare în arhive care au legătură cu această cunoscută mânăstire, ar putea aduce mai multă lumină și în problema originii ctitoriei boierilor Câmpineni de acum trei secole.

Mânăstirea pomenită în 1776 și 1780 este confirmată 11 ani mai târziu chiar de anexa descriptivă a hărții Specht, care la rubrica numită *Clădiri trainice* menționează în târgul Câmpinei „o mânăstire cu ziduri de incintă", precum și „case boierești și mai multe clădiri trainice"**(39)**. Iată așadar de ce în hartă biserica respectivă e desenată mai mare, deși nu are simbolul clasic de mânăstire întărită, așa cum vedem la Poiana – aceasta poate și datorită faptului că nu era prea veche sau cunoscută.

La numai câteva luni de la încheierea ridicărilor topografice, baronul prusac Karl von Götze, colonel în armata austriacă, ce îndeplinise diverse misiuni militare și diplomatice pe parcursul armistițiului, trece prin Câmpina la înapoierea în imperiu. El a lăsat un jurnal de călătorie cu referiri la târgul nostru, așa cum l-a găsit în 14-16

---

33. Atribuită banului Mihai Cantacuzino, publicată la 1806 în grecește, la 1863 în românește și citată de Stoica Teodorescu în 1924 (p.57).
34. Cf. Stoica Teodorescu – op.cit, p.58.
35. *Acte judiciare din Țara Românească 1775-1781*, București, 1973, pp 930-935.
36. Mort în 1777, Pantazi a fost proprietarul moșiei Câmpina, menționat ca atare de catagrafia rusească din anul 1744 (vezi nota 22).
37. Deducem aceasta din formularea „*au mai avut tată-său* [e vorba de Radu Câmpineanul, pasajul referindu-se la fiica acestuia] *făcută o mânăstirioară...*" (*Acte judiciare...*, p.931).
38. Ibidem, p.932.
39. Vezi nota 26.

decembrie 1791; ce i-a atras mai mult atenția a fost „o mănăstire cu totul devastată”**(40)**. Exprimarea ambiguă a întregului pasaj ne-ar putea face să bănuim că el a făcut o confuzie cu mânăstirea Sinaia, aflată și ea în ruină în urma asediului din iulie 1788; situația era similară și la mânăstirea Poiana. Mai probabil ar fi însă ca lăcașul pomenit de colonel la Câmpina să fi fost chiar mânăstirea cu han din târg – oricum nu schitul de alături, din Slobozia, cum hazardat propune nota editorilor. Așadar, e foarte posibil ca la numai câteva decenii de la ridicare, lăcașul Câmpinenilor să fi suferit deja stricăciuni mari. Acestea puteau fi datorate fie vreunui incident din timpul cantonării aici a trupelor lui Mavrogheni în vara lui 1788, fie altor motive legate de război.

Din aceeași perioadă avem două mărturii și pentru cealaltă biserică din târg, de lângă lac: una epigrafică, pe clopotul vechi al bisericii, din anul 1790/1793**(41)**, și alta paleografică – o însemnare pe o carte de cult, datată 1793, care numește lăcașul „biserica cea bătrână ot Câmpina”. O sintagmă similară fusese folosită și de un document din anul 1747**(42)**, așa încât putem trage concluzia că ambele biserici figurate în harta Specht sunt indirect atestate documentar în prima jumătate a veacului al XVIII-lea.

Cele două lăcașe au fost mai mult ca sigur afectate serios de cutremurul din 14 octombrie 1802 – cel mai puternic seism din istoria spațiului românesc**(43)**. Mărturiile epocii relatează că multor biserici din țară le-au căzut turlele, mișcarea pământului durând peste două minute. Prin urmare, puținele clădiri de zid ce le va fi avut târgul Câmpina în deceniile de renaștere națională de la începutul veacului al XIX-lea, au avut nevoie de ample refaceri; este poate unul dintre motivele pentru care toate cele trei biserici vechi pe care le știm azi în oraș sunt defapt reconstrucții din perioada adoptării Regulamentului Organic. Cu toate acestea, cel puțin biserica mânăstirii a rămas funcțională; dovadă că în 1808, în ea era înhumat la loc de cinste

---

40. *Călători străini despre Țările Române,* vol.X, partea a II-a, București, 2001, p. 1031 (paragrafele notate 895-898a).
41. Din câte știm inscripția nu este publicată, la ea făcând vagi referiri Silviu-Dan Cratochvil în *Monografia orașului Câmpina*, Casa de Cultură a orașului Cîmpina, 1990 (p.38), precum și istoricul afișat la biserică, inclus în albumul *Protoieria Câmpina*, București, 2013.
42. Stoica Teodorescu, op.cit., p.164.
43. Alt mare cutremur a mai avut loc în 1838, dar la acea dată bisericile fuseseră deja reconstruite din temelii.

stolnicul Constantin Lupoianu**(44)** – probabil rudă apropiată a Mariei Lupoianca, fiica presupusului ctitor pomenit în 1780. Începând cu catagrafia bisericească din 1810, lăcașul este tot mai des menționat ca biserică de mir, și devine cunoscut îndeobște ca „biserica de la han”**(45)**. Făcând o analogie cu alte cazuri din orașele Munteniei, ne putem imagina că hanul respectiv era înglobat în incinta ce înconjura biserica; păstrând proporțiile, va fi arătat deci la fel ca unele hanuri celebre din Capitală: Șerban-Vodă, Zlătari, Sf.Ioan Grecesc. Se cunoaște faptul că ultimele părți din incinta înconjurătoare – deși nu neapărat cele originale – au rezistat până în anii 1880-1885, o fotografie din epocă arătându-ne clopotnița cu intrare boltită, aflată în fața bisericii**(46)**. Pe latura de sud a curții mai există și azi un vechi zid, mascat de tencuiala modernă. Curtea și biserica nu au fost niciodată cercetate arheologic, așa că pământul ascunde încă mistere.

Numele vechi al lăcașului nu trebuie însă uitat. Mai multe surse din ultimii ani „fanarioți” pomenesc „mânăstirea Lupoienilor”: istoricul grec Dionisie Fotino în 1818**(47)**, călătorul rus Ignatie Iakovenko în 1821**(48)**, dar și o însemnare locală pe o carte de cult. Se numea așa fiindcă de timpuriu ea trecuse în proprietatea acestor boieri, de vreme ce fiica lui Radu Câmpineanul se măritase cu un Lupoian. Din nefericire pentru istoria Câmpinei, Mânăstirea Lupoienilor a fost o ctitorie relativ recentă, mai mult un lăcaș de curte boierească, așa că nu există prea multe informații despre ea, cum avem despre mânăstiri mai cunoscute din apropiere, precum Sinaia sau Poiana. Totuși secolul al XVIII-lea nu a fost chiar sărac în documente, și cercetări viitoare ne pot dezvălui noi informații. Bibliotecile și arhivele ascund încă multe comori neluate în seamă – așa cum este și această minunată hartă Specht, care așteaptă să fie studiată mai mult**(49)**.

---

44. Piatra tombală vizibilă azi în pronaosul bisericii „de la brazi” este mai nouă, cea originală aflându-se sub pardoseală, ca și o alta mai veche, datând se pare din anul 1692 (!), despre care nu s-au publicat încă indicii mai clare – vezi *Monografia...* lui S.D.Cratochvil, 1990, p.37.
45. Stoica Teodorescu, op.cit., p.198.
46. BAR, Cabinetul Stampe, carte poștală cu titlul „Câmpina – Biserica Catedrală”.
47. Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei...*, București, 1859, tomul III, p.155.
48. *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol.I, București, 2004, p. 833.
49. Harta Specht (sursa: BAR, Cabinetul Hărți) a fost publicată pe internet recent (vezi nota 19), putându-se descărca pe coloane ce cuprind mai multe foi aliniate pe verticală, scanate la 120-130 dpi. Adresa este http://www.limes-transalutanus.ro. Există și planuri de geo-referențiere a hărții, pentru a fi adăugată unui alt proiect ce

Am surprins așadar, pornind de la studierea hărții, o mică secvență de istorie locală din zorii epocii moderne. Departe de a fi complet, demersul poate deschide gustul pentru noi direcții în cercetare, care să ne îmbogățească, în fond, identitatea.

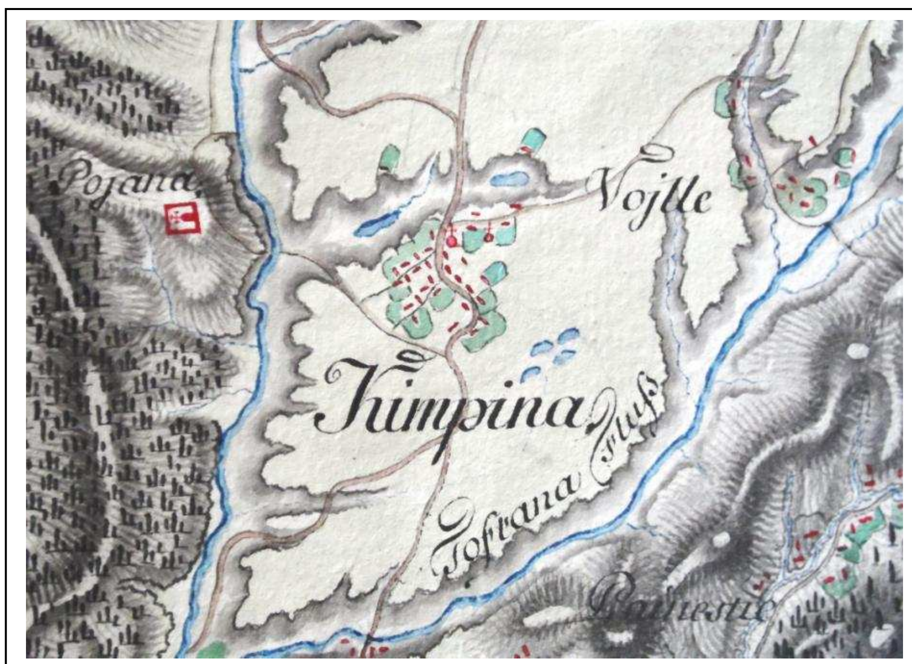
Bibliografie

- *** *Acte judiciare din Țara Românească 1775-1781*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1973.
- *** *Călători străini despre Țările Române*, vol.X, partea a II-a, Ed. Academiei Române, București, 2001.
- *** *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol.I, Ed. Academiei Române, București, 2004.
- *** *Cutremurul din 1802 (România)*, Wikipedia (accesat în 2015).
- *** *Militärische Beschreibung der Grossen Walachey*, sectio 126-261 (BAR, Mss. Germ. 1, vol. II).
- *** *Protoieria Câmpina*, Ed.Basilica, București, 2013.
- *** http://mapire.eu/en (portal de internet realizat printr-un proiect științific internațional, unde sunt publicate hărțile istorice austriece).
- *** www.oldmapsonline.org (colecție de hărți vechi publicate pe internet la rezoluții grafice decente).
- Boamfă, Ionel, *Geografie istorică, note de curs*, Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2010.
- Cosmeanu, Marius, *Noua mașină a timpului: o hartă din 1864, prima pe care e scris „România”, accesibilă în format Google Map*, în România Liberă (suplimentul Aldine), 16 Mai 2014 – accesat pe internet, octombrie 2015.
- Dedu, Ion R., *Așezări prahovene. Repere istorice*, Societatea „Ploiești – Mileniul III”, Ploiești, 2007.
- Docan, Nicolae, *Memoriu despre lucrările cartografice privitoare la răsboiul din 1787-1791*, extras din Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice, seria II, tomul XXXIV, Librăriile Socec & comp, C. Sfetea și Librăria Națională, București, 1912.
- Fotino, Dionisiu, *Istoria generală a Daciei, sau a Transilvaniei, Țerei Muntenesci și a Moldovei*, Imprimeria Națională a lui Iosef Romanov et Companie, Bucuresci, 1859.

---

valorifică pe internet - cu maximum de exigență științifică, inclusiv cu suprapunere peste imaginea actuală din satelit - toate seriile de ridicări topografice austriece: http://mapire.eu/en.

- Gold, Michai, *În munţii Sinaei, Rucărului şi Branului: călăuză practică şi descriptivă a munţilor şi localităţilor coprinse între ei*, Institutul de Arte Grafice "Carol Göbl", București, 1910.
- Mihăilescu, Vintilă, *Harta austriacă din 1791*, în Buletinul Societății Regale Române de Geografie, tom XLVII, Tipografia Cartea Medicală, București, 1928 (pp.366-372).
- Paveleț, Irina, *Documentație istorică privind orașul Câmpina, județul Prahova*, în „P.U.G. Municipiul Câmpina, Documentație obținere aviz C.N.M.I.” (Primăria Mun. Câmpina, Biroul Agricol).
- Popescu-Spineni, Marin, *România în izvoare geografice și cartografice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
- Stoicescu, Nicolae, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I. Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, Mitropolia Olteniei, 1970.
- Teodor, Eugen S., *Harta Specht*, în pagina de internet a proiectului „Limes Transalutanus”, 2015 (în octombrie 2015, accesibil la adresa http://www.limes-transalutanus.ro/documentare.html).
- Teodorescu, Stoica, *Monografia orașului Câmpina*, Tipografia Gutenberg, Câmpina, 1924.

Fragment din foaia 69 a Hărții Specht, cu platoul Câmpinei (foto M. Focșa, 2015)
Sursa: B:A:R:, Cabinetul Hărți

SCURTĂ ISTORIE A ARTEI TIPARULUI

Prof. Eliza Furdui,
Școala Gimnazială - Mărginenii de Jos

Apariția și dezvoltarea tiparului în Europa reprezintă unul dintre cele mai importante capitole din dezvoltarea omenirii. La peste 530 de ani de la descoperirea tiparului, astăzi cartea a devenit, dintr-un – odor scump și rar – care valora moșii, un obiect necesar omului în activitatea zilnică.

Descoperit de Johanes Gutemberg în Germania, tiparul ajunge în sud-estul Europei, în lumea ortodoxismului, în părțile Serbiei de astăzi încă din perioada primelor incunabule în jurul anului 1493(1).

Cu toate că în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, în Moldova au existat condițiile necesare introducerii artei tiparului, prima tiparniță de pe teritoriul românesc a fost înființată abia în anul 1508 de domnul Țării Românești, Radu cel Mare(2). Ieromonahul Macarie, tipograful primelor cărți muntenegrene a devenit și tipograful primelor trei cărți apărute în Țările Române. Continuându-și activitatea literară în limba slavonă bisericească, folosind literele chirilice, el tipărește in preajma scaunului domnesc de la Târgoviște prima sa carte: - Liturghier – în anul 1508. Urmează apoi –Octoihul– tipărit în anul 1510, iar în anul 1512 tipărește –Evanghelia– cu care se încheie activitatea primei tipografii de pe teritoriul românesc(3).

Destinate nu numai românilor, dar și bulgarilor și sârbilor, primele tipărituri românești au circulat pe teritoriul ortodox unde limba slavonă a fost folosită în biserică. Primele cărți tipărite apar ca o necesitate culturală, politică și socială, servind nevoile apărării statului şi ocrotirii credinței față de expansiunea otomană. Acest important act de cultură a fost patronat de domnii Munteniei Radu cel Mare, iar mai târziu Mihnea Voievod(4).

Arta tiparului va contribui în secolele următoare la propulsarea științei și tehnicii, dar înainte de toate, la evoluția limbii și literaturii românești cu ajutorul căreia se va potența conștiința națională la români.

Calea tiparului fiind deschisă de ieromonahul Macarie și de Radu cel Mare, a fost nevoie de alți 30 de ani pentru ca meșterii tipografi să pornească teascurile oficinelor tipografice în Țările Române. După acest prim hiatus, în tiparul românesc apare Filip Moldoveanul, primul meșter care a tipărit în limba română. Activitatea sa se desfășoară la Sibiu în

oficina patronată de tipograful sas Lucas Trapoldnes. I se atribuie trei cărți:

- Catehismul românesc -1544,
- Tetraevanghelul slavon – 1546.
- Tetraevanghelul slavono-român -1551-1553(5).

A doua jumătate a secolului al XVI-lea este marcată de personalitatea Diaconului Coressi. Tipograf, cărturar, susținut de domnul Țării Românești, Pătrașcu cel Bun, Coressi a monopolizat prin Braşov, timp de 25 de ani, tiparul cărților românești din Transilvania. Ucenicii lui s-au răspândit și în alte centre din Transilvania, ducând cu ei meșteșugul pe care l-au exercitat cu mult succes. Discipolul lui Coressi, Diaconul Lorinț tipărește în Alba Iulia între anii 1578-1580. Diaconul Coressi a tipărit și în Sebeș (1580), iar în Orăștie tipărește fiul lui Coressi, Șerban cu Marien Diacul –Palia– prima traducere a Testamentului Vechi în anul 1582(6).

De la sfârșitul secolului al XVI-lea până în anul 1635 intervine un alt hiatus în tiparul românesc. Însă după această a doua întrerupere urmează o perioadă de efervescență tipografică în care vor apărea lucrările de bază ale literaturii românești vechi. Patronii acestora: Vasile Lupu, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu, iar în Transilvania Gabriel Bethlem și Gabriel Rakozy s-au preocupat de viața spirituală a românilor, punând bazele unui învățământ de nivel european(7).

Totodată au patronat activitatea tipografică din care iese la iveală întregul fond de carte prezent mai târziu în bibliotecile medievale românești. Spicuim dintre cele mai de seamă opere:

- Pravila de la Govora – 1640, în care apare și o ediție dedicată românilor din Transilvania;
- Varlaam, carte de învățătură românească, Iași, 1643, cu o impresionantă circulație la toți românii;
- Îndreptarea legii, Târgoviște, 1652;
- Biblia, Bucureşti, 1688(8).

Un loc de seamă între acestea îl ocupă cărțile bălgrădene începând cu anii 1639-1640 până la 1702: Noul Testament (1648), Psaltirea (1651), Kiriakodromion (1699)(9).

Apărute cu cheltuiala domnitorilor, mitropoliților și a unor slujbași ai bisericilor, cărțile românești de secol al XVII-lea reprezintă rezultatul unui efort comun al diferitelor categorii de intelectuali (mitropoliți, călugări, dieci, protopopi și popi). Unii dintre ei au învățat meseria tipografică pe care au susţinut-o în folosul națiunii.

În Transilvania situația istorică nu corespundea curentului național unitar exercitat de stat și de biserică, ca și în Țara Românească și Moldova, unde tipărirea cărților nu a suferit influențe din afară.

Având un spijin declarat de la cele două instituții din Țările Române în tiparul din Transilvania intervin și influențe calviniste, maghiarizate.

Politica absolutistă a principilor transilvăneni a menținut în afara vieții politice și culturale pe români, deși constituiau majoritatea locuitorilor.

Dar din cauza contribuției ei economice și militare, în cadrul sistemului politic al Principatului și datorită permanentelor și multiplelor legături, pe care românii transilvăneni le-au întreținut cu frații din Țara Românească și Moldova, principii calvini au fost nevoiți, la cererea repetată a mitropoliților Ardealului să acorde in spiritul reformei o serie de privilegii, inclusiv accesul la cultură prin școală și cărți tipărite în limba poporului. Era în fond un aspect al politicii absolutiste de răspândire prin biserică și școală, ambele pe baza cuvântului tipărit a calvinismului în rândul populației românești. Așadar, aceasta este o măsură suplimentară, dar deloc secundară, de consolidare a regimului cu interesante consecinţe pentru evoluția culturală a supușilor.

Pe de-o parte, politica editării de carte a fost folositoare prin intenția de a da românilor șansa unor lecturi pe înțelesul tuturor. Dar pe de altă parte s-a demonstrat în mod clar prozelitismul religios. Tipografia de la Alba Iulia este un exemplu grăitor pentru această influență religioasă, care avea drept scop principal deznaționalizarea românilor din Transilvania prin cultură. Majoritatea mitropoliților Bălgradului, prin diplomație și politică au reușit să stăvilească aceste încercări, alții însă ajungând în cealaltă extremă au renunțat de multe ori la convingerile lor culturale și naționale.

Spre sfârșitul secolului al XVII-lea se întrevede din cercetarea producției tipografilor o lărgire a orizontului livresc, a sferei interesului cultural al cititorilor români. Pe lângă cărți de cult încep să apară, cu toate că modeste sub raport cantitativ, dar valoroase prin purtarea lor de convingere, cărți cu teme laice, cărți populare, manuale școlare. Amintim dintre acestea:

- Floarea Darurilor,   apărută la Snagov în 1700, o carte cu implicații spirituale în viața zilnică a lectorilor;
- Carte pe scurt, apărută la Bălgrad în 1685;
- Bucoavna, apărută la Bălgrad în 1699, care este primul abecedar în limba română(10).

Note:

1. E. Mârza, D. Dreghici, Carte românească veche în județul Alba, p. 16.
2. Idem.
3. A. Flacon, Universul cărților. București,1979, p. 156.
4. E. Mârza, D. Dreghici, op.cit., p. 16.
5. H. Matei, Cartea un călător milenar, București, 1976, p. 201.
6. E. Mârza, D. Dreghici, op.cit., p. 17
7. E. Mârza, D. Dreghici, op.cit., p. 17.
8. Ibidem, p. 18.
9. Idem.
10. E. Mârza, D. Dreghici, op.cit., p. 19.

ALBA IULIA - SCURT ISTORIC

Prof. Ioan Furdui,
Directorul Școlii Gimnaziale Măgureni

Alba Iulia este un adevărat " muzeu în aer liber", poate, cel mai încărcat de istorie dintre localităţile României. Fie că s-a numit Apulum, Bălgrad, Gyulafehervar, Weissenburg, oraşul Alba Iulia a jucat un rol foarte important în istoria românilor.

Numeroase izvoare atestă, înainte de a ne fi fost transmis numele său prin documente istorice scrise, existența pe acest teritoriu și în împrejurimile lui imediate a unor așezări preistorice datând din mileniul al V-lea î.H.. În partea de nord a orașului s-a descoperit o importantă așezare neolitică (5000-1900 î.H.), care a fost locuită de triburi de păstori și agricultori. În numeroase puncte de pe teritoriul orașului - La vii, Platoul romanilor - au fost scoase la iveală obiecte din epoca bronzului (1700-1000 î.H.).

Demnă de menționat este și cetatea de pământ din epoca fierului, descoperită pe înălțimile din stânga Mureșului, la Teleac (4 km spre nord-est de Alba Iulia). Această cetate, datată pe la jumătatea mileniului I î.H. este fortificată cu valuri de pământ și șanțuri, înglobând un teren de aproape 30 ha. Aici, pe cursul mijlociu al Mureșului, a fost, probabil, un centru tribal tracic de seamă. O ramură a tracilor va atinge în curând un apogeu politic, social și economic al acestor locuri și aceștia sunt dacii. Ei pun bazele unei așezări puternice -Apoulon - ce se va impune mai târziu.

În jurul castrului întemeiat de romani, au luat naştere două orașe cu numele de Colonia Aurelia Apulensis și Colonia Nova Apulensis(1). În secolul al II-lea î.H. Ptolemeu, în lucrarea sa " Geographyca ", aminteşte printre cele 40 de localităţi mai importante din Dacia şi de Apoulon, din zona centrala Transilvaniei(2). Legiunea a XIII-a Gemina cantonată aici ridică un puternic castru, centru politic, administrativ şi militar. Împăratul Septimius Severus ridică aşezarea pe prima treaptă în ierarhia oraşelor romane. Continuitatea poporului român în acest spaţiu este dovedită de vestigii arheologice, cimitire, tezaure monetare şi de rotunda baptisteriu în stil bizantin din secolul al IX-lea, descoperită sub pardoseala Bisericii romano-catolice(3).

Orașul Alba Iulia a devenit unul dintre cele mai importante centre urbane din Regatul Ungariei în perioada dinastiei Arpadiene. După ce

conform tradiției, Papa Silvestru al II-lea i-ar fi trimis regelui Ștefan I al Ungariei o coroană de aur cu nestemate, iar în ianuarie 1001 o scrisoare de binecuvântare, prin care îl recunoștea oficial ca rege creștin al Ungariei, politica de stat ungar bazat pe creștinim a recăpătat o nouă forță. Chiar dacă tatăl lui Ștefan, voievodul Géza a fost deja creștin și a inițiat reformarea statului după modelul feudal, Ștefan I a fost cel care a făcut posibilă emanciparea față de marile puteri europene. În acest context a avut loc eliberarea ordonanțelor regale prin care a fost stabilită structura administrativă și religioasă a țării, în urma căreia la Alba Iulia a fost stabilită reședința episcopală(4).

Între anii 997-1006 Ștefan a reușit să unească în jurul său întregul popor maghiar, nu înainte de consumarea unui violent conflict armat, care a opus proaspăt unsul rege (25 decembrie 1001) Ștefan cel Sfânt și pe Gyula cel Tânăr. Alba Iulia a fost capitala principatului Transilvaniei (1542-1699), după ce în prima fază a depins de episcopul Transilvaniei. Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, după dispariţia Regatului ungar în urma înfrângerii suferite în faţa trupelor otomane la Mohacs (1526), Transilvania devine tributară Porții, bucurându-se însă de o deplină autonomie internă. Și-a putut astfel continua nestânjenită dezvoltarea culturală(5).

Din numele neaoş românesc de Alba au derivat apoi şi celelalte denumiri ale oraşului: Gyulafehervar (în limba maghiară) şi Weissenburg (în limba germană).

În prima lor năvălire în Transilvania ungurii se lovesc aici de „ducate” stăpânite de duci locali sau de cnezi. La început de secol al XI-lea, Bălgrad-Alba devine iarăşi centrul politic al unei formaţiuni statale feudale, iar în aceeaşi perioadă populaţia locală, peste care au venit ungurii, era deja menţionată în documentele vremii sub numele de români sau valahi.

Alba Iulia a fost menţionată în documente pentru prima oară în anul 1177, când localitatea era deja cetate regală. În 1276 oraşul apare în documente cu numele de Bălgrad (oraşul alb). Pe ruinele unei vechi biserici romanice s-a construit o catedrală în stil gotic, care va fi modificată amplu în secolele următoare, ajungând astăzi un monument de artă de mare interes turistic şi istoric.

Alba Iulia a avut parte de condiţii bune de dezvoltare până în anul 1241, dată la care are a fost grav afectată în urma invaziei tătare, una dintre cele mai cumplite devastări pe care le-a suferit acest oraş(6).

Din 1576, când pe tron se urcă Stefan Bathory, voievodul dintre 1571 şi 1575, devenit acum principe, dar şi rege al Poloniei, situaţia la

curtea transilvană se schimbă radical. În final de epocă renascentistă, plină de acerbe confruntări între Reformă şi Contrareformă, dar și de presiunea puterii otomane, la curtea de la Alba Iulia domnește o adevărată dinastie de principi „apuseni" – Bathoreștii.

Palatul principilor Transilvaniei, inițial unul episcopal, a fost refăcut din temelii de către Ioan II Sigismund (1540-1551, 1556-1571). Bathoreștii au fost cei care i-au dat strălucirea. Primul, în ordine cronologică, Ștefan Báthory, l-a refăcut în stil italian. El și-a legat numele și de alte construcții, cum ar fi podul peste Mureș și apeductul din palat. Iar nepotul său, principele Sigismund (1581-1597, 1598-1599, 1600-1601) s-a remarcat și el prin mici adaosuri. În 1590 a cerut să fie reconstruită orga catedralei, distrusă în timpul confruntărilor religioase din 1566.

La 1 noiembrie 1599 Mihai Viteazul a intrat în Alba Iulia, realizând unirea politică a Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești sub cârmuirea sa. Cheile orașului i-au fost înmânate de episcopul Demetrius Napragyi, cel care a devenit cancelar al Transilvaniei în timpul lui Mihai Viteazul.

La 7 octombrie 1698 a avut loc la Alba Iulia Sinodul de Unire cu Biserica Romei, sinod prezidat de mitropolitul Atanasie Anghel.

În 1784 s-a desfăşurat răscoala condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, care a fost înăbuşită de trupele austriece. La data de 27 decembrie 1784 Horea şi Cloşca au fost prinşi şi întemniţaţi la Alba Iulia. Un tribunal special instituit de împăratul austriac Iosif al II-lea i-a condamnat la moarte prin zdrobirea cu roata. La 28 februarie 1785, pe " Dealul Furcilor " din Alba Iulia, în faţa a peste 5 000 de iobagi români, Horea şi Cloşca au fost zdrobiţi cu roata(7).

În 1866 şi 1875 la Alba Iulia au avut loc importante adunări generale ale " Asociaţiunii pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român " (Astra). Primul ei preşedinte a fost mitropolitul Andrei Şaguna, iar vicepreşedinte Timotei Cipariu.

În perioada mişcării memorandiste (1892-1894) oraşul era considerat " centrul agitaţiei valahe ". Impresionante manifestări ale luptei pentru libertate şi unitate naţională au avut loc mai ales în zilele procesului de la Cluj.

Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România a fost proclamată la 1 decembrie 1918 prin Declarația de la Alba Iulia.

Încoronarea regelui Ferdinand I și a reginei Maria a avut loc în data de 15 octombrie 1922 în fața Catedralei Încoronării, act care a

simbolizat unirea tuturor provinciilor istorice ale României sub sceptrul aceluiași monarh.

La 6 mai 1928 a fost organizată de Partidul Național-Țărănesc, în cadrul unei vaste campanii de răsturnare a guvernului liberal, o adunare la care au participat circa 100.000 de cetățeni.

În anul 1933 orașul nord-italian Alessandria a donat orașului Alba Iulia o copie a "Statuii Lupoaicei" ("Lupa Capitolina"), ca semn al moștenirii culturale latine comune. La data de 13.04.2007 a avut loc inaugurarea oficială a „Pieței Allessandria" în Alba Iulia, în care este amplasată statuia „Lupa Capitolina", ca simbol al înfrățirii dintre Alba Iulia și Alessandria(8).

În urma reformei administrative din 1968 orașul a devenit municipiu. La 1 decembrie 1990, la Alba Iulia s-a sărbătorit pentru prima oară ziua națională a României.

CETATEA

Cetatea din Alba Iulia a fost ridicată între 1714-1738, după planul arhitectului Giovani Morando Visconti, la iniţiativa împăratului Carol al VI-lea de Habsburg. Proiectul a fost realizat sub conducerea generalului Stefan de Steinville, iar mai târziu sub coordonarea generalului Weiss, în proiectul căruia cetatea se numea " Fortificaţia capitală de la Alba Iulia din Principatul Transilvaniei "(9). La fel ca şi în cazul altor construcţii foarte mari, realizate destul de rapid (24 de ani), ridicarea cetăţii " Alba Carolina " a avut nevoie de o armată de muncitori. Aproximativ 20 000 de iobagi au muncit la construirea perimetrului zidurilor, care măsoară 12 km. Aspectul stelar cu şapte colţuri, specific Vauban, înseamnă totodată şapte bastioane uriaşe care pot fi observate şi azi. Ele poartă numele pomenite în documentele de atunci: Eugeniu de Savoia, Sfântul Ştefan, Trinitatea, Sfântul Mihail, Sfântul Carol, Sfântul Capistrano, Sfânta Elisabeta. Între acestea, Bastionul Trinităţii este cel mai mare, măsurând lungimi de 116-135 m(10).

Zidurile cetăţii sunt un fel de gigant roşu, alcătuit din milioane de cărămizi, pietre de carieră sau piatra ruinelor cetăţii romane. La bază, grosimea unui zid atinge trei metri, îngustându-se la vârf unde se înregistrează 1,20 m. Zidurile sunt sprijinite pe contraforturi interioare pentru a stopa împingerile de pământ. Toată cetatea reprezintă cel mai important ansamblu de plastică figurativă barocă din Transilvania şi drept un unicat în arhitectura militară europeană. Sculpturile decorative ce împodobesc atât zidurile, cât şi porţile, prezintă o varietate impresionantă de motive mitologice. Cetatea are în total 6 porţi realizate

de sculptorii: Johann Konig, Johann Vischer, Giuseppe Tencalla. Poarta I se află la urcarea în cetate în extremitatea estică, având forma unui arc de triumf împodobit cu statui şi basoreliefuri, atrăgând privirile prin albul curat de piatră cioplită. Prezintă interes rafinamentul inspirat din mitologia antică şi dominat de statuile zeităţilor Venus şi Marte. Arcul de triumf este prevăzut cu trei deschideri, iar sculpturile înălţate deasupra arhitravei încadrează stema Casei de Austria (vulturul bicefal cu sabie şi sceptru). Poarta a II-a a fost distrusă în perioada interbelică, astfel că reconstituirea ei a depins fundamental de arhiva de fotografii-document. În 2009 poarta şi-a redescoperit demnitatea vechii înfăţişări, cu atlanţi, lei, coloane şi efegii(11). Poarta a III-a este cea prin care se face intrarea propriu-zisă în fort, fiind cel mai important ansamblu sculptural al întregii cetăţi. În mijlocul curtinei formate de bastioanele Sf. Eugeniu şi Sf. Capistrano, este monumentală, impresionând prin ornamentaţia sculpturala (de inspiraţie mitologică), ce atinge exuberanţa rococo-ului. Panourile de la exterior şi interior sunt inspirate de contextul politico-militar al epocii în care a fost construită cetatea. Astfel, la est, poarta e încoronată de statuia ecvestră a împăratului Carol al VI-lea, din ordinul căruia a fost ridicată fortificaţia. La stânga şi la dreapta statuia este încadrată de grupuri sculpturale cu turci striviţi sub copitele calului, iar în soclul statuii există o temniţă cunoscută drept "celula lui Horea ", temniţa sa reală aflându-se în zidul cetăţii. Stema Austriei apare şi aici, încununând această operă barocă.(12) Poarta a IV-a este realizată tot în stilul baroc între cele două catedrale. Această poartă asigură ieşirea spre Platoul Romanilor. Poarta se sprijină pe doi atlanţi, redaţi în aceeaşi manieră ca şi la Poarta a III-a cu basoreliefuri întruchipând trofee, fanioane şi steaguri cu însemnele lui Carol al VI-lea de Habsburg, precum şi stema Austriei.

Celula lui Horea este o atracţie pentru turişti. În tradiţia locală celula lui Horea se află în Poarta a III-a a cetăţii la baza statuii lui Carol al VI-lea. În realitate temniţa respectivă este o celulă-simbol, ca şi cea de la baza Obeliscului (ambele amenajate la iniţiativa Asociaţiei Astra, în 1937, în cinstea eroilor martiri Horea, Cloşca şi Crişan). Adevăratele spaţii de detenţie ale celor trei conducători, înainte de tragerea lor pe roată au fost următoarele: sub Poarta a III-a (Horea), sub Poarta a IV-a (Cloşca), în corpul de gardă din latura vestică a cetăţii (Crişan)(13).

CATEDRALELE

Aşezate una lângă alta ca două cetăţi, cele două catedrale sunt monumente simbol ale oraşului Unirii. Catedrala ortodoxă este numită şi

catedrala " Încoronării " sau " a Reîntregirii ". Reprezintă simbolul spiritual al Unirii tuturor românilor. A fost construită în perioada 1921-1922 după planurile arhitectului Gheorghe Ştefănescu şi s-a remarcat drept gazda unui eveniment istoric crucial: încoronarea suveranilor României Mari, regele Ferdinand şi regina Maria la 15 octombrie 1922. Stilul preluat de la biserica domnească din Târgovişte, ţine de romantismul artei româneşti a secolului al XIX-lea. Ridicat în formă de cruce greacă închisă, edificiul te întâmpină cu pridvor deschis, spaţios, iar interiorul abundă de motive decorative brâncoveneşti, la care se adaugă rafinamentul frescelor lucrate de Costin Petrescu în spiritul iconografiei tradiţionale. La stânga şi la dreapta intrării se află portretele celor doi suverani ai ţării, încoronaţi în catedrală, evidenţiind valoarea naţională a edificiului. Ansamblul religios este dominat de cei 58 m înălţime ai turnului clopotniţă, terminat în formă de cupolă, sprijinită de coloane, prin care se pătrunde în curtea palatului(14).

Catedrala romano-catolică " Sfântul Mihail " este cea mai valoroasă operă de arhitectură medievală din Transilvania. A rămas singurul edificiu din cetate care şi-a păstrat destinaţia iniţială de locaş de cult, fiind la fel de vechi ca Notre Dame din Paris. Unică prin sinteza stilurilor sale (romanic, gotic, renascentist, baroc) catedrala adăposteşte şi sarcofagul lui Iancu de Hunedoara. Totul a început odată cu stabilirea episcopiei romano-catolice a Transilvaniei, în secolul al XI-lea la Alba Iulia, moment în care s-a impus ridicarea unei biserici catedrale. Au avut loc construcţii succesive şi restaurări în urma numeroaselor invazii tătare, diferenţe temporale putând fi observate atât în structura cât şi în ornamentaţia celor trei nave ale bisericii, prin îmbinarea formelor romanice târzii cu cele gotice timpurii. Portalul vestic este realizat în stil gotic timpuriu, lucrare a pietrarului francez Johannes din Saint Die, aceasta fiind doar una dintre acţiunile de refacere a catedralei după pârjolul din 1277, în care au pierit peste 2000 de localnici care se refugiaseră înăuntru(15).

MUZEUL UNIRII

Reprezintă una din marile opere ale arhitecturii romantice, construită între 1851-1853, remarcându-se mai ales prin plastica rafinată a faţadelor. Cuprinde 100 de încăperi, are trei nivele, purtând numele de Clădirea Babilon (la origine avea destinaţie militară). Ca instituţie s-a deschis în 1888, trecând prin diverse trepte de evoluţie, unele favorabile, altele nefaste.

De la primele acţiuni ale „ Societăţii de istorie, arheologie şi ştiinţe naturale din judeţul Alba” la activitatea remarcabilă a custodelui Adalbert Cserni şi la perioada înfloritoare sub conducerea lui Ion Berciu, la declinul generat de intervenţia politicului, după 1948 muzeul a schimbat sedii şi politici culturale(16).

Este unul din cele mai vestite muzee din ţară, ca patrimoniu şi prestigiu ştiinţific. Itinerariul începe cu epoca paleolitică, parcurge timpurile străvechi până la era dacică, stăruieşte asupra vremurilor romane, apoi străbate evul mediu, răscoala lui Horea, războiul de independenţă, Marea Unire şi cele două războaie mondiale.

SALA UNIRII

În sala unirii a fost semnat la 1 decembrie 1918 Actul Unirii tuturor românilor. În sala principală se găsesc documentele unirii, steagurile purtate de delegaţiile sosite la Alba Iulia, biroul avocatului orădean Aurel Lazăr la care a fost redactată proclamaţia de autodeterminare a românilor transilvăneni (12 octombrie 1918). În alte încăperi ale clădirii există o expoziţie permanentă de etnografie. Expoziţia este deschisă de aproximativ 50 de ani, de când imobilul Cazinoului Militar (construit între 1898-1900) a trecut în administrarea Muzeului Unirii(17).

Note:

1. ro.wikipedia.org/wiki/Alba_Iulia.
2. ***Catedrala Reântregirii din Alba Iulia, p. 3
3. Idem
4. ro.wikipedia.org/wiki/Alba_Iulia.
5. ro.wikipedia.org/wiki/Alba_Iulia.
6. www.descopera.ro/descopera-alba/13017632-intre-istorie-si-legenda-orasul-alba-iulia
7. I. Mocean, I. Cenar, Judeţul Alba, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1980, p.47
8. ro.wikipedia.org/wiki/Alba_Iulia.
9. F. R. Tileagă, Judeţul Alba-ghid turistic, Alba Iulia, 2011, p.32
10. Idem.
11. F. R. Tileagă, op.cit., p. 36.
12. Idem.
13. Ibidem, p.37.
14. F. R. Tileagă, op.cit., p. 38.
15. F. R. Tileagă, op.cit., p. 40.
16. Ibidem, p.41.
17. F. R. Tileagă, op.cit., p. 42.

ARNOLD DAGHANI / ARNOLD CORN
(1909, Suceava - 1985, Hove, Marea Britanie)

Prof. Dr. Maria Mariana Gheorghe
Colegiul Național „Mihai Viteazul" - Ploiești / Inspectoratul Școlar Prahova

Urmând, în timp, mai multe cursuri pe tema studierii predării Holocaustului în școlile din România, am asistat la o prezentare a d-nei Lia Beniamin referitoare la ,,Destinul creatorilor de artă în contextul Holocaustului,, și am considerat că informațiile aflate pot fi o temă de studiu interesantă pentru toți cei ce abordează tematica Holocaustului și nu numai.Pe parcursul expunerii, ne vom permite și câteva sugestii metodologice, necesare în cadrul orelor de curs sau pentru un opțional cu tematica Holocaustului.

Pentru început, vom face trimitere la legislația specifică anilor 1940, cum ar fi Decretul – lege din 9.09.1940, conform căruia tot personalul evreiesc de la teatrele naționale sau particulare a fost exclus fără nici o excepție.S-au făcut atunci liste nominale cu actori, artiști, compozitori, peste 1000 de discuri au fost topite, iar la scurtă vreme au urmat să fie excluși și artiștii care erau căsătoriți cu evrei sau cei care trecuseră la creștinism după 9.08.1940.

Dintre numele mari de creatori de artă din România din prima jumătate a secolului al XX-lea,care au resimțit efectele legislației antisemite,pot fi amintiți : Felix Aderca, Victor Brauner, Ilarie Voronca, Tristan Tzara, Mihail Sebastian, I. Iser, Marcel Iancu, Aurel Mărculescu, Arnold Daghani ș.a.

Arnold Daghani s-a născut la Suceava, în Bucovina aflată sub stăpânirea austro-ungară, la 22 februarie 1909, pe numele adevărat Arnold Corn, într-o familie tradiţionalistă de evrei, vorbitori de limbă germană, fiind al şaptelea copil. Va opta , mai târziu, pentru varianta (dagan în limba ebraică înseamnă corn; până în 1958, cînd familia emigra în Israel unde, din eroarea unui funcționar, numele îi era transformat în Daghani,mai adaugă un h, în 1959, semnându-se de atunci, Arnold Daghani).Tatăl său, Victor Corn era importator de produse manufacturiere.

Încă din copilărie, Arnold a dat dovadă de talent la desen, însă familia l-a îndrumat spre studii de comerţ. În perioada 1926-1927 a urmat studii libere de pictură şi a frecventat Academia Regală din München, dar nu și-a finalizat studiile. După stagiul militar, în 1930 s-a

mutat la Bucureşti, unde a lucrat ca funcţionar la o companie de comerţ intern şi extern, făcând traduceri, el fiind un cunoscător al limbilor germană, franceză şi engleză. În 1940 s-a căsătorit cu Ana Rabinovici (Nanino) , originară din Piatra Neamţ , care avea şi ea studii absolvite la Paris. După cutremurul din 1940, care le-a distrus casa şi după ce a rămas şomer din cauza legislaţiei antisemite promulgate de regimul antonescian, s-au mutat la Cernăuţi, care se afla sub control sovietic şi părea mai sigur la momentul respectiv pentru soţii Corn. La scurt timp,au fost deportați pentru muncă forţată în Transnistria, ajungând în lagărul de exterminare de la Mihailovka. Soţii Corn au trăit în condiţii mizerabile, greu de imaginat, şi au muncit la cariera de piatră Ladâjin şi la construcţia drumului Durchgangstrasse IV. Talentul artistic al lui Daghani a fost remarcat de ofiţerii naziști, care îl solicitau să le facă portrete şi, ulterior, a fost trimis să realizeze un mozaic pentru locuinţa unui ofiţer german dintr-o localitate vecină, Gaisin. Pe 12 iunie 1943, cu numai cinci luni înainte de exterminarea tuturor evreilor din lagăr, familia Corn a reuşit să evadeze.. Au traversat înot râul Bug, având asupra lor ascuns într-un tub de metal cca. 50 lucrări şi jurnalul pe care apoi le-au cusut în căptuşeala hainei soţiei. Au ajuns incognito la ghetoul Berşad, judeţul Balta din Transnistria administrată de autorităţile române. De aici, au fost eliberaţi prin intervenţia Crucii Roşii Internaţionale. Peste câteva luni, toţi cei care se aflau în lagărul nazist, inclusiv ţăranul care i-a ajutat să fugă, au fost împuşcaţi.

S-au repatriat la Bucureşti în 1944 și a început să publice fragmente din „Jurnalul din lagăr" ; Jurnalul despre cele 11 luni petrecute în Transnistria,, a apărut în 1947, la Editura SOCEC, sub titlul "Groapa e în livada cu vişini" şi era însoţit de cele 50 de planşe: desene prin care Daghani a documentat vizual şi cu texte experienţa lagărului,în special aspecte umane ale acestui coşmar. Cartea a fost reeditată în anul 2004 de Editura Hasefer Bucureşti.

În perioada următoare, Daghani pictează intens, dar refuză să accepte arta militant-comunistă şi refuză să intre în Uniunea Artiştilor Plastici din România până în 1957. Deşi până la urmă devine membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România, nu reuşeşte să expună, fiind nevoit să predea lecţii de pian şi de limba engleză. În această perioadă dificilă o cunoaşte pe Daniela Miga (1917-1999), artistă şi poetă de religie creştină. Între cei doi începe o frumoasă şi durabilă prietenie, susţinută, după plecarea din România, printr-o îndelungată corespondenţă vreme de 23 ani. Se apropie de creştinism şi expune în 1958 la Patriarhie o serie de lucrări cu caracter religios. Totuşi,

expoziţia este deschisă numai pentru prelaţi şi nu pentru publicul larg. Nu mai poate suporta rigorile impuse de realismul socialist şi în decembrie 1958 Daghani părăseşte România, stabilindu-se în Israel. La plecare îi lasă Danielei Miga câteva sute de lucrări.

În anul 2009 istoricul şi criticul de artă Florica Cruceru din Constanţa, a publicat în editura Europolis din Constanţa această corespondenţă obţinută direct de la Daniela Miga, în volumul „Daghani, Scrisori către Daniela" .

La plecarea din România, pictorul mărturisea: „Trebuie să mă gândesc la momentul când trenul a plecat din gară cu toată viteza. Asta a fost propria mea înmormântare". Daghani pleacă în Israel împreună cu soţia, dar nu reuşeşte să se acomodeze. Expune puţin, lucrează mai mult fără să vândă. Lucrează vitralii şi icoane pentru biserici catolice şi ortodoxe. De aceea, este învinuit de orientare către ortodoxism şi bizantinism în opera sa. În 1960 părăseşte Israelul, din cauza indiferenţei şi a ostilităţii pe care o resimte în jur. Artistul şi soţia sa devin apatrizi până în 1983, când obţin cetăţenie britanică. În peregrinările lor trec pe la Neapole, Roma, Milano, Zürich şi Paris. Se stabilesc la Vence, în sudul Franţei, unde vor rămâne până în 1971. Aici, pictorul îl cunoaşte pe Marc Chagall, autorul vitraliilor celebrei capele, însă nu se înţeleg. Daghani părăseşte cultul mozaic, devenind protestant.

Dintr-o scrisoare trimisă prietenei sale, Daniela Miga, rezultă că, dacă ar fi rămas în România ar fi trecut la religia ortodoxă. Petre Comarnescu îi sugerează la un moment dat să se întoarcă în România, dar acest lucru nu mai era posibil. "Eşti unul dintre cei mai umani artişti, în cel mai bun înţeles al acestei noţiuni şi sunt foarte interesat de noile tale idei" îi scria Comarnescu în una dintre scrisori.

Între 1971-78, soţii Daghani se stabilesc la Jona, în cantonul St. Gallen din Elveţia, iar din 1978 se mută la Hove ,în Sussex, Marea Britanie unde va trăi până la sfârşitul vieţii. Trăieşte în sărăcie, dar lucrează fără încetare desene, pictură în ulei, sculpturi în diverse materiale, vitralii. La Brighton, luxoasă plajă din apropierea Londrei, destinată cu precădere high-life-ului, are loc, între 4-24 mai 1984, prima sa expoziţie retrospectivă cu peste 500 de lucrări. Recunoaşterea a venit târziu, când artistul era bolnav şi internat într-un sanatoriu din Hove, de unde a cooperat cu organizatorii pentru selecţionarea operelor din expoziţie şi catalog. Institutul de Artă Contemporană din Londra s-a implicat în organizarea marii retrospective a operei sale, incluzându-l pe Arnold Daghani în galeria marilor artişti ai secolului al XX-lea. Acum pictorul Arnold Daghani se bucură de o notorietate internaţională.

Expoziţia sa organizată în 1988 la New York, la galeriile Morin-Miller, a fost prelungită la cererea iubitorilor de artă din metropolă. În România există peste 1.000 de lucrări semnate de artist. În 1992, Carola Grindea, executor testamentar al lui Daghani, a donat Muzeului Naţional de Artă din Bucureşti 500 de lucrări, iar Muzeului de Artă Constanţa alte 200. În opera lui Daghani, se întâlnesc, în afară de teme biblice, naturi statice, nuduri, lucrări din lagăr, autoportrete.

În concluzie, pictorul Arnold Daghani a trăit 76 ani, din care aproape 50 ani a trăit şi creat în România. În Anglia există cca. 4000 lucrări, iar în România există cca. 1000 de lucrări.

Se impune recunoaşterea şi în România a valorii recunoscute internaţional a pictorului Arnold Daghani şi includerea acestuia în galeria marilor pictori români. De asemenea, se poate studia in cadrul orelor de istorie sau la opționalul de Istoria evreilor, fie doar prin simpla prezentare a biografiei, a vieții unui evreu din România secolului al XX-lea, trăitor sub mai multe regimuri , pe care le-a redat în manieră proprie prin text și culoare și fiecare lucrare ar putea fi analizată împreună cu elevii și stabilite concluzii referitoare la epocă/perioade istorice.

Creaţia artistică a lui Daghani cuprinde foarte multe genuri şi stiluri: expresionism, suprarealism, constructivism, colaje pop. Artistul a experimentat multiple mijloace de expresie plastică. Întreaga operă a lui Arnold Daghani este o reflecţie a spiritului liber. A fost preocupat îndeosebi de o tematică umanistă, cel mai adesea introspectivă. S-a inspirat din propria memorie, şi-a rescris mereu dramele, fără să-şi plângă suferinţa. Dezumanizarea suferită în lagărele celui de al Doilea Război Mondial reprezintă un laitmotiv, aproape obsesiv, al creaţiei sale. A fost urmărit de amintirea chinurilor din tinereţe, a avut revelaţii mistice privind religia creştină şi a încearcat permanent să înţeleagă natura umană. Remarcabil este faptul că în aceste lucrări Daghani a evitat să deseneze momente de violenţă crudă, inspirându-se din scene cotidiene din viaţa din lagăr, care demonstrează că, în ciuda tuturor chinurilor la care au fost supuşi, evreii au reuşit să-şi păstreze vie demnitatea şi speranţa până în ultimele clipe. Foarte introspectiv, se autoportretizează adesea reuşind să construiască imaginea unui visător naiv care trăieşte permament la limita dintre realitate şi fantezie. Pentru elevii de la un liceu cu profil de artă, lucrările pot fi analizate și sub aspectul artistic.

În 1943, în lagărul Berşad de la Mikhailowka Daghani a realizat în secret peste cincizeci de desene şi acuarele, completate cu texte,

formând un jurnal fragmentar scris şi vizual. Aceste lucrări, numite ulterior de Daghani „scene de gen” conţin portrete, interioare din lagăr, scene cu detinuţi la rugăciunile de seară, la locul de muncă, pe drum, la cariera de piatră etc. Remarcabil este faptul că în aceste lucrări Daghani a evitat să deseneze momente de violenţă crudă, inspirându-se din scene cotidiene din viaţa din lagăr, care demonstrează că, în ciuda tuturor chinurilor la care au fost supuşi, evreii au reuşit să-şi păstreze vie demnitatea şi speranţa până în ultimele clipe. Deşi nu a putut să expună public în România comunistă, Arnold Daghani a lucrat intens până la plecarea din România, în 1958. Printre lucrări se numără nuduri, portrete şi compoziţii abstracte, adesea cu trimiteri la arta populară românească sau la opera compozitorului George Enescu, pe care l-a admirat foarte mult. Daghani se remarca printr-o sensibilitate aparte a liniei, printr-o fineţe neobişnuită a expresiei, fapt ce a dus la compararea sa cu Matisse sau Picasso. Petre Comarnescu afirma : ”Linia lui Arnold Daghani este pentru mine de aceeaşi sensibilitate, fineţe şi forţă ca şi linia din cele mai bune desene ale lui Picasso”.

În această perioadă Daghani s-a dedicat unor studii şi desene focalizate asupra oamenilor obişnuiţi, ţărani veniţi să vândă mâncare în oraş şi muncitori de pe stradă. El nu a vrut să-şi prezinte personajele ca pe nişte eroi ai sistemului comunist, ci doar să le surprindă în simplitatea vieţii lor, încercând să găsească dimensiunea spirituală a fiecărei existenţe (Deborah Schultz). Stilul de desen al „Nudului aşezat” (tuş), aminteşte de stilul lui Henri Matisse la care forma este redusă la un număr limitat de linii. „Temniţa roşie” (flowmaster) este un desen în acelaşi stil şi reprezintă o alegorie a puşcăriilor comuniste care s-au umplut cu intelectuali, care îşi plâng libertatea şi demnitatea pierdută. În desenul „Ţăran” (tuş şi laviu) Daghani descrie un ţăran român care poartă mustaţă , o pălărie şi o vestă caracteristice. Atitudinea lui demnă şi expresia facială îi dă un aer puternic şi încrezător. În inscripţia de sub desen scrie "Miercuri, 31 decembrie 1958, la ora 12 am plecat de pe teritoriul român, ca un tânăr "newly poor" (proaspăt sărăcit), indicând neliniştile sale despre modul în care va fi viaţa în "lumea liberă".

Lucrarea „George Enescu: Rapsodia română”, reprezintă portretul abstract al compozitorului român George Enescu (guaşă şi ulei pe carton, 1958). Tabloul pare să transmită culoare, energie şi muzică. Daghani a făcut multe lucrări pe teme muzicale, inclusiv desene de compozitori şi muzicieni, precum şi lucrări abstracte, bazate pe muzică. Desenul „Preot” (laviu) face parte din lucrările expuse la Palatul patriarhal în 1958. În prezent lucrarea se află la Muzeul Colecţiilor din

Bucureşti. Lucrarea exprimă trăirile şi frământările lui Daghani în problema religiei. Desenul „Sf. Mina şi Sf. Victor” (guaşă şi ulei pe carton) este un exemplu bun al sensibilităţii religioase a lui Daghani. El era interesat de identitatea sa religioasă. Pe părinţii lui îi chema Mina şi Victor şi în această lucrare el face legătură cu sfinţii cu acelaşi nume.

În perioada 1960-1970 Daghani a realizat numeroase desene, picturi, colaje, ilustraţii pentru cărţi în manieră modernistă, abordând teme ample sociale, politice şi religioase. Lucrările din această perioadă reflectă schimbările din viaţa contemporană, schimbări în morală, în curente, în modă, în literatură, în muzică.

Daghani a făcut, în toată perioda creaţiei sale artistice, numeroase autoportrete în care ilustrează zbaterile sale pentru a-şi impune arta sa, în încercările nereuşite de integrare în diverse comunităţi artistice prin care a trecut. In autoportrete se vede pe sine ca un Don Quijote împotmolit la graniţa dintre realitate şi ficţiune. În „Autoportret cu capul bandajat” (1958) se înfăţişează ascultând o lucrare de J. S. Bach în mi major, cu o privire concentrată, vădit îngrijorată sub lentilele ochelarilor dar, în acelaşi timp, îndârjită, hotărâtă să lupte. Ştia parcă ce va avea de înfruntat în anii următori. Mobilitatea liniei, fluenţa ei, bandajul din jurul capului, contribuie la întărirea sentimentului de nelinişte, pe care-l degajă lucrarea.

În „Omul cu ghinion” se înfăţişează călare, cu pălărie tip Napoleon, cu imaginea lui Don Quijote pe piept, un personaj inocent, care a urmat visele. El s-a identificat cu "omul cu ghinion", sugerând că nici cariera lui nu a mers bine din cauza soartei fără noroc. In „ Autoportret cu oglindă magică” (1974), în care spatele oglinzii reflectă o mască, combină desenul cu un text - colaj cu resturi din ziare, în care exprimă dezamăgirea faţă de nereceptarea artei lui în Jona, Elveţia.

În „Autoportret ca Sfântul Ioan Botezătorul” (1964) se reprezintă pe sine ca Sf. Ioan Botezătorul, cu capul pe o farfurie. El este mâncat cu furculiţă şi cuţit de către un bărbat cu părul negru de identitate necunoscută. Pe partea de jos a foii scrie în limba franceză: "L'Institut me mangerait bien à la broche" (Institutul mă va mânca fript). Desenul se referă la anxietăţile lui Daghani referitoare la recunoaşterea lui şi la dificultăţile cu instituţiile de artă ale comunităţii artistice de la Vence din Franţa care nu l-a acceptat .

De asemenea, a realizat multe portrete ale unor personalităţi care l-au impresionat sau cu care s-a întâlnit: de la Rembrandt, Vermeer,

Ingres şi Picasso la Mondrian, Beardsley, Ernst, Matisse, Fernand Léger, Tristan Tzara .

Experienţele sale privind anti-semitismul şi munca forţată i-au sugerat lui Daghani ideea că suferinţa evreilor este înrudită cu suferinţa lui Christos. Pentru el părea logic să-l folosească pe Isus ca un simbol al prejudecăţii istorice continui împotriva rasei evreieşti. Într-o serie de desene şi litografii, fig. 19-22, el foloseşte tradiţionalele opriri de pe Drumul Crucii pentru a exprima martiriul şi suferinţa lui Christos. El foloseşte diferite poziţii ale mâinilor în raport cu crucea sau alte elemente arhitecturale şi texte scrise de mână, ca simboluri pentru a reprezenta momente ale martiriului lui Christos.

În perioada 1978 – 1985 Daghani a realizat o serie de cărţi - obiect de artă, în care cuvintele sunt scrise de mână, mai degrabă decât tipărite (colaje), fiind astfel mai uşor corelate cu imaginile. El a folosit cărţile ca un mod de exprimare pentru gândurile sale despre artă şi viaţă. A utilizat diferite tehnici: foi legate cu spirale, cărţi existente cu pagini anexate, foi volante grupate în mape. Toate cărţile sunt creaţii manuale, unice.

Prima carte - obiect realizată a fost cartea lui Jean-Pierre Jouve „Le Monde Desert" (Lumea pustie) ediţia din 1960 care conţinea un număr de pagini goale. Samuel Damian, fostul director al Forumului Cultural Francez din Tel Aviv i-a sugerat artistului că ar putea să umple paginile goale cu gândurile sale şi cu desene. Daghani a umplut paginile goale şi alte pagini separate cu portrete, nuduri şi compoziţii abstracte şi texte care nu se referă direct la conţinutul cărţii . A schimbat şi titlul în: „ … et le monde bizarre, peuplé par le locataire dans ce livre (... şi lumea bizară, populată de chiriaş în această carte)", pe care l-a lipit peste titlul original al cărţii. În cele două pagini alăturate, iniţial goale, Daghani a desenat o combinaţie bizară : în stânga o imagine cu trei doamne bătrâne, în negru, care merg la biserică, pe un fundal cu vopsea de aur, care este combinată cu imaginea din dreapta cu un nud feminin, realizat cu cerneală albă pe un fond negru. Daghani scrie: „Totul este atât de vag, ca în lumea reală; cu cât este mai vag, cu atât eşti mai sigur că vei găsi motivul pentru care se întâmplă toate lucrurile".

În cartea –obiect „Scale" (Scara) Daghani separă textul şi imaginea, adică sunt fie pagini, fie numai pagini cu text, fie pagini numai cu imagini. El numeşte această tehnică "colaj diarian" . Pe copertă este un autoportret cu faţa divizată într-un profil şi o imagine frontală.O dimensiune muzicală este introdusă în nota de sub titlu de pe prima pagină, care descrie cartea ca "o succesiune de lucrări executate

într-un mod ascendent şi descendent, tonul (sunetul) fiind stabilit de circumstanţe”.

Cartea conţine pagini în care artistul îşi descrie activităţile zilnice sau îşi descrie stările sufleteşti şi alte pagini care conţin imagini figurative cu muzicieni sau imagini abstracte. Cartea poate fi văzută ca un jurnal al anilor 1960 în care artistul îşi înregistrează în scris şi în imagini viaţa şi ideile din perioada respectivă fără modificări ulterioare.

În ultima parte a vieţii Daghani creează: desene, pictură în ulei pe hârtie (din lipsa banilor pentru pânze şi rame), colaje cu ziare, reviste şi materiale textile, sculpturi în diverse materiale, vitralii .Creează până spre sfârşitul vieţii, chiar şi atunci când , datorită bolii, mâinile i se mişcă în continuu, “ca nişte fluturi”, lucru ce, miraculos, nu-i afectează desenul.

Aparent, pare că Daghani a dorit să se debaraseze de moştenirea culturală germană a familiei, construind-şi o nouă identitate din cauza ororilor nazismului pe care el însuşi le-a resimţit din plin în lagărul de muncă forţată de la Mihailovka. Şi-a schimbat numele, a plecat din România comunistă, din Israel, din Italia, din Franţa, din Elveţia, a renunţat să folosească limba germană în favoarea limbii engleze şi franceze (în corespondenţă, jurnal, desene etc), şi-a schimbat religia, în protestantism. În realitate aceste schimbări au reprezentat căutările lui Daghani pentru a-şi descoperi adevărata identitate artistică şi religioasă.

Expoziţii personale:

1956 - Foaierul Cultural al Ambasadei Franţei la Haiffa (prima expoziţie personală);

1958 - Palatul Patriarhiei Bucureşti - expune lucrări ce aveau în prim-plan preoţi, călugări sau interioare de biserici. Expoziţia este vizitată numai de Patriarh, câţiva înalţi prelaţi şi câţiva prieteni apropiaţi. Publicul larg nu are acces;

1975 - Farnham, lângă Londra, Anglia, o expoziţie pe tema Drumul crucii, organizată de cumnatul său Miron Grindea, dar fără participarea pictorului;

1984 – Brighton, expoziţie retrospectivă cu peste 500 lucrări;

1988 - Galeriile Morin-Miller New York, expoziţie prelungită la cererea iubitorilor de arta din oraş;

1992 - Barbican Centre and Ben Uri Art Gallery, London (retrospectivă);

2003 - Galeria Luchian 12 Bucureşti, cu cca 70 lucrări din fondul Daniela Miga;2004 – Zurich, Elveţia;

2009 - Austrian Cultural Forum London – 100 de ani de la naşterea artistului, organizată de Deborah Schultz;
2011 - Lewis Elton Gallery , University of Surrey , Guildford, Surrey in the South East of England;

Mai trebuie menţionate expoziţii colective de amploare în care au figurat lucrări ale lui Daghani:

- 2003 - Wolseley Fine Arts Gallery, Londra (Notting Hill), Exhibition 20th Century British Drawings;
- 2010 – Muzeul Naţional de Artă Bucureşti, Expoziţia „Destine la Răscruce- Artişti evrei în perioada Holocaustului “ (împreună cu Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului „Elie Wiesel“).

Daghani a lăsat în urmă o creaţie impresionantă, care în prezent se află la:

- Universitatea Sussex din Scoţia - peste 4000 de lucrări, incluzând desene, scrieri, documente;
- Muzeul Naţional de Artă al României - 500 de lucrari de grafică, acuarelă, guasă, uleiuri şi colaje, donate de Carola Grindea, cumnata pictorului în 1991;
- Muzeul de Artă din Constanţa - 240 de desene, colaje şi laviuri donate de Carola Grindea, cumnata pictorului în 1993;
- Fondul Daniela Miga, administrat de d-na Manuela Miga - cca 140 de lucrări Muzeul Colecţiilor;
- Colecţii particulare.

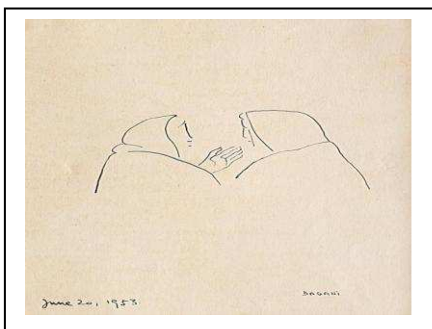
Casele de liciaţii Artmark, Alis şi Goldart au scos la licitaţii, în ultimii patru ani , 11 desene şi acuarele de Daghani.

Pictorul Arnold Daghani a trăit 76 ani, din care aproape 50 ani a trăit şi creat în România. În Anglia există cca. 4000 lucrări, iar în România există cca. 1000 de lucrări. Se impune recunoaşterea şi în România a valorii recunoscute internaţional a pictorului Arnold Daghani şi includerea acestuia în galeria marilor pictori români. Pentru aceasta este necesară organizarea unei expoziţii retrospective, măcar cu lucrările care există în muzeele şi colecţiile particulare din România şi editarea unui album amplu cu includerea şi a unor lucrări aflate în colecţiile Universităţilor din Sussex şi Warwik.

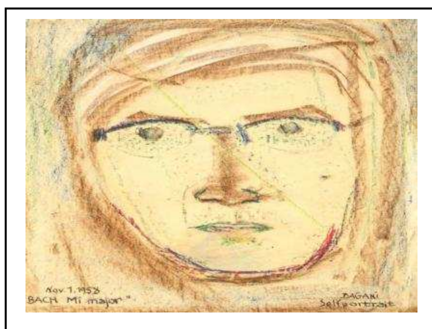
Bibliografie

[1] Daghani, „Scrisori către Daniela” , Editura Europolis, Constanţa, 2009, ediţie îngrijită de Florica Cruceru, traducere şi note Michaela Roşioru

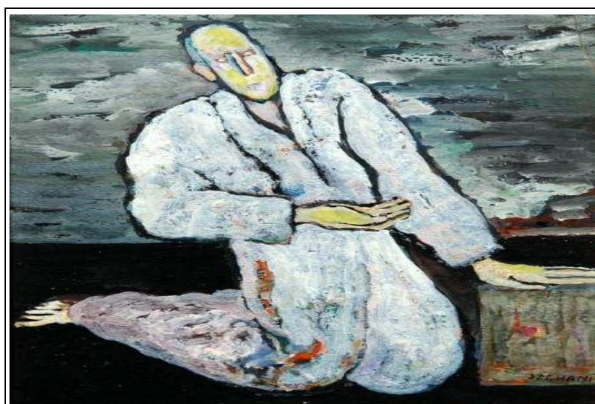
[2] Arnold Daghani's Memories of Mikhailowka: The Illustrated Diary of a Slave Labour Camp Survivor, Ediţie îngrijită de Deborah Schultz şi Edward Timms, Vallentine-Mitchell Publishers, 2009
[3] Arnold Daghani - Groapa e în livada cu vişini, Editura HASEFER Bucureşti, 2004
[4] J-ART Artişti evrei din România, Proiect de prezentare a patrimoniului evreilor din România http://www.j-art.ro/artist.php?uid=7
[6] Tiberiu Cosovan, Destinul unui evreu bucovinean, Arnold Daghani sau arta în lagăr, Monitorul de Suceava , 3.06.2006.

la taifas

autoportret

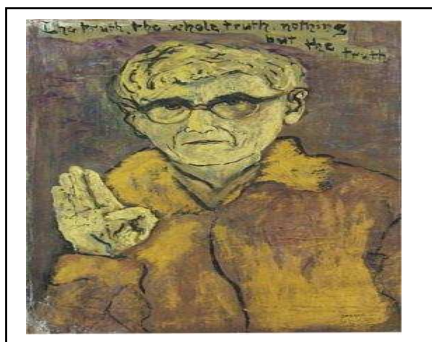

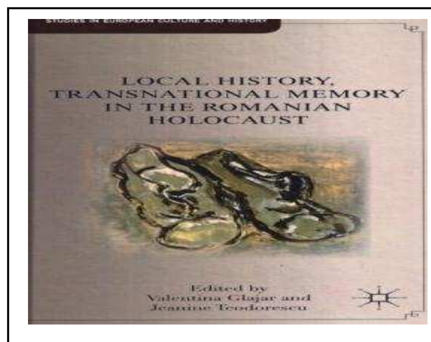
Lucrarea "În genunchi"

Piaţa din Berşad

Arnold Daghani, autoportret

Pentru a vedea mai multe opere ale artistului accesaţi aici: **http://www1.yadvashem.org/yv/en/exhibitions/last_portrait/daghani.asp**

RELAȚII SPIRITUALE ROMÂNO-ITALIENE DE LA ÎNCEPUTURI PÂNĂ ÎN SECOLUL AL XX-LEA

Prof. Dr. Gheorghe Luncă
Colegiul Național Nicolae Grigorescu – Câmpina

Primele contacte româno-italiene se înregistrează în secolul al XV-lea , după căderea Constantinopolului (1453) , când pericolul turcesc devine iminent și pentru restul Europei . În aceste condiții , interesul Curiei Papale și al tuturor principilor occidentali în stoparea acțiunilor expansioniste ale turcilor crește rapid , concretizându-se mai ales în acțiuni diplomatice directe sau prin corespondență cu principii din statele sud-est europene . Fapt particular și semnificativ , în schimburile de mesaje diplomatice dintre Vatican și dogii Veneției cu principii români se vorbește tot mai mult despre istoria poporului nostru , subliniindu-se originea comună a popoarelor italian și român.

Umaniști italieni ca Enea Silvio Piccolomini , Flavio Biondo , Poggio Bracciolini , Francesco Berlinghieri , Antonio Possevino , Giovanni Botero și alții au subliniat de multe ori în opera lor originea latină a poporului român , aducând argumente istorice și lingvistice , și astfel , datorită lor , romanitatea poporului nostru trecea din domeniul tradiției în cel al cunoașterii științifice și al dovezilor de necontestat.[50]

Incepând din secolul al XVI-lea , legăturile dintre Țările Române și Italia s-au intensificat datorită creșterii numărului de

[50] Bibliografia acestei probleme este foarte bogată. Spicuim autorii și titlurile semnificative : V. Bogrea , *Mărturii despre latinitatea noastră la umaniștii italieni* , în *Cugetul românesc* , II , 1926 , p. 309-370 , Al. Marcu , *Riflessi di storia romena in opere italiane dei secoli XIV e XV* , în *ephemeris Daco-Romana* , I , 1923 , p. 338-386 , M. Ruffini , *Il problemma della latinità nella Dacia Traiana* , 1941 , p. 17-32 , S. Papacostea , *Les Roumains et la conscience de leur romanité au muoven âge ,* în *Revue Roumaine dâHistoire* , IV , 1965 , nr. 1 , p. 15-24 , Mariano Baffi , *La romanità della Romania e gli umanisti italiani* , în *LâOsservatore Romano ,* nr. 256(32633) , 5 nov. 1967 , p. 6; G. Lăzărescu , *Primele legaturi ale Țărilor Române cu Italia* (sec. XV-XVI) (*Teză de doctorat),* București , 1969 , p. 141-193 ; Adolf Ambruster , *Romanitatea romanilor. Istoria unei idei* , Editura Academiei , Bucuresti , 1972.

călători și stabilirii unor relații culturale care vor determina fundamentarea conștiinței originii comune a celor două popoare.

În anul 1501 Matteo da Murano , medic venețian , pleacă la curtea lui Ștefan cel Mare , unde stă trei ani . Voievodul îi povestea medicului întâmplari din viața sa , spunând adesea : *Io sono circondato da inimici da ogni banda. E ho avute bataie 36. D'apoi che son signor de questo paese de le qual son stato vincitore di 34 e 2 perse.*

Admirator al lui Ștefan , Matteo spune despre acesta că era "*huomo sapientissimo , degno di molta laude , amato molto da li subditi , per esser clemente et iusto , molto vigilante et liberale , prospero de la persona per la età sua , se questa infirmità non lo avesse oppresso"*[51].

După moartea lui Matteo da Murano , în 1503 vine la Suceava un alt medic venețian , Hieronimo da Cesena , care-l îngrijește pe Ștefan până la moartea acestuia, în anul următor. Treptat , numărul medicilor crește , iar de serviciile lor vor beneficia voievozii următori sau marii boieri . Este perioada în care începea deja să se simtă în Țările Române influența Renașterii italiene , datorită arhitecților , medicilor , decoratorilor veniți din Italia.[52] Acestora li se alătură italienii chemați ca ingineri sau secretari în serviciul domnitorilor români , misionarii catolici si diplomații, fapt care a asigurat introducerea limbilor italiana și latină în Țările Române.

Un rol important în difuzarea informațiilor despre teritoriile românești , depre tradițiile și modul de viață al populației autohtone l-au avut călătorii italieni în aceste părți ale Europei , dintre care se remarcă Alessandro Guagnini , Giovan-Andrea Gromo , Giovanni Francesco Commendone , Antonio Maria Graziani , Giulio Mancinelli, Antonio Possevino ș.a. . Însemnările lor sunt alcătuite dintr-un amestec interesant între fabulație, subiectivism și observație realistă, însă elementul valabil îl constituie descrierea geografică a locurilor , cu lămuriri asupra bogățiilor și resurselor locale , a rodniciei solului, cu

---

[51] „*Sunt înconjurat de dușmani multi , și am avut 36 de lupte de când sunt domn al acestei țări , și am învins în 34 , iar 2 le-am pierdut" „Om foarte înțelept , demn de multe laude ,iubit de supuși pentru că era iertător și drept , foarte atent și deschis la nou , puternic pentru vârsta lui, dacă această rană nu i-ar fi provocat suferință„* , în Ramiro Ortiz , *Per la Storia della Cultura Italiana in Rumania* , Bucarest , 1916 , p. 30

[52] Ramiro Ortiz , op. cit., p. 32-152

caracterizarea populației , a felului său de a munci pământul și cu âîi este atribuit un manuscris inedit în limba latină, *Vita Despothi Principis Moldaviae*, care stă la baza biografiei lui Despot, scrisă prin 1566-1567 în Italia.[53]

Din păcate , informațiile despre poporul român se constituie ca o simplă însăilare a unor locuri comune , la care se mai adaugă și unele afirmații gratuiote , de pildă că românii s-ar purta cu capul ras (!): "*Acest popor al valahilor se numește român (Romana) , și ei spun că își trag obârșia de la exilații alungați de romani din Italia . Limba lor este o corcitură a limbii latine și a celei italiene , astfel încât un italian înțelege ușor pe un român. Folosesc un vestmânt lung și larg (protenso) , poartă capul ras , țin religia greacă sau ruteană ; pot să dea oricând carte de despărțenie soțiilor lor , cu cea mai mare bunăvoință față de partea potrivnică. De altminteri , obiceiurile și deprinderile lor sunt îndeobște barbare , cu toate că revendică pentru ei cinstea de a fi mai presus decât toți creștinii"*[54].

Un alt călător prin Țările Române a fost Giovan-Andrea Gromo , născut la Bergamo în 1518. Î anul 1564 ajunge la curtea lui Ioan Sigismund Zápolya, principele Transilvaniei , unde , susține el , ar fi avut comanda ostașilor din garda acestuia până la plecarea sa spre Italia. La 6 aprilie 1565 , în mai puțin de un an de ședere în Transilvania , a alcătuit o descriere a țării , pe care a folosit-o apoi , cu o serie de adăugiri , ca material de propagandă în folosul stăpânului său , Ioan Zápolya , urmaș al vestitei familii Sforza prin mama sa , Isabella , fiica regelui Poloniei si a Bonei Sforza .

Notațiile lui Gromo s-au concretizat în două texte de dimensiuni diferite : textul inițial , mai concis , scris în anul 1564 , a fost adresat Scaunului Papal, și un altul , mai dezvoltat , terminat prin 1567[55], dedicat direct lui Cosimo dei Medici , duce de Florența

[53] Aflat în Arhiva Comunală din Perugia și publicat de Constantin Radu în *Diplomatarium Italicum* , III , reeditat de C. Marinescu în *Mélanges dâHistoire Générale* , II , Cluj , 1938

[54] Alessandro Guagnini , *Vita Despothi Principis Moldaviae* , p. 30 , în *Călători străini despre Țările Române* , vol. II. Volum îngrijit de Iviatia Huijan , Editura Științifica , București , 1970 , p. 299

[55] Textul mai concis din 1564 , adresat "*unui prelat la Roma"* , a fost publicat de A.Veress în *Documente privitoare la istoria Ardealului , Moldovei și Țării Românești* , vol. I , București , 1929 , p. 250-258. Textul mai dezvoltat , din 1567 , dedicat ducelui de Florența și care se păstrează în Biblioteca Naționala din Florența cu titlul *Compendio di tutto il regno posseduto dal Ré Giovanni*

şi Siena.Se adresează indirect chiar împăratului , înrudit cu ducele amintit.

Ambele variante vădesc acelaşi scop al autorului : să înfăţişeze în culori cât mai convingătoare resursele militare şi materiale ale principelui , ilustrate prin bogăţiile naturale ale Transilvaniei .

Informaţia lui Gromo este de mai multe feluri . El a cercetat personal cetăţile şi locurile fortificate din Banat şi din Transilvania , pe care le descrie în amănunt. De asemena , a putut să-şi dea seama în mod direct de virtuţile ostăşeşti ale românilor. Cât priveşte aprecierile sale despre traiul lor nenorocit , ele sunt datorate unor impresii determinate de observaţiile nemijlocite.

Lucrurile se schimbă atunci când vrea să-şi sporească informaţiile cu ştiri culese din *Cronographia Transilvaniei* a lui Reicherstorffer , ca şi din *Cronographia Moldovei* a aceluiaşi autor , din care a împrumutat din plin , mai ales în varianta relatării sale din 1567.

Prezentăm , în acest sens , un fragment din această variantă , care cuprinde şi o descriere a Transilvaniei , unde se întâlnesc multe observaţii obiective privind populaţia română din această parte a ţării : "*... oraşele mari sunt locuite de unguri , dar satele sunt toate locuite de români , şi aceasta nu numai în Banat , ci chiar şi în Transilvania , îndeletnicirea românilor fiind să cultive pământul şi să crească cirezile (de vite).*Când notaţiile aparţin militarului , tonul se schimbă , fiind admirativ :"*Din naţiunea română se recrutează două feluri de ostaşi pedeştri . Unii , numiţi trabanţi (Drabanţi) , formau oastea permanentă a ţării , care slujesc cu archebuze sau cu lănci şi cu iatagane ; toţi dezarmaţi (acuma) din cauza unor tulburări , şi aceştia fac de caraulă şi*

Transilvano ed di tutte le cose notabili dâesso regno a fost publicat cu un studiu introductiv şi note critice de A. Decei în *Apulum. Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia* , II , 1943-1945.Mai înainte de această publicare se cunoştea doar traducerea germană - nu foarte fidelă - publicată de Kemény în *Archiv des Vereins für Siebenburgische Landeskunde* , an II (1855) , p. 3-50 . Gromo este amintit de Amato di S. Filippo , *Biografia dei viaggiatori italiani* , Roma , 1882 , p. 297 , de Caraci , *Atti dellVIII Congresso Geografico Italiano* , vol. III, Florenţa, 1922, p. 120 , nr. 122 , şi de A. Pernice , *Unâepisodio del valore toscano* , în *Archivio storico italiano* , seria VII , vol. III / 1 (1925), p. 253 , nr.1, iar la noi este menţionat de N. Iorga în *Revista Istorică* , an I , p. 65 şi următoarele , şi studiat de Marina Lupaş - Vlasiu în *Contribuţii documentare la relaţiunile dintre Italia şi Transilvania în secolul al XVI-lea* publicate în *Anuarul de Istorie Naţională* , Cluj , 1945

păzesc porțile cetăților și sunt foarte viteji în lupte . Ceilalți se numesc haiducu , care de obicei stau la drumuri , jefuind , și când se duc la război le merge numele a fi atât de viteji încât disprețuiesc moartea , luptând cu înverșunare (deși fără rânduială).[56]

Despre Transilvania și , în general, despre români , au mai scris și alți italieni , călători pe aceste meleaguri , mai ales în secolul al XVI-lea , perioadă în care aceștia

s-au împrăștiat în toate țările Europei , demonstrând peste tot competență, exuberanță și curiozitate . Astfel , Antonio Possevino are o lucrare intitulată chiar *Transilvania*, în alcătuirea căreia a folosit informații din opera lui Plinius , Ovidius , Eutropius , Ptolomeu și Strabon . Localitățile acestei provincii – după el – reprezentau urmele vechilor colonii romane , care vorbeau încă o limbă latină foarte corectă . În concepția lui , valahii aveau "*animo et judicio italiano"*. Istoria Transilvaniei , originea sa și a locuitorilor ei au fost amplu prezentate de Antonio Bonfini[57] în 45 de cărți , și de G. Bascapé[58] care discută despre Pietro Busto din Brescia , Fabio Genga , Filippo Pigafetta , Silvio Piccolomini , nepotul lui Enea Silvio , comandant al unui grup de 300 de toscani , trimiși de arhiducele Ferdinando dei Medici să participe la campania antiotomană a lui Mihai , și alții.

Personalități și evenimente din istoria poporului nostru au fost bine cunoscute în Italia . Astfel , Petru Cercel , unul dintre cei mai culți oamenii ai timpului său , la 12 martie 1581 era cursant la Colegiul Palatului Dogilor din Veneția . Farmecul personal și cultura lui îl determina pe Stefano Guazzo să-l ia ca model pentru un erou al unei cărți pe care a scris-o în 1581.[59] Scriitorul îl considera unul dintre principii cei mai reprezentativi pentru tipul de gentilom perfect , de "*suprahumena et ineffabile benignitá"*. Tréăsătura principală care le pune în umbră pe celelalte " *é quella della affabilitá piena di grazia e di amore , accompagnata da* una

[56] Traduerea s-a făcut după textul publicat de A. Veress , *Documente privitoare la Istoria Ardealului , Moldovei și Țării Românești* , vol. I ; *Acte și Scrisori (1527-1572),* București,1929,
p. 256

[57] Antonio Bonfini , *Rerum hungaricarum decades libri XLV , comprehensae ab origine geniis ad annui MCCCXCL , Lipsiae , 1771 ,* în *Călători străini...*, ed.cit.,p.25

[58] G. Bascapé , *Le relazioni fra Italia e la Transilvania nel secolo XVI , Roma , 1931*

[59] Stefano Guazzo , *Dialoghi piacevoli* , Veneția , Bertano , 1586,p. 23

tale liberalitá di aspetto che non potete giudicare onde riceviate maggior soddisfazione , o dalla lingua , o dagli occhi suoi , coi quali non altrimenti che non catene lega et stringe in perpetua servitú i cuori altrui".[60]

În aceeași carte , Stefano Guazzo introduce și un imn religios în limba italiană al prințului român , imn pe care-l redăm în continuare integral , datorită eleganței și expresivității expresiei poetice :

Potentissimo Dio del sommo et imo
Tu che creasti il ciel , la terra e'l mare,
Gli angeli de la luce et l'uom di limo,
Tu che nel ventre vergine incarnare
Per noi volesti. Padre omnipotente
Et nascere et morire et suscitare.
Tu che col proprio sangue veramente
N'apristi il ciel , spogliasti il limbo , et poi
Sathan legasti misero,et dolente.
Tu che con tante braccia aperte a noi
Ancor ti mostri mansueto , e pio
Per darne eterno ben ne i regni tuoi.
Ascolta , Padre , l'umil priego mio. Che supplice
Et divoto a te ne vegno,
A te che ti festi huom per far me Dio.

Montano, azzurro,placido,profondo,
Ch'era tutto il mio mondo,ove le stanche
Onde riposa la spumante Aluta
Si riflettea con le pareti bianche
La mia casa paterna.
In mezzo a un prato i ruderi di un campo
Del Dacico Traian eran ricordi
De la Cittade eterna.

* * *

Atotputernic Dumnezeu al înaltului,

[60] *"... este aceea a naturaleții pline de grație șI de dragoste , însoțită de o asemenea armonie a înfățișării , încât nu poți să-ți dai seama ce-ți dă cea mai mare satisfacție, cuvintele sau privirea care leagă și subjugă inimile altora" ,* idem , p. 26

Tu, care ai creat cerul , pământul și marea,
Îngerii luminii și omul din pulbere,
Tu, cel care te-ai născut din pântecul unei fecioare,
Tată atotputernic , pentru noi vrând
Să te naști , să mori și să reînvii.
Tu, cel care într-adevăr cu sângele tău
Ne-ai neschis cerul , descoperindu-ne nemărginire , și apoi
Alungându-l pe nenorocitul Satan.
Tu, care cu brațele deschise spre noi
Ești atât de blând și mărinimos
Pentru a ne dărui fericirea eternă în împărăția ta,
Ascultă , Doamne,umila mea rugă , pe care,implrator
Și supus ți-o aduc , ție , care ai fost om pentru a deveni
Dumnezeul meu.

Lumea muntelui , azurul , liniștea , adâncul,
Care era toată lumea mea,unde obositele
Valuri își odihnește înspumatul Olt
În care pereții albi își oglindea
A mea casă părintească.
În mijlocul unei fânețe urmele unei tabere
A lui Traian Dacicul erau amintiri
Ale Cetății eterne.

« *Veramente , questo capitolo* - exclama Fguazzo – *viene ad essaltar in Cielo , in Terra il suo autore , poi che e riupieno di spirito non meno divino che Poetico , et m'imagino che questo Principe i suoi lunghi e pietosi pellegrinaggi gli habbiano aquistato questo grande honore presso a gli altri d'esser annoverato fra poeti Thoscani la qual felicitáappena si trova hoggidi in alcun Prencipe Italiano".*[61]

***

Victoria lui Mihai Viteazul asupra lui Sinan Pașa , în 1595 , a fost larg difuzată în Italia în mici jurnale , așa-numitele "*avvisi ai stampa"* , care conțineau știri în legătură cu evenimentele politice

[61] *"Cu adevărat , aceste versuri îI aduc autorului lor laudă în Cer și pe Pământ , fiindcă e plin de spirit nu mai puțin divin decât poetic , și-mi imaginez că lungile și dramaticele lui pelerinaje i-au adus acestui Principe această mare onoare , alături de altele, de a fi numărat între poeții toscani , fericire care cu greu se găsește astăzi la vreun principe italian".*

, militare , sociale și culturale mai recente . Astfel , într-un asemenea "*avviso*" despre Mihai , publicat de Bernardino Beccari alla Minerva , la Roma , în 1599, se spunea : "*Egli merita di essere celebrato fra i più magnanimi , più forti , più valorosi e più savi principi che oggi vivono . Et potiamo sperare che egli sia per seguitare al colmo della sua gloria , con nuove imprese contro il tiranno dei Turchi et essere principalissima causa di discacciarlo d'Europa".*[62]

Menționăm și o dramă populară , care a fost cunoscută cu siguranță de italieni , scrisă de Giulio Cesare Croce , la Vicenza , în 1664 , intitulată "*Sotteranea confusione ovvero tragedia sopra la morte di Sinan Bassa , capitano di Turchi : prologo , tre atti ed un finale-lamento".*[63]

Triumful limbii române scrise intervine în secolul al XVII-lea , impus de profunde necesități sociale și de laicizarea fenomenului cultural . În aceste condiții, producția originală crește , traducerile și adaptările se înmulțesc , iar genurile cultivate se diversifică din ce în ce mai mult. Se poate vorbi de existența unei mișcări umaniste , cu trăsături proprii distinctive , un umanism târziu ce se încadrează într-un larg curent sud-est european.

Principala idee a umanismului românesc o constituia conștiința descendenței latine a poporului nostru , fapt ce a determinat și o apropiere spirituală a românilor de Italia , de locuitorii și de cultura acestei țări. Fără s-o fi văzut în mod direct ,

Miron Costin exclamă plin de încântare : "*Iaste țara Italiei plină , cum se zice , ca o rodie , de cetăți și orașă iscusite, mulțime și desime de oameni , târguri vestite , pline de toate belșugurile. Pentru mare iscusaniia și frusățări a pământului aceluia , i-au zis raiul pământului (...) . Acea țară este amu scaunul și cuibul a toată*

[62] "*El merită a fi considerat printre cei mai străluciți , mai puternici , mai valoroșI șI mai înțelepți principi de astăzi , șI putem spera să ajungă în culmea gloriei prin noi victorii asupra tiraniei turcilor șI să fie principalul factor care să-I alunge din Europa*"- apud G.Lăzărescu , *"La cultura italiana in Romania nel passato ed oggi"*(A cura dellâAssociazione Italiana per i Rapporti Culturali e Scientifici con la Romania . Sezione Regionale Toscana) , p. 35

[63] "*Necunoscuta tulburare sau tragedia asupra morții lui Sinan Pașa , conducătorul turcilor : prolog,trei acte și un final-bocet" ,* idem, p.36

dăscăliia și învățătura ; cum era Athina într-o vreme la greci , amu este Padova în Italia - și de alte iscusite și trufașă meșteșuguri".[64]

Probabil această imagine a Italiei , care era deja considerată de umaniștii nostri soră a poporului român , i-a fost sugerată cronicarului moldovean de călugărul franciscan Vito Piluzio da Vignanello , cu care Miron Costin a avut legături spirituale apropiate. De fapt , Vito Piluzio și-a legat destinul de cel al moldovenilor și a elaborat în limba română un *Catehism* , a doua carte românească cu alfabet latin , tipărită în tipografia Sfintei Congregații *De Propaganda Fide,* din Roma (Titlul original : *Dottrina christiana tradotta in lingua valacha dal padre Vito Piluzio da Vignanello).*[65]

Folosirea limbii italiene , alături de cea latină , în relațiile cancelariilor domnești cu țările catolice duce la întărirea poziției italienilor sosiți în Țările Române . Astfel , la curtea principelui muntean Constantin Brâncoveanu se profesează un adevărat cult pentru Renașterea italiană , de la obiceiuri și port până la echilibrul și armonia din artele plastice și din arhitectură.[66]

Un mare istoriograf al timpului a fost florentinul Anton Maria del Chiaro , autor al unei lucrări intitulate Storia delle moderne rivoluzioni della Valachia , apărută în anul 1718 , care conține o adevărată descriere a țării , a naturii , a obiceiurilor , a riturilor si a religiei locuitorilor : "*Chiamansi questi in lingua loro Romuni e la patria loro , cioè la Valachia , Tzara Romaneasca , ed infatti , se mai vi fosse che dubitasse che la nazione valacca moderna tragga la sua origine dai romani , che vi si stabilirono per colonia , consideri attentamente il loro linguaggio , e conoscer non essere altro la valacca favella se non pura e mera corruttela del latino idioma".*[67]

---

[64] Miron Costin ,*Opere alese,* texte stabilite , studiu introductiv , note și glosar de Liviu Onu , Editura Științifică , București , 1967 , p. 141-143. Capitolul *De Italia* al cronicii sale , *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*.

[65] O parte din corespondența sa a fost publicată de Ion Bianu în studiul *Vito Piluzio. Documente inedite din Arhiva Propagandei* , în „*Columna lui Traian" ,* 1883

[66] Mario Ruffini, *Lâinflusso italiano in Valachia nellâepoca di Costantino Vodă Brâncoveanu (1688-1714) ,* Societs Academica Dacoromana ,"*Acta historica"* , tomus XI , "*Monachii"*,p.221-235

[67] *"Aceștia se numesc în limba lor Români, și patria lor , adică Valahia , Țara Românească; și , într-adevăr , dacă ar fi să te îndoiești că națiunea valahă*

Unul dintre cei mai străluciţi umanişti români ai vremii a fost Stolnicul Constantin Cantacuzino. Format în atmosfera renascentistă a Universităţii din Padova , stolnicul se afirmă repede ca un umanist de talie europeană prin vastitatea cunoştinţelor şi varietatea domeniilor de activitate , întreţinând raporturi directe cu marii renascentişti italieni şi , cu deosebire , cu contele Luigi Ferdinando Marsigli , general imperial şi negociator al păcii de la Karlowitz , din 1699 , istoric important şi întemeietor al hidrografiei moderne . Originar din Bologna , generalul vine în Principate cu o misiune diplomatică în credinţată de împăratul Leopold I şi realizează o lucrare intitulată "*Danubius – Panonicus Moesicus observationibus geographicis , hamstelodami*" , publicată în 1726 , care cuprinde numeroase informaţii despre Ţările Române .

Întorcându-ne la Constantin Cantacuzino , istoric el însuşi , stolnicul demonstrează din nou originea daco-romană a poporului român în lucrarea "*Istoria Ţării Rumâneşti dintru început*" , alcătuită din opt capitole . Operă de erudiţie istorică , cu preocuparea de a spune numai adevărul , autorul adoptă stilul ştiinţific , în parte cu topică latină . Partea introductivă , în care se comentează felul izvoarelor istorice caracterizate după concepţia ştiinţifică modernă , are o exprimare în stil natural , apropiat de cel oral .

Biblioteca familiei Cantacuzino , alcătuită de stolnic şi de fiul său , Radu , conţine un mare număr de cărţi în limba italiană , constituind prima cale de pătrundere masivă a literaturii acestei ţări în bibliotecile îi colegiile noastre. Importanţa acestei biblioteci este subliniată şi de studiile unor cercetători care conturează cu claritate influenţa culturii italiene asupra culturii române la sfârîitul secolului al XVII-lea.[68]

O însemnare autografă a stolnicului , *Summario delli miei libri ,* aflată pe foaia de gardă a cărţii *Introductio in dialecticam*

---

modernă şi-ar avea originea în coloniştii romani , studiază atent limbajul lor şi vei vedea că limba valahă nu este altceva decât pur şi simplu o corupere a limbii latine" , apud G. Lăzărescu , op. Cit., p. 235

[68] În acest sens , îI amintim pe Mario Ruffini , "*Biblioteca Stolnicului Constantin Cantacuzino"* , traducere de D.D.Panaitescu şi Titus Pârvulescu, Editura Minerva , Bucureşti , 1973; Corneliu Dima-Drăgan , "*Biblioteca unui umanist român, Constantin Cantacuzino Stolnicul"* , Bucureşti , 1967 ; Luminiţa Beiu-Paladi , "*Romantismul italian şi literatura română a secolului al XIX-lea",* (Teză de doctoratÎ, Editura "Minerva" , Bucureşti , 1962 , p. 12-13.

Aristotelis (Veneția), 1587) scrisă de iezuitul spaniol Franciscus Toletus , menționează următoarele titluri de opere beletristice italiene prezente în biblioteca lui Constantin Cantacuzino : *Scherzi geniali* și *Lettere* de Gian Francesco Loredano , *Sonetti* de Giuliano Gosselini , *La Lira* de Giovan Battista Marino , *Favole* de Straparola, *Sidonio* și *Dorisbe* de Francesco Melosio , *Il pastor fido* de Guarini , *Gerusaleme liberata* de Torquato Tasso , *Monstruosissimo monstro* de Giovani de'Rinaldi , *Orlando furioso* de Ariosto , *Aminta.-favola boschereccia* , de T.(orquato) T.(asso).

După moartea lui Constantin Brâncoveanu și a Stolnicului Constantin Cantacuzino ,relațiile culturale româno-italiene se diversifică . Situația specifică a Țărilor Române , aflate sub dominație otomană , impunea întărirea influenței unei culturi romanice , urmașă directă a latinității , în scopul fundamentării și cristalizării conștiinței naționale și al păstrării specificului național . Privită din acest punct de vedere , perioada fanarioților apare ca o fază de tranziție spre secolul luminilor . Cea mai mare parte a grecilor care și-au publicat lucrările în Țările Române și-au făcut studiile în Italia : "*Acești învățați își făcuseră studiile superioare în cea mai mare parte în Ita;ia , alții , mai puțini , în Germania și în Franța . Numai așa se explică situația în care atâția din acea epocă cunoșteau , scriau și vorbeau italiana , și în egală măsură străinii învățau cu atâta ușurință limba română* ".[69]

Una dintre familiile fanariote cele mai culte a fost cea a Mavrocordaților. Oameni luminați , aceștia corespondau frecvent cu persoanalități europene sau erau cunoscuți în cercurile culturale din afara țării. Astfel , dragomanul Alexandru Mavrocordat , tatăl Principelui Nicolae Mavrocordat , îi adresează în anul 1691 contelui Chinski o scrisoare în limba italiană , contele fiind considerat de publicația venețiană *Giornale de'Letterati d'Italia* , întemeiată și condusă de Apostolo Zeno , unul dintre marii istorici ai vremeii , caracterizat prin obiectivitate și onestitate , un "*ministru de vază la Poartă , așa cum ea nu are vreun altul mai priceput (...) , și care , de-și manifestă aprobarea , trebuie s-o credem bine întemeiată* ".[70]

---

[69] C. Erbiceanu , *Bărbații culți greci și români și profesorii din Academiile de Iași și de București din epoca zisă fanariotă (1650-1821)* , în *Analele Academiei Române . Secțiunea istorică. XXVII , (1304-1305)* , p.141

[70] *Gornale deâLetterati dâItalia* , tom III , 1710, p. 426-427 , apud Luminița Beiu – Paladi , *op. cit.* , p. 15

Faima domnitoruluiu Nicolae Mavrocordat ajunsese în Italia datorită aceleiași reviste italiene , care publica în anul 1721 o amplă recenzie a lucrării domnului Țării Românești , *Despre datorii* , apărută în limba greacă la București , în anul 1719 . Recenzia elogia cultura principelui , cunoscător atât al limbilor vechi , clasice și orientale , cât și al celor moderne : "*... și la toate acestea el adaugă cunoașterea și uzul limbii latine , al italienei , al francezei , însușite de el chiar în sânul barbariei".* Recenzia face aluzie "*alla bella libreria"* a domnitorului , care constituie cea mai veche relatare contemporană despre biblioteca Mavrocordaților.[71]

Relațiile spirituale între Principatele Române și Occident au fost continue și s-au concretizat în toate formele , de la circulația unor opere literare , traduse sau originale , până la consultarea presei . Primii cititori ai presei apusene au fost domnii fanarioți , obligați să fie la curent cu evenimentele vremii , pentru a informa regulat Poarta . În acest sens , Constantin Mavrocordat primea pe la 1740 ziare olandeze , germane și italiene , iar Grigore Ghica al III-lea primea în plus și ziare englezești . Curtea lui Grigore Ghica al IV-lea era , în epocă , cel mai bine aprovizionată cu publicații apusene . Boierii abonați la asemenea ziare erau numeroși încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea . Cele mai citite publicații erau : *La Gazette de Vienne , Le Journal Encyclopedique , Leo Jurnal de Francfort , Notizie del Mondo , Le Spectateur du Nord , Le Journal Littéraire , Le Mercure de France , Il Redattore Italiano ,*

Die Vereinigte Post und Ofener Zeitung. Semnificative pentru interesul față de informații șI pentru prețuirea de care se bucurau publicațiile europene sunt cuvintele lui Constantin Otetelеșanu adresate negustorului Constantin Hagi Pop : "*... oricâte gazeturi vor fi venit , mă rog să mi să trimită*".[72]

Și în această perioadă limba italiană era limba diplomației și a contactelor culturale , mai mult decât limbile franceză și greacă , depașind faza intermediarilor. Astfel , Alexandru – Vodă Ipsilanti îi scria baronului von Bruckenthal , consilier de stat în Transilvania , o scrisoare datată "*Bukareste , 14/25 gennaio 1772"*, în care-i cerea etrădarea fiilor săi fugiîi de acasă pentru a vedea lumea[73] , iar Lionardo Panzini , secretar , la București , al Aceluiași

[71] Cf. Corneliu Dima – Drăgan , *Biblioteci umaniste românești* , Editura "Litera", București , 1974 , p. 6,12,17 . Recenzia este reprodusă în Anexa IX , p. 192

[72] D. Furnică , *Din istoria comerțului la români* , București , 1908 , p. 223

[73] Ramiro Ortiz , *op. cit.* , p. 76

Principe Ipsilanti , corespondează cu Pietro Metastasio , ale cărui drame au pătruns în Principate prin intermediul grecilor din Viena.[74]

Mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu a fost prezentată pe larg de presa italiană ,în buna tradiție a publicațiilor străine de a face cunoscute lumii realitățile din pricipatele dunărene aflate , la începutul secolului al XIX-lea , într-un efervescent proces de transormări social-politice și culturale . Se știe că prin intermediul preei străine s-au cunoscut în Occident acțiunile militare și politice ale lui Mihai Viteazul , moartea tragică a lui Miron Costin , acțiunile diplomatice ale Constantin Brâncoveanu , uciderea sa și a fiilor săi , sfârșitul trist al lui Grigore Ghica al III-lea , și multe alte evenimente importante , printre care și mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu , căreia i-au acordat spații largi cu deosebire publicațiile italiene din epocă : *Giornale del Regno delle due Sicilie* , *Gazetta Piemontese ,* (Torino) , *Gazetta di Genova* , *L'Osservatore Triestino* . Tudor , pe care toate gazetele italiene îl numesc Teodoro , este înfățișat ca un duce valah (*il Duce*) , ca un șef militar (*il capo dei valachi*) , și apoi domn (*Signore di Bucarest*).[75]

Acțiunea sa este considerată și numită fie insurecție (*insurezione*) , fie , foarte interesant , revoluție (*rivoluzione*) .[76] Tot ca o revoluție este considerată și de un martor ocular al evenimentelor , episcopul catolic din București , Giuseppe Maria Molaioni , în raportul său catre *De Propaganda Fide* , scris în ziua de 21 eptembrie 1821 cu titlul *Breve storia della rivoluzione di Bucarest.*[77] La fel este calificată în diverse rapoarte diplomatice.[78]

Știrile din presa italiană despre mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu au fost extrem de multe și

[74] Alexandru Marcu , *LâItalia in cerca della latinità dei rumeni* , București , 1927 , p. 26

[75] *Giornale dei regno delle due Sicilie* din 20 iunie 1821 , microfilme , Italia , rola 30 , c. 467 ,

[76] *Gazetta di Genova* , 15 aprilie 1821 – Arhivele Statului , București , microfilme , Italia , rola 30 , c. 85-86

[77] G. Găzdaru , *O relatare manuscrisă italiană despre revoluția lui Tudor Vladimirescu* , în *Diplomatarium italicum* , 1934 , p. 240-273 ; D. Bodin , *Tudor Vladimirescu în lumina izvoarelor italiene* , în *Revista istorică română* , 1941-1942 , vol. XI-XII , p. 15-62

[78] *Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe* , București , Editura Academiei,1980

surprind o multitudine de probleme : neînţelegerile dintre Tudor şi Ipsilanti , date referitoare la efectivele celor doi , informaţii despre intervenţia otomană în Principate , represiunile sângeroase ale turcilor împotriva celor care participaseră la mişcare , ştiri referitoare la poziţia duplicitară a Rusiei , la asasinarea lui Tudor , la soarta trupelor de panduri după moartea acestuia , la fuga Prinţului Ipsilanti în Transilvania , la dezastrul suferit de oastea eteristă etc.[79]

În genere , presa şi actele diplomatice italiene au prezentat ştirile referitoare la evenimentele din 1821 corect şi obiectiv , exceptând accentele de grijă şi ostilitate cu care a fost caracterizată redeşteptarea românească de la 1821.

Ideile iluminismului european vor fi receptate în toate provinciile româneşti , manifestându-se în forme mai concrete în Transilvania şi Moldova . Dacă în Ardeal iluminismul a avut un caracter preponderent cultural , în Moldova s-a manifestat mai evident în plan social , în cadrul aşa-zisei mişcări "*a cărvunarilor*" , al cărei teoretician incontestabil a fost Ionică Tăutu (1795-1830) , primul gânditor politic şi social al celei de a treia generaţie , alcătuită din primii scriitori pasionaţi de idei ale viitoarei societăţi burgheze, legaţi de boierimea mică şi mijlocie . Probabil prin filieră franceză a cunoscut mişcarea carbonară italiană în acţiunile şi ideile ei , pe care ,în parte, le teoretizează în propriile lucrări cu caracter social-politic.[80]

În anul 1822 Ionică Tăutu difuzează *Constituţia cărvunarilor* , care ar fi trebuit să fie actul fundamental prin care să se reorganizeze şI să se modernizeze viaţa politică şI socială din Moldova acelui timp . Regimul politic preconizat de Tăutu ar fi un regim constituţional , pentru că se întemeiază pe respectul unei « *pravile a ţării* « , considerată « *temeiul în care stă stavila întregii slobozenii , hotarul puterii celor ce plinesc trebile obşteşti (...) , temeiul puterii , care plineşte şi face a să plini toate aceste legături soţialiceşti , şi căreia îi este supis însuşi domnul şi sfatul obştesc"*. Ca un autentic iluminist , Tăutu cere ca pravila să fie redactată în limba romană şi să reprezinte o sinteză a diferitelor

[79] C. Şerban , *Mişcarea revoluţionară din 1821 în presa europeană* în *Studii şi materiale de istorie modernă ,* VI,1973,p.265

[80] Mişcarea politică a carbonarilor italieni se naşte ca o reacţie împotriva regimului lui Marat la Neapole , dar va combate apoi suveranii restauraţi după 1814 şi stăpânirea austriacă în Nord.

pravile ale țării ; caracterul de act fundamental al acestei scrieri reiese și din folosirea sintagmei "*pravila fundamentalică*".

Noua concepție asupra dregătorilor pe cale de a deveni funcționari , în sensul modern al termenului , reiese și din evoluția criteriilor care stau la baza numirii. Astfel , se emie părerea că administrația este un lucru care trebuie învățat , și că în funcții trebuie numite numai persoane competente . În *Arhiva românească* , vol. I , p. 202 , este publicat un memoriu care propune ca feciorii de boieri , care nu învață tehnica administrației , să nu fie înălțați în ranguri, " *ca să nu se strice buna ocârmuire*". Scriitorii legați de cercurile progresiste cer ca dregătoriile țării să fie accesibile tuturor "*patrioților*" care , prin învățătura și capacitatea lor , merită a se bucura de încrederea țării. Astfel , în 1825 , Eufrosin Poteca cere ca "*oficiele să se dea numai la cei pregătiți spre dânsele cu învățăturile cele trebuincioase*".[81]

Mișcările reformatoare din Țările Române , desfășurate în deceniile 4 și 5 ale secolului al XIX-lea , au atins momentul culminant prin Revoluția de la 1848-1849 . Aceasta va cuprinde într-un singur program revendicările și propunerile de reforme pentru care vor acționa și generațiile viitoare . Totodată , prin această revoluție românii își afirmau hotărât dorința de a se alătura națiunilor europene moderne.Conștienți că fără unitate și independență națională societatea românească nu se poate moderniza potrivit specificului ei , revoluționarii români de al 1848 au îscris aceste deziderate în rogramul lor , ca puncte de importanță majoră . Generația pașoptistă intra pe scena istoriei cu scopul propus de a înfăptui aceste două obiective ale prgramului revoluționar .

În general , Revoluția de la 1848 din Principate "*a fost pregătită , prin măsuri practice și prin scrieri literare cu caracter agitatoric , în bună parte de scriitori*".[82] Aceștia desfășoară o intensă activitate propagandistică în străinătate , făcând cunoscute cercurilor politice și culturale europene idealurile poporului român de independență și unitate națională.Scriitorii români publică în diferite ziare și reviste articole despre situația politică din Țările Române , despre istoria poporului român , despre literatura și cultura

[81] G.Dem. Teodorescu , *Viața și operele lui E. Poteca , p. 37*

[82] Dim. Păcurariu , *Romantismul românesc și context european* , p. 2 , în *Comunicările "Hyperion"* , vol. V , 1996

sa . Astfe , Ion Ghica devine colaborator al ziarului parizian de opoziție ,

Le National , Vasile Alecsandri traduce în franceză poezii proprii și balade populare românești pe care le publică în *revue des deux mondes* , iar lui Nicolae Bălcescu *Revue de l'Orient* îi publică în 1844 studiul *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatuluyi Valahiei până acum*.

Aceiași tineri entuziaști înființează în străinătate societăți culturale și politice cu scopul de a unifica într-un singur șuvoi aspirațiile și acțiunile tuturor revoluționarilor români . Simultan , ei încearcă să atragă de partea lor personalități ale culturii europene care să sprijine cauza românească . Astfel , Alfred de Lamartine a patronat *Societatea studenților români din Paris* , înființată în 1845 , iar în 1848 a sprijinit în calitate de ministru de externe al guvernului revoluționar provizoriu al Franței revoluția din Țara Românească . Legături apropiate se creează între studenții români din Paris șI profesorii lor de la College de France , Jules Michelet și Edgar Quinet. Primul , istoric de notorietate europeană , sedică Principatelor Dunărene o mare parte din lucrarea sa , *Légendes démocratiques du Nord* (1854) , în care vorbește cu admirație despre Revoluția Română de la 1848 , reproșând Occidentului nepăsarea față de poporul român aflat în suferință : "*Huit millions d'hommes de même race , une des grandes nations du monde , passaient inapersu ! Pourquoi ? (...). Noblesse bien prouvée ! Leur langue est toute latine . Le laborieux génie des patients légions qui ont couvert le monde de leurs travaux revit dans cette colonie de l'Empire. Le colon italien a épousé la fille et la sœur du Danube (...). La douceur , la tandresse du cœur valaque , se révélent en leur langue , plein de diminutifs gracieux , caressants. Elles sont plus sensibles encore dans leurs actes et leur vie habituelle (...), le peuple le plus patient et le plus doux du monde ».*[83]

---

[83] "*Opt milioane de oameni de același neam , una din marile națiuni ale lumii, trăiesc fără a fi știuți de nimeni ! De ce? (...) Noblețea obligă ! Limba lor este de origine latina. Geniul creator al perseverentelor legiuni care au acoperit lumea cu realizările lor reînvie în această parte a Imperiului . Colonistul italian s-a căsătorit cu fiica și sora Dunării (...) . Blândețea , tandrețea inimii valahe se reflectă în limba lor , plină de diminutive grațioase , drăgăstoase . Ele sunt mai sensibile , chiar , în faptele și viața lor obiănuită (...) , poporul cel mai răbdător și cel mai blând din lume"* , Jules Michelet, *Légendes démocratiques du Nord* , Paris , 1906 , p. 212-215 , apud Dim. Păcurariu , loc.cit. , p. 20

Simpatie și chiar admirație pentru poporul român au avut și alți oameni de cultură din Franța sau din Italia , cum sunt Elias regnault , A. Ubicini , Giovenalle Vegezzi-Ruscalla , Cesare Correnti , oameni politici ca Ledru-Rollin , Mazzini , iar mai târziu Garibaldi și Cavour.

Revoluția română de la 1848-1849 nu a produs schimbări deosebite și imedfiate în cadrul societății românești , dar , privită din perspectiva următoarelor trei decenii , a conturat obiectivele către care trebuia să fie orientate eforturile revoluționarilor români : *unitatea și independența națională.* Ideologia și principiile pașoptiste au constituit factori de închegare și concentrare a energiilor naționale , perseverente până la sacrificiu , pentru punerea în aplicare a programului revoluționar. Generația pașoptistă a acționat în următoarea perioadă nu pentru interese de grup , ci pentru interesele întregii națiuni române . Romantismul revoluționar românesc s-a dovedit la fel de activ ca și în alte țări europene , iar ideea națională a fost suportul spiritual al înfăptuirii Unirii de la 1859 și al cuceririi Independenței în anul 1877.

Intervenția trupelor țariste și otomane în Principate împotriva Revoluției i-a determinat pe cei mai mulți revoluționari să se exileze în diferite orașe europene : Paris , Londra , Viena , Palermo , trecând la organizarea acțiunilor lor prin crearea unor asociații în cadrul cărora să conclucreze și să-și coordoneze activitatea , asociații care aveau strânse legături cu lumea intelectuală și politică europeană . De altfel , mulți pașoptiști își făcuseră studiile în capitalele statelor din apusul Europei și fuseseră inițiați în ampla mișcare de afirmare a principiilor de libertate și egalitate între popoare .

În luna iunie 1849 se constituie la Paris *Comitetul democratic român* din inițiativa lui C.A.Rosetti , Vasile Mălinescu , Dumitru Brătianu și alții , iar în decembrie , același an , *Asociația română pentru conducerea emigrației* , datorită lui Nicolae Bălcescu . În anul 1850 acesta inițiază la Londra crearea unui *Comitet revoluționar* , care reunea revoluționari români , maghiari , polonezi , ruși , cehi . Revoluționarii români aflați în exil au desfășurat o susținută propagandă în favoarea idealurilor de unitate și independență națională. Au fost trimise memorii , argumentate temeinic , cercurilor politice franceze , engleze și italiene , susținându-se ideea unirii Principatelor sub garanția colectivă a Puterilor europene .

Cauza românilor a fost susținută și prin organe de presă ca *România viitoare* , *Junimea română* sau *Republica română* . În *România viitoare* Nicolae Bălcescu a publicat manifestul-program intitulat *Mersul revoluției în istoria românilor* în care se prezenta dezideratul românilor de a fi "*o nație nouă , puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră*".

Revoluția de la 1848 a fost un fenomen general european , o continuare , pe un plan superior , a Revoluției franceze din 1789. Ea a fost generată de procesul de dezvoltare a societății de pe continent , dar izbucnirea nu a fost spontană , neașteptată , ci a fost pregătită de un șir întreg de transformări . În secolul al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea au avut loc veritabile revoluții în domeniile demografic , agrar , industrial , precum și în ideologie , care dau expresie procesului general de dezvoltare pe cale capitalistă. În desfășurarea acestui proces se constituie multe dintre națiunile Europei , se întărește conștiința națională , iar mișcările la nivel național pun în discuție problema unificării statelor , a înlăturării dominației străine , a libertății sociale și naționale. Mișcările revoluționare din Germania , Italia , , Polonia și din Imperiul Habsburgic , mișcările insurecționale ale sârbilor , revoluțiile grecilor și ale românilor , revoluția spaniolă , cele din Franța , din Belgia , toate leagă , într-un lanț neîntrerupt , revoluția din 1848 de Marea Revoluție Burgheză din Franța .

Cu particularitățile care-i sunt proprii , procesul dezvoltării istorice a Țărilor Române , în perioada de destrămare a feudalismului și de afirmare a relațiilor de producție capitaliste , se încadrează în procesul general european . Acest proces , deși nu este unitar ca adâncime și intensitate , prezintă o mare diversitate de la țară la țară , pe plan economic , social sau politic , ca urmare a situațiilor specifice , a cadrului deosebit de dezvoltare , fiind orientat spre aceleași obiective generale . Dezvoltarea capitalismului pe continent și în lume a accentuat integrarea economică , politică și spirituală , a determinat strângerea legăturilor între teritorii , o mai puternică și constantă interdependență , iar Țările Române nu au rămas în afara acestor legături .

În continuare , ne vom referi la relațiile care s-au stabilit între revoluționarii români și cei italieni după anul 1848 , cu deosebire la cele dintre Nicolae Bălcescu și Giuseppe Mazzini .

În 1831 , Giuseppe Mazzini (1805-1872) , unul dintre cei mai cunoscuți ideologi ai Risorgimentului , înființează la Marsilia

societatea *La giovine Italia* , care va constitui nucleul revoluționar al luptei patriotice a poporului italian împotriva despotismului . Refugiat la Londra , organizează conspirațiile din Italia , iar în 1848 revine în țară , sperând în zadar o revoluție generalî a statelor din Peninsulă . După căderea republicii Romane reia drumul exilului , în iulie 1849 , și revine în Italia în 1859 , în momentul Războiului pentru Independență. În 1860 , după ce se proclamă regatul , alcătuiește opoziția republicană și susține lupta lui Garibaldi pentru desăvârșirea unității naționale . În ciuda intensei lui activități revoluționare , nu reușește să determine o mișcare de masă, înregistrând cel mai mare eșec în Calabria , în 1844 , prin expediția fraților Bandiera.

În 1849 se aflau la Pris numeroși revoluționari români și italieni , care încercau să redeștepte în rândul popoarelor lor spiritul de revoltă socială atât de activ în anul anterior . Astfel , Nicolae Bălcescu , frații Golești , D. Brătianu , C.A.Rosetti proiectau înființarea unui jurnal comun al emigrației lombarde și române , condus de Lamennais , jurnal care nu a mai apărut .

Legăturile lui Nicolae Bălcescu cu Giuseppe Mazzini alcătuiesc un capitol important al acțiunilor revoluționare românești dintre anii 1849-1850. Cei doi își cunoșteau activitatea și programele , mai ales că Mazzini era considerat de Bălcescu "*cel mai mare revoluționar din Europa*", care-l invitase la Londra pentru a participa la lucrările comitetului ce avea ca obiectiv realizarea unei mari solidarități revoluționare pe tot continentul.

Corespondența lui Nicolae Bălcescu cu Ion Ghica și Al. Zane este revelatoare în acest sens : "*Aceea ce mă silește a merge la Londra mai mult este treaba ceialaltă . Mai cu seamă ca Mazzini va merge acolo în curând . Apoi socot că trebue a ne înțelege cu dânsul și c u Ledru-Rollin , cum și cu oarecare nemți radicali și a întocmi o mare solidaritate revoluționară în toată Europa. Știu că aceste sunt și opiniele lui Mazzini. Sunt aci în raporturi cu unii din deputații munteni și mi-a propuseră să mă duc a întâlni pe Ledru-Rollin. Voi avea scrisori de la dânșii . Eu la Londra am cunoscut pe Louis Blanc mult , dar pe Ledru nu , fiindcă trăia prea retirat.* «[84]

Peste câteva zile îi trimite o altă scrisoare aceluiași prieten : « *Am scris la Londra ca să mă înștiințeze despre zioa*

[84] *Scrisoare către Ion Ghica* , Paris , 10 februarie 1850

adunării ce știi . Mazzini trebue să fi trecut acolo . El au făcut un proect despre o solidaritate revoluționară a tuturor națiilor Europei . Propune o adunare a delegaților tuturor emigrațiilor sau naționalităților , spre a se înțelege și a adopta un plan de operații."[85]

Fapt este că Nicolae Bălcescu era cunoscut și apreciat în cercurile revoluționare europene , dovedit și de solicitările acestora de a colabora la diferitele publicații pe care le editau la Paris sau la Londra. În acest sens , mai spunea într-o altă scrisoare : "*La 9 ale acestia , ese la Londra o foae franțozească , de Golovin , supt titlul* Le Federal *. Mi-a scris să-i trimit articole. Eu socot să mă duc acolo pe la sfârșitul lunii. Am scris să întreb dacă Mazzini a sosit acolo . Cred că cu dânsul , cu Ledru-Rollin , cu Manin , pe care l-am cunoscut mai dăunăzi aci , șI alții , de fiecare nație câte unu , să facem un comitet revoluționar , conservând totdeodată Comitetul Europei Orientale . Mi-am închipuit un șir de comitete supuse unul altuia , începând gradat : 1) de la județe ; 2) la cele cinci țeri române ; 3) unul central la Paris pentru toată românimea și apoi acele doă pentru chestiile internaționale și europene".*[86]

Din păcate , Nicolae Bălcescu n-a participat la lucrările comitetului de la Londra , motivele fiind arătate într-o altă scrisoare adresată lui Ion Ghica : "*Astăzi am éfost adunați Goleștii , Brătianu , Voinescu , Russet , Mălinescu , frate-meu și eu . Vorba era ca să trimitem pe cineva la Londra , ca să fraternizeze cu emigrații organizați acolo , adecă Mazzini , Ledru-Rollin , redactorii* Proscrisului[87]*. Am fost ales eu , ca să mă duc , dar n-am priimit din pricină că declarându-mă pe față , cum se cere , nu mă voi putea întoarce în Franciea , nici în nici un loc pe continent. Apoi am nevoie să stau în Paris până în primăvară ca să sfârșesc scrierea istorică ce lucrez , care cred că va fi mai folositoare nației decât conlucrarea mea la Londra , în redacția* Proscrisului*. A*

[85] *Scrisoare către Ion Ghica* , Paris , 23 fevrier , 1850

[86] *Scrisoare către Ion Ghica* , Paris , 6 martie 1850

[87] *Le Proscrit. Journal de la Republique Universelle*. Redacteurs : les citoyens Berjeau , Daratz,Delescluze , Dupont , Et. Arago , L. Leclanche , Ledru-Rollin , Martin Bernard , Jos. Mazzini , D. Pilette , poaslecki , Rattier , Worcel , le général Ern. Haugh , Ch. Ribevrolles – Londra , 1849

rămas dar lucru baltă până se va găsi un homme de bon volonté >.[88]

Despre folosul pe care l-ar fi adus participarea lui Nicolae Bălcescu dacă ar fi participat la lucrările comitetului de la Londra , Al. C. Golescu făcea următoarele aprecieri într-o scrisoare pe care o trimitea de la Brussa în vara anului 1850 lui Șt. C. Golescu și lui N. Bălcescu : >*Les mêmes considerations s'appliquent également sur ton compte , Balcesco , toutefois avec (une) certaine nuance de différence que voici : si ton poste et le chemin que tu t'es fravé auprés de lord Palmerston nous sont nécessaires et d'un grand profit pour notre cause. Ta présence dans le comité nous est bien plus indispensable encore . Ici il nous faut un homme qiu , par ses relations antérieures , ses études , connaisse à fond les interets et les tendances de chaque province roumaine, qui soit connu et à son tour ait des rapports avec toutes les intelligences les plus marquantes tant de la Roumanie que de la Pologne e de la Hongrie , et qui , enfin , dispose aussi d'une certaine réputation avantageuse sur son compte . Or cet homme , dans le présent du moins , nous aurions beau le checher ailleurs qu'en toi , nous ne le trouverions pas ; si donc tu est raisonable et si tu veux notre bien à tous , tu consentiras de bon cœur à faire partie du comité . Quant à l'inconvénient de céder ton post à autrui , nous tâcherions d'y remédier de notre mieux en le confiant à Alexandre qui , de la sorte , serait tantôt à Paris , tantôt à Londres et qui , aidé de tes recommandations comme de celles que Jean Ghika pourrait lui envoyer de l'Ambassade anglaise de Constantinople , parviendrait au bout de quelque temps à regagner le terrain perdu* >.[89]

---

[88] *Scrisoare către Ion Ghica* , Paris , 6 septembrie 1850. Reprezentantul emigrației române va fi D. Brătianu . Acesta va semna *Manifestul Comitetului Central Democratic European către Poporul Român* , lansat din Londra la 20 iulie 1851.

[89] >(…) *Aceleași considerații se aplică și în privința ta , Bălcescule , numai că oarecum diferit. Dacă poziția și drumul care te-au dus alături de lordul Palmerston ne sunt folositoare și de un mare câștig pentru cauza noastră , prezența ta în comitet ne este cu atât mai necesară . Ne trebuie aici un om care , prin legăturile sale anterioare , prin strudiile lui , să cunoască în profunzime interesele și tendințele din fiecare provincie românească , să fie cunoscut la rândul lui și să aibă relații cu inteligențele cele mai marcante , atât din România cât și din Polonia și Ungaria , și care , în sfârșit , se bucură la rândul lui de o certă reputație benefică pentru el . Or , acest om , în condițiile actuale , nu-l vom găsi , oricât l-am căuta , decât în persoana ta ; deci*

Un alt revoluționar român pe care Giuseppe Mazzini îl cunoștea bine a fost Dimitrie Brătianu, prin intermediul căruia italianul adresează în 1851 un manifest poporului nostru, îndemnându-l să ia exemplul țărilor care se ridicaseră la luptă împotriva subjugării naționale. Spuneam mai sus că o seamă de revoluționari din numeroase țări europene se aflau la Londra, urmărind să înființeze un *Comiteto Centrale Europeo*, care să dea o puternică lovitură guvernelor antirevoluționare și să emancipeze definitiv popoarele asuprite de ele. Manifestul lui Mazzini, redactat în limba italiană, a fost scris la Londra în luna iunie 1851, fiind dat în numele *Comitetului Central Democratic European* și iscălit de Giuseppe Mazzini, Ledru-Rollin, Arnoldo Ruge și A. Darasz. Redăm două fragmente din acest document:

>*Alle Popolazioni Roumane,*

Roumani,

Voi siete d'una razza immortale. Il nome che avete dai vostri padri, la vostra lingua, le vostre tradfizioni, le vostre tendenze, ogni cosa vi ricorda figli del popolo che stampava nel mondo, venti secoli addietro, un'orma gigantesca sulla via dell'incivilmento europeo. Quel Popolo oggi rivive. E voi pure dovete rivivere. Però che voi pure dovete compiere una missione in Europa: la coscienza istintiva di questa missione non ci cancello mai dall'anima vostra>.[90]

---

*, dacă ești înțelegător, și vrei binele tuturor, vei consimți din toată inima să faci parte din comitet. Cât privește neajunsul de a ceda postul altuia, vom încerca să-l rezolvăm cât mai bine, acordându-l lui Alexandru, care, într-*un *fel sau altul, va fi atât la Paris cât și la Londra și care, ajutat de recomandările tale ca și de cele pe care Ion Ghica le va putea trimite Ambasadei engleze din Constantinopol, se va putea în scurt timp să recâștigăm terenul pierdut>,* în *Boierii Golești*, III, p. 56-57

[90] "*Către populațiile românești, / Români, /Voi vă trageți dintr-*un *neam nemuritor. Numele pe care-l aveți de la strămoșii voștri, limba voastră, tradițiile, aspirațiile voastre, orice fapt vă dovedește că sunteți fiii poporului care a lăsat în lume, acum douăzeci de secole, o uriașă urmă în civilizația europeană. Acel popor renaște azi, și voi puteți să renașteți. Voi chiar trebuie să îndepliniți o misiune în Europa, iar conștiința adâncă a unei asemenea misiuni nu a dispărut niciodată din inima voastră.*

După câteva generalități asupra principiilor de libertate , democrație și naționalism , manifestul începe un violent atac la adresa Rusiei țariste și a Austriei habsburgice , îndemnându-i , în același timp , pe români să se alieze cu frații lor , unguri , greci și slavi : "*La grande Confederazione Danubiana sarà il frutto dell'opera nostra. Ogni vostro atto sia diretto da questo pensiero. Il ponte di Traiano non ha più che le estremità sulle due sponde del Danubio : e questo il simbolo delle condizioni dell'oggi . Archi novelli debbono cacciarsi e ricostruirlo per opera vostra : é questa la vostra impresa per l'avvenire".*[91]

Dimitrie Brătianu răspunde la rândul său printr-un alt manifest , dictat în numele tuturor românilor , redactat tot în limba italiană la Brighton , la 24 septembrie același an. Răspunsul lui Brătianu este intitulat *Risposta del Comiteto Nazionale Rumano,* fiind , în esență, o parafrazare a primului manifest , scris însă cu multă însuflețire și căldură față de idealul mazzinian :

"Cittadini,

La vostra chiamata è stata intesa dai Rumani . La vostra voce profetica ha già risuonata su tutta la terra rumana e questa terra di credenti ha trasalito di gioia."[92]

Se scoate apoi în evidență statornicia îndârjită a românilor în decursul veacurilor și păstrarea caracterului etnic latin , cu toate năvălirile unor barbari cu care nu pot avea nimic în comun. Uitați de restul lumii , românii vor primi cu recunoștință apelul lui Mazzini și vor uita înfrângerea din 1848 , luptând în continuare pentru libertate , pentru înfăptuirea Confederației Dunărene și pentru alianța cu popoarele latine din apusul Europei : *"Quindi il pensiero*

---

[91] "*Marea Confederație Europeană va fi fructul acțiunii noastre. Orice faptă a voastră să fie determinată de acest gând . Podul lui Traian nu mai are decât capetele pe cele două maluri ale Dunării ; axesta este rezultatul realităților de azi . Arcuri noi trebuie să fie ridicate și reconstruit prin fapta voastră ; asta e datoria voastră pentru viitor* >. Textele manifestelor lui Mazzini și D. Brătianu au fost publicate după autograf de prof. Mario Menghini , directorul Bibliotecii Risorgimentului din Roma și editorul întregii opere mazziniene ,în Mario Menghini , *Mazzini - Bratiano. La Romania e la nazionalità europea , Società Editrice Italiana ,* 1910.

[92] *Cetățeni / Îndemnul vostru a fost înțeles de români. Glasul vostru profetic deja a răsunat pe tot pământul românesc și acest pământ de creștini a tresărit de bucurie".*

dal quale siamo mossi in tutti i nostri atti , noi , Roumani , é quello di riunirci tutti in un sol tutto indivisibilmente e di stabilire una comunanza di pensiero e d'azione fra noi , gli Italiani , i Francesi , gli Spagnuoli , i Portoghesi e gli altri nostri consaguinei del nuovo mondo."[93]

De altfel , Mazzini s-a interesat de români şi după anul 1851. Dovada o avem *Le lettere slave* din 1857 , publicate în *Scritti editi e inediti di G. Mazzini* , Roma , 1866 , extrase din ziarul *L'Italia del Popolo* din acelaşi an . Iată , de exemplu ce spunea într-o scrisoare din vara anului 1857 : "*Nel 1834 le provincie Moldo-Valacche cessarono d'essere soggette all"Impero per non esserne che tributarie ; s'agitano in oggi per mettere col concentramento politico il suggello alla loro emancipazione."*[94]

Între 1850 şi 1860 evenimentele politice se precipită tot mai mult , atât în Italia cât şi în România , urmărind două obiective cruciale pentru existenţa celor două naţiuni : *unirea într-un singur stat* şi *obţinerea independenţei.* În acest răstimp cunoaşterea dintre cele două popoare este tot mai sigură , iar informaţiile despre români abundă în publicaţiile italiene. Astfel , *Il Giornale Arcadico* din Roma publică un articol intitulat *La Dacia Traiana,* un altul , *Gazzetta Illirica di Zagabria* conţine în câteva numere din 1847 o serie de articole informative despre Principate , ca şi

Il Crepuscolo , în 1850 , ai cărei colaboratori erau tineri scriitori cu idei mazziniene , cu vădite tendinţe romantice şi liberale .

Informaţii despre mişcarea din porturile dunărene din 1852 se se întâlnesc în *Il Giornale di Roma* , iar *La Civiltà Cattolica* îi ţine la curent pe cititorii italieni din 1857 cu toate evenimentele şi

---

[93] *De acum , gândul de care suntem însufleţiţi în toate faptele noastre este acela de a ne uni toţi într-un tot indivizibil şi de a stabili o unitate de idei şi de acţiune între noi şi italieni , francezi , spanioli , portughezi şi alte neamuri de sânge ale noii lumi".* Dimitrie Brătianu mai iscălea , alături de Mazzini , manifestul adresat în acelaşi scop poporului polonez. Alte date referitoare la legăturile dintre ideologul italian şi adepţii săi români pot fi găsite într-o documentată monografie a aceluiaşi Mario Menghini , *Luigi Kossth nel suo carteggio con Giuseppe Mazzini* , Aquila , 192 (extras din *Rassegna Storica del Risorgimento* , An VIII , fasc. I-II , 1921)

[94] "*În 1834 provinciile moldo-valahe au încetat de a mai fi supuse Imperiului (otoma) , fiind plătitoare de bir ; azi acţionează pentru a pune unitatea politică alături de confirmarea emancipării lor".*

fazele prin care s-au pregătit Unirea și alegerea domnitorului A.I.Cuza.

Către 1860 , interesul italienilor față de românii aflați în mijlocul unei puternice maree panslavice era la fel de viu ; în acest sens , alte personalități au sprijinit idealurile poporului nostru : Angelo de Gubernatis , Bruto Amante , Tullo Massarani , Gabriele Rosa , Cesare Correnti , dar mai ales Luigi Cazzavillan , cel care a fondat marele jurnal *Universul*.

Pentru lămurirea acestor afirmații , sunt necesare câteva precizări în legătură cu evenimentele politice ale perioadei de după 1850 privind evoluția procesului de unificare a Principatelor Române în anul 1859.Inițial , problema statutului juridic al acestora a fost luată în discuție , la nivel european , cu prilejul *Conferinței de la Viena* din 1855 , fără a se ajunge la un rezultat concret datorită pozițiilor divergente ale Turciei , Angliei , Franței și Rusiei . Înfrângerea acesteia din urmă în războiul Crimeii oferă un nou prilej de tratative între Puterile europene în cadrul *Congresului de Pace de la Paris*. Lucrările Congresului s-au deschis la 13 februarie și s-au desfășurat până la 18 martie 1856 , când puterile participante semneazî *Tratatul de pace*. Diplomația italiană a urmărit cu atenție derularea discuțiilor în cadrul acestor lucrări și , semnificativ , subliniază interesul pe care participanții la Congres l-au manifestat în legătură cu statutul Italiei și al Principatelor Române . În legătură cu acest aspect , Giovanni Gioeni Cavaniglia , Principe de Petrulla[95] îi scria lui Carafa[96] : "*Tutte le notizie si accordano a dire che le Coferenze di Parigi si sono occupate , dopo la conchiusione della pace , degli affari dell'Italia e dell'organizzazione dei Principati Danubiani (...) In quanto però all'organizzazione futura dei Principati Danubiani , sembra certo che la Conferenza di Parigi restò d'accordo nel conservare i diritti suzeranità della Porta su quei Principati e di stabilirvi un'organizzazione interna conforme alle loro antiche Capitolazioni ed alle attuali bisogni delle popolazioni. Per un tale studio sarà mandata a Bukarest una Commissione composta dei membri nominati dalla Conferenza di Parigi . Si dice che le truppe*

[95] Giovanni Gioeni Cavaniglia , Principe de Petrulla , ambasador extraordinar șI ministru plenipotențiar la Viena din 1849 până în anul 1860

[96] Luigi Carafa , director în Ministerul de Externe din 1852 până în anul 1880

Austriache continueranno ad occupar quei Principati finché una tale organizzazione sia stabilita."[97]

În anul următor forțele unioniste românești și-au intensificat acțiunile cu scopul realizării statului național , organizat pe baze moderne , căruia să-i fie respectate autonomia și neutralitatea . La 7 octombrie 1857 Mihail Kogălniceanu prezenta în Adunarea Ad-hoc de la Iași *Proiectul de rezoluție ,* care cuprindea :

1. respectarea drepturilor Principatelor și , în special , a autonomiei lor , cuprinse în vechile Capitulații încheiate cu Înalta Poartă;
2. Unirea Principatelor Române într-un singur stat sub numele de România;
3. Prinț străin , cu moștenirea Tronului , ales dintr-o dinastie domnitoare a Europei și ai cărui moștenitori să fie crescuți în religia țării;
4. Neutralitatea pământului Principatelor;
5. Puterea legiuitoare să fie încredințată unei Adunări Obștești , în care să fie reprezentate toate interesele nației.

Rezoluțiile Adunărilor Ad-hoc de la Iași și București au fost trimise celor șapte Puteri , ai căror reprezentanți s-au întrunit în cadrul *Conferinței de la Paris* , desfășurată între 10 mai si 7 august 1858 , care a luat în dezbatere aceste documente . În ultima zi a lucrărilor *Conferinței* s-a semnat actul numit *Convenția de la Paris* , care stabilea viitorul statut politic , social și administrativ al Principatelor Dunărene . Prin acest act s-au creat condițiile realizării unității naționale prin însăși voința românilor .Hotărârile în cadrul *Conferinței* au fost luate în urma unor aprige discuții , în care se confruntau interesele divergente ale Puterilor europene . Istoria nu poate ignora sprijinul pe care românii l-au primit din partea Franței

---

[97] „*Toate știrile concordă în faptul că la Paris Conferința se preocupă , după încheierea păcii , numai de situația din Italia șI de organizarea Principatelor Dunărene .(...)În ceea ce privește însă organizarea viitoare a Principatelor Dunărene , pare sigur faptul că la Paris Conferința este de acord cu menținerea suveranității Porții asupra Principatelor și de a se stabili în această privință o organizare internă în conformitate cu vechile Capitulații și cu actualele nevoi ale populației . Pentru evaluarea situației va fi trimisă la București o Comisie alcătuită din membri numiți de Conferința din Paris . Se spune că trupele austriece vor ocupa în continuare Principatele până ce acestea se vor stabiliza " , apud* Pasquale Buonincontro , *L"Unione dei Principati Danubiani nei documenti diplomatici napoletani* (1856 – 1859) , Napoli , 1972 , p. 62-63

, Rusiei , Sardiniei (Piemontului) și al Prusiei , cel puțin în a tempera atitudinea ostilă a Turciei și Austriei și a obține acordul tacit al Angliei.

În lunile decembrie 1858 – ianuarie 1859 în cele două Principate au lo alegeri pentru *Adunările Elective*, care urmau să desemneze domnii acestora , alegeri care nu s-au desfășurat fără tensiuni , observate și de diplomația italiană :"*La discordia permanente tra i componenti le assemblee , poicché la maggior parte di essi aspirano à divenire Ospodari , e ciascuno di essi fa parvenire presentemente a'rappresentanti in Costantinopoli delle Potenze segnatarie della Convenzione di Parigi direttamente i suoi reclami*.[98]

Lucrările *Adunării Elective* din Moldova pentru alegerea domnului au început la 28 decembrie 1858 , pentru ca în ziua de 5 ianuarie 1859 să-l desemneze pe Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al țării . Totodată , cu acest prilej , membrii *Adunării Elective* , printre care se afla și domnitorul ales , și-au reafirmat dorința de a îndeplini cele stabilite de *Rezoluția Adunării Ad-hoc* din 1857 privind *alegerea prințului străin* . Diplomația italiană , care urmărea cu atenție evenimentele politice din Principate , a subliniat acest aspect, important pentru politica europeană . Astfel , Targioni îi scria lui Carafa la 9 februarie 1859 : "*Si pretende che Kouza abbia sottoscritto un'atto in virtù del quale si obbliga à rinunciare all"Ospodarato qualora , riuniti i Principati in un solo stato , fosse destinato un Principe straniero a governarli."*[99]

Acest lucru urma a se realiza în vremuri mai favorabile , până atunci Cuza trebuind să-și îndeplinească cu chibzuință și onestitate mandatul care i s-a încredințat.

Aceasta a fost epoca în care românii au atras atenția politicienilor europeni , ca de exemplu a lui Garibaldi , care se gândea la o expediție militară în Principatele Unite pentru a lovi

[98] *"Neînțelegerile sunt permanente între membrii adunării , pentru că cea mai mare parte dintre ei aspiră să devină domni, iar fiecare dintre ei îșI prezinră în mod direct plângerile reprezentanților din Constantinopole ai Puterilor semnatare al Convenției de la Paris*". Scrisoare a lui Edoardo Targioni , însărcinatul cu afaceri la Constantinopole între 1849-1859 , către Luigi Carafa , din data de 19 ianuarie 1859. *Apud* Pasquale Buonincontro , *op. cit.* , p. 187

[99] *Se spune că Cuza ar fi semnat un act în virtutea căruia se obligă să renunțe la domnie atunci când Principatele , fiind unite într-un singur stat , le-ar fi stabilit un principe străin pentru a le conduce." ,* idem , p. 192

pe la spate Austria . Astfel , la 16 iulie 1861 , generalul îi scria din Caprera bunei sale prietene , principesa Dora d'Istria : "*Tra la patria vostra e il popolo italiano esistono tante cause di affezione , che vi parrà cosa naturalissima che io , per mezzo vostro , indirizzi ai vostri concittadini un consiglio , che credo abbia a giovane nell'interesse generale*."[100]

În contextul intensificării activității politice și diplomatice din preajma anului 1859 , relațiile dintre Romaânia și Italia s-au întărit și mai mult . Astfel , Camillo Cavour , primul ministru italian , îi adresa o scrisoare lui Vasile Alecsandri în care spunea , printre altele : "*I Romeni , questi lontani fratelli degli Italiani , hanno dato prova di patriotismo , un'ammirevole esempio di concordia , che noi , altri Italiani , siamo pronti a seguire... Diffendendoli (al Congresso di Parigi) , ho seguito la mia propria convinzione , in conformità con gli interessi della famiglia latina , e continuerò la stessa politica con tutte le mie forze . L'Unione dei Principati e la consultazione del voto del popolo é l'inizio di una nuova éra nel sistema politico dell'Europa . Esse prepareranno , col loro trionfo , l'unione di tutti gli Italiani in un solo corpo , giacché oggi nessuno può impedire che il magnifico atto compiuto alle falde dei Carpazi si realizzi anche alle falde delle Alpi*."[101]

După formarea Regatului Italiei , Al.I.Cuza trimite regelui Vittorio Emanuele o scrisoare datată 5 mai 1861 , în care spune : "*...ssendo i romeni di stirpe italiana , più di ogni altra nazione , si rallegrano di questo fatto. Da un'Italia forte e potente gl"Italiani*

[100] "*Între țara dumneavoastră șI poporul italian sunt atâtea motive de afecțiune , încât vi se va părea normal ca eu , prin dumneavoastră , să le adresez concitadinilor dumneavoastră un sfat despre care cred că va fi util interesului general...*"

[101] "*Românii , acești frați de departe ai italienilor , care au dat un exemplu de patriotism , un admirabil exemplu de unire , încât noi , italienii , suntem gata să-l urmăm . Apoărându-i (la Congresul de la Paris) , mi-am urmat propria convingere , în conformitate cu interesele familiei latine , și voi continua aceeași politică cu toate forțele mele . Unirea principatelor și consultarea voinței poporului înseamnă începutul unei noi ere în sistemul politic al Europei . Ea pregătește , prin triumful evident , unirea tuturor italienilor într-o singură ființă , fapt pe care astăzi nimeni nu-l mai poate împiedica să se realizeze la poalele Alpilor , așa cum magnificul act s-a înfăptuit la poalele Carpaților*" , în Alexandru Marcu , *Vasile Alecsandri e lâItalia* , Roma , 1929

dei Carpzi e del Danubio possono sperare appoggio , come ne meriteranno la benevolenza."[102]

CONCLUZII

Se știe că influența franceză s-a manifestat cu deosebire în plan ideologic , înainte de a se afirma în doemniul literaturii beletristice . Franța oferă un ideal politic și uman la care se raportează , cu variații de atitudine , spiritele luminate ale timpului , fie pentru a-l respinge , fie pentru a-l însuși , în funcție de clasa socială din care faăceau parte : marii boieri adoptau o atitudine de rezistență în fața ideilor noi , în timp ce mica boierime le accepta cu toată convingerea . Aceste aspecte vor determina și mișcările din prima jumătate a secolului al XIX-lea, care vor impune realități sociale noi .

Cealaltă țară care a influențat , în plan ideologic și cultural , societatea românească a fost Italia . Principalul argument în favoarea acestei situații l-a constituit conștiința romanității poporului nostru , folosită ca principiu fundamental al impunerii ideii de unitate șI continuitate națională. De multe ori au fost similitudini româno-italiene atât în plan *social* (mișcările *cărvunare* , respectiv *carbonare* , revoluțiile de la 1848), *național* (unitatea și independența națională - perioada 1859 – 1861), și *literar (*manifestarea simultană a diferitelor idei și curente literare).

[102] " *...românii , fiind de stirpe italiană mai mult decât oricare altă națiune , se bucură de acest fapt. De la o Italie puternică , italienii din Carpați și de la Dunăre pot spera ajutor , așa cum merită bunăvoință în această problemă«* (a recunoașterii Unirii , *n.n.*) . Scrisoarea apare în *Il Mondo Illustrato* din 11 mai 1861 , p. 290

MAREA INVAZIE MONGOLĂ ÎN EUROPA (1236 - 1242) ȘI EFECTELE EI ASUPRA TERITORIILOR DIN SPAȚIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC

Prof.Niculae Meleacă
Colegiul Tehnic Forestier - Câmpina

Scurt istoric

Imperiul mongol întemeiat de Ginghis Han în 1206 prin unificarea triburilor mongole, a fost cel mai mare imperiu terestru din istorie (în 1230 avea peste 30 de milioane de km^2). Temugin (cel care își va lua numele de Ginghis, adică „universal"), fiul unei căpetenii mongole, a intuit că supraviețuirea și continuitatea triburilor mongole în stepele Asiei e strâns legată de unitatea și colaborarea dintre ele. Platoul mongolian era ocupat de cinci mari triburi (Kereiți, Khamagi, Naimani, Merkiți și Tătari), care au fost supuse de către Temugin pe rând: mai întâi tătarii și khamagii și apoi merkiții (1202), keraiții (1203) și naimanii (1204), fiind astfel înlăturate ultimele obstacole în calea creării imperiului. Unificarea tribală înfăptuită prin conflicte militare sângeroase, e consfințită în 2006 de către adunarea reprezentanților nobilimii nomade – Kurultai, moment în care a fost recunoscută autoritatea lui ***Ginghis Han*** (Ginghis = universal) asupra tuturor mongolilor, acesta primind titlul de „***rege etern și universal***".

Primele campanii militare, care i-au mărit considerabil prestigiul de conducator al lui ***Ginghis Han,*** au fost cele îndreptate împotriva Tibetului și Chinei. Între 1211 – 1223 cucerește Beijingul și mare parte din China (fără partea de Sud care va fi cucerită în 1230 de Ogodai) și apoi înfrânge o puternică coaliție ruso – cumană în bătălia de pe râul Kalka, din 1223.

Înainte de a muri, Ginghis Han împarte imperiul fiilor săi, iar Kurultaiul îl alege pe Ogodai (1227 - 1241), cel de-al treilea fiu al lui Ginghis Han, în funcția de Mare Han al mongolilor.

Ogodai va continua opera de cucerire a lumii începută de tatăl său, prin supunerea unor mari regiuni din Mesopotamia, Transcaucazia și Armenia. Apoi prin intermediul Kurultaiului trasează planurile de cucerire a noi teritorii din China, Coreea, Orientul Mijlociu și Europa.

Invazia asupra Europei

Planul operațiunilor de cucerire a Europei a fost stabilit de către Kurultaiul întrunit în 1235, unde s-a hotărât mobilizarea unei armate imense așezate sub conducerea lui Batu Han, având drept principal strateg pe Subotai, care va juca un rol foarte important în viitorul război de cucerire a zonelor europene.

În campania de cucerire a Europei, începută în 1236, se vor implica aproape toți reprezentanții elitei militare a mongolilor, care dobândiseră o bogată experiență în campanile militare anterioare.

În perioada 1237 – 1240, armata lui Batu Han va reuși să distrugă trei forțe importante: Hanatul bulgar de pe Volga, puterea cumană din nordul Mării Negre și aproape toate cnezatele rusești grupate în jurul Kievului, inclusiv cnezatul Kievului. Toate orașele întâlnite în cale au fost distruse, iar populația lor măcelărită fără milă. Potrivit informațiilor unui călugăr italian, Giovanni da Pian del Carpini, numărul cumanilor uciși în confruntările cu mongolii ar fi fost foarte mare.

În iarna dintre anii 1240-1241, pentru a pregăti cu atențție etapa de invadare a Europei de vest, mongolii și-au regrupat forțele implicate în conflictele militare anterioare, stabilind principalele baze de atac în Rusia, în zona Volhiniei și Haliciului. În acest timp, căpeteniile mongole au fost preocupate să strângă cât mai multe informații despre bogăția și forța militară a statelor pe care urmau să le atace.

În luna martie a anului 1241, o armată numeroasă condusă de Baidar, Ordu și Kaidu, a pornit cu scopul de a distruge forțele armate din Polonia și Moravia, pentru a le împiedica să intervină în ajutorul Ungariei. Principalul corp de armată mongol a zdrobit grosul oștirii poloneze și jefuiește Cracovia. Ducele Sileziei, Henric al II-lea (1207-124, are aceeași perioadă de domnie ca Ogodai, hanul mongol) adună o puternică coaliție creștină împotriva mongolilor, bine echipată pentru luptă, formată din poloni, teutoni, silezieni și moravi. Armata ducelui creștin, Henric cel Pios, va fi învinsă de mongoli în 9 aprilie 1241, în bătălia de la Wahlstatt, lângă Liegnitz cu mari pierderi de ambele părți. Chiar și ducele Henric și-a pierdut viața în luptă, iar corpul său decapitat și dezbrăcat de hainele regale, a putut fi identificat doar de soția sa datorită unui defect anatomic unic: la piciorul stâng, el a avut șase degete, variantă care a fost confirmată la deschiderea mormântului său, în1832. După această mare victorie obținută cu pierderi însemnate, mongolii au fost nevoiți să renunțe la incursiunile planificate spre regiunile germanice.

Momentul de apogeu al invaziei mongole în Europa l-a constiutuit înfrângerea dezastruasă a Ungariei în Bătălia de la Mohi din 11 aprilie 1241. Regele Bela al IV-lea reușește cu mare greutate să scape cu viață din fața furiei mongole, refugiindu-se în Austria și apoi în Croația de unde a coordonat măsurile de apărare împotriva mongolilor.

Invazia mongolă din 1241 în teritoriile românești

Regatul arpadian avea reputația unei forțe militare redutabile în Europa, cu tendințe expansioniste spre estul si sud-estul Europei. De aceea, Batu Han împreună cu Subotai au cumpănit foarte atent Campania de cucerire a Ungariei.

Astfel, armata mongolă s-a împărțit în mai multe detasamente, care aveau să se deplaseze pe trasee diferite spre inima Ungariei, urmând să facă joncțiunea trupelor în preajma capitalei, Buda. Corpul principal al armatei mongole a plecat direct spre Ungaria, din zona Haliciului prin pasul Verecke (cunoscut ca Poarta Rusiei), iar trupele conduse de Baidar, Ordu și Kaidu urmau sa pătrundă în Ungaria prin Polonia și Moravia. Alte două trupe mongole au fost dirijate prin tinuturile românești extracarpatice.

Primul corp de armată aflat sub comanda lui **Kadan**, după ce va distruge nordul Moldovei, va pătrunde în Transilvania prin nord, unde va distruge în doar câteva zile (sfârșitul lui martie, început de aprilie) cele mai importante orașe din interiorul arcului carpatic: **Rodna, Bistrița, Dej, Cluj și Oradea**.

Rogerius din Torre Maggiore, călugăr de origine italiană, canonic de Oradea, martor direct al invaziei mongole, relatează distrugerea și măcelul prin care au trecut cetățile Transivaniei în opera sa ***Carmen miserabile*** (tradus în românește cu titlu „Cântec de jale” de G. Popa – Lisseanu, în 1935). Iată ce spune Rogerius despre această cumplită invazie: *„ Şi sa afle toţi ca eu nu vorbesc nebuneşte, fiindca oricine va fi ajuns în mâinile tătarilor, ar fi fost mai bine de el sa nu se fi născut; caci va simţi ca el nu este deţinut de tătari ci de însuşi Tartarul. Aceasta o spun ca un om păţit, caci am fost un an şi jumătate în mijlocul lor, în care timp ar fi fost moartea o mângâiere, precum un chin a fost viaţa”.*

Cucerirea Rodnei este descrisă de călugărul Rogerius: „*Regele Kadan, făcând un drum de trei zile prin păduri, între Rusia şi Cumania, a ajuns la bogata Rodna, un oraş al teutonilor, aşezat între munţi înalţi, unde se află o mină de argint a regelui, şi în care locuia mare mulţime de oameni. Cum erau încă oameni războinici şi nu duceau lipsă de arme auzind de*

sosirea tătarilor, le-a ieşit în întâmpinare în afara oraşului, prin păduri şi munţi. Iar Kadan, văzând mulţimea lor înarmată, a întors spatele, prefăcându-se că fuge dinaintea lor. Atunci întorcându-se locuitorii cu izbândă, au aruncat armele şi au început a se îmbăta cu vin, precum le-o cere nebunia lor teutonică. Tătarii, însă, venind dintr-odată, au pătruns în oraş din mai multe părţi, căci nu aveau şanţuri, ziduri şi întărituri, şi cu toate că dintr-o parte şi dintr-alta s-a întâmplat un măcel mare, locuitorii văzând că nu se pot împotrivi, s-au lăsat cu totul în voia lor". Locuitorii Rodnei, în marea lor majoritate sași ce exploatau minele de argint din zonă, au predat cetatea mongolilor la 31 martie 1241.

Un alt corp de armată, plecat tot din zona Haliciului, a străbătut regiunile din estul Carpaților, de la nord spre sud, distrugând cu acest prilej cetatea Bâtca Doamnei, de lângă Piatra Neamț. Din relatările lui Rogerius aflăm că după ce va înfrânge rezistența românilor și a secuilor, după distrugerea așezărilor întâlnite în cale, comandantul mongol Bochetor, va distruge Episcopia cumanilor din sudul Moldovei (sau din sud-estul Transilvaniei) la începutul lui aprilie 1241, episcopie înființată de catolici în anul 1227. Apoi cu rapiditatea caracteristică armatei mongole vor trece în sudul Transilvaniei unde vor asedia și distruge orașele Sibiu, Alba-Iulia, Sebeș, Arad și Cenad.

Tot prin intermediul lui Rogerius cunoaștem tabloul înfricoșător rămas în urma atacurilor mongolilor: „*... zăceau pe câmpii şi pe drumuri cadavrele multor morţi, unele erau capul tăiat, altele sfârtecate în bucaţi; în case şi în biserici, în care se refugiaseră cei mai mulţi, numeroase corpuri **arse**. Şi steteau leşurile pe **pamânt**, cum stau la păşune în câmpiile nelucrate, turmele de vite, de oi şi de porci, şi cum stau în carierele de piatră, blocurile tăiate pentru construcţie.*

*Se vedeau apoi cadavre de om înecate în **apă**. Ele erau mâncate de peştii ce se găsesc în ape, de viermi şi de păsări. Pământul a pus stăpânire pe acele corpuri care au căzut de lănci înveninate, de săbii şi de săgeţi. Pe acestea, pline de sânge, le-au ciugulit rozându-le până la oase. Cu muşcăturile lor neîndurate pasările cerului şi fiarele carnivore, atât domestice cât şi sălbatice. **Focul**, la rândul său, a pus stăpânire pe acelea care au fost arse prin biserici şi prin case. Uneori grăsimile stingeau focul unor astfel de arderi. Unele nu puteau fi consumate intr-un interval de timp prea scurt; căci se găseau în foarte multe locuri, vreme indelungată, oase invelite în piei inegrite şi neconsumate, fiindcă unor fiare nu le sunt plăcute mâncările decât dacă sunt altfel distruse. Şi în vreme ce toate corpurile au trecut în stăpânirea celor trei elemente, să vedem ce a mai rămas pentru al*

patrulea element. ***Aerul****, deci, care se zice că este al patrulea element, i-au transmis celelalte trei duhoarea tuturor cadavrelor, şi din cauza acestei duhori, el aşa de mult s-a stricat şi s-a infectat că oamenii care mai rămăseseră jumătate vii, pe câmpuri, pe drumuri şi prin păduri şi care poate ar mai fi putut trăi, din cauza ranilor au murit, în urma infectării aerului.*

Ce să mai vorbim, deci, de argintul, de caii, de armele, de hainele şi de alte lucruri ale atâtor oameni care au căzut, fie în luptă fie în fugă? Caii cu şeile şi frânele, fără călăreţi, alergau prin livezi şi dumbrăvi şi din pricina zgomotului deveniră atât de furioşi, că păreau că au înebunit de-a binelea. Şi, astfel, îngroziţi, neputând să-şi găsească stăpânii, trebuiau sau să fie omorîţi cu sabia sau să se supună unui nou stăpân din afară. [...] Şi vasele de aur şi de argint, hainele de mătase şi alte obiecte trebuincioase omului, aruncate pe câmp şi prin păduri de cei ce fugeau, pentru ca să scape mai uşuraţi din mâinile urmăritorilor, nu găseau pe nimeni care să le strângă. Tătarii stăruiau numai în uciderea de oameni şi nu păreau de loc că se gândesc la prăzi".

Despre acțiunile din ținuturile românești mai aflăm din mărturiile cronicarului persan **Rasid od Din** și din corespondența Regelui Bela IV cu papa Inocentiu al IV-lea. Se pare că zona Munteniei nu a fost afectată serios de trecerea mongolilor, Cetatea de la Curtea de Argeș nefiind atinsă de furia acestora.

Retragerea mongolă

În timp ce atacurile mongole în Europa se aflau în plin avânt, moartea surprinzătoare a lui Ogodai din decembrie 1241, îi obligă pe comandanții mongoli să oprească luptele și să se întoarcă la Karakorum pentru a-și revendica partea de moștenire. Retragerea unor trupe mongole prin Transilvania în anul 1242 a fost la fel de sâgeroasă ca invazia din anul anterior.

Marea invazie mongolă asupra Europei ia sfârșit în 1241, fără ca marele obiectiv al mongolilor de a distruge și de a stăpâni Regatul Ungariei să fi fost atins.

Unele dintre consecințele majore ale invaziei mongole au fost extinderea dominației lor în Europa și totodată oprirea expansiunii teritoriale ungare spre estul și sudul Europei, ceea ce mai târziu a favorizat formarea statelor medievale românești, Țara Românească (1330) și Moldova (1359).

După moartea lui Ogodai, imperiul mongol se va scinda în 4 mari părți:

- Ulusul Marelui han Kubilai (care va fonda dinastia chineză Yuan);
- Ihanatul Persiei;
- Ulusul lui Chagatai;
- Hoarda de aur a lui Batu Han, cu capitala la Sarai.

Din 1246, în componența Hoardei de aur a lui Batu Han vor intra teritoriile din sud estul Moldovei și nordul Dobrogei. Celelalte regiuni românești de la est și sud de Carpați au rămas sub dominație mongolă, dar sub administrarea unor conducători locali, care erau obligați să plătească tribut hanului mogol, la fel ca statele rusești și bulgare.

Hoarda de aur primește o lovitură letală în 1395 din partea armatei lui Timur Lenk, capitala Sarai e distrusă, iar centrele comerciale din Crimeea sunt distruse și jefuite. După 1440 Hoarda de aur se scindează în 7 hanate, care vor fi anexate în 1480 de către Cnezatul Moscovei, cu excepția hanatului Crimeii. Hanatul Crimeii e cel mai logeviv stat succesor al Hoardei de aur. În 1783, Ecateriana cea Mare îl va anexa Rusiei printr-un simplu decret imperial.

Bibliografie

1. ***, ***Istoria Românilor***, coord. Acad. Ștefan Pascu și acad. Răzvan Theodorescu, volum aparut sub egida Academiei Române, Editura Enciclopedică, București, 2001.
2. Cârciumaru, Radu, ***Introducere în Istoria Evului Mediu românesc. Aspecte ale evoluției politice(sec. IX-XVI) - Note de curs***, Editura Pro Universitaria, București, 2013.
3. Decei, Aurel, ***Invazia tătarilor din 1241/42 în ţinuturile noastre după Djāmi'-ot-Tevārīkh a lui Fäzl ol-lāh Räšid-od Din***, în Relaţii româno-orientale, Bucureşti, 1978.
4. Epure, Violeta-Anca, ***Invazia mongolă în Ungaria şi în spaţiul românesc***, http://rocsir.goldenideashome.com/archiv/2004_1-/2VioletaEpure2004.pdf.
5. Giurescu, Constantin C.; Giurescu, Dinu C., ***Istoria românilor***, vol.1, Editura Ştiiţifică, Bucureşti, 1974.
6. Gonţa, Alexandru, ***Românii şi Hoarda de Aur 1241-1502***, München, 1983 p.69.
7. Papacostea, Şerban, ***Românii în secolul al XIII lea între cruciadă şi Imperiul mongol***, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993, p. 96-97.
8. Rogerius, ***Carmen miserabile***, în *Izvoarele istoriei românilor*, vol. V 1935.
9. Sacerdoţeanu, Aurelian, ***Marea invazie tătară şi sud estul european***, Bucureşti, 1993.
10. Spinei, Victor, ***Ultimele valuri migratoare de la nordul Mării Negre şi al Dunării de Jos***, Editura Helios, Iaşi, 1996.

FAMILIA BOIERILOR CÂMPINEANU ÎN DOCUMENTE DIN SECOLELE AL XVII-LEA ŞI AL XVIII-LEA

Prof. Cristina Modoianu
Liceul Tehnologic Mecanic - Câmpina
Prof. Gheorghe Modoianu
Liceul Tehnologic Energetic - Câmpina

În galeria ilustrelor personalităţi care, în secolul al XIX-lea, au contribuit la fundamentarea statului modern român, se situează la loc de cinste şi membri ai familiei de boieri Câmpineanu, reprezentată de fraţii Constantin şi Ion Câmpineanu , dar şi de fiul ultimului dintre ei, Ion I. Câmpineanu. Ei sunt urmaşii unui lung şir de strămoşi patrioţi care şi-au făcut datoria faţă de ţară în momente de cumpănă ale veacului al XVIII-lea.

Genealogia boierilor Câmpineni

În stadiul actual al cercetărilor, o genealogie corectă şi completă a neamului boierilor Câmpineni este greu de realizat, în ciuda faptului că, încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea , au existat încercări de acest fel, într-o perioadă în care încă mai trăiau urmaşi direcţi ai acestei familii.

O primă abordare a acestui subiect este înfăptuită de Octav George Lecca, în anul 1899 şi reluată, cu unele mici corecturi, în anul 1911, de către acelaşi autor, dar presărată în continuare cu numeroase greşeli (1) .

Informaţii despre unii reprezentanţi ai Câmpinenilor din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, întâlnim şi la alţi autori din primul sfert al secolului trecut, de fiecare dată însoţite de erori pe care le vom menţiona în cuprinsul acestui material (2) .

Câteva date genealogice referitoare la unul dintre primii strămoşi ai neamului Câmpinenilor, Manta, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, sunt consemnate de către istoricul Nicolae Stoicescu (3) .

Un alt autor, într-o lucrare consacrată lui Ion Câmpineanu, îi aminteşte pe ascendenţii direcţi ai marelui patriot şi pe fraţii acestuia, fără a evita greşeli preluate din genealogiile lui O. G. Lecca şi ale generalului Radu Rosetti şi I.C. Filitti (4) .

Mai recent, istoricul Mihai Sorin Rădulescu apreciind monografia lui Constantin Vlăduţ, considera că „ un capitol bine documentat al ei se

referă la filiaţia familiei Câmpineanu, subiect care preocupase în trecut şi pe genealogistul Octav George Lecca” (5) , fără a sesiza greşelile din operele celor doi autori.

Accesibilitatea internetului face posibilă preluarea şi amplificarea greşelilor referitoare la Câmpineni. Astfel, aflăm că Ion Câmpineanu a fost fiul vornicului Costache Câmpineanu (6). În realitate, Costache a fost fratele mai mare al lui Ion Câmpineanu.

O ultimă şi pretenţioasă postare, din 18 mai 2013, intitulată „Genealogia lui Lovendal. Mari familii boiereşti şi domnitoare române“ (7), încearcă realizarea unei genealogii a familiei Câmpineanu, conţinând, mai ales în privinţa datelor biografice ale personalităţilor neamului din secolul al XVIII-lea, o serie de erori . Mult mai corecte sunt datele referitoare la membrii familiei Câmpineanu din secolul al XIX-lea .

O analiză minuţioasă a unei mari varietăţi de documente permite realizarea unui nou tablou al genealogiei Câmpinenilor, mult mai complet şi mai corect. Conştienţi că această prezentare genealogică este încă lacunară, vom sesiza în cuprinsul acestui studiu acele elemente lipsă şi sperăm că în viitoarele abordări ale subiectului de către noi, autorii, sau de către alţi cercetători, din perspectiva unor noi interpretări ale documentelor sau din informaţiile furnizate de alte izvoare istorice la care încă nu am avut acces, elementele lipsă ale acestui puzzle să fie recuperate şi aşezate în locul corect.

Primii Câmpineni sunt menţionaţi în documente către jumătatea secolului al XVII-lea. Patronimul provine, fireşte, de la localitatea de obârşie, Câmpina. Nu se cunosc legăturile dintre primii Câmpineni consemnaţi în aceste izvoare documentare. Fie că au fost rude, fie că au fost locuitori din Câmpina, stabiliţi în alte părţi ca Târgovişte, Bucureşti etc., aceştia au păstrat o permanentă legatură cu aşezarea natală.

În condiţiile în care Câmpina număra, conform catagrafiei din anul 1810, doar 424 de români şi 61 de ţigani, este de presupus că, la jumătatea secolului al XVII-lea, numărul locuitorilor era mult mai redus şi Câmpinenii amintiţi în documente erau chiar înrudiţi.

Pentru acea perioadă numele de Câmpineanu, îl purtau trei personaje care deţineau diverse ranguri boiereşti sau funcţii militare. Aceştia sunt în ordinea cronologică a menţionării lor în documente: Manta, Negoiţă comisul şi Vasile căpitanul. Oricare dintre ei ar putea să fi fost strămoşul neamului Câmpinenilor.

Genealogistul Octav George Lecca îl vedea în această ipostază pe marele căpitan Vasile Câmpineanu, ucis în anul 1659 din porunca lui

Mihnea al III-lea, alături de alţi 30 de boieri care se opuneau politicii antiotomane a domnitorului (8) . Această părere a fost preluată şi de către Nicolae Iorga care aprecia că „ de la acest căpitan se pogoară apoi acest neam'', dar în mod greşit, susţinea că „ fu omorât de seimeni la 1655'' (9) . Amintita „Genealogie a lui Lovendal'' reiterează aceeaşi idee. Conform acestora, Vasile căpitanul ar fi fost căsătorit cu fiica vornicului Radu Cândescu, ucis şi el în represaliile antiboiereşti din anul 1659.

Un alt ascendent al neamului Câmpinenilor, este considerat a fi Manta neguţătorul, amintit într-un document din 5 decembrie 1643, în care, printre martori, figurează şi un Negoiţă Câmpineanu (10). Pe acest Manta, care în anii următori va deţine importante ranguri boiereşti în divanul ţării, îl considera istoricul Nicolae Stoicescu a fi strămoşul neamului Câmpinenilor(11). Aceeaşi părere o împărtăşeşte şi Constantin Vlăduţ (12) . Conform datelor publicate de către Nicolae Stoicescu, Manta, înrudit prin alianţă cu Cantacuzinii, ar fi deţinut la 24 iunie 1644, rangul de clucer, în august 1652, pe cea de cămăraş, între 28 februarie şi 2 iunie 1656, ar fi fost vistiernic II, mare comis între 26 mai 1658 – 30 august 1659, comis la 1mai 1672 şi amintit ca fost mare comis la 10 ianuarie 1673 . O vreme ar fi fost prins de Constantin Şerban şi a ajuns prizonier la turci in 1660 .

Potrivit aceloraşi informaţii, Manta ar fi avut patru băieţi : Manta, ajuns logofăt, vistier si vistier II ; Drăghici, spătar II ; Constantin şi Pârvu. Pornind de la această nouă generaţie de Câmpineni, informaţiile sunt mai numeroase şi mai detaliate permiţând o mai corectă reconstituire a genealogiei Câmpinenilor şi în acelaşi timp reprezentând linia directă spre Câmpinenii secolului al XIX-lea.

Un alt posibil întemeietor al neamului Câmpinenilor poate fi Negoiţă Câmpineanu, amintit anterior în documentul din 5 decembrie 1643, prin care Manta neguţătorul cumpăra printre altele şi satul Curiacu. Se impune precizarea că numai în acest document el poartă patronimul Câmpineanu. În alte inscrisuri, din 2 august 1645, 18 noiembrie 1645 (13) şi 7 iulie 1652 (14) este menţionat ca Negoiţă comisul din Câmpina. Coroborând informaţiile din documentul din 18 noiembrie 1645 cu cele dintr-o carte de hotărnicie din 1 iunie 1729, emitem ipoteza că Negoiţă comisul ar putea să fie ascendentul direct al Câmpinenilor şi tatăl celor patru băieţi amintiţi de Nicolae Stoicescu.

Primul document (18 noiembrie 1645), este un hrisov prin care Matei Basarab întărea lui Negoiţă comisul mai multe moşii printre care şi „ satul Curiacul din judeţul Prahova ce se cheamă Câmpiniţa , tot

satul cu tot hotarul, din hotar şi până-n hotar şi semnele să se ştie: din Prahova mare până-n hotarul Câmpinei, până-n casa Bărdăresei şi pe coada lacului din satul Câmpina cea mare, cum este scris în cărţile vechi". De observat că Negoiţă intra în proprietatea satului Curiacu, la mai puţin de un an de la cumpărarea acestuia de către Manta neguţătorul, acesta putând fi un indiciu al legăturilor de rudenie dintre ei.

Al doilea document, este cartea de hotărnicie din 1 iunie 1729, prin care se trasau hotarele moşiei Câmpina, în urma cumpărării de către Caliţa Câmpineanu şi nora sa Ilinca, a mai multor terenuri de la cinci moşneni prin care „ i s-au lipit moşia din Câmpina lângă moşia dumneaei ce-au avut de casă, care se cheamă Curiacu" (15). Caliţa (Calea), era fiica marelui spătar Drăghici Cantacuzino, căsătorită cu Manta II Câmpineanu, decedat între timp. Deducem că moşia Câmpinenilor era amplasată în partea de nord a localităţii, cuprinzând spaţiul dintre Prahova şi coada lacului din „ Câmpina cea mare", probabil actualul Lac al bisericii, „ până-n hotarul Câmpinei " . Caliţa cuprindea astfel între hotarele moşiei sale o mare parte a Câmpinei.

Revenind la cei patru fraţi : Manta II, Drăghici, Pârvu şi Constantin, observăm că în vreme ce N. Stoicescu îi considera a fi fost fiii lui Manta I, O. G. Lecca îi atribuie marelui căpitan Vasile Câmpineanu paternitatea lui Manta II, fost comisar imperial în Oltenia, mort in 1725. În realitate, acest personaj era Manta III, fiul lui Manta II, acesta decedând de fapt, doi ani mai târziu,în august 1727,după ce se călugărise sub numele de Nicodim Câmpineanu.

De asemenea, O. G. Lecca, păstrând anumite rezerve îl considera pe Drăghici Câmpineanu urmaşul căpitanului Vasile, ulterior a renunţat la această filiaţie, adăugând în schimb un alt personaj, Radu, care pe la 1700 era căsătorit cu Despina din Cislău (16). Această informaţie a fost preluată şi de C. Vlăduţ.

O altă greşeală a lui O.G.Lecca, preluată mult mai târziu şi de C. Vlăduţ şi de „Genealogia lui Lovendal" este aceea de a-i considera pe cei doi Câmpineni, Manta şi Pârvu, consemnaţi într-un act din 12 august 1718, ca fiind tată şi fiu. În realitate cei doi erau fraţi, fii lui Manta II, decedat anterior datei de 1 martie 1711, conform zapisului „ Calei vistiereasa a răposatului Manta Câmpineanu" (17). Printre martori figura şi postelnicul Constantin Grădişteanu cu a cărui familie se vor înrudi în curând Câmpinenii . Înainte de 26 decembrie 1721, fiul lui Manta II, Pârvu, se căsătorise cu Chiajna Grădişteanca, fiica lui Matei

Grădişteanu. Cei doi soţi vindeau la acea dată moşia Moreşti din Argeş paharnicului Iordache Bucşeneanu (18).

Faptul că Manta III şi Pârvu erau fraţi este susţinut de mai multe documente, printre care şi un zapis acordat de către Gheorghe Cantacuzino, ban al Olteniei, „ nepotului Mantii Câmpineanul şi nepotului Pârvului, fratele dumisale", la 1 februarie 1718 (19).

O altă greşeală a lui O. G. Lecca este aceea că el considera că Vasile căpitanul ar fi avut şi un alt fiu, Pavel, emigrat în Moldova pe la începutul secolului al XVIII- lea, sporind confuzia legată de filiaţia Câmpinenilor. În realitate este vorba de Pârvu, frate cu Manta II, Drăghici şi Constantin. Ulterior, în „Genealogia a 100 de case", nu îl mai menţionează deloc pe Pavel, precizând că vel căpitanul Pârvu Câmpineanu, căsătorit cu Chiajna, ar fi emigrat în Moldova, dar şi aici confundă pe unchi cu nepotul său, ambii purtători ai aceluiaşi nume.

Stoica Teodorescu, autorul primei monografii a Câmpinei, sporeşte incertitudinea asupra originii Câmpinenilor, susţinând că Manta II, căsătorit cu Caliţa Cantacuzino, era „ fiul lui Gheorghe din Câmpina" (20). Dar, acest Gheorghe nu mai este menţionat în nici o altă parte.

În privinţa descendenţilor căpitanului Vasile Câmpineanu, istoricul Nicolae Stoicescu consemnează un singur fiu, pe Vasile postelnicul, menţionat într-un document din 21 marte 1673 (21). Dacă această filiaţie este corectă, ea poate fi urmărită de-a lungul următoarelor două generaţii. În mai multe documente, Vasile este amintit purtând, când titlul de logofăt, când pe cel de postelnic. Astfel, la 28 mai 1692, Radu şi Vasile, fiii lui Vasile logofăt din Câmpina, vindeau marelui spătar Mihai Cantacuzino, un loc de silişte în Câmpina (22). Cinci ani mai târziu, la 4 mai 1697, Lamba din Câmpina vindea fiilor postelnicului Vasile partea sa de moşie din Câmpina (23).

La 15 martie 1702, Radu şi fratele său Vasile, fiii logofătului Vasile din Câmpina, vindeau mănăstirii Sinaia, egumenului Nicodim, moşia cumpărată de la Lamba (24). Un alt document, din 17 iunie 1709, este edificator în urmărirea filiaţiei pe această ramură a neamului Câmpinenilor : „ Adică eu Radu, fiul lui Vasile postelnicu din Câmpina, împreuna cu femeia mea Dospina şi cu feciorii noştri anume: Drăghici, Grigore, Şerban " vindea egumenului Nicodim al mănăstirii Sinaia, „ jumătate de moş " în Câmpina. Semna „ Eu Radu Câmpineanu" (25). Acest document, ne permite să evităm o altă eroare a lui O. G. Lecca, aceea prin care îl considera pe Radu, căsătorit cu Despina din Cislău, că ar fi fost fiul vel căpitanului Vasile Câmpineanu.

Două decenii mai târziu, în cartea de hotărnicie din 1 iunie 1729, este amintit un Radu Câmpineanu, moşnean de la care Caliţa Câmpineanu şi nora sa Ilinca, cumpărau mai multe corpuri de moşie, totalizând peste 700 de stânjeni, care se alăturau terenurilor cumpărate de la alţi moşneni pentru a „ i se lipi moşia din Câmpina lângă moşia dumneaei ce-au avut de casă, care se cheamă Curiacu ”(26). Este foarte probabil ca şi acest moşnean, Radu Câmpineanu, să fi fost rudă cu Caliţa, văduva Mantei II Câmpineanu, situaţie sugerată şi de vecinătatea terenurilor acestuia cu moşia Curiacu.

Un alt Radu Câmpineanu, având rangul de postelnicel, pe care nu îl putem identifica cu cei din documentele anterioare, este prezent, câţiva ani mai tarziu, în alte surse documentare. Astfel, domnitorul Matei Ghica, întărea, la 27 decembrie 1752, vel serdarului Sandu Bucşenescu, printre alte bunuri şi „ un ţigan de la Radu post. Câmpineanu drept 20 tl. Cumpărat şi acesta de la Lecca sluj. Mălureanu, zapis din lt. 7141 (1733) aprilie 5 ” (27).

Postelnicelul Radu Câmpineanu, căsătorit cu Sanda, sora vătafului Mihalcea (28), era fiul Ilincăi Cioran, nora Caliţei Câmpineanu şi al unuia dintre feciorii acesteia, pe care nu l-am identificat cu certitudine. Cea mai mare probabilitate este ca acesta să fi fost Drăghici Câmpineanu.

Radu Câmpineanu a avut o fiică, Maria, căsătorită cu stolnicul Nicolae Lupoianu, cu care a avut cinci băieţi. Aceasta şi-a recâştigat drepturile părinteşti, respectiv proprietăţile din Câmpina, după un lung proces, care a durat 22 de ani, cu rudele sale Pantazi şi Scarlat Câmpineanu, abia în anul 1780(29).

Revenind la Câmpinenii de la începutul secolului al XVIII- lea, dintre cei patru fraţi menţionaţi în paginile anterioare: Manta II, Drăghici, Pârvu şi Constantin, numai urmaşii lui Manta II sunt cunoscuţi. Din căsătoria acestuia cu Caliţa (Calea), fiica marelui spătar Drăghici Cantacuzino, au avut trei băieţi: Manta III, Pârvu si Drăghici (30). Manta III, mare căpitan de lefegii, a ajuns în Oltenia ocupată de austrieci „ supremus provinciae commisarius ”. A murit la 20 august 1727, după ce, simţindu-şi sfârşitul apropiat, se călugărise sub numele de Nicodim Câmpineanu. Se pare că a murit fără urmaşi deoarece, în diata (testamentul) întocmită la 16 iulie 1723 şi reînoită pe patul de moarte, la 8 august 1727, aceştia nu apar, bunurile sale fiind împărţite soţiei Despina (casele din Craiova, în locul celor din Bucureşti, cedate în schimbul unei datorii nepotului său, Vasile Mogoşescu), „ iară moşia

Câmpinei să rămâie fraţilor mei. Frăţâne- mieu Pârvul. Ţiganii", restul bunurilor fiind lăsate soţiei(31).

„Dumneaei jupâneasa Dospina a repausatului Matei (Manta) Câmpineanul, ce au fost comisariu mare al ţării" îşi va vinde acareturile din Craiova administraţiei provinciei, pentru a fi încartiruit comandantul regimentului generalului Veterani (32).

Celălalt frate al Mantei III, Drăghici, a fost căsătorit probabil cu Ilinca Cioranu, cu care a avut un fiu, pe postelnicelul Radu Câmpineanu. Ilinca este menţionată în mai multe documente ca noră a Caliţei şi cumnată a Chiajnei, fără a fi numit şi soţul ei.

Cel de-al treilea frate, străbunicul lui Ion Câmpineanu, a fost Pârvu. Acesta s-a căsătorit cu Chiajna Grădişteanu, fiica lui Matei Grădişteanu. Documentele o numesc şi Chiajna Grădişteanca, Mogoşeasca sau Albeasca. Căsătoria lor a avut loc înainte de 26 decembrie 1721, când împreună vindeau moşia Moreşti din Argeş paharnicului Iordache Bucşenescu (33). Au avut împreună doi copii : pe Anica, măritată cu Pană II Filipescu, mare ban al Ţării Româneşti, decedată în 1786 şi înmormântată în biserica Radu Vodă din Bucureşti (34) şi pe Pantazi.

Pârvu Câmpineanu, ajuns mare stolnic, moare către jumătatea secolului al XVIII- lea. Istoricul Nicolae Djuvara considera că Pârvu ar fi murit tânăr, între anii 1742 şi 1745, ultimul document în care apar cei doi soţi, fiind de la 1 septembrie 1741, când vindeau moşii în Ueşti şi Drăgăneşti (35). El este însă contrazis de documente de mult publicate. Cele două cumnate Ilinca şi Chiajna Câmpineanu, împreună cu Pantazi, fiul Chiajnei, dădeau lui Petco Braşoveanu, la 1 ianuarie 1747, un zapis, în care apărea ca martor şi Pârvu, fost mare stolnic (36). C. Vlăduţ, transcriind arborele genealogic din lucrarea generalului Radu Rosetti „O despărţenie în anul 1850. Pricina şi urmările ei" plasează moartea lui Pârvu Câmpineanu între anii 1733 si 1745 (37).

Conform lui N. Djuvara, Chiajna s-ar fi recăsătorit cu un parvenit, Petcu Sevastos,ajuns mare clucer. Acelaşi autor a publicat „adiata dumneaei stolnicesei Chiajna Grădişteanca", întocmită în ianuarie 1762, în care cele mai multe bunuri le lăsa lui Pantazi, printre care şi „moşia de la Câmpina ce au fost a tatâne –său". Lăsa bunuri şi „fiului meu Manolache", provenit probabil din a doua căsătorie şi îl ruga pe Pantazi să „ei pe Manolache pe langă tine să nu-l desparţi,să-l chiverniseşti". Aniţei ,căsătorită cu Pană Filipescu îi făcuse zestre şi îi dăruia şi „nepotului Dinu al lui Pană"o serie de bunuri.Este amintită şi o Sultana căreia îi lăsa bijuterii şi ţigani. Probabil şi Sultana provenea

din a doua căsătorie. Îi lăsa şi nepotului Scarlat „o ţigancă cu fete cu tot"(38). Deşi Djuvara crede că Scarlat era fiul lui Manolache,este foarte puţin probabil, deoarece Manolache era încă un copil de care urma să aibă grijă Pantazi. În mod cert este vorba de Scarlat,fiul lui Pantazi,nepotul Chiajnei.Mai multe semne de întrebare se ridică legat de faptul că se numea „stolniceasa",în condiţiile în care Petcu, al doilea soţ era clucer,pe când Pârvu fusese mare stolnic.De asemenea, de ce Petcu nu era amintit în diată ? După aproape trei decenii de căsătorie cu Pârvu mai era Chiajna la vârsta la care să mai fi putut avea alţi copii ?

După o primă înrudire cu o familie domnitoare, prin căsătoria Mantei Câmpineanu cu Caliţa Cantacuzino, prestigiul Câmpinenilor s-a consolidat prin căsătoria lui Pantazi, fiul lui Pârvu şi al Chiajnei, cu Maria Cantemir, fiica lui Constantin Cantemir, fiul fostului domnitor al Moldovei Antioh Cantemir (1695-1700 ; 1705-1707), nepot de frate al marelui cărturar, domnitorul Dimitrie Cantemir (1710-1711). Căsătoria lui Pantazi cu Maria Cantemir a avut loc după anul 1738, atunci când tatăl acesteia a fost nevoit să se refugieze în Rusia, iar fiica sa se găsea la Bucureşti în casa boierilor Dudescu. Pe Maria „ au luat-o dum. vor. Pantazi în Ţara Românească încă fără de vârstă şi acolo s-au crescut pân au venit de vârsta de măritat " (39) Căsătoria ar fi avut loc conform Genealogiei lui O.G. Lecca pe la 1750, pe când Genealogia lui Lovendal o plasează în 1760.

Pantazi va ocupa înalte dregătorii şi se va afirma ca un vajnic luptător împotriva regimului fanariot.

În privinţa morţii sale, diverşi autori au preluat fără discernământ data consemnată de O. G. Lecca în „ Familii boiereşti ", respectiv anul 1764, deşi în fragmentul în care este amintit acest an, doar cu câteva rânduri mai sus se vorbeşte despre misiunea diplomatică la care a participat Pantazi la Petersburg (1770) şi este cunoscut că a facut parte din delegaţia munteană la Congresul de la Focşani (1772). Cifra eronată datorată probabil unei greşeli de tipar a fost preluată de C. Vlăduţ şi o întâlnim şi în Genealogia lui Lovendal.

În realitate, Pantazi moare în intervalul septembrie 1776 - iunie 1777. Într-o carte de iertăciune dată la 30 septembrie 1776 de către domnitorul Alexandru Ipsilanti lui Gheorghe ţiganul, care fusese eliberat de către biv vel clucerul Pantazi Câmpineanu, în urmă cu 25 de ani „ ot leat 7260 septemvre 1" aflăm că acesta îl înrobeşte din nou „ iar acum îl trage ca iarăşi să-i fie rob ca mai nainte " (40). Câteva luni

mai târziu, într-o anafora din 26 iunie 1777, dată de acelaşi domnitor este amintit „ răposatul dumnealui clucer Pantazi Câmpineanu” (41).

După moartea soţului său, Maria, s-a călugărit sub numele de Marta şi a murit după 1786.

Pantazi şi Maria au avut doi băieţi : Scarlat şi Constantin. În timp ce Constantin, care a deţinut şi el ranguri boiereşti se pare că nu a avut urmaşi, Scarlat a avut o familie numeroasă.

Scarlat s-a căsătorit cu Luxandra Cândescu. Asupra numărului copiilor acestora există mai multe semne de întrebare. O.G. Lecca şi „ Genealogia lui Lovendal” enumeră şapte copii : Constantin, Ioan, Maria, Anica, Safta, Elena si Anastasia. Mai documentat C. Vlăduţ preluând date din arhiva Ion Ghica şi din arborele genealogic întocmit de generalul Radu Rosetti, în studiul „ O despărţenie în anul 1850. Pricina şi urmările sale ” (1946), aminteşte un al optulea copil pe Dumitru (Tache) care a trăit între anii 1796-1872. Constantin (1782-1832) şi Dumitru se pare că nu au fost căsătoriţi şi nu au avut copii(42).

Foarte interesantă este încercarea făcută în anul 1808 de către reprezentanţi ai Imperiului ţarist, ca urmare a unei scrisori adresate de prinţul Dimitrie Constantinovici Cantemir, ultimul descendent al Cantemireştilor, Ministrului Afacerilor Străine, contele Nicolae Petrovici Rumianţev, prin care cerea ca nepotul său direct, stolnicul Constantin Câmpineanu să vină la Petersburg, pentru a-i lăsa lui întreaga moştenire a neamului Cantemireştilor din Moldova. Rumianţev l-a însărcinat pe prinţul Prozorovski „ să protejeze pe rudele prinţului Dimitrie comiţii Dudesco şi domnii Timpinianu’’ (Cămpineanu). Prozorovski, l-a rugat pe Cuşnicov aflat la Bucureşti să se intereseze „ unde trăiesc, cu ce se ocupă, ce fel de avere au şi ce purtare ”. Cuşnicov în urma cercetărilor a aflat că în vreme ce Constantin Dudescu, mare logofăt avea o avere foarte mare, „ Scarlat Câmpineanu, care pe atunci era răposat şi fratele lui Constantin Câmpineanu erau săraci. Răposatul Scarlat lăsase zece copii, care în acel timp, primeau educaţia la Bucureşti, în casa neamului Câmpinenilor, unde trăiau cu mama lor, soţia lui Scarlat. Fiul mai mare numit Alexandru era < învăţat desăvârşit în limba elino-greacă>, se distingea printr-o purtare foarte bună şi la vârsta de 20 de ani fu numit ispravnic de Buzău, ca ajutor al unchiului său, care era tot ispravnic, dar cu titlul de stolnic” (43).

Din acest lung fragment desprindem câteva informaţii preţioase: Scarlat era mort în anul 1808, el avusese zece copii şi apare numele unui alt fiu, anume Alexandru. Sever Zotta autorul studiului „ Despre neamul Cantemireştilor ”, constata în anul 1931 „ că atât spiţa d-lui

Gervescu cât şi cea a d-lui Lecca nu cuprind pe învăţatul şi cel mai mare fiu al lui Scarlat Câmpineanu, pe Alexandru, precum nu ştim cum se chema al 10-lea lui copil" (44).

În privinţa datei morţii lui Scarlat Câmpineanu există deasemenea diverse păreri: în vreme ce O. G. Lecca (45) şi „ Genealogia lui Lovendal ", stabilesc moartea lui Scarlat în anul 1802, C. Vlăduţ o plasează între anii 1803-1808 (46) . Ne raliem părerii lui C. Vlăduţ, deoarece din documentele consultate de noi, Scarlat Câmpineanu apare ca membru al sfatului domnesc în calitate de „ vel vornic de ţara de jos " încă la data de 6 noiembrie 1803 (47).

Prin căsătoriile încheiate de copiii lui Scarlat şi ai Luxandrei, neamul Câmpinenilor se va înrudi în prima jumătate a secolului al XIX-lea, cu cele mai de vază familii ale Ţării Româneşti.

Maria s-a căsătorit cu Dimitrie Scarlat Ghica, fost mare logofăt şi a avut ca fiu pe cunoscutul revoluţionar, scriitor şi om politic Ion Ghica (1817-1897).

Ana (Anica) (1790-1863) s-a căsătorit cu boierul Alexandru Kretzulescu,având ca fii pe Constantin şi pe Nicolae. Ultimul, Nicolae Kretzulescu, doctor în medicină, revoluţionar paşoptist a fost ministru şi apoi prim- ministru în vremea domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

Safta (1792-1879) s-a căsătorit cu Ion Oteteleşanu, arendaş al minelor de sare, ministru de finanţe sub Cuza. În 1850 a divorţat de Safta.

Anastasia (1799-1881) s-a căsătorit cu Iordache Slătineanu, iar Elena cu Matei Cantacuzino.

Constantin şi Dumitru nu au fost căsătoriţi.

Cel mai cunoscut fiu al lui Scarlat, ilustrul patriot şi om politic, Ion Câmpineanu (1798-1863), s-a căsătorit în 1837 cu Ecaterina (Catinca) Dudescu Caribol şi a avut trei copii: Alexandrina, căsătorită cu colonelul Rosetti – Rosnovanu, şi pe Costache şi Ion. Ion I. Câmpineanu a ajuns ministru al justiţiei, a fost numit ministru la finanţe şi la externe, primar al capitalei şi guvernator al Băncii Naţionale (48).

Implicarea Câmpinenilor în evenimentele istorice

„ Familia Câmpineanu s-a deosebit totdeauna prin dorul ei de viaţă mândră şi vrednică de oameni pentru poporul ei " scria în urmă cu un secol A. D. Xenopol, într-o lucrare consacrată lui Nicolae Kretzulescu, fiul Anei Câmpineanu, sora marelui patriot şi om politic Ion Câmpineanu (49).

Într-adevăr, încă de la primele menţionări documentare ale Câmpinenilor aceştia sunt prezenţi în viaţa politică a Ţării Româneşti în calitate de slujbaşi ai domniei, dar mai ales ai poporului din rândurile căruia proveneau.

În anul 1658, boierimea munteană se opunea politicii antiotomane a noului domn Mihnea al III- lea, sfătuindu-l: „Doamne, bun lucru ar fi acesta! Iar noi ne temem că nu vom putea plini desăvârşit, ci numai vom zădărâ şarpele şi ne va înghiţi cu totul. Căci noi sântem în ţară mică şi făr de oameni, neputincioasă şi făr de ajutor de nici o parte. Iar turcii sunt puternici, mari şi biruiesc toată lumea, de la răsărit până la apus" (50). Deoarece opoziţia boierimii a continuat, la 25 iunie 1659, Mihnea la III-lea ucide în timpul unui ospăţ treizeci de mari boieri, printre aceştia fiind şi „ Vasilie Câmpineanul vel căpitan", „ aruncându-i din casele domneşti jos, cu laţurile în grumazi. Iar dorobanţii se bucura, şi-i călca cu picioarele şi-şi bătea joc de trupurile lor. Şi nici la biserică nu-i lăsa să-i îngroape, ci afară prin gunoaie. Iar pre jupânesele lor le muncea şi le lua toată agoniseala", scria stolnicul C. Cantacuzino(51). Jupâneasa lui Vasile Câmpineanu era, conform genealogistului O. G. Lecca, fiica marelui vornic Radu Cândescu, ucis şi el în aceleaşi represalii. Vedem astfel o înrudire cu una din marile familii boiereşti din Ţara Românească, tendinţă ce va continua şi la următoarele generaţii de Câmpineni.

Noi documente publicate recent ne înfăţişează pe un Vasile Câmpineanu, mai puţin cunoscut. Astfel, la 2 iulie 1658, „ Vasilie mare căpitan " era chemat să judece pricina dintre Coman si Stan pentru nişte moşii (52), iar două zile mai târziu, la 4 iulie 1658, era martor în fruntea unui grup de 24 de persoane, majoritatea cu ranguri militare de căpitani, iuzbaşi, ceauşi, stegari, la vânzarea unei jumătăţi de ocină a lui Dragomir Murgescu către Marin căpitan (53). De la 9 decembrie 1658 până la 12 iunie 1659, în preajma datei uciderii sale, apare ca martor în 10 documente, în calitate de mare stolnic, membru al divanului domnesc (54). Conform lui N. Stoicescu, deţinuse aceeaşi funcţie în divan şi anterior, între 12 martie – 11mai 1655 (55).

Un alt reprezentant al neamului Câmpinenilor, Manta, ajunsese să deţină funcţii importante în divanul domnesc:clucer la 24 iunie 1644, cămăraş în august 1652, vistiernic II între 28 februarie – 2 iunie 1656, mare comis între 26 mai 1658 – 30 august 1659 (56). Manta ar fi fost prins de către Constantin Şerban şi a ajuns prizonier la turci (1660). Va mai fi menţionat ca şi comis la 1 mai 1672 şi fost mare comis la 10 ianuarie 1673. Fiii săi ar fi deţinut şi ei dregătorii: Manta II ajungând

logofăt (1674), vistier si vistier II (1678), iar Drăghici, spătar. Nu avem date despre ceilalţi doi, Constantin şi Pârvu.

Pe la jumătatea secolului al XVII- lea, un al treilea Câmpineanu, Negoiţă, menţionat de mai multe documente în perioada 1643– 1652, era comis.

În vremea lui Constantin Brâncoveanu, în slujba acestuia se găsea Drăghici Câmpineanu, care va fi trimis la Poarta otomană ca şi capuchehaie, la 10 iunie 1705. „ Pentru chiverniseala de la Poartă, dar, măriia- sa vodă socotind au trimis pre dumnealui Ianache Văcărescul vel agă i Drăghici Câmpineanul vătaf za aprozi ca să să afle acolo, de vreme ce poruncise să şi vie acasă mai sus pomenitul Ştefan Cantacuzino vel paharnic, că multă vreme acolo în slujba ţării şi a domnului să aflase. Deci, lipsindu dumnealui de acolo ceşti ce au ziseră mai sus să rămâie în locul dumnealui acolo, căutându trebile ţării ”, scria cronicarul Radu Greceanu (57).

Către sfârşitul domniei lui Constantin Brâncoveanu, în contextul intrigilor ţesute de către Cantacuzini, victimă a măsurilor severe luate de domn a fost şi Caliţa Câmpineanu, fiica lui Drăghici Cantacuzino, căsătorită cu Manta II Câmpineanu, aşa cum reiese dintr-un zapis scris de către Gheorghe Cantacuzino, la 1 februarie 1718 „ nepotului Mantii Câmpineanul (III- n.n.) şi nepotului Pârvului, fratele dumisale, precum să se ştie că, dându dumneaei mama, dupa moarte răposatului tatălui mieu, la dumneaei mama Caliţa muma dumnealor, o păreche de desagi cu 6 galbeni ungureşti, şi alte lăzi şi sepeate cu haine şi scule si arginturi, ca să le păstreze dumneaei, iar Măriia Sa răposatul Constandin Vodă Brâncoveanul,aflându de acele,că sântu la dumneaei, au trimes cu mare înfricoşare dă le au luat toate, făr dă nici o dreaptate, neavându nimic a ceare şi a lua de ale nostrea. Şi dumneaei mama Caliţa, văzându că nu le-au putut ascunde, temându-se dă primejdie viiaţii, şi văzându că în silă şi făr dă nici o dreaptate le au luat Costandin Vodă, aceale toate de la dumneaei, au cerşut cărţi şi răvaşă dă seamă, ca să ştie că toate le-au luat Costandin Vodă. Şi luându eu acele cărţi şi răvaşă de la dumnealor, le-am dat această carte a mea, ca să ştie că de la dumnealor toate le-am luat, şi eu sea-m cautu cu casa lui Constandin Vodă, iar dumnealor să aibă bună pacea dă către noi,- că nimic la dumnealor n-au rămas ” (58).

Instalarea regimului fanariot în Ţara Românească, în anul 1716, prin domnitorul Nicolae Mavrocordat, a determinat o reacţie naţională a boierimii muntene şi oltene care, în condiţiile războiului austro- turc (1716-1718), a adoptat o făţişă atitudine filoaustriacă.

Printre boierii care au contribuit la detronarea şi capturarea lui Nicolae Mavrocordat, la 14/25 noiembrie 1716, şi trimiterea lui sub pază la Sibiu, s-au numărat şi fraţii Manta si Pârvu Câmpineanu, fiii lui Manta II şi ai Caliţei (59).

La 17 iulie 1718, printre boierii munteni refugiaţi la Sibiu, semnatari ai unei adrese către Eugeniu de Savoia, prin care îl rugau să elibereze ţara de sub jugul necredincioşilor, promiţând în schimb credinţă veşnică împăratului, se găseau din nou fraţii Manta şi Pârvu Câmpineanu, ambii deţinând funcţia de căpitan (60).

La 12 august 1718, Manta şi Pârvu se regăsesc pe lista de boieri ce urmau să-l întâlnească pe mareşalul austriac Steinville, comandantul militar al Transilvaniei, pentru a reglementa raporturile dintre cele doua ţări (61).

Prin anexarea Olteniei de catre austrieci, prin Tratatul de la Passarowitz (21 iulie 1718), Gheorghe Cantacuzino a ajuns preşedinte al administraţiei, în calitate de ban al Olteniei. Rudă apropiată cu Câmpinenii a sprijinit numirea lui Manta Câmpineanu în funcţia de comisar suprem al provinciei „ supremus provinciae commisarius”, în care va rămâne până spre sfârşitul vieţii (a murit în august 1727) (62).

Un document publicat în anul 1908, în revista „Ramuri” de către August Pessiacov crează o oarecare confuzie în privinţa datei morţii şi chiar a numelui lui Manta. Este vorba de „aşezământul ce s-au facut cu Dumneaei jupâneasa Dospina a repausatului Matei (nu Manta) Câmpineanul, ce au fost comisariu mare al ţării ”, datat la 16 noiembrie 1726. Sigur documentul a fost întocmit cu cel puţin un an mai târziu deoarece, până în luna august 1727, Manta e prezent în mai multe documente (63).

O nouă generaţie de patrioţi din neamul Câmpinenilor s-a ridicat în a doua jumătate a secolului al XVIII- lea.

Pantazi Câmpineanu, fiul lui Pârvu şi al Chiajnei, căsătorit cu Maria Cantemir, va deţine de-a lungul timpului mai multe ranguri boieresti : treti logofăt (1745), vel paharnic (1747), vel spătar (1749), medelnicer (1758), vel clucer (1765,1767,1768,1776,), vornic (1775) (64).

La 5 ianuarie 1765, Pantazi Câmpineanu se număra printre cei 18 mari boieri (Dudescu, Filipescu, Cantacuzino, Ştirbei) arestaţi din ordinul lui Ştefan vodă Racoviţă (1764 -1765), pentru că s-au opus în divan introducerii unui nou bir, fumăritul. Au fost eliberaţi la 25 iunie 1765, pe fondul unei puternice revolte a maselor bucureştene (65).

Legăturile lui Pantazi Câmpineanu cu Imperiul ţarist, realizate prin intermediul Cantemireştilor, îl plasează pe acesta în tabăra filorusă, alături de alţi mari boieri munteni, în timpul războiului ruso-turc (1768-1774). În anul 1769, Pantazi l-a întâmpinat la Buzău pe maiorul rus Nazarie Karazin, principalul agent al propagandei ruse în Principate şi împreună au intrat în Bucureştiul părăsit în grabă de domnitorul Grigore III Ghica (noiembrie 1769). În anul următor, Pantazi Câmpineanu l-a însoţit în solie la Petersburg pe mitropolitul ţării Grigore, la ţarina Ecaterina a II- a (66).

La tratativele de pace, purtate la Focşani, între ruşi şi turci cu medierea Imperiului habsburgic şi a Regatului Prusiei, în 1772, o serie de boieri munteni în frunte cu banul Mihai Cantacuzino, marele vornic al ţării de jos, Nicolae Dudescu, banul Pană Filipescu, marele clucer Grigore Băleanu, marele vornic al ţării de sus, Pantazi Câmpineanu şi alţii, s-au adresat la 24 iulie/4 august, delegaţiilor puterilor creştine prin memorii, prin care revendicau revenirea la domniile pământene şi neatârnarea sub garanţia colectivă a Rusiei, a Imperiului habsburgic şi a Prusiei (67).

Un document din 7 iunie 1777 ne oferă informaţia că „ în vremea armii ruseşti, răposatul clucer Pantazi era orânduit asupra visterii ”(68). În timpul acestui razboi, alături de Pantazi se găseau şi cei doi fii ai săi, Scarlat şi Constantin, ofiţeri în regimentul de grenadieri (69).

Scarlat Câmpineanu, tatăl viitorului om politic Ion Câmpineanu, s-a impus către sfârşitul secolului al XVIII- lea, ca un personaj de primă mână pe scena politică a Ţării Româneşti. A deţinut diferite ranguri boiereşti, timp de circa trei decenii: stolnic(1777, 1779, 1780,1782,1788), vel clucer (1792,1793) agă (1789-1791), vel logofăt (1790, 1799, 1800), vistier (1796), vel vornic (1800-1803), caimacam(1802), ispravnic.

În contextul războiului ruso-austro turc (1787-1792), Scarlat Câmpineanu a trecut în tabăra austriacă. Domnitorul Nicolae Mavrogheni trimitea la sfârşitul lunii ianuarie 1788, către Focşani, mai multe unităţi militare conduse de 25 de tineri boieri, printre care şi Scarlat Câmpineanu şi Ion Cantacuzino Măgureanu, cu scopul de a stăvili intrarea trupelor ruseşti în Ţara Românească. Ajunşi la Buzău, li se ordonă întoarcerea la Bucureşti, dar cei doi vor trece munţii în Transilvania, la Sibiu. Scarlat Câmpineanu s-a înfăţişat împăratului Iosif al II-lea pe care l-a sfătuit să schimbe tactica de luptă adoptată de mareşalul Lassi şi să nu mai atace pe turci în trei coloane, ci numai într-una singură, spre a nu slăbi forţele (70).

Răzbunarea lui Nicolae Mavrogheni nu a întârziat. Acesta a confiscat întreaga avere a Câmpineanului, iar pe soţia acestuia Luxandra a întemniţat-o la Edicule, împreună cu fiul său, Constantin. Familia lui Ion Cantacuzino era întemniţată la Nove, în Bulgaria. Ion Ghica relata modul viclean şi cinic în care Mavrogheni a invitat-o pe Luxandra la palat unde a arestat-o pe loc. Nepot al lui Scarlat Cămpineanu, Ion Ghica, arăta că „ vina Câmpinencei era că bărbatul său nu voise să ridice oaste românească, ca să meargă să se bată alături de turci în contra austriacilor, nemţilor cu coadă, cum le ziceau românii” (71).

Odată cu înlăturarea lui Nicolae Mavrogheni, Scarlat Câmpineanu a revenit în Bucureşti, alături de un corp de armată austriac, condus de prinţul de Saxa Coburg. Între 29 octombrie 1789 şi august 1791, Scarlat Câmpineanu a exercitat funcţia de agă, iar Ion Cantacuzino pe cea de spătar. S-a păstrat în memoria contemporanilor săi modul demn, curajos, prin care Scarlat Câmpineanu l-a apostrofat pe generalul austriac Mitrovski, pentru purtările ostile ale soldaţilor austrieci intraţi în Bucureşti : „ Austria n-a dobândit ţara prin puterea armelor, ci România a chemat-o ca pe o prietenă” (72).

La începutul secolului al XIX-lea vornicul Scarlat Câmpineanu este cel care i-a convins pe alţi mari boieri să trimită un reprezentant al partidei naţionale să pledeze cauza ţării în faţa primului consul Napoleon Bonaparte, fiind desemnat pentru aceasta vornicul Nicolae Dudescu (73).

În anul 1802, la numirea lui Alexandru Şuţu, mulţi boieri împreună cu domnul înlăturat Mihail Şuţu, s-au refugiat în Transilvania. Dionisie Fotino scria că : „ La Sibiul Transilvaniei se aflau mitropolitul Dositei cu episcopii, banul Dimitrie Ghica cu fii săi, Manole Brâncoveanu, Dimitrie Racoviţă, Scarlat Câmpineanu, Isaac Ralet şi alţi mulţi boieri din Craiova. Aceştia cer Înaltei Porţi să numească domn pe Constantin Ipsilanti ” (74). În acelaşi an, la 24 septembrie, între caimacamii Ţării Româneşti se găsea şi Scarlat Câmpineanu (75) .

Scarlat Câmpineanu a exercitat funcţia de vornic al ţării de jos, cel puţin până la 6 noiembrie 1803, data ultimului document în care îl mai găsim amintit. Se pare că a murit la puţin timp după această dată, lăsând demni continuatori ai activităţii sale patriotice pe fiii săi, Constantin şi Ion Câmpineanu.

Fratele lui Scarlat, Constantin, mai puţin implicat în viaţa politică, s-a situat şi el pe poziţii antifanariote. În anul 1770, făcea parte ca ofiţer, alături de Scarlat, din regimentul de grenadieri al armatei ruse,

iar în anul 1788, când Scarlat trecuse făţiş de partea Imperiului habsburgic, pe Constantin Câmpineanu îl întâlnim alături de boierii Cantacuzini şi Lupoieni, întâmpinând un corp de oaste imperial, care făcuse o incursiune până la Câmpina, la 22 februarie 1788, şi oferea informaţii preţioase comandantului acestei unităţi militare, von Cyntznyo, despre retragerea turcilor din Ploieşti (76). Constantin Câmpineanu a fost şi el victima persecuţiilor lui Nicolae Mavrogheni, care i-a confiscat averea. Constantin a deţinut mai puţine funcţii, totuşi, la 6 august 1795, în divanul domnesc al domnitorului Alexandru Moruzi se găsea şi Constantin Câmpineanu vel sluger (77). A mai fost ispravnic şi stolnic (78).

Note bibliografice **:**

1. Octav George Lecca, Familiile boiereşti române, Istorie şi genealogie, Bucureşti, 1899, p. 122-126; idem, Genealogia a 100 de case din Ţara Românească şi Moldova, Bucureşti, 1911, planşa 23 (Câmpineanu).
2. Nicolae Iorga, Studii şi documente cu privire la istoria românilor, V,partea I, Cărţi domneşti, zapise şi răvaşe, Bucureşti, 1903, p. 314-317, 685-686 ; Stoica Teodorescu, Monografia oraşului Câmpina. Istorie şi documente, Câmpina, 1924.
3. Nicolae Stoicescu, Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova. Secolele XIV –XVII, Editura Enciclopedică română, Bucureşti, 1971, p. 150.
4. Constantin Vlăduţ, Ion Câmpineanu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973.
5. Mihai Sorin Rădulescu, Câmpinenii, o familie a regenerării româneşti, în Historia. Revista de istorie, VI, nr. 58, octombrie 2006.
6. Wikipedia. org / wiki / Ion_Câmpineanu.
7. www. genealogie. lovendal. ro / familia Câmpineanu / .
8. O. G. Lecca, op. cit. p.122.
9. N. Iorga, Materiale de istorie culturală, în op.cit., p.685.
10. S. Teodorescu, op. cit., p. 150-151.
11. N. Stoicescu, op. cit., p. 150.
12. C.Vlăduţ, op. cit., p. 28.
13. Documenta Romaniae Historica, B, Ţara Românească, vol. 30, p. 275, 365-366.

14. Idem, vol. 37, p. 209.
15. S.Teodorescu, op. cit., p.160.
16. O.G.Lecca, Familiile boiereşti, p.122 ; idem, Genealogia, planşa 23.
17. Al. A.Vasilescu, Cronologia tabelară. Data alcătuirii şi autorul ei, în Revista istorică română, vol. III, fasc. I, 1933, p. 58.
18. Ibidem, p. 57.
19. N.Iorga, Studii şi documente, V, p. 314.
20. S. Teodorescu, op. cit., p. 63.
21. N.Stoicescu, op. cit., p. 252.
22. S. Teodorescu, op. cit., p. 154.
23. Ibidem.
24. Ibidem, p. 155.
25. Ibidem, p.156-157
26. Ibidem, p. 151-152 ; 158-160.
27. I. Ionaşcu, Acte cu privire la boerul Sandu Bucşănescu, în Arhivele Olteniei, XIII, nr. 74-76, iulie- decembrie 1934, p. 423.
28. Ştefan D. Greceanu, Genealogiile documentate ale familiilor boiereşti, vol. I, Bucureşti, 1913.
29. Acte judiciare din Ţara Românească. 1775-1781, Editura Academiei, Bucureşti, 1973, p. 930-935.
30. Al. A. Vasilescu, op. cit., p. 59 ; N. Stoicescu, op. cit., p. 150; ambii autori folosesc informaţiile lui I. C. Filitti, din Arhiva Gh. Cantacuzino, p. 178.
31. N. Iorga, Materiale de istorie culturală, p. 315-316.
32. Dem D. Stoenescu, Din lucrările lui August Pessiacov, în Arhivele Olteniei, III, nr. 12, martie-aprilie, 1924, p. 158.
33. Al. A. Vasilescu, op. cit., p. 57.
34. www. genealogie. lovendal. ro. / familia Câmpineanu.
35. Neagu Djuvara, Ce au fost boierii mari în Ţara Românească ? Saga Grădiştenilor (secolele XVI- XX), Editura Humanitas, S. A., 2011.
36. S. Teodorescu, op. cit., p. 163-165.
37. C. Vlăduţ, op. cit., planşa I.
38. N. Djuvara, op. cit.
39. Sever Zotta, Despre neamul Cantemireştilor, II, în Ioan Neculce. Buletinul Muzeului Municipiului Iaşi, fasc. 9, partea I, 1931, p. 25-28.
40. Acte judiciare din Ţara Românească, p. 208-209.
41. Idem, p. 390-391.

42. C. Vlăduţ, op. cit., p. 31.
43. S. Zotta, op. cit., p. 33.
44. Ibidem, p. 35.
45. O. G. Lecca, Familii boiereşti, p. 194.
46. C. Vlăduţ, op. cit., p. 28.
47. V. A. Urechia, Istoria românilor, vol. VIII, Bucureşti, 1897, p. 359.
48. C. Vlăduţ, op. cit., p. 30-31.
49. A. D. Xenopol, Nicolae Kretzulescu. Viaţa şi faptele lui. 1812-1900, Bucureşti, 1915, p.11.
50. Constantin Cantacuzino stolnicul, Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini / Letopiseţul Cantacuzinesc, în Cronicari munteni, vol. I, Editura Minerva, 1984, p. 165.
51. Ibidem, p. 169.
52. Catalogul documentelor Ţării Româneşti, vol. IX, 1657-1659, Arhivele Naţionale ale României,Bucureşti, 2012, p. 284.
53. Idem, p. 287.
54. Idem,, p. 333-403.
55. N. Stoicescu, op. cit., p. 252.
56. Ibidem, p. 150 ; Manta mai apare ca mare comis şi în alte două documente, ulterioare datei de 30 august 1659, la 11 şi la 14 septembrie 1659, conform Catalogului documentelor Ţării Româneşti, p. 439-440 şi 442-443.
57. Radu Greceanu, Cronica, în Cronicari munteni, vol. III, Editura Minerva, 1984, p. 133, 241, 245.
58. N. Iorga op. cit., p. 314.
59. Constantin V. Obedeanu, Petre Obedeanu, în Arhivele Olteniei, VI, nr. 29-30, ianuarie-aprilie, 1927, p. 44.
60. C. Sassu, Acte din arhivele vieneze, în Arhivele Olteniei, VIII, nr. 41-42, ianuarie-aprilie, 1929, p. 87-88 şi nr. 43-44, mai-august, 1929, p. 380.
61. C. Vlăduţ, op. cit., p. 28.
62. Al. A. Vasilescu, op. cit., p. 61.
63. Dem D. Stoenescu, op. cit., p. 158.
64. C. Vlăduţ, op. cit., p. 28.
65. Ibidem, p. 32 ; N. Iorga, Studii şi documente cu privire la istoria românilor, vol. XXII, Bucureşti, 1913, p. 91. ; Ştefan Ionescu, Bucureştii în vremea fanarioţilor, Editura Dacia, Cluj, 1974, p. 147-149.

66. O. G. Lecca, op. cit., p. 123.
67. Istoria românilor, vol. VI, Editura Enciclopedică, 2002, p. 517.
68. Acte judiciare,p.391.
69. O.G.Lecca, op. cit., p. 123.
70. Ibidem ; Şt. Ionescu, op. cit., p.206.
71. Ion Ghica, Scrisori către Alecsandri, Bucureşti, 1887, p. 619.
72. O. G. Lecca, op. cit., p.124 ; C. Vlăduţ, op. cit., p. 33.
73. I. Ghica, op. cit., p.512-513.
74. V. A. Urechia, op. cit., p. 266.
75. Ibidem, vol XI, Bucureşti, 1900, p. 204.
76. Călători străini în Ţările Române, vol 10, partea a II-a, p. 860-862 ; vezi şi Cristina Modoianu, Gheorghe Modoianu, Călători străini despre Câmpina la sfarşitul secolului al XVIII-lea şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în Anuar, nr. III, Societatea de Ştiinţe Istorice din România, Filiala Câmpina, 2012, p. 16-17.
77. V. A. Urechia, op. cit., tom IV, vol. VI, Bucureşti, 1893, p. 239.
78. S.Zotta,op.cit.,p.33.

CONFERINŢA LUI IULIU POPPER DIN 1891

Preot Petru Moga
Parohia Sf.Nicolae–Slobozia, Câmpina

Buletinul Institutului Geografic Argentinian, în numărul său din iulie-august 1891, publică textul celei de a doua conferinţe, susţinută de inginerul şi geograful explorator Iuliu Popper pe tema Ţării de Foc, în ziua de 21 iulie 1891 la Institutul Geografic Argentinian din Buenos Aires.

Din articolul introductiv aflăm că şi această a doua şi ultimă conferinţă susţinută de exploratorul român s-a bucurat, asemenea celei din 5 martie 1887, de o asistenţă extrem de numeroasă. Atât de numeroasă, încât multe persoane, nemaiavând loc în sălile Institutului, au fost obligate să se retragă.

Conferinţa a fost deschisă la orele 8:30 pm de către Preşedintele Institutului, Alejandro Sorondo, care, în câteva cuvinte, l-a prezentat pe conferenţiar şi a conturat ideea bogăţiei naturale a Ţării de Foc, despre condiţiile de locuire ale căreia se scriseseră cele mai eronate articole.

În dreapta lui stătea Ministrul Plenipotenţiar al Republicii, Enrique B. Moreno, membru de onoare al Institutului, iar în stânga, conferenţiarul însuşi. Acesta atârnase în prealabil pe unul din pereţii sălii principale o hartă de mari dimensiuni conţinând datele obţinute personal în diversele sale expediţii.

Textul conferinţei, împreună cu articolul introductiv, preluat din buletinul Institutului Geografic Argentinian, a fost publicat în lucrarea “Oro en Tierra del Fuego”, Ushuaia 2000, pag. 107-125.

În limba română, conferinţa este abia acum accesibilă, conturând cu precizia documentului trăsăturile unui om de ştiinţă autentic, ale unei conştiinţe de înaltă responsabilitate, ale unei inteligenţe de mare anvergură în intuirea potenţialului economic al zonei. Va fi o mare bucurie pentru cititorul român să descopere, de asemenea, dincolo de acestea, componenta temperamentală şi poetică a conferenţiarului, care irumpe nestăvilită de mai multe ori pe parcursul conferinţei.

ÎNSEMNĂRI GEOGRAFICE, ETNOLOGICE, STATISTICE ŞI ECONOMICE DESPRE ŢARA DE FOC
27 iulie 1891 – Institutul Geografic Argentinian

Iuliu Popper

Datorită unor circumstanţe uşor de înţeles, Ţara de Foc nu dă la prima vedere impresia unui tărâm atractiv. Naufragiile care se succed în vecinătăţile Capului Horn, aspectul sumbru şi sălbatic al coastelor sale occidentale, nomenclatura însăşi, distingând ţinuturile sale cu denumiri de felul: Insula Pustiirii, Golful Inutil, Insulele Furiilor,Capul Dezamăgirii, Golful Nu-Intraţi, Limanul Retrage-te, Golful Aoleu, Portul Foamei şi altele asemenea, un adevărat glosar de insolenţe geografice, rezultat irascibil al nopţilor de insomnie pe care navigaţia de la Capul Horn le pricinuieşte uneori marinarilor: iată elementele care cu siguranţă nu contribuie la anularea tristelor tablouri urzite de imaginaţie.

Un capriciu cartografic, simplă economie de hârtie în realizarea celor mai frecvente hărţi terestre, în care Ţara de Foc, desenată în partea cea mai de jos, atinge aproape marginea hărţii, o face să pară că s-ar afla în Mările Antarctice, în împrejurimile Polului Sud, iscând în minte imaginea unor ţinuturi friguroase, a unor peisaje hibernale şi orizonturi cu munţi de zăpadă.

Dar de fapt Insula Ţara de Foc, situată între paralelele 52˚40 şi 55˚, se află mai departe de Polul Sud decât Stockholm, Copenhaga şi Glasgow, faţă de Polul Nord. Se apropie de tropice mai mult decât Scoţia, Danemarca, Suedia şi Norvegia. Astfel că situaţia sa geografică nu este una care să justifice faima ei de ţinut friguros, după cum nu explică nici porecla înflăcărată pe care o poartă. Magellan, descoperitorul ei, a denumit-o „Ţara Fumurilor”, datorită faptului că indienii, văzând prima oară o corabie, au aprins focuri uriaşe în semn de alarmă. Regele Carol al V-lea, suveranul Spaniei, a fost cel care i-a dat numele pe care-l poartă astăzi, „deoarece unde iese fum”, declara el cu firească perspicacitate, „trebuie să fie şi foc”.

Cu toate acestea, Ţara de Foc este o ţară nici rece, nici caldă. Nici sălbatică, nici întunecată, nici deprimantă. Este o ţară cu climă insulară care, în funcţie de partea din care o priveşti, are un aspect vălurit, este umedă şi acoperită de păduri dese; sau este netedă, calmă, uscată, alcătuită din pampasuri înierbate; sau adânc decupată, impunătoare, alcătuită din povârnişuri abrupte şi munţi încununaţi de zăpadă veşnică.

Partea de nord se deosebeşte de cea de sud, iar cea de răsărit se deosebeşte de cea de apus, aşa cum şesul Buenos Aires este altceva

decât centrul Africii, iar Patagonia este altceva decât Pirineii. Partea de nord-est, situată între Strâmtoarea Magellan şi Oceanul Atlantic, compusă din aluviuni terţiare, cuprinde câmpii şi podişuri înierbate, întrerupte de vâlcele adânci. Aici pasc turmele de *guanaco* şi trăiesc indieni cu statura înaltă, robuşti şi cu constituţie fizică puternică: este o Patagonie la scară mică, cu absenţa totală a arborilor, cu flora şi cu toate fenomenele meteorologice care o caracterizează pe aceasta. În partea centrală, terenul îşi schimbă înfăţişarea: pampasul se întrerupe brusc, câmpurile dispar între cordiliere vălurite, de pe care se înalţă grupuri de arbori: peisajul capătă astfel aspectul unui parc uriaş, al unui codru vast, străbătut de văi largi acoperite cu iarbă înaltă, exuberantă şi întretăiate de râuri impetuoase şi păraie cristaline care curg zgomotos în liniştea pădurilor.

Mai încolo, la câteva leghe distanţă, spre sud şi vest, sunt munţi grandioşi care se înalţă din apele oceanului: aici giganţii cordilierei îşi trimit avangarda în Insula Statelor. Anzii sfidează Oceanul Atlantic, Vulcan şi Neptun îşi dispută terenul. Aici elementele înfuriate se izbesc între ele şi oferă spectacolul sublim al unei lupte teribile şi veşnice. Printre coloanele formidabile de spumă albă, în vuietul talazurilor ce distrug plajele, vin la luptă nu numai munţii, ci şi scheletele lor golaşe, obeliscuri înalte, turnuri nemaipomenite şi piramide gigantice de săgeţi ciuntite, care, succedându-se cu semeţie, îşi proiectează piscurile lor capricioase dincolo de tărâmul zăpezilor veşnice.

Şi mai departe, în mijlocul valurilor agitate, separate de plajele din care făceau cândva parte, se mai văd încă uriaşe stânci singuratice, vestigii trufaşe de munţi dispăruţi, care capătă forme fantastice, părând nişte labe colosale, nişte pumni sau buzdugane enorme, care ameninţă elementele înfuriate. Pe una din aceste stânci, care, văzută de departe, se aseamănă unei corăbii navigând cu toate pânzele sus şi care se află în faţa Capului Buen Suceso, am văzut de la bordul vasului naţional de transport Ushuaia o colonie de lei marini. Erau pe puţin patru sute. Siguri de faptul că omul nu poate debarasa incinta colţilor de stâncă ieşiţi din mare, contestau şuieratul vaporului fără să se mişte din loc, cu un răget puternic ce părea hohot de titani.

Spălând stâncile şi munţii fragmentaţi, valurile pătrund înspre interior, formând puţuri adânci, canale largi şi întortocheate ce avansează în interior pe distanţe de multe leghe.

Printre golfuleţe, sânuri de mare şi golfuri, la poalele uriaşilor dioritici şi granitici ai cordilierei, se văd gheţari enormi, mase de gheaţă cu un volum de milioane de metri cubi, care coboară lent printre păduri

veşnic verzi de fagi, mirţi şi magnolii, în vreme ce la poalele lor, roase şi invadate de ape, sunt bolţi colosale, peşteri spaţioase, stăpânite în întregime de legiuni de pinguini şi cormorani, de nutrii şi delfini, de lupi şi lei de mare.

Iar în răspăr cu acest grandios spectacol al naturii, scenariu potrivit pentru giganţi şi tritoni, trăieşte, plutind aproape permanent în minuscule canoe făcute din scoarţă de copac, o rasă de fiinţe umane, rahitice, uscăţive, prost configurate, care pe pământ îşi mişcă greoi articulaţiile lor inestetice, în contrast surprinzător cu oamenii care, la distanţă de câteva leghe, locuiesc pe aceeaşi insulă.

Aici este rară ziua în care nu plouă; acolo e rară săptămâna în care cade vreun strop de apă. În zona de sud, este greu să găseşti în exuberantele sale păduri o bucată de pământ plat de 10 metri pătraţi; în partea de nord abundă câmpurile largi, monotonia cărora n-o întrerupe pe mari distanţe niciun arbore şi niciun arbust. Aici vuieşte, şuieră permanent vântul. Acolo domneşte liniştea profundă a codrilor; şi mai încolo, răsună permanenta bubuitură a talazurilor. În pampas, o rasă de voinici vânează *guanaco* alergând după el; în ochiurile de mare şi în canale, o rasă de pitici se ceartă cu focile pentru peştii, scoicile şi icrele care mişună printre îndesitele păduri marine de sargase. Iar mai departe, la orizont, în faţa Capului Horn, se văd flotile de corăbii care se confruntă cu curenţii şi furtunile ce se opun înaintării lor.

E greu, Domnilor, să prezinţi într-un cadru restrâns întregul aspect al Ţării de Foc, pentru că este ţara marilor surprize. Este ţara în care fauna polară îşi dă bineţe cu cea a tropicelor, unde ţipătul pinguinului antarctic se amestecă cu cel al papagalului ecuatorial. Este ţara varietăţilor topografice. Păstrând proporţiile, ea are mai multă vegetaţie decât Republica Mexic, are mai multe peisaje şi panorame grandioase, decât Elveţia şi Norvegia. La o suprafaţă nu mai mare decât Regatul Portugaliei sau al Greciei, adună laolaltă mai multe contraste de geografie fizică şi hidrografie, de meteorologie şi etnografie, decât întregul continent al Australiei.

Două sunt cauzele fundamentale care determină ca acea regiune să aibă cea mai mare varietate geografică pe care fantezia umană şi-o poate imagina într-o ţară atât de mică.

Prima îşi are originea în mările antarctice din vecinătatea Polului Sud: este vorba de un puternic curent marin cu o lărgime de 500 km, care vine cu o temperatură de patru grade şi se năpusteşte asupra coastelor sud-estice ale Ţării de Foc cu o viteză medie de 25 de mile pe zi. Aici întâlneşte prima stavilă în curgerea sa accelerată şi se desparte în

două uriaşe ramificaţii, din care una înaintează spre coastele chiliene, luând numele de Curentul Peruan, iar celălalt, denumit Curentul Capului Horn, urmează să se piardă pe coastele Africii, la Capul Bunei Speranţe. Simultan şi paralel cu acest debit uriaş de apă rece, vine un alt curent, de data aceasta atmosferic, care încărcat cu vapori se izbeşte de gheţarii şi piscurile înzăpezite de pe litoralul Pacificului, se condensează în nori şi cade sub formă de torenţi de ploaie peste pampasurile dinspre coastele Atlanticului.

Aici, la câteva leghe distanţă de coastele Pacificului, se produc fenomene deosebite, eterogene: un curent nu mai puţin puternic, dar călduţ, care se formează în mările tropicale, în zona Braziliei, vine să scalde coastele sud-americane şi înaintează până în Ţara de Foc, ceea ce face ca temperatura să se menţină la 10 grade Celsius.

Acest curent, a cărui existenţă am avut satisfacţia să o constat în timpul călătoriilor pe care de şase ani le fac încontinuu prin acele mări, este încă ignorat în geografia oceanelor. Curentul Braziliei, care, potrivit hărţilor existente se îndreaptă spre est, atunci când ajunge la 45˚ latitudine sudică, trimite într-adevăr o ramificaţie spre coasta Patagoniei, care, cu o viteză medie de 18 mile pe zi, ajunge până la plajele Ţării de Foc.

Din aceste circumstanţe rezultă fenomenele meteorologice care formează variata climatologie şi hidrografie a insulei: curenţii calzi de la răsărit întreţin o coloană de aer ascendentă. Curenţii de aer de la apus, răciţi pe vârfurile înzăpezite de pe litoralul Pacificului, se năpustesc în jos pentru a-i lua locul, măturând în înaintarea lor accelerată şesurile orientale. Sunt vânturile puternice care biciuie pampasul, făcând imposibilă silvicultura şi îndepărtând de pe faţa pământului tot ceea ce nu este puternic înrădăcinat în sol. Iată deci, Domnilor, ceea ce explică contrastele de faună şi floră, de climatologie şi hidrografie din regiune.

Cealaltă cauză care determină aspectul său variat constă în structura sa geologică şi orografică: în vreme ce regiunea Atlanticului, de la strâmtoarea Magellan până în apropierea strâmtorii Le Maire, este alcătuită din aluviuni terţiare, din conglomerări de pietre, argile şi nisipuri, din stratificări argiloase şi fâşii gresioase, regiunea Pacificului, prelungire a Anzilor, alcătuită din roci primare de gnais şi granit, grauwacke şi diorite, străbătute pe alocuri de filoane puternice de cuarţ alb, este potopită de ploi permanente, este supusă unei acţiuni erozive de către gheţari uriaşi, de puternice cascade şi cataracte şi de nenumărate râuri puternice, râuleţe şi pâraie. Aici forţele plutonice au dezgolit rocile de orice depunere. Permanentele talazuri au măturat chiar şi urmele de

nisip aduse de cursurile de apă până la ocean şi au format nenumărate golfuri, limanuri, porturi spaţioase pe care le întâlneşti la orice pas. Pe cealaltă parte, pe coastele atlantice, valurile îşi exercită de asemenea forţa lor distructivă, fragmentând plajele, retezând munţii şi lăsând în urmă prăpăstii uneori de peste trei sute de picioare. Dar apele nu pot birui aluviunile mişcătoare pentru că ceea ce talazurile dizlocă într-un loc, se adună în altul. Aluviunile smulse de pe promontorii sunt depuse în golfuri, astfel că aceleaşi forţe care în Pacific dau naştere golfurilor şi porturilor, le distrug în Atlantic, desfiinţând orice sinuozitate care ar putea oferi adăpost unei ambarcaţiuni oricât de mici.

De aici rezultă faptul că indienii care trăiesc pe coastele Atlanticului nu cunosc viaţa în canoe, nu au habar de navigaţie şi se hrănesc din fauna şi flora oferite de pampas, pe când la litoralul Pacific, unde deplasarea pe uscat este îngreunată la fiecare pas, trăieşte o rasă de oameni esenţialmente marină, care depinde exclusiv de ceea ce trăieşte în apele oceanului.

Având în vedere erorile care se înregistrează până astăzi în etnologia universală, nu va mira, desigur, versiunea persistentă despre existenţa în Ţara de Foc a indienilor diformi, sălbatici şi antropofagi.

Este o tendinţă specifică spiritului uman să pună pe seama regiunilor necunoscute rase umane legendare. Iezuiţii secolului al XVII-lea au prezentat acele locuri ca fiind locuite de fiinţe umane înzestrate cu cozi lungi. Învăţaţii secolului al XIX-lea plasează în Ţara de Foc rase de antropofagi şi chiar Darwin, ilustrul naturalist, credea că în indienii fueghini a descoperit veriga care îi lipsea în celebrul său lanţ al evoluţiei. Dar realitatea este că aborigenii din acele ţinuturi se deosebesc şi unii de alţii şi, luaţi împreună, se deosebesc de toate versiunile acestea fantastice.

Regiunea se poate împărţi în două mici zone etnografice distincte: arhipelagul fueghin, locuit de alacalufi şi yamani, indieni care arată rău şi a căror constituţie fizică debilă pare să îi condamne la dispariţie; ei trăiesc în canoe, se întreţin din pescuit şi abia dacă frecventează o porţiune cu totul neînsemnată a teritoriului; şi insula Ţara de Foc, pe care aborigenii o numesc *Ona-Sin* (*Ţara Oamenilor*), locuită de onaşi, indieni cu înfăţişare bărbătească, robuşti, cu o constituţie fizică puternică, a căror statură înaltă aminteşte de cea a tehuelcilor şi al căror chip, cu trăsături pronunţate şi energice, aminteşte de cel al indienilor nord-americani. Departe de a corespunde descrierilor făcute de anumiţi savanţi de salon, această rasă reprezintă omul primitiv în condiţia sa morală şi fizică perfectă.

Antropologul care vrea să ştie astăzi despre omul din Epoca Pietrei, etnograful care la sfârşit de secol al XIX-lea doreşte să observe etnologia preistorică, paleontologul care vrea să vadă folosirea silexului ca armă, trompele marine ca vase şi omoplatii ca lopeţi, să se ducă în Ţara de Foc şi aici se vor întâlni cu omul primitiv care trăieşte nu în peşteri, ci sub cerul liber. Deci nu deducţii empirice, ci viaţă preistorică în realitatea sa cea mai evidentă.

Aspectul, caracterul fiziologic şi anumite obiceiuri ale acestei rase excepţionale le-am descris în Buletinul Institutului, din luna mai 1887. La acea dată nu putusem stabili cu ei relaţii prieteneşti. Le atribuiam o slabă dezvoltare a facultăţilor lor intelectuale. De atunci încoace am putut să mă conving de faptul că sunt nu numai capabili să atingă cel mai înalt grad de perfecţiune, ci sunt şi animaţi de simţăminte umanitare, elevate şi nobile, fac raţionamente înţelepte, sunt mărinimoşi până la a şti să-şi ierte duşmanii. Ba mai mult, duc dispreţul faţă de răzbunare până la a răspunde răului cu binele, până la a se converti în protectorii rasei care îi persecută, îndrumând pe naufragiaţii ajunşi pe uscat până în locul unde pot găsi ajutor. Dar aceşti indieni fueghini, care, dacă erau de rasă europeană ar fi fost preamăriţi la rang de simbol, nu au încă noţiuni de religie. Superstiţii vagi înlocuiesc la ei credinţa divină. Nu au încă deprinderi de om civilizat, dar nu sunt canibalii şi nici sălbaticii tratatelor moderne de etnografie. Sunt oameni afectuoşi care manifestă o pronunţată dragoste faţă de copiii lor, precum şi copiii faţă de părinţii lor. Ei ţin un doliu lung pentru defuncţii lor, pictându-şi în acest scop faţa în negru. Departe de a fi murdarii, neglijenţii din fabulele sociologice, ei îşi spală adeseori corpul şi faţa, folosind ca prosop un muşchi galben, uscat şi moale, ce atârnă în şiruri lungi de ramurile fagului fueghin. *Sunt hoţi!* – exclamă fermierii care încep să se statornicească în partea chiliană a Ţării de Foc. *Ne răpesc oile, ne distrug gardurile!.* Este adevărat, dar să ne situăm o clipă pe poziţia indianului. De veacuri şi veacuri, indianul Ona a practicat în insulă vânătoarea de guanaci, puţini şi sălbatici; fără cai, pentru că aceştia nu există, fără câini dresaţi, pentru că rasa canină a zonei, asemănătoare vulpii, lui *canis dingo* din Australia, îi slujesc doar de pernă şi de calorifer ambulant. Indianul Ona, înarmat cu arc şi săgeţi, aşteaptă uneori zile întregi, ascuns după vreo tufă, trecerea animalului râvnit, care este proprietate comună, adică aparţine întregului trib. Vai şi-amar dacă săgeata nu omoară, dacă se frânge, pentru că aceasta înseamnă muncă de o zi întreagă pentru a confecţiona alta. Între timp, atât femeile

cât şi copiii se hrănesc ca ultimă soluţie cu *tuco-tuco*, un mic rozător care mişună în Ţara de Foc.

Deodată, o întâmplare neaşteptată vine să schimbe viaţa lor de vânători nomazi. O enigmă ciudată, stranie, se prezintă privirii lor uluite. Oameni dintr-o rasă necunoscută vin la ţărm, debarcă şi plasează în terenurile lor dintr-o dată trei, patru sau cinci mii de oi, guanaci albi, blajini, graşi. Este un spectacol nou, neaşteptat. De o parte, două mii de indieni fără provizii, dar flămânzi; de cealaltă parte, cinci mii de oi şi doar trei sau patru oameni. Ce însemnă acest fenomen singular? Indienii se întreabă, dar îşi chinuie în van facultăţile lor mentale pentru a-şi lămuri un fenomen atât de ciudat. Degeaba îi consultă pe cei mai bătrâni, pe vraci. Un asemenea lucru nu îl spun tradiţiile lor. Or fi poate mesagerii vreunei entităţi tainice, nişte fiinţe supraumane care vin cu scopul de a împlini pentru indian ceva din marile lipsuri pe care le are el acum. Cum ar putea să fie altfel? Cum ar putea trei sau patru oameni ciudaţi să aibă de mâncare, ei singuri, cinci mii de guanaci albi? *Asta este imposibil! Sunt pentru noi!* – exclamă indienii, şi cu un strigat de bucurie se aruncă asupra oilor şi pun stăpânire pe câteva. Un ospăţ copios trebuie să sărbătorească succesul cel atât de norocos. Dar o detunătură înspăimântătoare întrerupe festinul. Şuierături îngrozitoare umplu văzduhul. Ici şi colo cade rănit mortal un fiu, un frate. *Milă! Îndurare!* – strigă indienii îngroziţi. *Nu am vrut să supărăm!* Dar ei strigă degeaba. Acei oameni nici nu-i aud, nici nu-i înţeleg. Atunci exasperaţi, apelează la arcurile lor şi răspund neaşteptatului atac cu o ploaie de săgeţi, dar inamicul era departe. Îşi golesc degeaba tolbele lor cu săgeţi. Degeaba se avântă pentru lupta corp la corp cu duşmanul. Este imposibil: gloanţele de plumb nu se mai sfârşesc şi omoară de departe. Decimaţi, cu puterile şi cu săgeţile sfârşite, fug, se ascund. Le trebuie ceva timp pentru a-şi da seama cu claritate că doar din acea întâmplare singulară decurge enorma, îngrozitoarea nedreptate de a fi vânaţi în propriile lor terenuri de vânătoare. Înţeleg că apariţia guanacului alb în teritoriile lor este semnalul unei lupte crunte, permanente, al unei lupte de exterminare. Deci nedreptatea pleacă oare de la indian? Nu trebuia oare ca guvernele să mijlocească aborigenilor noţiunile de proprietate a turmelor, înainte de a îngădui aducerea oilor în teritoriile lor? Nu trebuia oare ca guvernanţii să aprovizioneze pe indian cu mijloace de subzistenţă, înainte de a-i cotropi câmpurile, înainte de a le răpi guanacul, unicul patruped care le furniza îmbrăcăminte şi hrană?

Nedreptatea nu vine din partea indienilor. Nu, Domnilor. Nu! Guvernele, sau să nu îngăduie oi în acele ţinuturi, sau să le întreţină pe

scară largă, într-o măsură de departe suficientă pentru ca, prin înmulţirea lor, să se poată hrăni şi indienii. Adică, fără prejudicierea intereselor fermierului şi nici ale civilizaţiei indigene.

Un proiect care va contribui la realizarea acestei idei este prezentat actualmente spre analiză Onor. Congresului Naţiunii. Iar pe de altă parte, se fac deja paşii necesari pentru a duce la viaţă civilizată pe onaşi, existenţa cărora este ameninţată.

Cum am spus-o deja, lupta între fermier şi indian este de înţeles. Mai are adică o anume logică. Dar ce spuneţi, Domnilor, de atentatele infamante care se succed aici necontenit? Ce va spune conştiinţa publică despre nedreptăţile crunte care se fac aici; şi nu în numele barbariei, ci sub drapelul ştiinţei?

Acum cinci ani, un explorator debarca pe plaja golfului San Sebastian şi îşi începea nobila sa misiune violând femei şi copii, pe care i-a transportat apoi imediat la Buenos Aires, răniţi şi însângeraţi. Acum trei ani, un vapor îmbarca la prima angostură a strâmtorii Magellan un grup de fiinţe umane, imobilizate cu lanţuri grele, asemenea tigrilor bengalezi. Era o întreagă familie Ona, expusă apoi în Europa în grădinile zoologice sau botanice. Acum câteva luni, un grup de oameni din care făceau parte domnii Willems şi Rousson, indivizi care aveau nevoie de călăuză pentru a străbate plajele deja cunoscute ale Ţării de Foc, omoară bătrânii lipsiţi de apărare, răpesc femeile de lângă soţii lor şi îşi satisfac instinctele bestiale. Ce sarcasm! În numele ştiinţei, maculând ruşinos misiunea pe care le-a încredinţat-o Ministerul de Belle-Arte al unei naţiuni culte şi elevate.

Iată felul cum se exprima în legătură cu aceste acte de barbarie, şeful unuia din triburi, Kaushal. Am aici rezumatul cuvintelor sale, aşa cum le-a tradus un tânăr indian care vorbeşte castiliana: „Sunt bune veştile pe care ni le-aţi dat şi multă bucurie ne-au făcut făgăduielile pe care le-am auzit, spune şeful de trib. Hărţuiţi şi în luptă permanentă cu onaşii sălbatici care locuiesc în partea de nord a râului – continuă el, arătând pe faţa tovarăşilor săi rănile de săgeţi abia cicatrizate – vrem să convieţuim cu voi în pace şi prietenie. Dar de ce fraţii voştri ne persecută, îi omoară pe părinţii noştri, ne răpesc femeile?... Acum câteva zile trecea un grup de oameni din neamul vostru. Mergeau spre Ashpaltn (Buen Suceso). I-am văzut venind de departe, de foarte departe: duceau acele arme grozave care slobozesc moarte de la mare distanţă, iar noi, care nu am făcut niciodată rău vreunuia din fraţii voştri, ne-am retras, ne-am ascuns, pentru a trece nebăgaţi în seamă, pentru a nu le trezi mânia. Dar nu toţi i-am văzut venind pe acei oameni cu

intenţii nesigure: un bătrân, un bărbat iubit şi apreciat de tribul întreg a fost surprins pe plajă. Lipsit de apărare, încercând să fugă, a murit asasinat cu cruzime!!!”.

Cel care se exprima astfel este şeful unui trib de trei sute de indieni. Chiar indienii care salvaseră naufragiaţi, care în mod spontan au fost protectorii celor care bântuiau pe ţărmurile lor. Aceşti indieni nu sunt canibalii din basmele copilăreşti, nu sunt bestiile umane din fabule. Cei care în ziua de azi încalcă proprietatea străină din acel teritoriu nu sunt onaşii, sunt indienii albi, sunt sălbaticii din Europa, chiar de pe bulevardele marilor metropole!

Antropofagii? Căutaţi-i în cauzele care determină diminuarea populaţiei anumitor capitale! Nu în Ţara de Foc, Domnilor! Căutaţi-i pe antropofagi în marile centre de civilizaţie europeană! Faţă de acei dezmoşteniţi ai moralei, indianul Ona, de loc din pământul argentinian, este nobil şi mărinimos. Nu pentru că nu ştie să fumeze, să consume alcool, să pervertească legile firescului. Nu, domnilor! Ci pentru că ştie să ierte, ştie să acopere cu nobleţe cruzimile cărora le-a fost victimă nevinovată. În faţa acestor indieni se poate exclama împreună cu Carlos Vogt: „E mai valoros să fii maimuţă evoluată, decât Adam degenerat!”.

Când, în urmă cu mai bine de patru ani, am avut onoarea să fac cunoscut iluştrilor membri ai Institutului, rezultatul primei mele expediţii, eram departe de a bănui că pentru văile şi câmpiile din Ţara de Foc, până atunci teritoriu idilic pentru guanaci şi vulpi, pentru câini şi tuco-tuco; în vecinătatea râurilor şi lagunelor căreia mişună cârdurile de dropii, raţe, potârnichi, *teru-teru*, lebede şi flamenco; pe deasupra prăpăstiilor căreia planează singuratici şoimul şi vulturul fueghin, spun, nu presupuneam că va veni un moment în care autoritatea absolută a indianului Ona se va preschimba în halda de oameni vomitaţi din toate ţările Europei, în scena de vandalism a grupurilor de dezertori, deportaţi şi bandiţi de toate rasele; că regiunea auriferă pe care am descoperit-o se va transforma în câmp de război, în arenă de gherile sălbatice, care în decurs de mai bine de doi ani se vor statornici împrejurul a ceea ce vreun poet dispreţuitor, asemenea vulpoiului din fabulă cu privire la struguri, se complace în a-l numi „metal ticălos”.

Asemenea Californiei şi Australiei, Ţara de Foc îşi începe şi ea analele cu aventuri extraordinare, chiar dacă într-o proporţie mai restrânsă, sâmburele acestora constituindu-l aurul pur şi strălucitor. Dar aşa cum în această ţară totul este altfel, aurul nu se găseşte ca în alte părţi, în zăcăminte sau filoane de cuarţ, nici în bancuri de nisip sau depozite de aluviuni aurifere.

Voi face o scurtă descriere a felului ciudat în care nobilul metal se prezintă în acest teritoriu.

În regiunile miniere, spun toate tratatele de mineralogie, pepitele de aur sunt purtate de râuri şi pâraie, care le smulg din depozitul lor de cuarţ de pe culmile munţilor, transportându-le până în adâncurile oceanului. În Ţara de Foc se întâmplă contrariul. Aici aurul călătoreşte în sens invers. Aici valurile sunt cele care, în mişcarea lor, scot aurul din adâncuri şi-l împing până la înălţimea plajei.

Precum Jupiter în mitologie, regele metalelor îşi face apariţia pe plajele fueghine într-un zgomot asurzitor, teribil. Aurul suveran are nevoie de mugetul elementelor înfuriate, de furtuni dezlănţuite pentru a-şi face strălucitoarea sa intrare în scenă.

Să nu credeţi, Domnilor, că este vorba de o legendă mitologică, de o poveste sau de o fabulă fantastică. Iată descrierea simplă a unui fenomen care se petrece în perfectă armonie cu legile naturii.

De-a lungul întregului litoral atlantic al Ţării de Foc există enorme bancuri submarine, uneori cu o lăţime de mai multe mile, resturi de munţi care au dispărut în erele geologice trecute. Sunt depozite uriaşe de pietre, pietriş şi nisip, alcătuite din cuarţ şi cuarţit, porfire granitice şi felsitice, din diorit, serpentin, sienit, trahit şi anfiobiolit. În acestea abundă oxidul de fier magnetic, fierul titanic, piritele de fier, iar în proporţii mici se găsesc împrăştiate granate şi rubine mărunte, solzişori de platină şi pepite de aur. Acest aur, răspândit în imensa masă de reziduuri minerale care-l acoperă, ar fi dificil de extras din adâncurile în care se află şi ar fi definitiv pierdut pentru omenire, dacă valurile oceanului, dacă natura însăşi nu s-ar angaja să îl aducă la îndemână omului.

Când apele agitate de furtunile uriaşe se avântă fosforescente şi înălbite de spumă până pe ţărmuri, când valurile enorme, a căror amploare incomensurabilă apare ca o masă nedefinită de apă, spumă şi vapori; când, împinse de furia vânturilor, vin cu o rapiditate uluitoare să izbească în bancurile de pe litoral, masa mişcătoare se zguduie, talazurile iau în stăpânire pietrele şi nisipurile, le răscolesc, se umflă, cresc, îşi ridică înaltele lor coame cabrate şi, năpustindu-se cu furie asupra coastei, o sfărâmă cu răsunet bubuitor şi îşi aruncă până departe apele înspumate, încărcate cu detritusul mineral. Pentru cine nu a fost încă de faţă, pe un ţărm deschis, la spectacolul elementelor care irump descătuşate, ar fi greu să-şi imagineze cât de grandioasă, cât de impunătoare este o asemenea scenă. Un zgomot asurzitor, înspăimântător, amestecat cu mugete înfundate face să vibreze o

atmosferă ce pare de nepătruns. Vai de corabia, vai de sufletele care în asemenea momente se căznesc departe de port, în mijlocul valurilor! Vai de cel care, pe ţărmuri, se confruntă cu formidabila lovitură a talazurilor. Litoralul se zguduie din temelii; mari porţiuni de ravenă, cu înălţime de multe sute de picioare, se desprind şi antrenează în prăbuşirea lor violentă sute de mii de metri cubi de pământ. Din tuful calcaros dezgolit al plajei dispare orice fel de aluviune. Stânci colosale de *gnais* şi de granit, uneori cu greutate de peste o mie de tone, sunt împinse de valurile formidabile de parcă ar fi jucării de copii.

Cu bubuitul acestui imn impunător, Majestatea Sa Auriferă debarcă, Domnilor, pe plajele Ţării de Foc.

Pietrele, pietrişul, nisipurile, împinse de talazuri până la înălţimile extreme ce pot fi atinse, sunt târâte din nou de curentul pe care aceeaşi masă de apă îl produce, întorcându-se în ocean, în timp ce particulele metalice, aurul, platina şi fierul, datorită greutăţii lor specifice mai mari, cad, intră în crăpături sau se lipesc de argila moale care formează baza plajei înalte.

Când furia elementelor se potoleşte, cerul negru se limpezeşte, iar apele se retrag, plaja are un alt aspect: ceea ce exista înainte pe ea a dispărut; cordoane noi, alcătuite din nisip negru, se văd adunate ici şi colo după capriciul valurilor care le-a dat naştere. Examinând aceste nisipuri, se văd lucind printre fierul magnetic din care sunt formate, particule de aur mai mult sau mai puţin abundente, cu mărimea de la un bob de porumb până la cea a unei scame imperceptibile, microscopice, dar cu titlul de la 850 la 900.

Acest aur este cel care a dat naştere aşezării miniere de la Golful San Sebastian. Acest aur este cel care, asemenea unui far pentru o infinitate de insecte, a atras în Ţara de Foc o legiune de animale umane din cele mai neobişnuite. E cel care a provocat incendii şi naufragii, este cel care a cauzat morţi şi suferinţe. A însufleţit adunări publice, a ridicat parapete, a iscat confruntări sângeroase susţinute de jandarmi argentinieni împotriva bandiţilor din toate rasele.

Mă opresc o clipă la o scurtă descriere a acestor tragice întâmplări, pentru că ele constituie prima pagină istorică în analele Ţării de Foc.

Cantitatea de aur extrasă din plajele aurifere fueghine cântăreşte peste 600.000 de grame. Cantitatea de 175.000 de grame figurează în registrele de la Casa de Moneda din Buenos Aires, ca topită în atelierele sale. Alte 90.000 de grame, topite în atelierele Casei Werbahn din Punta Arenas, au fost expediate direct la Hamburg. Provin în totalitate din

colonia El Paramo din Golful San Sebastian. Este un total de 265.000 de grame, adică peste un sfert de tonă de aur. Iar restul, în cea mai mare parte, nu a fost extras în mod legal conform prevederilor din Codului Mineritului. Nu, Domnilor! A fost sustras, a fost disputat cu armele în mâini de către bandiţii pomeniţi mai sus care veneau prin Punta Arenas din Chile, încurajaţi de atitudinea guvernatorului de atunci al Ţării de Foc, locotenentul de marină D. Felix M. Paz.

Un distins explorator, domnul D. Ramon Lista, bagatelizase descoperirea mea, declarând într-un raport oficial că pentru Guvernul Naţional ar fi înseamnat o cheltuială de 500.000 de pesos, că în Ţara de Foc nu ar exista nici urme de aur şi, prin urmare, desigur, nu ca răsplată pentru acest raport filozofic, ci probabil pentru alte servicii meritorii, a fost numit guvernator al Provinciei Santa Cruz. Domnul D. Felix M. Paz însă, pentru motive destul de grăitoare, nu a dat deloc ascultare acestui raport. Dimpotrivă, nu numai că a crezut, ci chiar a pipăit, a probat existenţa aurului în aşa măsură încât a ordonat arestarea, alungarea proprietarilor legitimi ai întreprinderii miniere şi confiscarea bunurilor lor. El a fost cauza indirectă a unui naufragiu în care au pierit înnecaţi unsprezece oameni, adică întregul echipaj al velierului naţional „Maria Lopez”. Pornind de la fundalul murdar al acestei întâmplări lugubre şi-a făcut apariţia, luminos şi strălucitor, un frumos lingou de aur, care a fost prezentat de către guvernatorul local Primului Magistrat al naţiunii care, chiar dacă i-ar fi suspectat provenienţa, sunt sigur că nu ar fi refuzat un asemenea cadou.

În aceste circumstanţe dificile provocate de guvernatorul local de atunci, circumstanţe care au constituit motivul unor ample articole publicate de un an şi jumătate în ziarul „El Diario” din această capitală, veracitatea acestora fiind confirmată prin acţiune juridică; în aceste circumstanţe, repet, permanent în gardă, cu arma în mână, însoţit de un mic grup de oameni devotaţi şi hotărâţi, am explorat mare parte din teritoriu. Luptând cu furtunile Capului Horn, am făcut în timpul iernii, la bordul goeletei chiliene „Julieta”, o explorare în insulele din partea de sud-est a arhipelagului fueghin. Mergând prin păduri dese şi hăţişuri, prin mocirle adânci şi rovine umede, pe unde era imposibil de trecut călare, am străbătut acum trei luni o zonă impracticabilă a teritoriului. A fost o călătorie anevoioasă în care, mergând pe jos timp de şapte zile, a trebuit să duc cu mine un întreg spital ambulant pentru carantină, deoarece se declanşaseră patru cazuri de variolă printre oamenii care mă însoţeau.

Şi acum, domnilor, iată rezultatul geografic al explorărilor mele!

Am stabilit gura de vărsare a aproape tuturor râurilor şi pâraielor şi traseul diverselor cursuri de apă ale Ţării de Foc. Am consemnat poziţia tuturor lanţurilor muntoase şi înălţimea diverselor vârfuri. Am făcut un studiu hidrografic de la Puerto Español la Golful Aguirre şi am corectat pe hartă o mare parte din conturul coastelor fueghine, înregistrând toate golfuleţele şi sinuozităţile necunoscute acum în geografie. Am dat numele de „Marea Argentinei" acestei extensii maritime care scaldă extremitatea sudică a Republicii, de la Canalul Beagle până la Strâmtoarea Le Maire şi de la Insula Statelor până la Capul Horn.

Această peninsulă care, putem spune că constituie extremitatea sudică a continentului american, am botezat-o cu numele eminentului republican, popularul om de stat, generalul locotenent Bartholomé Mitre.

Acest lanţ muntos, extremitatea antarctică a Anzilor, constituind ţărmul sudic al Ţării de Foc, l-am distins cu numele augustului meu suveran, regele Carol de România, preşedintele Societăţii Geografice Române, iar acest grup de lanţuri muntoase grandioase, care de la frontiera chiliană se întinde până la Marea Argentinei, reflectându-şi înălţimile şi culmile înzăpezite în apele cristaline ale Canalului Beagle, l-am desemnat cu numele domnului Alexandru Sorondo, demnul preşedinte al Institutului Geografic Argentinian, căruia asemenea Societăţii Geografice menţionate mai sus, mă onorează să-i aparţin ca membru corespondent.

Acelui lanţ muntos, acoperit în întregime de păduri dese, din care-şi fac apariţia fagi gigantici permanent verzi, care ajung uneori la înălţimea de 40 de metri şi diametrul de un metru, lanţ muntos ce constituie hotarul regiunii andine, ca şi râului ce-i scaldă poalele, le-am dat numele unui ilustru om de stat, patriot argentinian, dr. Bernardo de Irigoyen, care a colaborat cu dr. Joaquin M. Cullen, dând impulsul primei explorări a teritoriului.

Acestui munte granitic care, străbătut de filoane de cuarţ alb, se înalţă până la 2372 de picioare, la poalele căruia se face aurul şi zace lignitul, iar culmile albe ale căruia domină întreaga deschidere a Mării Argentinei şi acestui râu, care are cel mai mare debit de apă dintre toate râurile din partea de sud a teritoriului, le-am dat numele unui distins avocat, onoarea baroului argentinian, dr. Lucio Vicente López; sprijinului valoros al acestuia i se datorează mult din progresul actual al Ţării de Foc.

Acest alt lanţ muntos şi acel râu poartă numele unui îndrăzneţ şi cultivat marinar argentinian, care de acum zece ani navighează prin acele regiuni; care a însoţit expediţia lui Bove, care acum opt ani a conferenţiat despre Ţara de Foc în saloanele acestui institut şi care astăzi continuă să facă valoroase servicii locuitorilor din teritoriile sudice, ca şi comandant al vasului naţional de transport „Ushuaia”. Este locotenentul de fregată Juan M. Noguera, care în mod spontan, ca patriot dezinteresat, a făcut servicii de nepreţuit în explorarea teritoriului. Din acest motiv, îi solicit Domnului Preşedinte al Institutului să binevoiască să transmită Domnului Ministru de Război şi al Marinei expresia gratitudinii mele respectuoase pentru sprijinul pe care l-am primit în ultimele mele explorări, prin mijlocirea acestui demn personaj oficial.

Acestui râu, ale cărui ape impetuoase curg printre peisaje verzi şi acestui promontoriu acoperit de vegetaţie exuberantă le-am dat numele unui eminent gazetar, onoarea presei argentiniene, Manuel Láinez, al cărui ziar, „El Diario”, şi-a ridicat permanent vocea sa puternică în favoarea cunoaşterii şi propăşirii acestui teritoriu.

Pe aceste două lanţuri de munţi le-am consemnat cu numele a doi marinari iluştri: al amiralului Fitzroy şi al căpitanului King, care au dedicat opt ani unui conştiincios studiu hidrografic al coastelor Patagoniei în general şi al Ţării de Foc în special. Aceştia au fost primii care au conturat corect toate ţărmurile din Sud, modestia lor reieşind din faptul că nu şi-au impus numele proprii, cu excepţia cazului a două nesemnificative insule de stânci din Ţara de Foc.

Toate celelalte golfuleţe, capuri şi vârfuri poartă fie numele caracteristic pentru loc, fie numele unor persoane care au contribuit în mod direct la progresul regiunii, o nomenclatură pe care am onoarea de a o supune aprobării Onorabilului Institut, ca şi denumirea ce trebuie dată marelui râu care traversează teritoriul.

În prima mea expediţie în nordul Ţării de Foc am desemnat cu numele de Alfa, Beta şi Gama trei văi care se varsă direct în Atlantic. În ultimele mele explorări am descoperit alte optsprezece, pe care le denumesc în continuare nu Delta, Epsilon, etc, ci pâraiele D, E, F, G, pentru a crea o nomenclatură mai la îndemână pentru viitoarea hartă a teritoriului.

În strădania de a face cunoscut specificul topografic al ţării, cred că trebuie atrasă însă atenţia asupra anumitor publicaţii geografice inexacte, care sunt în circulaţie. În multe hărţi se vede figurând în Canalul Beagle un vulcan, Apaca. Acest vulcan nu există. Într-un plan publicat de către un explorator demn de toată cinstea, figurează un mare

lanţ muntos aflat pe Coasta Atlanticului. Această uriaşă aglomerare de munţi (să mă ierte cel interesat), nu există. Este rodul fecundei imaginaţii a domnului Ramón Lista, ivit printr-o eroare optică, din cauza faptului că a privit de pe ţărmurile Atlanticului lanţul de munţi de pe malul Pacificului. Nu există nici munţii pe care-i semnalează şi, exceptând râurile cunoscute deja înainte de explorarea făcută de el, poziţia celor fixate pe harta sa este echivocă.

În fine, cei doi savanţi francezi, deja pomeniţii domni Willems şi Rousson, frunzăresc plajele Ţării de Foc şi explorează nu teritoriul, ci caietele 4 şi 5 ale Buletinului Institutului Geografic Argentinian din anul 1887, fac un rezumat literar al conferinţei şi o copie proastă a hărţii pe care am publicat-o acum 4 ani şi, ca rezultat demn al sumei de 5000 de franci pe care i-au încasat de la Guvernul Francez, expediază acest material Ministrului Instrucţiunii Publice din Franţa, care îl trimite la rândul său, cu solemnitate, Societăţii Geografice din Paris, unde se ia notă de el, făcându-l public ca un aperitiv uluitor în sesiunea din 21 martie a anului curent.

Ca să vezi ce societate de panglicari se află la Paris!

Nu există nici filoanele de cupru pe care le menţionează dl. Lista în importantul său raport oficial. Filoanele pe care le-a descoperit îşi au originea nu în Ţara de Foc, ci într-o cizmărie de pe Calle Corrientes din Buenos Aires. Este un fenomen mineralogic rarisim, care îşi are totuşi o explicaţie facilă. Iată!

Parcurgând plajele Ţării de Foc, domnul Lista s-a găsit cu un angajat de al meu, băiat bun, excelent tovarăş, dar cam mucalit. Într-o dimineaţă, fiind campat pe aproape, îl cheamă pe ascuns pe domnul Lista, spunându-i că a făcut o descoperire a cărei importanţă nu ştie să o aprecieze pentru motivul că nu are informaţia necesară. Îndată, ies amândoi pe plajă şi se întorc apoi încărcaţi cu pietre mari, în care luceau linii de culoarea bronzului.

- Presupun că e cupru, zise angajatul meu, deşi nu mă încumet să o spun cu tărie.

- Da, da, fără îndoială! exclamă domnul Lista, care cu aer de cunoscător, examina cu mare atenţie pietrele. Trebuie că există filoane puternice în împrejurimi!

Cu o oră înainte de acest dialog interesant, s-ar fi putut vedea pe plajă, cufundată într-o preocupare ciudată, silueta unui om care, oprindu-se la fiecare pas, îşi freca viguros de pietre cizmele sale, în tocurile cărora scânteiau şiruri de cuie de bronz. Având cunoştinţă de acest fapt, nu am întârziat să corectez cu severitate conduita lipsită de

respect a angajatului meu. Era însă prea târziu. Filoanele de cupru apărute de la cizmele sale figurau deja în importantul raport al exploratorului ca bogăţie minieră fueghină.

Ca şi etnografia, fauna şi flora, metorologia şi mineralogia au fost în ultimii ani obiectul unor studii ample şi detaliate, rezultatele cărora am să le dau publicităţii într-o lucrare specială, cu caracter descriptiv, despre Ţara de Foc.

Din observaţiile meteorologice consemnate în colonia El Paramo, unde începând de acum 4 ani se înregistrează la fiecare oră starea atmosferică, se desprind următoarele concluzii care, deşi sunt în mod eterogen deosebite de cele care corespund zonei de sud-est, se pot însă aplica întregii regiuni de nord-est a Ţării de Foc.

Temperatura medie generală rezultă a fi de +6˚C, maxima de 28˚, iar minima de -15˚C, deşi trebuie remarcat că doar în două nopţi ale lunii iunie 1888, frigul a atins această extremă şi, de asemenea, că numai într-o zi din ianuarie 1890 a fost o căldură de 28˚C. Temperatura medie a verii este de 10˚C, iar a iernii de 1˚C peste 0. Cea mai friguroasă este luna iulie, cea mai caldă este ianuarie. Îngheţurile de durată încep în general la început de iunie şi încetează la sfârşit de august. Există, fără îndoială, perioade de timp, cu durata uneori de săptămâni, în care vânturile de la nord menţin în mod constant, chiar şi noaptea, termometrul ridicat la 5˚C. Zăpada este puţină şi chiar în iarna cea mai straşnică, păşunea rămâne descoperită. Câmpul, cu foarte puţine excepţii, îşi păstrează aspectul verde.

Presiunea atmosferică este de 752 mm. A fost o zi în care maxima a atins 777 mm. Şi o alta, în care minima a coborât la 718 mm.

Extrasul ce urmează în continuare, făcut din lucrarea descriptivă pe care o pregătesc, cred că va fi de folos marinarilor care navighează în acele regiuni, deoarece el formulează concluzii deosebite atât faţă de cele ale amiralului Fitzroy, cât şi faţă de cele ale căpitanului King, care schimbând în mod frecvent locul în strădaniile lor conştiincioase şi meritorii, nu am putut ajunge la concluzii precise în legătură cu indicaţiile barometrice din regiunea în discuţie.

Barometrul ridicat precede, dar nu însoţeşte niciodată vânturile umede din nord şi coboară pe măsură ce se accentuează aceste vânturi care se împuternicesc treptat şi predomină în timpul iernii.

Barometrul coborât precede vânturile din sud- vest care bat 9 luni din an şi care apar dintr-o dată, uscate, senine şi aprige, rareori însoţite de ploi slabe. Dacă bat aceste vânturi, barometrul rămâne în echilibru timp de 3 zile consecutiv. Dacă între timp presiunea atmosferică

coboară, vântul va capăta puterea furtunii. O creştere de 3 sau 4 mm după-amiază, înseamnă linişte în timpul nopţii. O creştere de 10 mm sau mai mult, este semn de linişte stabilă, deoarece cu un barometru ridicat la 760 mm, vântul nu mai este deloc puternic din această direcţie.

Exceptând lunile de iarnă, vântul de sud-vest este cel care bate aproape constant, în vreme ce vânturile de est şi sud-est rareori apar şi doar de două ori în patru ani au suflat cu o oarecare putere. Contrar celor ce se întâmplă pe ţărmul Pacificului până la Insula Statelor, unde plouă, putem spune, trei sute de zile pe an, în Golful San Sebastian, media înseamnă 300 de ore de ploaie pe an.

La aceasta trebuie adăugat că aici clima este deosebit de igienică. Din 540 de muncitori cărora, de acum şase ani până în prezent, le-am dat de lucru succesiv în explorările mele şi în coloniile mele, am avut, exceptând accidentele, doar două decese provocate de boli, care nici ele nu au fost contractate aici. Nici numărul de bolnavi nu a depăşit limita de 2%, aceştia fiind în general victime ale unor indispoziţii uşoare, indigestii provocate de apetitul colosal generat de vântul de sud-vest.

Pentru afecţiunile pulmonare, clima de la San Sebastian este un adevărat sanatoriu. Sunt deja trei cazuri de oameni bolnavi de tuberculoză care şi-au găsit aici în mod rapid alinarea. Este surprinzător că oameni dedicaţi muncilor aspre ale mineritului, expuşi la umezeală, la intemperii, la vânturi, nu au alte urmări decât cea de a-şi revigora, de a-şi fortifica constituţia lor fizică.

Trecând de la meteorologie la fauna ţării, se poate spune că numărul de mamifere terestre este destul de restrâns. El este alcătuit exclusiv din guanaco, vulpe, câine, cârtiţă, şoarece şi liliac. În schimb, ornitologia şi fauna marină oferă cel mai vast câmp de investigaţie pe care spiritul zoologului şi l-ar putea imagina. Aici se găsesc din abundenţă balene şi delfini, lei şi lupi de mare, foci şi nutrii. Capurile şi promontoriile sunt adeseori ascunse în spatele unor formidabili nori de păsări de apă. Colonii de pinguini şi cormorani, stoluri şi cârduri de albatroşi şi pescăruşi, de raţe poreclite vapor şi de dropii antarctice ocupă orice stâncă de pe litoral. Bancurile colosale pe care le descoperă mareele sunt constituite preponderent din scoici comestibile din diverse clase, iar în vegetaţia exuberantă de sargasă gigant, ale cărei ramuri ajung la o lungime de peste 120 de metri, mişună aricii de mare şi sardinele, sparoşi cu coadă neagră şi macrou, aterine şi cod; se mişcă o sumedenie de crustacee, de crabi şi creveţi, de păianjeni şi stele marine; trăieşte o infinitate de moluşte, melci, insecte şi viermi, multe din acestea fiind specii încă necunoscute în zoologie. Aceste plante care

cresc de la adâncimi uneori mai mari de 50 m, acoperă toate rocile submarine ale coastei şi constituie un adevărat noroc pentru navigaţie, deoarece slujind drept geamandură de recif, oferă securitate vapoarelor care navighează toată ziua în largul coastelor.

Smulgând din adâncurile submarine câteva plante din acestea, a trebuit să folosim aproape întregul echipaj al navei ca să întindem pe covertă povara uriaşă pe care o reprezentau, descoperind apoi, cu mare surpriză, că fiecare frunză susţinea sute de melcişori şi mii de corali, calculând numărul de animale de toate mărimile, de la cel de 2 mm în diametru până la lungimea de 50 cm; aproape o jumătate de milion de rezidenţi pe fiecare din aceste formidabile plante. Ele alcătuiesc păduri dese şi extinse, fiind câmpul unei lupte constante, aprige, între moluşte şi crustacee, stele marine şi corali: un război etern susţinut de peşti împotriva pinguinilor, de pescăruşi împotriva nutriilor.

Această sargasă atât de abundentă în Ţara de Foc are şi o utilitate industrială, deoarece conţine sodă şi iod în cantitate suficientă pentru a face rentabilă extracţia sa, iar uneori constituie un excelent îngrăşământ pentru agricultură.

Şi flora terestră oferă un câmp vast pentru cercetări botanice. Lăsând deoparte vegetaţia de interes ştiinţific şi gramineea care acoperă o mare suprafaţă din terenurile de la nord, cresc din belşug ca plante medicinale nalba, sarsaparila şi lingurica. Iar ca plante comestibile, ţelina, diverse ciuperci, un lichen şi o graminee oleaginoasă, cu care indigenii ştiu să pregătească o turtă destul de nutritivă.

În primăvara următoare, voi iniţia o încercare de a planta trufă albă, pentru cultura căreia solul este pe deplin corespunzător. Iar dacă, aşa cum sper, rezultatul este satisfăcător, această plantă ar putea fi baza unor importante industrii, ca de pildă producerea de zahăr şi alcool.

În ceea ce priveşte experimentele agricole, au dat rezultate pozitive culturile tuturor zarzavaturilor, a căpşunilor şi fragilor. Şi în special a cartofilor. Este însă îndoielnic că ar da vreun rezultat cultura cerealelor. Încercările făcute până acum au eşuat. Vânturile constante şi în general brumele care survin uneori în luna ianuarie nu le lasă să ajungă la coacere, deşi vegetaţia în general este puternic susţinută de zilele lungi ale verii, în care soarele rămâne mai bine de 17 ore deasupra orizontului, iar în scurtele nopţi de vara, limpezimea crepusculului de seară se confundă insesizabil cu cea a crepusculului matinal. Exuberantele păduri care acoperă mai bine de o treime din teritoriu se compun aproape exclusiv din două clase de fagi: *fagus antarctica* şi *fagus betuloide*. Aceştia furnizează lemn de excelentă calitate, atât

pentru construcţii, cât şi pentru realizarea ambarcaţiunilor, a mobilelor şi a obiectelor strunjite şi pentru confecţionarea de butoaie. Lemnul este alb şi cu fibră scurtă şi poate fi transformat în mod avantajos în pastă de hârtie, constituind baza unor importante şi prospere colonii de exploatare forestieră.

Magnolia sălbatică, *drimys wintery,* care creşte doar pe litoral, oferă o altă extrem de interesantă utilizare în industria naţională. Scoarţa acestui arbore este puternic caustică, astringentă, excesiv de bogată în acid tanic, iar gustul şi aroma amintesc de cele ale scorţişoarei. Indienii nu-i ard lemnul, deoarece pretind că fumul ei este nociv, că dăunează vederii. Insectele şi paraziţii îi evită florile. Toate aceste caracteristici m-au condus la utilizarea acestei scoarţe la tratarea râiei, experimentând formula pe un câine râios, care după doar patru băi s-a vindecat de această afecţiune parazitară.

Efectele acestei scoarţe se vor experimenta în scurt timp pe scară largă pe oile de la ferma San Fermín a D-lui Bernardo de Irigoyen şi dacă, aşa cum este de aşteptat, se dovedeşte eficace, cred că nu va întârzia să înlocuiască cantitatea considerabilă de sarnifuge, importate din străinătate. Profit de ocazie pentru a declara că îmi este plăcut să pun la dispoziţia domnilor care sunt interesaţi de acest subiect, mostre din această scoarţă deosebită, de care nu mă îndoiesc că poate fi utilizată în medicină, în tăbăcărie sau în oricare altă ramură a chimiei industriale.

Din interesanta mineralogie fueghină doar aurul, ale cărui zăcăminte le-am descoperit în 1886, a dat prilej exploatării industriale. Extracţia sa se realizează în mod eficace şi exclusiv cu ajutorul unui aparat electric şi de amalgamare, o maşină transportabilă pe care am inventat-o în Ţara de Foc şi al cărei patent argentinian de invenţie a fost validat de curând în toate ţările miniere şi a fost preluat profitabil în diferite exploatări miniere din străinătate.

În Ţara de Foc există şi lignit, în special la poalele muntelui Lucio López, în zăcăminte a căror anvergură poate fi urmărită de la ţărmul Mării Argentinei până la două leghe în interior, de-a lungul râului López. Dar calitatea mostrelor pe care le-am putut extrage până acum, coroborată cu absenţa unor porturi, nu mă încurajează să întrevăd o importanţă comercială. În schimb, ocrurile, grafitul în proporţie restrânsă şi o gresie care se găseşte în straturi mari, potrivită în special ca piatră de ascuţit, oferă un câmp mai larg de exploatare.

Dar ceea ce are o importanţă mai mare pentru dezvoltarea ţării, ceea ce va da cel mai mare impuls colonizării şi economiei în teritoriu este zootehnia, oaia, pentru creşterea căreia clima şi configuraţia

anumitor zone sunt extraordinar de potrivite. Pentru a avea o idee asupra importanţei industriei lânii pe acele meleaguri, îi rog pe domnii membri ai Institutului Geografic Argentinian să mi se alăture cu atenţia lor într-o rapidă incursiune prin ţările vecine şi anume în regiunea Magellan, colonizată de guvernul chilian şi în Insulele Malvine, ocupate de Anglia.

Aspectul general al acestor insule este şi mai puţin atrăgător decât al Ţării de Foc, la o depărtare de doar 300 de mile. În schimb, capitala sa, Puerto Stanley, care, ca port, fiind generos şi ferit de vânturi, şi-a atras renumele de port ideal, îl impresionează plăcut pe călător. Stilul caselor sale, cu vestibulele şi micile lor grădini, amintesc de cabanele din Scoţia. Multe din ele sunt construite cu material adus din Anglia. Locuitorii, emigranţi în mare parte din nordul Regatului Britanic, sunt oameni cu aspect robust, bărbătesc. Cu faţa lor arsă de vânturi şi cu mâinile lor bătătorile de muncă, întruchipând ideea de activitate şi onestitate, ei merită să fie cunoscuţi. Viaţa socială, limitată la ceea ce poate oferi o localitate care numără doar 800 de locuitori, nu este însă deloc săracă. Puerto Stanley are trei cluburi, un salon mare pentru reuniuni, o mică biblioteca publică şi, de asemenea, două periodice care apar lunar. Are trei biserici şi trei şcoli, două hoteluri şi diferite case de comerţ, dintre care cea mai importantă este Compaña Malvinera, care repară şi totodată aprovizionează vasele care adeseori vin avariate. În portul care are un far şi cinci cheiuri mici, se văd ancorate mai multe vase fără catarge şi fără echipament. Sunt vestigiile dezastrelor maritime care nu mai merită cheltuielile cerute de repararea lor.

Numărul total de locuitori ai insulelor este de 1900, iar suprafaţa lor este de 720 leghe pătrate. Nu există pe toată întinderea lor nici mine şi nici arbuşti. Singura activitate economică este creşterea ovinelor. Potrivit celor mai recente date statistice, corespunzând anului 1890, sunt 11.000 de capete de bovine şi cabaline şi 676.000 de oi, ceea ce înseamnă maximul pe care îl pot suporta insulele.

Exportul a atins în acest an suma de 102.460 lire sterline exclusiv pentru lână, fără a pune la socoteală valoarea pielicelelor şi a pieilor, cele 3297 de oi vii exportate în strâmtoarea Magellan şi cele peste 10.157 de oi congelate trimise direct în Anglia. La aceasta trebuie adăugat faptul că administraţia insulelor se susţine cu propriile sale resurse, deoarece veniturile fiscale depăşesc cheltuielile.

În această mică incursiune voi solicita atenţia domnilor membri şi pentru zona Pacificului, pentru regiunea Magellan. Aici panorama este şi mai variată decât a Ţării de Foc argentiniene: munţi înalţi şi lanţuri

muntoase prelungi, ale căror poale sunt acoperite din abundenţă cu păduri exuberante. Canale întortocheate şi golfuri largi, în care se revarsă nenumărate râuri şi cad puternice cascade, înfrumuseţează ţinutul. Pe păşunile extinse, indianul Tehuelco cu alaiul său de câini, vânează călare, guanaco şi struţul. La marginea lagunelor cristaline vezi coborând cerbul şi puma, iar coastele maritime adună la scară mare întreaga ornitologie şi toată fauna marină a Ţării de Foc. Capitala acestui teritoriu este Punta Arenas, localitate situată aproape în centrul strâmtorii Magellan, în rada căreia ancorează toate vapoarele de poştă care se îndreaptă spre Pacific.

Este un port liber, are far, moară, depozite de cărbune de Cardiff şi diferite case de comerţ importante. Este reşedinţa Guvernatorului regiunii şi a Prefectului Apostolic, Monsegnorul Fagnano, şeful misiunilor catolice stabilite în zonă. Aspectul localităţii, cu casele sale construite din lemn, la care abundă ferestrele şi lipsesc coşurile de fum, împreună cu tonul verde al câmpului şi al colinelor acoperite de păduri, ar impresiona mai mult decât o aşezare situată la tropice, dacă absenţa absolută a arborilor în interiorul localităţii, temperatura, vânturile şi cerul care nu surâde niciodată nu ar avea grijă să facă evidentă latitudinea la care se află.

Am avut altădată ocazia să descriu în gazeta „El Diario” din această capitală aspectul şi caracterul original al acestei localităţi. Trebuie să adaug însă că de câtva timp a fost subiectul unei schimbări radicale surprinzătoare. Într-un răstimp nu mai mare de un an şi-a triplat numărul de locuinţe, iar debitele de băuturi, din care nu existau mai puţin de 65, s-au împuţinat considerabil. Pe străzi, care au fost regularizate şi nivelate, domneşte o ordine desăvârşită şi, fapt semnificativ, acum există ceasornicar în localitate. Comerţul şi creşterea vitelor s-au intensificat, toate acestea datorându-se măsurilor energice şi abile ale actualului guvernator. Dar chiar şi cu impulsul căpătat în ultimul an, numărul de locuitori ai regiunii nu a depăşit cu mult pe cel al Malvinelor, în ciuda faptului că deţine o suprafaţă de 11 ori mai mare decât suprafaţa acestor insule, adică o întindere de 7800 de leghe pătrate, de la Golful Peñas la Capul Horn.

Exportul se face cu lână provenind de la fermele ce acoperă litoralul nordic al strâmtorii şi care deţin acum 17.000 de capete de bovine şi cabaline şi 270.000 de oi; se face cu aurul extras în cea mai mare parte de flotaţiile din Ţara de Foc; se face cu lemnul de la diferite gatere aflate în împrejurimile localităţii, cu pieile de guanaco şi penele de struţ, pe care le aduc indienii tehuelco. Per total, se află într-o

proporţie infinit mai mică, comparativ cu ceea ce exportă Malvinele, cu particularitatea că administraţia regiunii Magellan a fost şi continuă să fie pentru Chile o pricină de permanente cheltuieli.

Această anomalie economică surprinzătoare între un teritoriu vast şi bogat care produce pierderi şi un altul, restrâns ca întindere şi sărac, care oferă beneficii, se explică numai prin faptul că toate încercările de colonizare oficială, făcută până acum în acele teritorii, au fost completamente zadarnice, de la tragedia din Portul Foamei, întemeiat de spanioli şi astăzi pustiu, până la răzmeriţa din Punta Arenas, colonizată cu deportaţi chilieni şi la tentativa de colonizare din Puerto Deseado, care a costat tezaurul argentinian nesemnificativa sumă de 75.000 de peso aur pentru fiecare grup de 4 familii care există aici. Pentru că în vreme ce Guvernul din Chile trimite în strâmtoarea Magellan soldaţi şi condamnaţi, Anglia a vândut domnului Lafone la preţul de 10.000 de lire sterline, 100 de leghe de teren cu toate componentele şi posibilităţile de a exploata produsele insulare. Pentru că, în vreme ce, pe de o parte soldaţii şi culpabilii aşteptau tainurile Guvernului, domnul Lafone, sigur de faptul că nimeni nu-i va trimite ajutor, s-a străduit să-şi valorifice terenurile, introducând pe cheltuiala şi riscul său, elemente de muncă, dând astfel naştere „Companiei Malvinera" şi, în consecinţă, determinând colonizarea completă a insulelor.

Cealaltă cauză puternică a acestei anomalii constă în faptul că în regiunea Magellan, Guvernul nu vinde teren, ci doar îl arendează în parcele mari, pentru o perioadă de 20 de ani, iar arendaşul, convins că într-o perioadă de timp mai mult sau mai puţin îndelungată, trebuie să-l părăsească, se consideră trecător şi nu încearcă să-l amelioreze, construieşte case cu caracter provizoriu, a căror rezistenţă o calculează doar pentru răstimpul în care este valabil contractul sau. În schimb, în Malvine, orice colonist, sigur pe faptul de a fi stăpânul terenului atunci când îşi propune să-l cumpere, se străduieşte să-l amelioreze, edifică, face construcţii cu perspectiva de a le lăsa moştenire copiilor săi.

În plus, importanţa pe care guvernele celor două ţări o dau astăzi acelor colonii îndepărtate, se vede din oamenii cărora le-au încredinţat administraţia acestora.

Pe de o parte, Sir Roger Tuckfield Goldsworthy, comandor şi cavaler al diferitelor ordine britanice, care a participat până în anul 1857 la patru bătălii în India Orientală şi care a fost apoi prezent la diferite acţiuni de război care i-au adus o medalie şi două menţiuni onorifice; inspector general de poliţie în Sierra Leone din anul 1868; în 1870 a fost magistrat provincial în Lagos; în 1873 şef al vămii în Coasta Africii; în

acelaşi an, era comandant secund al forţelor conduse de Sir J. Glover; în 1876, preşedinte în Nevis; în 1877, ministru de interne în Australia Occidentală; în 1881, administrator şi secretar guvernamental în Hondurasul Britanic din America Centrală; actualmente, guvernator şi comandant şef al Malvinelor.

În partea cealaltă, generalul Samuel Valdivieso, care a participat la trei campanii, a fost de faţă la patru acţiuni de război care i-au adus două medalii şi diverse menţiuni onorifice. Înseamnă 47 de ani de serviciu activ. Era al treilea în statul de funcţii al armatei chiliene. A fost aghiotant al preşedintelui Republicii. După campania din Peru, a avansat la rangul de general de brigada. Până acum o lună, Guvernator al Provinciei Magelan, iar în prezent avansat general de divizie pentru servicii meritorii excepţionale aduse în timpul acestei guvernări.

Parcurgând istoria acestor două ţări, ne dăm seama că cel puţin în ultimii 20 de ani, ele înseamnă mult mai mult decât oferă astăzi Ţara de Foc argentiniană, un teritoriu ale cărei păşuni le depăşesc pe cele din Malvine şi ale cărei mine şi păduri le egalează pe cele din provincia Magelan. Avea un singur inconvenient: absenţa unor porturi la ţărmul Atlanticului. Dar după cum am arătat, acest inconvenient este depăşit deja prin rezultatul explorărilor mele, deoarece în afară de faptul că în nordul golfului San Sebastian există un loc de ancorat pentru nave de pescaj mare, adăpostit de toate vânturile, gura de vărsare a celui mai mare râu al regiunii ar putea fi transformată în port de cabotaj. În acelaşi timp, în golfurile pe care le-am descoperit în diferite puncte ale litoralului, ar putea acosta cu uşurinţă ambarcaţiunile mici.

Golful Irigoyen, aflat la capătul lanţului muntos cu acelaşi nume, oferă adăpost împotriva tuturor vânturilor. Şi celelalte golfuri sunt de asemenea adăpostite, chiar dacă sunt expuse mareelor din răsărit.

A dispărut, aşadar, singurul element care se opunea dezvoltării regiunii şi rămân de eliminat micile dificultăţi care se opun colonizării sale, pentru ca statistica să înregistreze un rezultat mai bun decât oferă în prezent.

Potrivit bugetului naţional, aici există 25 de familii susţinute din visteria statului, domiciliul cărora nu a putut fi verificat nici până în ziua de astăzi. Administraţia numără un guvernator, un secretar, un capelan, un judecător, un şef de poliţie, doi comisari, un agronom, doi dulgheri, un mecanic, doi secretari, doi oameni de serviciu, doi sergenţi, trei caporali şi 50 de jandarmi care, împreună cu 68 de oameni ai celor două nave guvernamentale, înseamnă 162 de persoane întreţinute de Guvern. În vreme ce în teritoriu se evidenţiază doar doi colonizatori statornici.

Aceşti doi colonizatori pot fi prezentaţi în felul următor: reverendul Bridges, fost misionar de Ushuaia, stabilit cu distinsa sa familie în Insula Gable, canalul Beagle, unde întreţine circa 15-20 de lucrători indigeni din rasa Yamanas; celălalt colonizator, înrădăcinat cu coloniile de mineri din El Paramo, golful San Sebastian şi de la râul López, pe ţărmul Marii Argentinei, al căror personal de funcţionari şi muncitori e redus astăzi la numărul de 40, dificil de mărit sau de schimbat din cauza faptului că sunt foarte rare şi imprevizibile ocaziile care oferă mijloace de transport. Tot el a iniţiat, în apropiere de Capul Peñas şi El Paramo două colonii mixte destinate stabilirii indienilor, activitate întreruptă acum din cauza iernii.

Astfel că, în vreme ce în Malvine şi în regiunea Magelan, pentru fiecare 200 de locuitori este un jandarm, în Ţara de Foc sunt 28 de jandarmi pe cap de locuitor sau, socotind şi pe cei aflaţi în trecere, ar fi mai bine de patru persoane administrative pe cap de individ existent în teritoriu, chiar dacă e doar în trecere.

Ca activităţi economice, există doar cea auriferă, care a provocat în ultimii patru ani un export în valoare de aproximativ 400.000 de pesos aur, ca lingouri, pepite şi pulbere de aur.

Numărul indienilor Yamanas, care frecventează ţărmul argentinian din Canalul Beagle nu atinge cifra de 100. Pe când numărul indienilor Onas, aborigenii teritoriului urcă, presupun, la 2000, dată fiind reuşita mea de a fi stabilit personal relaţii amicale cu 600 dintre ei.

Capitala cârmuirii este Ushuaia, situată în apropierea frontierei cu Chile, în frumosul golf cu acelaşi nume, înconjurată de munţi mari şi puternic crestaţi, acoperiţi de zăpadă veşnică şi făcând imposibilă comunicarea cu interiorul teritoriului. Acest loc a fost ales ca reşedinţă a misiunii anglicane în urma explorărilor Amiralităţii Engleze şi a fost stabilit cu intenţia umanitară de a aduce la viaţă civilizată pe indienii Yamanas. Dar dacă această situaţie corespundea perfect operei civilizatoare a domnului Bridges, nu e niciun motiv care să explice alegerea sa drept capitală a unui teritoriu cu care se constată că nu poate comunica. Ushuaia se potriveşte drept capitală a Provinciei, nici mai mult, nici mai puţin, decât se potriveşte Insula Statelor drept capitală a Republicii. Şi totuşi, exceptând pe cei 8 jandarmi care trăiesc într-un loc depopulat, aflat la 12 km de la Golful San Sebastian spre interior, Ushuaia, al cărui teritoriu nu va putea niciodată în mod firesc să suporte 5 familii cu mijloacele lor proprii de subzistenţă, este locul unde se află concentrat întregul personal administrativ, întreaga forţă executivă a guvernării regiunii. Iar în centrul acestor anomalii puţin comice se

găsesc, ca puncte luminoase în întuneric, cele două subprefecturi, situate una în portul San Juan şi alta în Golful Buen Succeso, porturi de salvare care corespund ţelurilor umanitare demne de nobilele sentimente ce disting naţiunea argentiniană.

Cu toate acestea, locuitorii Malvinelor şi ai regiunii Magelan ezită să-şi strămute vitele lor în acest teritoriu, nutrind o teamă nejustificată, faţă de oamenii care guvernează regiunile sudice ale Republicii. Pretind că aici lipseşte securitatea personală şi garanţiile de proprietate şi cad în grava eroare de a crede că, fiind străini, drepturile lor nu ar fi respectate. Şi aceasta pentru că acei locuitori ignoră faptul că această ţară este cea mai ospitalieră de pe pământ; că în toată vasta întindere a Republicii, de la Jujuy la Marea Argentinei, de la Atlantic până la Anzi, străinul se bucură moral şi material de aceleaşi privilegii, de aceleaşi scutiri pe care cea mai liberală dintre constituţiile politice le acordă şi le garantează cetăţenilor ei.

Pentru că ignoră, de asemenea, că aici, ca şi în alte părţi, orice om inteligent şi activ preferă să fie paznic într-un sat decât comisar într-un deşert; preferă să fie comisar de poliţie într-o capitală de provincie, decât guvernator al unui teritoriu nepopulat.

Mai rămâne de examinat un punct important pentru geografia politică a regiunii. Ţara de Foc argentiniană dispune de o suprafaţă de 632 de leghe pătrate din care trebuie scăzute 14, corespunzătoare Insulei Statelor. Înseamnă că are o întindere mai mică decât a Malvinelor. Presupunând că ar fi în situaţia de a suporta un număr de locuitori de cinci ori mai mare decât aceste insule, ceea ce eu îmi permit să mă îndoiesc, totalul locuitorilor săi, în cazul cel mai favorabil şi într-un viitor aflat la o depărtare ce nu poate fi deloc determinată, nu va putea depăşi niciodată un număr de 10.000. Pe de altă parte, potrivit Constituţiei, nicio regiune nu poate fi ridicată la rangul de provincie înainte de a atinge numărul de 60.000 de locuitori. Iar Ţara de Foc, negăsindu-se în aceste condiţii şi neavând vreodată posibilitatea de a se constitui în provincie, îşi pierde temeiurile de a se intitula guvernământ, depinzând adică direct de guvern.

Acest teritoriu, unit cu Santa Cruz, ale cărui terenuri se pot considera exclusiv păşuni şi al cărui guvernământ nu se află în condiţii mult mai favorabile, cu greu va putea să ajungă vreodată la cerinţele unei provincii. Ar fi o măsură administrativă profitabilă şi binefăcătoare, faptul de a contopi ambele guvernăminte într-unul singur, operaţie care ar însemna o îmbunătăţire la nivelul personalului administraţiei, descoperind un câmp vast de activitate profitabilă, pe lângă faptul de a

realiza o economie considerabilă pentru visteria statului, deoarece cu bugetul unui singur guvernământ ar fi acoperite în totalitate cheltuielile administrative ale ambelor teritorii.

De la Ţara de Foc la Insula Statelor este o distanţă de 15 mile marine sau 5 leghe. Această insulă, un fragment de munte ce pare să se fi desprins din lanţ, constituie ultima verigă a Anzilor. Aspectul său sălbatic, vârfurile sale crestate puternic şi golaşe, care ating o înălţime de 900 de metri, evocă panorama de pe litoralul Pacificului, ale cărui fenomene meteorologice şi de geografie fizică le recapitulează la scară mică. Numeroasele golfuri care pătrund în insulă, o despart în patru părţi care, de n-ar fi istmurile cu o lăţime de doar câteva sute de metri, ar constitui nu una, ci patru insule de diferite dimensiuni.

Poalele munţilor care o alcătuiesc sunt acoperite dens cu aceleaşi păduri, cu aceeaşi vegetaţie exuberantă ce caracterizează partea sudică a Ţării de Foc. Dar cu excepţia lemnului care se pretează pentru exploatare şi a vânătorii lupului de mare care a încetat deja să fie rentabilă, niciun produs natural nu promite să fie temeiul unui proiect oarecare de colonizare.

În schimb, insula reuneşte toate condiţiile, corespunde celor mai scrupuloase exigenţe pentru a face din ea o închisoare naturală, perfectă. Insula Statelor are vocaţia de a fi, mai devreme sau mai târziu, închisoarea Republicii, deoarece oferă pentru aceasta toate avantajele, atât morale cât şi economice. Aici nu trebuie nici ziduri, nici turnuri de pază. O singură navă militară ar fi de departe suficientă pentru a face imposibilă orice tentativă de evadare. Materialul pentru construcţii este din abundenţă, iar combustibilul este inepuizabil. Condiţiile de igienă sunt excelente, iar deţinuţii s-ar bucura de o relativă libertate, de o viaţă câmpenească, scutiţi de atmosfera demoralizatoare a penitenciarelor şi dedicaţi unei munci benefice şi productive. S-ar putea instala aici, uşor şi economic, ateliere de tâmplărie, fabrici de mobilă, strungării şi dogării. În istmul ce desparte portul Cook de portul Vancouver s-ar putea amplasa un şantier naval pentru ambarcaţiuni. Şi în toate porturile din nordul insulei s-ar putea instala fabrici care să transforme masa lemnoasă abundentă în pastă de hârtie, o industrie care produce rezultate excelente în Norvegia, unde materia lemnoasă, pinul alb, este mult mai puţin potrivită pentru industrie decât fagul din Insula Statelor.

O zonă de 20 de leghe din Ţara de Foc ar asigura creşterea unor bovine mai mult decât suficiente pentru a aproviziona cu carne proaspătă pe deţinuţi, în condiţii mult mai economice decât în Buenos Aires, în timp ce legumele şi în special cartofii s-ar putea cultiva în

aceeaşi insulă, unde încercările făcute în acest scop prin Subprefectura de San Juan au dat rezultate satisfăcătoare.

Cu o colonie penitenciară în Insula Statelor, s-ar obţine în cele din urmă o economie considerabilă pentru visterie şi valorificarea a mii de braţe neproductive care ar sluji astfel la sprijinirea unor industrii noi, profitabile pentru ţară.

Mai rămâne de menţionat un important punct referitor la acea regiune: navigaţia în zona Capului Horn, de care până în prezent s-a preocupat prea puţin atât ilustra societate a acestei Republici, cât şi cea din Chile.

Cine nu a auzit vorbindu-se despre dezastrele navale care se succed aici cu îngrozitoare regularitate? Unde-i omul care a rămas nepăsător la descrierea tragediilor maritime care încep cu strigătul îndurerat ce răsună lugubru în zona din vecinătatea Capului Horn şi continuă ca gemete înăbuşite ce pătrund cu repercusiuni emoţionale până în marile centre de cultură şi civilizaţie. Aici flotele de nave care se îndreaptă spre Pacific sunt în situaţia de a lupta uneori timp de luni de zile în răspăr deopotrivă cu furtunile şi curenţii marini. Aici sute de oameni întreprinzători şi curajoşi constituind poate partea cea mai selectă a celor activi din neamul omenesc îşi află anual un sfârşit îngrozitor, plin de orori şi suferinţe. Cea mai mare parte a acestor tragedii se consumă în tăcerea pustiurilor oceanice. Rareori sunt consemnate în organele de presă.

Vasul A, nava B, fregata C, plecate la data X din portul N în direcţia Pacific. Nu au ajuns în portul destinat; dispărute pe drum. Asta e tot ceea ce consemnează statistica navală. Dacă echipajul s-a înnecat după suferinţe teribile, dacă au pierit de foame în vreo insulă pustie, dacă agonia inaniţiei i-a dus până la antropofagie, este ceva ce se ignoră. Nu o ştie nimeni. Singurul lucru care trezeşte un oarecare interes, constituind o întrebare standard, este dacă nava era sau nu asigurată.

Cei care navighează în mod constant în acele mări, cei care se dedică dificilei sarcini de a vâna lupul de mare, ei înşişi eroii unor probe aspre şi ai unor lipsuri incredibile, se călesc în faţa acelor imagini ale dezolării şi trec acum impasibili, cu sufletul tăbăcit de primejdii, prin faţa rămăşiţelor, dramelor maritime care se consumă aici. Dezastrele, precum cel al navelor *Cambrian, Duchess* sau *Sea Toller,* care acum câteva luni au ajuns la cunoştinţa publicului din Buenos Aires, abia dacă reprezintă o infimă parte a dezastrelor care aici se succed anual, care sunt atât de frecvente, atât de comune, încât trezeşte un interes mai mare

doar atunci când vreun incident tragi-comic vine să îndulcească acele imagini ale mizeriei.

Nici nu este un an de când o navă de mari dimensiuni s-a făcut zob pe coastele Insulei Dezolării, scufundându-se cu tot ceea ce conţinea. Doar un număr oarecare de cutii, cu circa 25.000 de lumânări de stearină au fost aduse de valuri pe ţărm. O mică parte din ele au fost luate de un vas de vânătoare şi aduse la Punta Arenas. Dar când s-a încercat recuperarea a ceea ce rămăsese, s-au confruntat cu un fenomen din cele mai ciudate: un pârâu de stearină curgea pe plajă, izvorând într-o imensă piramidă pe care indienii alacalufi o construiseră cu cutiile de lumânări, dându-le apoi foc din instinct sălbatic, ca să se distreze şi să se relaxeze.

Altădată, un golf din sudul Insulei Statelor a fost scena unei întâmplări nu mai puţin sălbatică şi nu mai puţin ciudată. O altă navă, tot de vânătoare, descoperise, împotmolite pe ţărm, mai multe piane avariate şi totodată, câteva cufere conţinând făclii mari, din cele care se folosesc la procesiuni religioase. A fost destul pentru ca mateloţii să dea frâu liber bunei lor dispoziţii într-o compoziţie nemaiauzită, diabolică, ce răsuna cu vibraţia violentă a milioane de acorduri muzicale, de coarde care plesnesc şi de cutii distruse cu lovituri de măciucă. Pe toată întinderea ţărmului, se vedeau fixate printre pietre sute de făclii aprinse şi fumegânde şi o legiune de marinari dezlănţuiţi, înarmaţi cu ciomege şi cu beţe, executau prin lovituri de bâtă, cel mai îngrozitor, cel mai frenetic din finalele la care a fost vreodată părtaş instrumentul acesta muzical, producând o simfonie infernală, al cărei răsunet colosal, repetat de ecoul munţilor, străpungea liniştea pădurilor cu cele mai triste gemete de nesfârşită dezolare.

Ţărmurile Ţării de Foc sunt presărate cu vestigii lugubre, corpuri de navă şi catarge distruse, lemne zdrobite şi fiare răsucite: martori muţi ai vreunei drame necunoscute, ai vreunei priveliști de spaimă, al vreunui strigăt de disperare sufocat de apele sărate ale oceanului.

Din când în când, o descoperire funebră evocă în imaginaţie o întâmplare nenorocită: un obiect întâlnit pe plajă depune mărturie despre secvenţe halucinante, care chiar oamenilor căliţi la simţire le fac părul măciucă.

Reproduc relatarea de mai jos, făcută de un marinar care domiciliază acum în Punta Arenas, căpitanul Harry Michelsen. O fac cu titlu informativ, deoarece spiritul uman refuză să-şi reprezinte detaliat ceea ce este înspăimântător, rezumându-l în doar câteva cuvinte. Într-una din expediţiile de vânătoare (*de lupi marini – n.tr.*) pe care am făcut-

o acum câţiva ani pe Insula Statelor, am găsit pe ţărmurile ei un butoi ce conţinea carne la saramură. Examinată cu atenţie, s-a dovedit a fi din... bucăţi de om... rezultat îngrozitor al disperării. Era carne de om la conservă!

Să fi provenit oare de la vreun neam de canibali? Sau era ultima soluţie a unor naufragiaţi, care au continuat să nădăjduiască în salvarea lor de către vreo navă în trecere? Nu o vom putea ştii niciodată, dar ceea ce se poate afirma cu certitudine, ceea ce se află în afară de orice îndoială, este faptul că o dramă care a început la Curtea Austriei, de îndată ce înalta nobleţe a protagonistului s-a potrivit cu antecedentele de poveste ale unei căsătorii morganatice, care a atras atenţia tuturor oamenilor iluştri ai lumii, şi-a aflat tragicul ei deznodământ pe coastele abrupte ale Insulei Dezolării, unde, după toate indiciile, a fost să se zdrobească, Santa Margarita, templu plutitor al unei pasiuni amoroase. Arhiducele Juan de Austria sau mai bine zis Juan Orth, împreună cu iubita sa Milly Stubel şi cu tot echipajul care-i însoţea şi-au găsit tragicul lor sfârşit, nimiciţi poate de numeroasa faună care mişună în largul coastelor fueghine sau îngropaţi pe plajă, sub nisipurile mâloase, veşnic bătute de talazuri.

Căpitanul Goyet, comandantul fregatei franceze Almendral, cu un tonaj de 1770, aparţinând casei Bordes din Bordeaux relatează că la 24 august, anul trecut, a fost împins de o furtună năprasnică până la stâncile Capului Pillar, punctul cel mai vestic al strâmtorii Magellan. Fregata se afla deja în mijlocul talazurilor uriaşe, care se izbeau de stâncile din preajmă. Vântul sufla cu furie, valuri colosale veneau să se spargă pe puntea navei, smulgând tot ceea ce se afla în calea lor. Dintr-o clipă într-alta putea să se izbească, sfărâmându-se de reciful care se afla în apropiere, când, printr-o împrejurare pe care căpitanul nu şi-o explică, se văzu târât de un curent puternic spre interiorul strâmtorii, cu nava considerabil avariată, dar în afara pericolului. În urma sa, în aceeaşi situaţie disperată, dar ceva mai la sud, în faţa Insulei Dezolării, rămâneau să lupte cu stihiile dezlănţuite alte patru nave care mai mult ca sigur au dispărut, una din ele corespunzând descrierii navei Santa Margarita.

Toate aceste întâmplări sinistre care se succed cu o regularitate înspăimântătoare ar putea fi evitate, salvând mii de vieţi omeneşti, convertind aceste împrejurări în izvoare de prosperitate pentru regiunea care până acum continuă să fie doar teatrul unor scene ale deznădejdii.

Este considerabil de mare numărul navelor care se îndreaptă anual spre Pacific, reprezentând capitaluri uriaşe şi al căror echipaje urcă în

total la multe mii de oameni, din care o mică, dar constantă parte îşi găseşte sfârşitul prematur în imediata vecinătate a Capului Horn.

Întregul comerţ pe care îl presupune această mişcare neîncetată s-ar transforma în beneficiu pentru regiunile australe ale continentului american unde, doar în caz de sinistru sau în căutarea de ajutor apar din când în când victimele vreunul dezastru. Înalta cultură şi sentimentele umanitare prin care se disting republicile Argentina şi Chile ar putea opera această transformare care ar converti în izvor de bogăţie considerabilă domeniile lor australe, susţinând o companie de vapoare care să remorcheze corăbiile cu pânze prin strâmtoare, evitând periculoasa şi permanent costisitoarea trecere pe la Capul Horn.

Revine în special guvernului chilian, interesat în prosperitatea regiunii Magellan, să dea impulsul unei asemenea întreprinderi, care, în afară de faptul de a deţine probabilităţile unui rezultat comercial, ar întruchipa una din cele mai umanitare iniţiative duse la capăt în acest secol.

Închei, Domnilor, punându-mă la dispoziţia Domnului Preşedinte şi a iluştrilor membri ai Institutului, pregătit să detaliez toate informaţiile pe care, referitor la Ţara de Foc, am avut onoarea să le prezint.

Traducere din originalul spaniol – Pr. Petru Moga

AUTORITĂȚILE ROMÂNEȘTI DIN CÂMPINA ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL, 1916-1918 (EXTRAS DIN *VIAȚA COTIDIANĂ LA CÂMPINA ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL 1916-1918*)

prof. Gabriela Pascu
Şcoala Gimnazială „Ion Câmpineanu” - Câmpina

1. Primăria

La începutul Primului Război Mondial, Câmpina era un oraș industrial în plină dezvoltare. Datorită existenței în oraș a marilor societăți din industria petrolului, "Steaua Română" și "Astra Română", ca și a altor numeroase întreprinderi, cum erau "Electrica" sau "Atelierele Ziptser" și a numeroșilor comercianți, bugetul orașului era suficient de mare pentru a permite modernizarea așezării. Astfel, din 1900, comuna a contractat un împrumut cu Casa de depuneri-consemnațiuni cu dobândă de 5% pe an la 150.000 lei capital nominal, la care anuitatea era de 12.325 lei. Stingerea împrumutului era la 11 iulie 1920. Scopul contractării acestui împrumut a fost realizarea alimentării cu apă potabilă a orașului. În 1911, orașul a făcut un al doilea împrumut de 150.000 lei la Banca de Credit Român din București cu a anuitate de 24.400 lei. Noul împrumut trebuia să acopere datoriile contractate anterior și de asemenea să se înceapă modernizarea drumurilor și lărgirea rețelei de curent electric. Lucrarea de modernizare a drumurilor a fost realizată de societatea "Asfaltul" din București, cu o anuitate de 15.000 anual, iar extinderea rețelei de curent electric era în continuare contractată cu societatea "Electrica" pentru o rată de 27.945 lei anual.

O parte importantă a veniturilor urbei noastre provenea din impozitele plătite de "Steaua Română" și "Astra Română" care însumau 57.100 lei anual și de atelierul metalurgic - 526 lei anual. În bugetul anului 1916/1917 impozitele directe și accizele erau completate cu subvenția de la stat de 103.959 lei și cu taxele percepute de primărie din diferite surse mărunte: taxe asupra chiriilor la berării, cafenele, restaurante și cinematografe, taxe pe caii particularilor și cei ai societăților industiale sau comerciale, taxa asupra reprezentațiilor de orice fel, taxa pentru verificarea măsurilor și greutăților, taxa asupra serviciilor prestate cetățenilor, taxe asupra firmelor de comerț, profesiunilor liberale, taxa asupra oricăror vânzări de vite, taxa pentru

salubritatea orașului, venitul provenit din vânzarea curentului electric către particulari, taxa asupra făinii, chiriile de la proprietățile comunei, vânzarea locurilor în cimitir, diferite concesiuni de terenuri acordate societăților pentru instalarea de conducte.

Încasarea dărilor, care încetase câteva luni, se va relua de la 1 mai 1917, cu perceperea dărilor restante. Perceptorii, organizați în Circa 17, fuseseră numiți în serviciul Administrației financiare cu aprobarea autorității militare.

Cheltuielile orașului erau, în principal, anuitățile pentru cele două împrumuturi, plata salariilor angajaților primăriei, subvențiile pentru serviciul sanitar, religios și pentru poliție, pentru continuarea modernizării drumurilor și repararea lor, salubrizarea orașului, executarea de reparații și cumpărarea de mobilier pentru localurile comunei, respectiv pentru clădirea Primăriei și a școlilor, extinderea rețelei de apă și de curent electric, pentru iluminatul public, întreținerea trăsurilor, căruțelor și a animalelor care aparțineau comunei.

În 1916/1917, bugetul ordinar a fost de 360.731 lei la venituri ordinare, bani cheltuiți integral și a fost completat cu un venit extraordinar de 34.687 lei, bani de asemenea folosiți.

În 1917/1918:

Venituri

-buget ordinar - 18 decembrie 1916 - 1 aprilie 1917 = 56.251 lei
1 aprilie - 1 iulie 1917 = 37.115 lei
Sfârșitul anului = 213.120 lei

-buget extraordinar - 17.824 lei

Cheltuieli

-buget ordinar - 213.120 lei

-buget extraordinar - 12.000 lei

Începerea războiului a pus mari sarcini în fața primăriei, în mod special din momentul în care, la sfârșitul lunii noiembrie vor sosi în oraș trupele germane de ocupație. Primarul liberal Dem.I.Ștefănescu a fost destituit. La fel s-a întâmplat și cu administratorul plasei Prahova, a cărei reședință era tot în orașul nostru. Administrația militară germană a căutat să conlucreze cu persoane obediente, dornice să le asculte ordinele. După câteva luni, respectiv în iunie 1917, Dem.I.Ștefănescu a fost numit în funcția de primar de autoritățile germane, fiind considerat de germani suficient de cooperant și în plus, având o bună cunoaștere a problemelor orașului deoarece fusese primar mai mulți ani. Administratorul de plasă G.Popescu-Ciorani, considerat recalcitrant, a fost înlăturat cu concursul șefului poliției din Câmpina, E.Jebeleanu și a

părăsit orașul. Administrația plasei Câmpina a fost dată unui pensionar, inamic declarat al liberalilor. Iată ce a declarat într-un memoriu din 1919 fostul administrator rămas fidel liberalilor:

"La decembrie 1916 eram de față când [armata germană] a ocupat imobilul Administrației de plasă. Mi-a fost imposibil a interveni spre a-mi lăsa liber imobilul. Din contră, Etapa 300 cu sediul în Ploiești m-a confirmat, dar fostul polițai Valeriu Jebeleanu cu "Ortscomandantu" local din Câmpina și cu ofițerul Thuman a dus o goană cu privire la activitatea mea înainte de ocuparea Câmpinii, cercetând și luând declarații de la supușii lor, interzicându-mi a mai avea corespondență cu primarii comunelor, ridicându-mi calul și șaua, lăsându-mă în oraș să locuiesc, iar după câtva timp abia m-am strecurat pe jos...iar fostul meu prefect P.Ciorănescu...care mă obliga în martie 1917 ca să plec la serviciu să țin conferințe la săteni că d-l Brătianu cu ai lui a nenorocit țara, a distrus-o prin faptul intrării sale în acțiune contra Puterilor Centrale. Am văzut mentalitatea sa, că voiește să se servească de mine și mi-am văzut de treabă stând acasă [la Chiojdeanca]...În locul meu a fost numit d-l Gr.Bănescu, pensionar. Dl.Gr.Bănescu a primit acest serviciu și ca semn de "patriotism". În 17 august 1917 arăta către prefectură că la iulie 1907 a mai făcut un sacrificiu dându-și demisia deoarece nu a încurajat actele de revoltă puse la cale de cei ce au adus țara unde se găsește" (1).

Primăria avea, conform celor patru state de plată, anexate bugetului pe 1917/1918, un număr de 44 de angajați, din care doi erau mobilizați și, conform legislației, familia lor primea jumătate din salariul lunar.

Veniturile orașului erau grevate de sarcina încartiruirii armatei de ocupație în condițiile în care cele mai importante surse de venit, respectiv marile societăți erau acum administrate de germani. De aceea bugetul ordinar se formează din venituri provenite din subvenții date de stat, bani proveniți din contribuția de război, cele 18.000.000 lei plătiți din contribuția fiecărui cetățean al județului Prahova.

La începutul războiului, Câmpina era un oraș cu mai mult de 5.000 locuitori. Recensământul din 1912 stabilise că orașul avea 8.511 locuitori, din care 1.185 erau cetățeni străini. Cei mai mulți dintre aceștia au părăsit orașul încă din 1914; erau germani, austrieci și unguri, ca și englezi și francezi, care s-au întors în țările lor pentru a se înrola. Totuși, numeroase familii de străini au rămas în Câmpina. La începutul războiului nostru, aceste familii au fost internate în lagăre dacă făceau parte din rândul popoarelor care erau adversarele noastre. Este vorba

despre aproximativ 63 de familii ale căror membri, fără capii de familie, respectiv 168 de femei și copii se vor întoarce în oraș după ce începe ocupația germană (2) [Anexa I]. Supușii străini de origine germană, austriacă, maghiară și bulgară primeau aceleași drepturi ca și familiile mobilizaților români și, în plus, erau exceptați de la rechizițiile forțate.

Principala grijă a primăriei în perioada războiului era de a asigura aprovizionarea cu hrană și combustibil a locuitorilor orașului.

În 17 noiembrie 1916, cu doar câteva zile înainte de intrarea germanilor în oraș, poliția întocmise o listă cu subzistențele, respectiv cu rezervele de hrană, lemne, furaje și țigări (3) [Anexa II].

Desigur că acestea au fost rechiziționate în proporție de cel putin 3/4 de armata germană, conform reglementărilor stabilite de autoritățile militare (4), dar este posibil ca locuitorilor să le fi rămas cantități chiar mai mici, ținând cont că soldații germani se purtau cu destulă brutalitate și au făcut numeroase abuzuri.

În orașele care aveau un număr mai mare de 5.000 locuitori, administrația germană a stabilit rații la alimente, respectiv asigura zilnic pâinea și alte câteva produse care se distribuiau doar de către primărie (carnea, zahărul, orezul). Pâinea, numită de populație "ghiulelele lui Mackensen" datorită calității, era făcută dintr-un amestec de făină și mălai. Făina era distribuită brutarilor de către primărie. În timpul războiului, populația civilă putea să cumpere pâine de la brutăriile lui Lupu Weisler, Gligori Dodeff , Ispas Atanase și Ioan Șerban (5). Pe timp de pace, Primăria obținea un fond din taxa de 1,5 lei pe care brutarii o plăteau pentru fiecare sac de 100 kg de făină. În timpul războiului, taxa a crescut la 7 lei pentru 100 kg de făină și chiar, pentru o scurtă perioadă în 1918, la 9 lei pentru 100 kg făină. Banii obținuți, respectiv 120.000 lei în 1917 și 134.464 lei în 1918 au constituit baza fondului de ajutorare a familiilor sărace și a familiilor de mobilizați. Conform dispozițiilor primăriei, pâinea de 800 grame a costat până în august 1917, 35 bani. Creșterea taxei pentru făină la 9 lei i-a determinat pe brutarii nemulțumiți să se plângă prefecturii pentru a interveni în favoarea lor, altfel brutăriile ar fi fost decapitalizate. Din august 1917, pâinea de 800 grame va costa la Câmpina 40 bani, dar brutarii vor plăti în continuare o taxă de 9 lei (6). Rația zilnică de făină era 225 grame și cea de mălai de 150 grame pentru fiecare persoană.

Rația de pâine era completată cu rația de carne: "cantitatea de carne care se cuvine la fiecare persoană vârstnică în Câmpina este fixată la 150 grame pe săptămână", dar aceasta doar în mod teoretic. Relatările timpului vorbesc despre 15 februarie ca despre "prima zi de carne de la

Crăciun". Pentru populaţia civilă era o circumscripţie de tăiere la Câmpina care deservea şi Băneşti, Cornu şi Poiana. Primăria asigura calitatea serviciilor către cetăţeni, angajând un controlor al pieţei şi un medic veterinar Ionescu Ştefan (Stelian). Pentru Administraţia militară, tăierile se făceau la abatorul Etapei 300. Preţurile maximale la carne erau: 1,80 lei/kg carne de vită, 1,50 lei/kg de carne de oaie şi 4 lei/kg carne de porc. Autorizaţiile pentru tăieri erau eliberate pe timp limitat de către primărie pentru a permite mai multor măcelari să profeseze (7).

În mod frecvent, pe masa câmpinenilor se afla o mâncare fără carne. Legumele puteau fi vândute liber pe piaţă, în special în zilele de duminică şi joi când era târg săptămânal la Câmpina. Populaţia rurală era "invitată să vândă cât de multe din aceste produse în zilele de târg (8). Preţurile maximale erau: varză albă = 0,30 lei/kg, conopidă 0,80 lei/kg, fasole verde 0,40 lei/kg, 100 bucăţi bame 0,50 lei, sfeclă 0,40 lei/kg, morcovi 0,30 lei/kg, ridichiile de lună 0,45 lei/kg, ceapă 0,60 lei/kg, praz 0,03 lei bucata, morcovi mari 0,04 lei bucata, gulii 0,04 bani bucata, ţelină 0,04 lei bucata, ridichii mari 0,15 lei bucata, pătlăgele roşii 0,25 lei/kg, pătrunjel 0,04 lei/kg, vinete şi dovleci 0,20 lei bucata, pepeni 0,60 lei bucata, castraveţi verzi 0,07 lei bucata, 100 bucăţi ardei 1,50 lei (9). Deşi nu era interzisă vânzarea unor cantităţi mici de grăsimi şi lactate acestea se găseau greu pe piaţă. Câmpinenii încercau să şi le procure, mergând din când în când la ţară, în comunele rurale înconjurătoare, pe la rude şi prieteni.

În mod sporadic, Primăria distribuia şi alte alimente pe cartelă, cum ar fi zahărul (10).

Nu era permisă nici tăierea păsărilor de curte, deoarece cetăţenii dădeau Administraţiei militare o cotă de ouă, produse care luau drumul Germaniei (11). De altfel, dacă doreau să facă o prăjitură, după "reţeta" impusă de germani, ar fi trebuit să excludă ouăle şi grăsimile.

Până în luna iunie 1917, a fost interzisă orice fel de corespondenţă. Cetăţeanul român Friedrich Geller a fost amendat pentru că a încercat să trimită o scrisoare. Totodată au fost înregistrate la poliţia secretă germană toate aparatele de fotografiat din oraş (12).

Numeroase alte restricţii îngrădeau libertatea locuitorilor oraşului. Circulaţia pe străzi era permisă din 20 octombrie 1917 doar până la 9.30 seara, excepţie făcând doar persoanele care posedau un permis special, dată fiind activitatea lor economică. Tinerii până la 17 ani nu puteau să circule neînsoţiţi decât până la orele 19. Pe timp de vară se putea circula liber până la orele 23.

Erau restricţii şi la consumul de curent electric şi apă potabilă.

Risipa se plătea cu amendă de 3.000 lei și cu închiderea instalației. Din 17 octombrie 1917, primăria făcea cunoscut cetățenilor că era permisă folosirea unui singur bec într-o cameră. De altfel, restricția de folosire a curentului electric era întărită de creșterea prețului unui kw de la 40 bani la 55 bani (13).

Orice fel de publicații, cu excepția comunicatelor oficiale au fost interzise. În oraș existau în timpul războiului două tipografii. Tipografia Muntenescu și Gologan a funcționat pe strada Carol I, nr.37. Ea a fost înființată în anul 1909 cu mașinile tipografiei I.Boboianu, care era socrul lui Gologan. Tipografia Guttenberg era proprietatea lui M.Gheorghiu și era situată pe strada Carol I, nr.81. Ea fusese înființată în 1911. Ambele tipografii au lucrat în timpul războiului, tipărind ordonanțe pentru primăria Câmpina și plasa Prahova. În paralel exista tipografia societății "Steaua Română" care pe lângă imprimarea numeroaselor tipuri de formulare necesare în activitatea administrativă a acesteia, avea în lucru și volume de interes științific pentru ramura petrolului. Aici apare în timpul războiului lucrarea lui Virgiliu Tacit, un inginer cu vastă experiență în domeniul industriei petrolifere, "Descrierea regiunii petrolifere" (14).

Primăria era răspunzătoare de menținerea liniștii și disciplinei în localurile publice. Cafenelele, restaurantele și berăriile aveau program până la miezul nopții și erau frecventate în special de soldații germani, în timp ce cârciumile închideau vara la orele 23, iar iarna mult mai devreme. Atmosfera din localurile publice nu mai era așa de plăcută ca pe timp de pace. Cei mai mulți câmpineni erau pe front, iar cei rămași aveau numeroase griji. Lucrătorii din comunele rurale nu-și permiteau să întârzie în oraș căci pentru a ajunge în satele lor mergeau pe jos cale de mai mulți km, fie vară, fie iarnă, după un program obositor de 12-14 ore zilnic.

O altă problemă deosebit de importantă care cade în sarcina primăriei este cea a ajutoarelor pentru oamenii săraci și pentru familiile celor mobilizați.

Familiile celor mobilizați primeau un ajutor egal cu jumătate din salariul avut de susținătorul legal "dacă întreprinderea (la care fuseseră angajați înainte de mobilizare) avea mai mult de cinci lucrători, iar cel mobilizat a lucrat mai mult de doi ani, dacă era căsătorit și indiferent de vechimea celor căsătoriți. Administrația militară a hotărât să întărească această reglementare a statului român și de asemenea a inclus în această categorie și pe cetățenii străini care efectuau serviciul militar în armata Puterilor Centrale ca și pe cetățenii străini internați sau care fuseseră o

perioadă internaţi (15).

În august 1917, consiliul comunal a propus în şedinţă extraordinară crearea unui fond de ajutorare a familiilor celor mobilizaţi. Se strâng 6.000 lei lunar, sumă total insuficientă pentru că aceste familii nu mai primiseră de mult ajutor.

La Ploieşti a luat fiinţă o asociaţie cu scop caritabil "Familia luptătorilor", condusă de însuşi prefectul Petre Ciorănescu care face apel la toţi cei care au un venit sigur îndemnându-i să depună 1% din acesta pentru prizonieri căci "suntem datori cu toţii să facem sacrificiile necesare pentru a alina în marginea posibilului chinurile mizeriei" (16).

În afară de raţia zilnică de pâine pe care o asigura gratuit comuna familiilor celor săraci, sporadic acestea primeau ajutor în medicamente şi lemn pentru foc.

În perioada decembrie 1916-ianuarie 1917, au fost cheltuiţi 463 lei pentru medicamente, 6.000 lei în 1917 au reprezentat ajutor în lemne, 1.000 lei subvenţia pentru cantina şcolară. Cantina şcolară a funcţionat pe tot timpul războiului, pregătind zilnic 40/50 de porţii gratuite, compuse din două feluri de mâncare şi un sfert de pâine. Cantina pentru copiii nevoiaşi care frecventau cursurile primare în oraşul Câmpina era subvenţionată în principal de "Steaua Română" şi era condusă de Elena Ioanid, secretară la societatea amintită. Era foarte cunoscută în oraş pentru activitatea pe plan social pe care o depunea în folosul celor defavorizaţi de soartă. Bunătatea ei era dublată de o atitudine fermă atunci când trebuia să obţină ajutoare pentru protejaţii săi. Iniţiativa înfiinţării cantinei a aparţinut încă înainte de război inginerului Gh.Dumitrescu. "Steaua Română" completa acest ajutor cu procurarea de îmbrăcăminte şi încălţăminte pentru 50 de copii săraci din oraş care urmau cursurile şcolii primare.

Şcolarii au beneficiat şi de alte mici ajutoare în cărţi, bani şi încălţăminte din două fonduri pe care le administra primăria, respectiv fondul banului G.Tocescu şi cel al prinţului Alexandru Cantacuzino. Erau sume mici, dar ele puteau să aducă un zâmbet pe chipul acestor copii necăjiţi.

Din bugetul oraşului, consiliul comunal a hotărât la 12 august 1917 să constituie un fond de 1.000 lei pentru îngrijirea orfanilor lipsiţi de orice sprijin.

În octombrie 1917, consiliul comunal a constituit un alt fond pentru ajutorarea familiilor celor aflaţi pe front: o parte a fondului era reprezentată de cei 0,05 lei adăugaţi la preţul pâinii de 800 grame "faţă de lipsurile în care se află aceste familii [ale mobilizaţilor] suntem de

părere să admitem și noi ridicarea prețului pâinii conform ordinului Administrației militare ca și în alte orașe", iar o altă parte se transferă din fondul pentru persoanele străine care fuseseră internate în lagăre la începutul războiului și care până atunci fuseseră întreținute de comună din ordinul Administrației militare, respectiv 4.080 lei. Soțiilor funcționarilor aflați sub drapel, respectiv Elenei Popescu și Gahitei M. Petrescu li s-au dat 1.440 lei pe an, respectiv 60 lei lunar.

Suma pentru rațiile de pâine oferite gratuit familiilor celor mobilizați și săracilor din oraș a fost suplimentată din octombrie 1917 cu 3.984 lei. Ajutorul primit de familiile celor mobilizați și de săraci a fost de 4.648 lei în decembrie 1917 de 5.068 lei, în ianuarie 1917 și de 4.768 lei în februarie 1917.

Ajutoarele erau insuficiente, ținând cont de numărul mare de familii care aveau nevoie de ajutor.

Familiile nevoiașe erau atât de strâmtorate încât s-au văzut nevoite să ceară ajutor primăriei să le îngroape morții: li se oferă un ajutor modest, un loc de veci și 20 lei. În bugetul anului 1917/1918, găsim 3.000 lei alocați acestui scop, ceea ce înseamnă că aproape 100 de familii se aflau sub pragul sărăciei în acel moment (17).

2. Poliția română

Conform ordinelor primite, majoritatea aparatului jandarmeriilor s-a retras în Moldova în momentul invaziei germane. În teritoriul ocupat a fost lăsat câte un jandarm, brigadier sau soldat în fiecare localitate. La Câmpina a rămas Valeriu Jebeleanu, șeful poliției locale. Prin ordinul 28/28 aprilie 1917, jandarmii au fost mobilizați la partea activă. Începând din martie 1918, ei au fost îndrumați să se întoarcă în localitățile de unde plecaseră, încât în mai îi gãsim în Muntenia, unde și-au reluat atribuțiile grupați în vechea formă de organizare.

Primul comandant de ocupație al orașului Câmpina numise încă din noiembrie 1917 personalul poliției române, respectiv 1 comisar clasa I, șef al poliției, 4 agenți de poliție și opt sergenți de oraș. Salariile personalului erau plătite de primărie. Localul poliției se află încă din decembrie 1916 în casele doamnei Eliza Văleanu, căreia i se plătea o chirie de 1.000 lei anual. În iunie 1916, șeful poliției, Dumitru Atanasiu, face o adresă către prefectură susținând necesitatea suplimentării personalului din subordinea sa deoarece de la ocupație s-au înmulțit spargerile și furturile "într-un mod îngrozitor" și menționează că unii dintre hoți au fost "internați la Doftana pentru a servi altora ca exemplu". La sugestia ministrului, șeful poliției va suplimenta

personalul din subordinea sa, propunând prefecturii candidatura câtorva foști subalterni reîntorși din Moldova: agent de poliție Pavel D. Dumitrescu în serviciul poliției locale din 1906, registrator al poliției Cotoi Matei, în serviciul poliției din 1908, Ion Constantin, comandant al sergenților din oraș în serviciul poliției din 1905. De asemenea, propune pe Gh. Sterian ca subcomisar clasa a II-a pentru că știa limba germană și maghiară, fapt ce demonstrează legăturile de subordonare ale poliției locale față de autoritățile militare germane (18).

Șeful poliției Câmpina se va adresa prefecturii pentru a face rost de echipamentul necesar sergenților de oraș al căror număr ajunsese la 30. Rechiziționarea tuturor stofelor și țesăturilor de pânză făcea din echiparea personalului o problemă importantă. S-a căutat echipament la Prefectura poliției capitalei "unde se găsea în plus", iar Comandantul Corpului de poliție Ploiești a propus ca echipamentul să se realizeze din cei 350m de dimie de culoare deschisă, proveniți din perchiziții și să se vopsească în culoare havană și, de asemenea, să se apeleze la rezervele poliției capitalei (19).

Angajarea în corpul de poliție era probabil dorită de mulți deoarece pe lângă un echipament complet în valoare de aproape 2.000 lei, fiecare sergent primea cazarmament: pături, saltea, perne, pat de fier și avea dreptul la o indemnizație pentru locuință și un salariu de 66,50 lei lunar (20). Patrulele sergenților români erau dublate de patrulele germane. În mod obișnuit, acționau împreună.

3. Serviciul sanitar

La începutul Primului Război Militar serviciul sanitar dispunea de două spitale și de cabinete medicale la nivelul societăților petroliere din oraș.

Venirea armatei de ocupație s-a soldat și cu rechiziționarea acestor obiective sanitare. În spitalul de pe bulevard s-a instalat Lazaretul german, iar spitalul de pe strada Băicoianu a fost transformat în cazarmă. Nevoia de asistență medicală a populației civile a fost complet ignorată. În oraș exista un număr mare de prizonieri de război care datorită privațiunilor alimentare, a lipsei de igienă și a bolilor contractate pe front aveau nevoie de îngrijire medicală. În acest scop, în 1917 primăria a construit pe Câmpinița un nou lazaret pentru boli contagioase. Banii pentru construcție au fost furnizați de la bugetul orașului, respectiv 3703 lei pentru lucrările de zidărie, fierărie și mâna de lucru și 2562 lei pentru lemnărie și alte materiale. Administrația militară a avut inițiativa construirii acestui spital și a facilitat cumpărarea și transportul cu

camioanele armatei a materialului lemnos de la Sinaia la Câmpina (21).

În perioada războiului, medicul orașului a fost doctorul G. Niculescu. Primăria îi asigura un salariu de 400 lei/lună și o diurnă de 100 lei /lună. De asemenea, era ajutat de un agent sanitar și de moașa locală Dobrescu. De problemele de sănătate ale locuitorilor plasei Prahova se ocupa doctorul Tătăranu.

Din iunie 1916 medicul orașului a luat inițiativa înființării unui dispensar "spre a putea face vizite la bolnavi și să facă tratamente de pansament și mici operații medicale". Primăria a acceptat și a închiriat cu 600 lei pe an un local pentru dispensarul care avea să funcționeze și în timpul războiului.

La sfârșitul războiului au izbucnit în întregul județ, ca de altfel în toată țara două epidemii aduse probabil de soldații noștri din Moldova, două epidemii "care prin intensitatea lor au făcut ravagii, tifosul exantematic și variola". Tifosul exantematic a bântuit un număr de 73 de așezări din județ și până la 1 mai 1919, deci timp de un an au fost 3.543 de bolnavi din care 52 morți și 3.021 vindecați: "desigur că numărul adevărat trebuie să fi fost cu mult mai mare, atât al celor îmbolnăviți cât și al celor morți, date fiind insuficiența și nepregătirea personalului inferior, greutățile de transport și mulțimea focarelor." Maximum de intensitate a fost în luna martie 1919, iar din mai în noiembrie a scăzut până la un singur bolnav.

Și variola a bântuit foarte multe comune urbane și rurale. Până la 1 ianuarie 1919 au fost înregistrate 1042 de cazuri cu 279 morți și 763 vindecați. "Epidemia s-a putut înfrâna prin vaccinări și dacă a dat un număr destul de mare de bolnavi se datorează tocmai lipsei vaccinului la timp". Izolat s-au semnalat în timpul războiului scarlatina, difteria, febra tifoidă și tusea convulsivă însă nu au fost cazuri mortale numeroase.

"Ca localuri proprii de izolare și tratament în județ erau patru spitale din care unul la Câmpina. Pe timpul cât tifosul a făcut ravagii, spitalele erau arhipline cu asemenea bolnavi și multi rămâneau acasă din lipsa unui local de izolare, contribuind la molipsirea altora și la întinderea epidemiei".

La stoparea epidemiei de tifos a contribuit și măsura luată de a construi din fondurile orașului un cuptor de deparazitare, precum și faptul că exista aici o baie publică (vis-a-vis de Rafinărie).

Cu ocazia discutării soluțiilor în cazul acestor epidemii, conducătorii direcției sanitare a județului deplângeau lipsa de personal sanitar în județ "căci foarte mulți dintre agenții sanitari și-au dat viața în timpul războiului".

Personalul medical care s-a ocupat de problemele civililor era foarte restrâns. Practic, cei mai mulți medici erau pe front.

În ziarul "România", organ al apărării naționale, apărea în mai 1917 următorul articol despre medicii români: "sunt regimente unde pe rând 7-8 medici au mers...era să zic la moarte sigură și toți au căzut căci acolo nu există nici un mijloc de apărare a lor și nici nu putea fi luat. Mergeau deci cu bună știință la un pericol mortal și-și expuneau viața cu tot atât curaj ca și cel mai erou militar".

În Câmpina, cu ocazia discutării soluțiilor în cazul acestor epidemii, conducătorii direcției sanitare a județului deplângeau lipsa de personal sanitar în județ, "căci foarte mulți dintre agenții sanitari și-au dat viața în timpul războiului" (22).

4. Investiții

Deși războiul înseamnă aproape în exclusivitate distrugeri, totuși la Câmpina au fost și câteva excepții.

În mai 1916 se începe trasarea unei noi străzi. A fost "botezată" Al.G.Radovici cu numele șefului Partidului Liberal din județul Prahova. Primarul era interesat personal de această lucrare care a costat primăria numai pentru terenul cumpărat de la familia Kirilov suma de 11.000 lei (23). Strada face legătura dintre Carol I și I.C.Brătianu (după reperele actuale: dintre Spitalul municipal și Lic.N.Grigorescu). Primarul era interesat de această lucrare pentru că își construia o casă pe strada Carol I la numărul 70, colț cu noua stradă. Casa există și astăzi puțin modificată - casa cu ceas din fața spitalului (turnul a fost înălțat stricând proporțiile originale). Lemnăria casei frumos sculptată a fost realizată de meșterul Goage, același care a sculptat și scara din casa N.Grigorescu. Strada a fost electrificată în timpul războiului. Societatea "Electrica" a realizat o lucrare care a constat în plantarea stâlpilor și racordarea la rețea în valoare de 1.184 lei (24).

În iunie 1916, a început lărgirea străzii G. Gr. Cantacuzino, lucrare care a costat 2.593 lei. Această modernizare a străzii ușura accesul pe dealul Muscel, loc de agrement pentru câmpineni. În special copiii erau bucuroși de această plimbare la pădure. După ce oboseau urcând drumul de lângă lac, se opreau să se răcorescă la sifoneria Pălămida, unde părinții își răsfățau copiii cu un sirop de zmeură, pregătit de soția patronului, albanez de origine. Copiii admirau și eleșteul cu pești exotici de care familia Pălămida era foarte mândră și se bucurau de minunile celei mai frumoase grădini din oraș, după cum povestește doamna Viorica Ștefănescu, născută Langa, pe atunci elevă în clasa a II-

a primară.

Lărgirea șoselei punea în pericol siguranța construcției bisericii "Sf. Voievozi" și casa G. Petrescu. Primăria va executa o frumoasă lucrare de taluzare cu ziduri de sprijin, atât în fața bisericii, cât și în fața proprietății Petrescu (există și astăzi). Tot atunci s-au construit și scările din fața bisericii. Această lucrare suplimentară a costat 627,50 lei (25). Aceste lucrări au fost terminate în timpul ocupației germane.

Întreținerea străzilor era o grijă permanentă a primăriei. Strada Carol I era singura pavată cu piatră cubică și avea trotuare largi. Toate celelalte străzi erau vara pline de praf, iar când ploua, pline de noroi. În verile uscate, ca să astâmpere praful se obișnuia să se stropească strada cu păcură, pe care o împrăștia o mașină a "Stelei Române". Când ploua, era o adevărată aventură să treci de pe un trotuar pe altul și se obișnuia să se arunce în mijlocul străzii bucăți de lemn, pe care trecătorii făceau exerciții de echilibru.

Singura construcție care s-a ridicat în timpul războiului rămâne "clădirea casei de pompe a distileriei noi din curtea Rafinăriei "Steaua Română" din strada I.C.Brătianu, nr.21, clădire începută în timpul ocupației și ridicată până la acoperiș", cu o suprafață de 148 mp. După război, societatea "Steaua Română" cere permisiunea primăriei să termine stația de pompe deoarece "din lipsă de acoperiș..." este amenințată a se ruina" (26).

5. Biserica

Biserica este una dintre instituțiile cele mai stabile pe care le întâlnim la poporul român. Menirea sa principală era de învățător al căii spirituale. Nu este mai puțin importantă lucrarea morală pe care o exercită biserica asupra credincioșilor. Grija pentru sporirea spirituală a locuitorilor județului Prahova făcea ca la începutul secolului al XX-lea, aici să existe 203 parohii, din care 23 erau urbane.

În județul nostru erau 312 biserici ortodoxe, din care 202 erau biserici parohiale, iar restul parohii rurale; aici slujeau 249 preoți, din care 202 erau preoți parohi, 39 erau preoți supranumerari, 2 erau preoți la biserici particulare, 2 erau preoți confesori de penitenciare și 3 ieromonahi.

În județ se mai aflau și 5 mânăstiri de monahi și alte 2 de monahe, îngrijite și controlate de stat.

Primăriile comunelor urbane nereședință de județ printre care se număra și Câmpina, aveau obligația de a prevedea în buget plata personalului clerical și întreținerea cultului în conformitate cu cerințele

Administraţiei Casei Bisericii. Câmpina avea anual în perioada dinaintea războiului alocate pentru biserică 10.116 lei pentru personal, iar pentru materialele necesare cultului 720 lei. De asemenea, primăria alocă fonduri suplimentare atunci când biserica are o trebuinţă deosebită cum este cazul în 1916, când s-a turnat un nou clopot la biserica "Sf.Voievozi" şi s-au construit scările de la intrarea în biserică.

La Câmpina erau la începutul secolului al XX-lea un număr de 4 biserici ortodoxe, o biserică romano-catolică şi o sinagogă.

Biserica "Sf.Treime" sau biserica de la târg s-a construit în anul 1828, din zid gros de cărămidă şi a fost ridicată pe cheltuiala "dumnealui Căminarului Grigore Bujoreanu". Biserica a ars în 1874 şi a fost refăcută prin râvna credincioşilor din acastă parohie. Pictura a fost refăcută de mai multe ori. Între 1914 şi 1916 pictura a fost restaurată de către pictorii Toma Vintilescu şi Gh.Vintilescu. În timpul Primului Război Mondial, preot paroh era Ioan Chirică. El s-a numărat printre refugiaţi. Un timp, serviciul religios la biserica "Sf.Treime" a fost suplinit de iconomul I.Zinculescu care era preot la Telega. Acesta este însă obligat să întrerupă activitatea sa suplimentară deoarece nu putea să se ocupe de ambele parohii dacă nu avea un mijloc de transport. Într-o cerere pe care o adresează primăriei, cu scopul de a obţine un mijloc de locomoţie, el are cuvinte aspre la adresa colegului său I.Chirică, căci "şi-a părăsit turma de păstorie tocmai în cele mai grele timpuri ale vieţii noastre naţionale şi bisericeşti".

Biserica "Sf. Voievozi Mihail şi Gavril", cunoscută în popor ca "biserica bătrână" sau de la lac este mai veche decât anul 1827 pe care îl indică pisania scrisă pe o lespede de piatră fixată în zidul din dreapta la intrarea în biserică. Biserica de la lac a fost ctitorită de Constantin vel logofăt Grigore Negru Serdaru. În timpul Primului Război Mondial, preotul Constantin Provinceanu, unul dintre locuitorii de vază ai oraşului, s-a refugiat în Moldova. Biserica a fost lăsată în grija celui de-al doilea preot al acestei parohii, Ioan Popescu. În timpul războiului, autorităţile au cerut parohului şi dărâmarea vechilor chilii, aşezate aproape de stradă, pentru că erau atât de ruinate încât "puneau în pericol viaţa trecătorilor" (27).

După Primul Război Mondial, biserica a fost reparată deoarece timpul îşi lăsase asupra sa amprenta nemiloasă. Tot atunci s-a construit şi casa parohială.

Biserica cu hramul "Adormirea" a fost zidită din temelie cu ajutorul Sf.Calinic, stareţul mănăstirii Cernica în anul 1833, pe locul unui lăcaş mai vechi. Pe la sfârşitul secolului trecut aici a funcţionat o

școală de preoție. Pictura interioară datează din 1904 și este opera pictorului Toma Vintilescu. Astăzi, după o restaurare în deceniul șapte a fost scoasă la lumină fresca originală. Preot paroh la aceasă biserică zisă "de la brazi" a fost o lungă perioadă preotul Marin Martinescu. În timpul războiului, el a rămas în parohia sa, fiind de ajutor enoriașilor cu fapte bune, cu sfaturi și încurajări.

În cartierul Slobozia, se află biserica cu hramul Sf. Nicolae. Biserica și casa parohială sunt monumente istorice. Se presupune că la 1714 a fost Metocul Mănăstirii de la Sinaia. Până în 1816, schitul a fost servit de preoții călugări de la Sinaia, iar după această dată de preoți de mir.

În 1915, biserica a fost renovată și pictată de pictorul Tomescu cu cheltuiala Eforiei Spitalelor Civile. Este o biserică bogată în obiecte de cult, icoane pictate de Pârvulescu, o față de masă de mătase naturală de culoare neagră, brodată cu fir aurit, în motive cu fir de trandafir datată 1856 și numeroase cărți vechi (28).

Primul Război Mondial și-a pus amprenta și asupra acestui loc sfânt. Printre clădirile auxiliare, aici se afla un grajd lung, căruia i s-a dat foc de către trupele germane în retragere.

Biserica romano-catolică din orașul nostru a fost începută în anul 1904, din inițiativa inginerului petrolist german Anton Raky. În 1906, biserica este terminată și costul construcției, dotarea cu mobilier, cele trei clopote și obiectele de cult sunt suportate în întregime de inginerul A.Raky. Biserica este închinată "Sf. Anton de Padua".

În timpul războiului, parohia romano-catolică, formată din foarte mulți enoriași de origine germană, austriacă și maghiară a fost păstorită de preotul Hugo Bannerth și de preotul militar, care era repartizat la Etapa 300, "sacerdos militarium von Wezyk" (29).

6. Școala

Ultimul recensământ înainte de război s-a făcut în 1912. La nivelul județului erau 389.914 copii, ceea ce făcea ca la o creștere de 10% anual, conform estimărilor inspectoratului, să se ajungă la 405.510 copii în 1916, după cum reiese din recensământul făcut de cadrele didactice, de 4.921 băieți și 4.525 fete în cele șapte orașe ale județului și de 60.466 elevi în comunele rurale. Școlile erau insuficiente: 35 școli în orașe (13 de băieți, 13 de fete și 9 mixte) și 296 școli în mediul rural (una de băieți, una de fete și 259 mixte). Nu toți copiii de vârstă școlară ajungeau să învețe carte. Printre cauzele menținerii analfabetismului se numărau lipsa de personal, lipsa de posturi (pentru că trebuiau plătite) și

lipsa de localuri de școală. În anul școlar 1915/1916 unui învățător îi reveneau 70 de copii. Față de necesarul de 329 de învățători și institutori, guvernul a aprobat pentru anul școlar 1916/1917 doar 34 de posturi noi. Existau în județ și 10 "grădini de copii" (3-6 ani) cu personal anume pregãtit.

La Câmpina, "grădina de copii" funcționa în casa colonelului Canariu, pe strada Plevnei, împreună cu o școală de țesătorie și croitorie. Chiria, de 2.000 lei pe an, era plătită de primărie. Grădinița de copii era condusă de doamna Grădinescu. În timpul războiului nu a funcționat decât școala de țesătorie. Clădirea a fost parțial ocupată de trupele germane (30). Cealaltă parte era locuită de doamna Grădinescu, care era și directoarea școlii de țesătorie.

Înainte de război erau în oraș șase școli primare (31):
Școala primară nr. 1 de băieți era înființată în 1863
Școala primară nr. 1 de fete era înființată în 1869
Școala primară nr. 2 de băieți era înființată în 1909
Școala primară nr. 2 de fete era înființată în 1914
Școala mixtă cartier Broaște era înființată în 1907
Școala mixtă cartier Slobozia era înființată în 1908.

Înainte de război, școlile de băieți și de fete aveau local propriu, iar cele mixte funcționau în case închiriate.

Școala nr.1 de băieți era prima școală de stat din oraș, înființată prin decretul nr. 29271 din 11 octombrie 1863 (32). Din 1908, școala funcționa într-un local modern situat între străzile Carol I și I.C.Brătianu. Școala avea șase săli de clasă, o sală pentru lucru manual, o sală pentru bibliotecă și o cancelarie. Biblioteca era deosebit de spațioasă și era mobilată ca o sală de conferințe publice cu 200 de locuri. Biblioteca avea 479 de volume din donațiile cetățenilor și purta numele "Doctor C. Istrati". Această sală a fost martora unor clipe deosebite din activitatea culturală a orașului. Directorul Atanasie Scripcă a pus în practică o idee a doctorului C. Istrati și în 1909 a fondat împreună cu intelectualii orașului Ateneul Popular "B.P.Hașdeu".

Din 1907, Școala nr. 1 de băieți găzduia o "școală de adulți", o școală industrială de ucenici și o școală de practică de comerț, unde predau lecții învățătorii din Câmpina și câțiva ingineri de la societățile petrolifere din oraș. "Școala de adulți" a fost creată din nevoia de a-i învăța să scrie și să citească pe numeroșii muncitori analfabeți care lucrau în oraș. Cheltuielile cu iluminatul și încălzirea sălilor de clasă erau suportate de primărie, fapt ce, la un moment dat, a pus în pericol continuarea acestei minunate inițiative.

"Vă sunt, desigur, cunoscute sacrificiile ce facem în lupta dusă pentru stârpirea analfabetismului - scăderea şi pericolul cel mai de temut în mersul ţării spre progres.

Cunoaşteti, de asemenea, că mijlocul cel mai puternic pentru împuţinarea, cât mai simţitoare a acestei scăderi, sunt <<şcoalele de adulţi>> pentru a căror susţinere am făcut şi facem însemnate sacrificii, iar rezultatele obţinute în scopul urmărit sunt spre a noastră mulţumire, tocmai cele pe care le aşteptăm.

Una, însă, din cele mai bine organizate din aceste şcoale este după ale noastre constatări, Şcoala de Adulţi din Câmpina, care prin însuşi locul ce ocupă, e menită să aducă cele mai apreciabile rezultate. Starea aceasta înfloritoare se datoreşte însă mai tuturor societăţilor industriale din acea localitate care împreună cu Ministerul Industriei îi dau tot sprijinul moral şi material de care are nevoie.

Numai comuna, probabil, dintr-o greşită înţelegere a spiritului de economie, avertizează şcoala că pe viitor îi va suprima lumina electrică şi combustibilul trebuitor, dacă şcoala nu şi le va procura singură" (33).

Desigur că în timpul războiului şcoala nu a funcţionat căci în majoritate, atât cursanţii cât şi pedagogii erau pe front.

În noiembrie 1916, directorul Atanasie Scripcă şi soţia sa Maria Scripcă, de asemenea învăţătoare la Şcoala nr. 1 de băieţi se refugiază la Botoşani cu Spitalul Crucii Roşii, nr. 157, care funcţiona în Câmpina. Ioan Provinceanu, de 52 de ani, "învăţător şi diriginte al Şcoalei Broaşte Câmpina" şi Gheorghe D.Niculescu, de 33 de ani, tot învăţător, au fost pe front. Directorea Şcolii de fete nr. 2, Feronia I.Boian şi directorul Şcolii nr. 2 de băieţi, Oproiu, se refugiaseră în Moldova. Au rămas la şcoala normală numai Filipescu Nicolae, Filipescu Evdochia şi Stănescu Eufrosina. De la Şcoala nr. 1 de fete a continuat să predea Maria Irimescu, iar de la Şcoala Oproiu, Alice Botez.

Cursurile se ţineau în localul Şcolii particulare germane de pe strada Castanilor. Din cauza războiului, reînceperea şcolii a avut loc în aprilie 1917, iar frecvenţa era slabă, cam 160 de elevi, fete şi băieţi din tot oraşul. În anul şcolar 1917/1918, frecvenţa elevilor s-a îmbunătăţit, fiind înscrişi 248 de elevi.

În timpul războiului, clădirile şcolilor au fost folosite de armata germană în diferite scopuri. Localul Şcolii nr.1 de băieţi a fost folosit drept cazarmă, iar biblioteca a fost transformată în bufet. Soldaţii au distrus o bună parte din mobilier, cărţile, şi toate cele două sute de scaune aflate în bibliotecă. Distrugerile provocate şcolilor de trupele germane în retragere au fost evaluate la suma de 64.911 lei (34).

Iată câteva din problemele Școlii nr.2 de fete, asa cum reiese din adresa directoarei către prefectul județului Prahova din ianuarie 1919.

"Direcțiunea Școlii Primare Urbane de fete nr.2 - Câmpina

Domnule Prefect,

În anul 1914, avându-se în vedere marele număr de fete ce rămăseseră fără carte, școala de fete nr.1 ce există fiind supraîncărcată s-a înființat în acest oraș, pe ziua de 1 septembrie Școala de fete nr. 2, cu un singur post, clasele I și II unite sub conducerea subsemnatei [Feronia Boian], funcționând din lipsă de local propriu și pentru economie într-una din sălile Școlii mixte din localitate, iar pentru Direcție, închiriindu-se casele din bulevardul Elisabeta nr. 2 (casa Bărbăcioru).

De atunci și până la refugierea mea în Moldova, din cauza invaziei în țară a armatelor inamice, comuna, conform legii și regulamentului învățământului urban și-a îndeplinit sarcinile față de această școală, plătind: chiria pentru localul Direcțiunii, leafa omului de serviciu, cheltuielile de cancelarie și procurând cantitatea de lemne necesară. În lipsa mea din localitate, timp de doi ani, nu s-a mai dat nimic pentru această școală, chestiunea plății chiriei și a lefii servitorului școlii pentru acest timp, fiind de soluționat.

Înapoindu-mă din Moldova și reluând conducerea școlii cu adresa noastră nr.3/1918, am rugat pe domnul președinte al Comisiei interimare de aici să achite proprietarului care reclamă suma de 800 de lei, chiria pentru localul direcțiunii acestei școli, conform contractului autentic, pe timpul de la 26 octombrie 1918 la 23 aprilie 1919, să plătească leafa servitorului pe luna decembrie și în viitor cheltuielile de cancelarie pe semestrul curent și să procure școlii și direcțiunii cantitatea de lemne reglementară. Domnia sa, ca rezultat adresei noastre, a trimis pentru direcțiune 6mc lemne de foc și pentru sala de clasă s-au procurat lemnele de către comitetul local pentru ajutorarea școalelor; iar pentru celelalte sarcini legale, prin adresa răspuns a Domniei sale cu nr.3005/1918, ne comunică că din lipsa de mijloace nu ne poate satisface cererea.

Având în vedere că toți directorii și directoarele din localitate au locuință în natură și se bucură de toate avantajele direcțiunii și că subsemnata, deși directoare, și funcționând cu două clase unite, cele mai dificile și cu un nr. de peste 80 de eleve, cred că nu este nici legal și nici drept de a nu beneficia de drepturile ce-mi conferă legea.

Directoarea Fevronia I.Boian".

Președintele comisiei interimare a considerat exagerate cererile directoarei, în special cea de a plăti un servitor pentru o singură sală de

clasă și a anunțat pe prefect că "suma ...ar putea folosi pentru reparatul localului Școlii de fete nr.1, devastat de germani".

Nemulțumit de încălcarea drepturilor sale era și învățătorul Ion Provinceanu: "școala din Broaște este închiriată și fără locuință pentru diriginte. Am fost mobilizat și din 1916 familia nu a primit nimic, deși a rămas aici" (35).

După război, "cursurile s-au deschis, în genere, mai târziu, din cauza devastării și a ocupației localurilor de școală de către armatele inamice; iar în timpul anului multe din școlile din județul Prahova și orașul Câmpina au suferit întreruperi cauzate fie de ocupația vremelnică a trupelor germane și austro-germane în retragerea lor precipitată din octombrie și noiembrie 1918, fie de epidemiile care au bântuit aproape necurmat acest județ în tot cursul anului expirat".

7. Distrugerile provocate de germani și reconstrucția

Retragerea armatelor Puterilor Centrale în noiembrie 1918 a coincis cu declanșarea unui nou val de distrugeri. Dacă timp de doi ani, cât a tinut ocupația, Administrația militară se arătase extrem de atentă la curățenia orașului și a clădirilor pe care le ocupa, cheltuind fără restricție banii primăriei, semnalul plecării a echivalat cu distrugerea sistematică a ceea ce nu puteau să ia cu ei. Fără excepție, clădirile ocupate au fost devastate: geamurile au fost sparte, lemnăria zdrobită și aruncată pe foc, sobele au fost dărâmate, mobilierul a fost distrus.

După război, comisia interimară care a condus orașul până la noile alegeri a intervenit pentru a se repara cât se putea repara din acestea. O primă urgență era refacerea rețelei telefonice care a fost distrusă în tot județul. A fost o acțiune de amploare care s-a încheiat abia în octombrie 1918 la nivelul județului, odată cu repunerea în funcțiune a celor 48 de posturi telefonice cu o lungime de linie de 237km.

De asemenea, se impunea refacerea drumurilor, grav afectate de transporturile grele efectuate de armata germană. Constatarea stricăciunilor a fost făcută de inginerul Apostol Radu, angajat al primăriei. S-a întocmit o listă în care comisia interimară prezintă cele mai urgente lucrări care să facă posibilă reînceperea activității în unele instituții:

- mobilier pentru Circa 17 de Percepție	980 lei
- fierărie la ferestrele Școlii de băieți nr.1	136 lei
- fierărie la ferestrele Școlii de băieți nr.2	21 lei
- văruit cazarma comunei	76 lei
- tencuit și lucrări de zidărie la cazarmă	350 lei

- reparat soba la dispensarul comunal 30 lei
- diferite lucrări de tâmplărie la Școala mixtă nr.2 150 lei
- mobilier Școala de băieți nr.1 572 lei
- reparat sobe la Grădinița de copii și la Școala de băieți 337 lei
- lucrări de tâmplãrie la Școala "Oproiu" 30 lei
- fierărie la Școala mixtă nr.2 119 lei
- fierărie la Școala "Oproiu" 875 lei
- două sobe și olane la primărie 290 lei
- rest de mobilier la Școala "Oproiu" și Grădina de copii 1000 lei
- plata lucrărilor de tâmplãrie (avans) la Școala de băieți nr.2 600 lei
- vãruit Școala de băieți nr. 1 și mixtă 790 lei
- lucrări de tâmplărie la primărie 65 lei
- geamuri la Școala "Oproiu" 2112 lei (36).

Mai gravă, pentru că nu se putea înlocui, era distrugerea bibliotecilor, în special a celei de la Școala de băieți nr. 1 și a unei părți din arhiva orașului, așa cum reiese dintr-o notă a primăriei din 1919: "alte acte din arhivele anterioare anului 1907 nu putem trimite deoarece au fost distruse (arse) cu ocazia retragerii armatelor străine".

Refacerea orașului după război era îngreunată de lipsa fondurilor. Președintele comisiei interimare din Câmpina arăta într-o dare de seamă din 15 aprilie 1919 că "întreținerea edificiilor nu se poate face cu aer" (37) și era indignat de proasta gestiune din timpul războiului, de care îl făcea vinovat pe fostul primar, pe care îl caracteriza ca "spion german".

Din primăvara lui 1919, lucrurile încep să reintre în normal, mulți dintre cei mobilizați s-au întors acasă și au început să lucreze. Astfel primăria dispune de 30.000 lei, bani strânși "de la mai mult de 800 de contribuabili".

Dacă pe plan material mai sunt multe de făcut, în mod sigur mentalitatea oamenilor a evoluat. Fiecare cetățean știe acum că are dreptul la o viață mai bună și luptă să o obțină.

Cea mai importantă prefacere are loc în gândirea muncitorimii câmpinene. Din listele de alegători, întocmite de primărie în 1919 se poate face o statistică, e drept, incompletă, deoarece mai erau bărbați mobilizați, cu numărul și ocupațiile bărbaților din Câmpina. Lista cuprinde 692 de cetățeni și s-a realizat prin aducerea la zi a "listei colegiului comunal pe 1918, scăzând pe cei care au încetat din viață și adăugând pe cei care au făcut cereri și s-a dovedit că întrunesc condițiile legii "(38).

Dintre cetățenii orașului, 351 erau muncitori. O sută optzeci și șase erau calificați: 20 maiștri sondori, 31 de mecanici, 6 turnători, 9

fierari, 13 dulgheri, 14 strungari, 2 tinichigii, 1 cărămidar, 25 electricieni, 20 tâmplari, 25 lăcătuși, 1 modelier, 16 cazangii, 1 distilator, 1 conducător de mașini, 1 rafinor și doi chiromnici. Numărul muncitorilor angajați la marile societăți din oraș era mult mai mare, în jur de 2.000, cum reiese dintr-o dare de seamă a administratorului plasei Prahova. G.Popescu arăta, referindu-se la starea economică a locuitorilor din comunele rurale: "din punct de vedere economic, sătenii stau bine. În majoritate, sunt lucrători la societățile petrolifere, unde sunt bine plătiți" (39).

După război, muncitorii din întreaga industrie a petrolului au organizat o grevă de proporții care s-a încheiat cu obținerea unor avantaje importante. La 15 august 1919, "greva care a paralizat întreaga industrie timp de 40 de zile era pe punctul de a se opri" (40). Asociația inginerilor de mine, condusă de inginerul câmpinean C.R.Barbacioru, a luat inițiativa de a mijloci conflictul de muncă dintre lucrători și patroni. Lucrătorii au obținut ziua de lucru de opt ore și li s-a garantat un salariu minim pe zi:

La sonde
- maistru sondor-sef 20 lei
- maistru sondor 16 lei
- prim-ajutor sondor 10 lei
- sondor 7 lei
- lăcar 6 lei
- ungător 4 lei
- ziuași 5 lei

Fierari
- maistru-șef 22 lei
- maistru 18 lei
- lucrător categoria I 14 lei
- lucrător categoria II 10 lei
- lucrător categoria III 6 lei

Lucrători la strungărie, lăcătușerie, turnătorie, cazangerie, electricitate
- maistru-șef 22 lei
- maistru 18 lei
- lucrător categoria I 14 lei
- lucrător categoria II 12 lei
- ucenici anul III 9 lei
- ucenici anul II 6 lei
- ucenici anul I 3 lei

Tâmplari
- maistru-șef 20 lei
- maistru 17 lei
- lucrători categoria I 12 lei
- lucrători categoria II 10 lei
- ucenici anul III 8 lei
- ucenici anul II 5 lei
- ucenici anul I 3 lei

Zidari
- maistru 18 lei
- ajutor maistru I 16 lei
- ajutor maistru II 10 lei

Focari 8 lei

Pompangiu 10 lei

Distilatori
- maistru-șef 18 lei
- ajutor maistru 12 lei

Necalificați, dupã pricepere 4-6 lei

De asemenea, societățile ofereau alimente si îmbrăcăminte contra cost. Măsura se impunea deoarece după război era o mare criză de alimente și bunuri de consum și speculanții vindeau la prețuri indecente.

Zilnic:

- fãină pentru o pâine sau pâine preparată de 1 kg cu 80 bani kg pentru lucrător și familia lui (1 kg pentru lucrător și câte 250 de grame pentru fiecare membru al familiei)

Lunar:

- 2kg de zahăr/lucrãtor însurat și cu copii si 1 kg pentru celibatar, la jumătate din prețul din magazine și cu cel mult 6 lei kg până ce prețul pieței avea să devină normal;
- 2 kg de orez/lucrător însurat și cu copii, 1,5 kg pentru lucrător însurat, fără copii și 1 kg pentru celibatari, la prețul de 4 lei kg;
- 250 grame ceai la 30 lei kg.

Anual:

- câte trei cămăși și trei perechi de pantaloni a șase lei bucata;
- câte 20 m pânză ("america") pentru lucrător însurat, a 20 lei m;
- câte un costum de vară sau stofă a 20 lei bucata;
- câte un costum de iarnă sau stofă a 70 lei bucata;
- câte o pereche de bocanci a 30 lei bucata.

Aceste măsuri erau menite să ofere protecție socială într-o perioadă în care unii realizau mari averi din speculă.

Dintre cetățenii orașului, 115 erau funcționari, 53 erau comercianți, iar în servicii, ca birjari, cismari, brutari, plăpumari, zidari, dogari, croitori, cofetari, cârciumari, curelari, cojocari, frizeri, bucătari, tapițeri și meseriași erau 43. Opt locuitori se ocupau cu pescuitul, doi erau precupeți și unul singur s-a declarat agricultor. Intelectualitatea orașului este reprezentată de cei trei institutori: Filipescu Nicolae, Oproiu Constantin, Scripcă Atanasie și un învățător, Provinceanu Ion, de cei șase ingineri, Barbacioru Ion, Ciobanu Gheorghe, Cratochvil Anton Guido, Dumitrescu Constantin, Macovei Constantin și Matianu Traian, de avocații Boian Ion, Carcaleche Alexandru, Dumitrescu Ion, Dumitrescu Gheorghe și Dumitrescu Victor, Dusescu Constantin și Ionescu Ion, Niculescu-Telega Constantin, Pandrea Miron, Rădulescu Victor, Ștefănescu Dumitru, de magistratul Pisau Constantin, de preoții Chirică Ion, Martinescu Marin și Hugo Bannerth, de medicii Niculescu și Tătăranu Gheorghe, de veterinarul Ionescu Ștefan și de farmaciștii Kessler Oscar, Klosowski Ion, Voiculescu Ion și Zodieru Petre.

Cetățeni ai orașului sunt și logofătul Bălăceanu Ion și un număr de 17 proprietari.

Un alt aspect al emancipării este cel legat de dreptul de alegător. Pentru bărbați, dreptul de vot este "obligator, direct, egal, secret și de reprezentare proporțională", cum se menționează într-un document semnat de președintele Consiliului de Miniștri și ministrul de interne, generalul de corp de armată Artur Văitoianu. Acest document adresat prefecților de județe stabilea că "la 2 noiembrie 1919 încep alegerile pentru Constituantă" și "ele vor da prilej țării să-și manifeste pentru prima oară voința după principiile noului sistem electoral, stabilit prin decretul lege nr. 3402 din 14 noiembrie 1918". Așa cum ne demonstrează documentele timpului, pentru scurt timp s-a crezut posibil ca femeile să obțină drept de vot. Din păcate, această hotărâre s-a legiferat mult mai târziu (41).

Reîntoarcerea la situația normală, de pace este pusă în evidență și de venirea unui mare număr de cetățeni străini, în majoritate evrei. Ei cer să devină cetățeni ai orașului nostru: Isac Pascalovic, funcționar, Isar Kupferman, funcționar, Marcu Solomon Pisaltu, distilator, Isidor zis Strul Avram Goticle, comerciant, cu soția și șase copii minori, David Jurist, comerciant, Leon Moscaru, zis Leibu Moise, comerciant, Samuel Aron Schvartzman, comerciant, cu familia, Iosif Lindenberg, funcționar, Samuel Solomon Lobel, comerciant, Aizie Avram Calman, zugrav, Iser Saim, brutar.

Ministerul Industriei și Comerțului a avut inițiativa de a înființa

după război o Secțiune a refacerii economice la nivelul întregii țări. La Câmpina funcționa Sectia IV regională, care își avea sediul pe bulevardul Elisabeta, nr. 13 și era condusă de A.S.Marian.

Scopul înființării acestei instituții era de a sprijini inițiativa particulară, pentru a se înființa noi obiective economice, atât industriale cât și de comerț. Iată doar câteva exemple de noi afaceri în Câmpina: Vasile Toma Pandele deschide un nou magazin de cereale, brânză și zarzavat, în zona halei de pește, Grigore Săvulescu-cereale în strada Brătianu, nr. 17, Gheorghe Dobrescu-comerț cu zarzavat și fructe în strada Gh.Gr.Cantacuzino, nr.2, Petre Misiricoff-o nouă moară de măcinat mălai cu o piatră învârtită prin curent electric de la un motor electric de 10,5 cai putere, la marginea orașului, în zona numită "Cărămidării". Vasile Vizireanu deschidea un restaurant și cazinou pe strada Carol 53, într-o clădire închiriată de la familia Ghenoiu, Ion Rădulescu-atelier de croitorie pe strada Brașoveni, nr. 31.

După perioada de recesiune economică din timpul războiului, oamenii cu bani își permit să construiască. Se cer numeroase aprobări de construcție: Tănase Diaconescu din strada Carol I cere autorizație, iar primăria aprobă cu condiția de a păstra aliniamentul, Leopold Weber construiește o casă nouă din cărămidă, acoperită cu șindrilă pe strada Hașdeu 157, N.Teodorescu ridică o construcție de paiantă cu cărămidă pe strada Carol I 124, iar inginerul Krill construia o anexă de clădire din zid masiv, compusă din cinci camere, la proprietatea sa din strada I.C.Brătianu 47 (42).

Și primăria avea câteva proiecte de modernizare a orașului. În bugetul anului 1919/1920 s-au alocat 40.000 lei pentru construirea unui abator modern la capătul de sud al orașului. Douăzeci de mii de lei au fost alocați pentru asfaltarea șoselelor, 20.000 lei pentru a efectua reparații și a restaura imobilele distruse la sfârșitul războiului și, foarte important, 4.000 lei era contribuția comunei pentru a se construi un gimnaziu. Primăria a cumpărat pământ în valoare de 12.000 lei pe strada Gh.Gr.Cantacuzino de la proprietarii Berta Helget și Mihai Bocan pentru a mări cimitirul (43).

Imediat după război, societatea "Steaua Română" a refăcut Rafinăria în forma ei originală, deoarece englezii îi puseseră foc în noiembrie 1916, iar Administrația militară germană a refăcut doar atât cât să-i permită să reia producția. An de an s-au adăugat apoi noi instalații care corespundeau ultimelor realizări ale tehnicii: instalația de distilare în vid a păcurei pentru uleiuri de uns tip B.K.M. (1925), modernizarea instalației de parafină cu cristalizatoare noi (1925) (44).

O pierdere deosebită pentru orașul Câmpina a reprezentat-o incendierea casei pictorului Nicolae Grigorescu. Din fericire, fiul său a reconstruit clădirea după planurile originale ale pictorului și a mobilat-o cu obiectele salvate: "casa originală în care a locuit marele pictor și în care se aflau o mulțime de tablouri inedite semnate de Grigorescu. Astăzi ele nu mai există, casa fiind incendiată de trupele de ocupație care au jefuit-o. Alături de locul unde a fost locuința pictorului, fiul acestuia a ridicat alta, în care a strâns tot ce a mai putut salva din operele marelui poet al culturii" (45).

O adevărată profanare a avut loc în castelul "Iulia Hașdeu", și vinovați de aceasta nu au fost doar soldații germani. Ei au găsit aici o construcție părăsită, desăvârșind ruina. "Aici, ne spune bătrânul ce ne însoțește, nemții au făcut grajd în timpul ocupației...caii au izbit cu copitele pe parchet și băligarul s-a adunat în salonul cu medalioane pictate pe părete. Trebuie să cred. Păreții roșii, afumați: s-a făcut foc prin colțuri de militarii pentru cari sobele de faianță erau prea puțin călduroase. Fotolii desfundate, schelete de mobile. O cameră magică, fără ferestre, în albastru închis, pe care abia se deslușesc pisici, șerpi și alte imagini vrăjitorești". Urcând spre cupolă privește "în jos la cele două firide: una cu geamuri albastre, alta cu geamuri portocalii, amândouă cu rafturi goale. Biblioteca înțeleptului a dispărut...".

Distrugerile provocate în timpul războiului veneau să desăvârșească ruina care începuse din cauza criminalei neglijențe a moștenitorilor savantului B.P.Hașdeu. Scriitorul Alexandru Tudor Miu a scris un articol intitulat "Petrolul și castelul "Iulia Hașdeu" din care aflăm că "vecinii castelului povestesc lucruri imposibil de crezut, revoltătoare: nu nemții au jefuit și nici din timpul nemților castelul a rămas o ruină părăsită, ci însăși legatarii universali sunt cei care au prădat și asta imediat după moartea lui Hașdeu. Martori oculari spun că domnii aceștia au cărat camioane întregi de mobilier și obiecte casnice, fără nici o cruțare a lucrurilor sacre, golind castelul complect...".

Trupele de ocupație au găsit aici o clădire care nu interesa pe nimeni, nici muzeu, nici templu. De aceea, trupele i-au dat întrebuințarea pe care au găsit-o de cuviință. Au făcut din el grajd. Pe urmă, toată lumea a făcut din el ce-a vrut. Nici nu se mai știa că are castelul niște legatari universali, stăpâni, sau dacă se știa, se credea că, bine intenționați, acest lucru îl vor fi dorind chiar ei ". Legatarii universali au luat o bună parte din zestrea castelului înainte de venirea germanilor în oraș.

"Când germanii au intrat în 1916, în Câmpina, o parte din

bibliotecă a fost expediată - ni se spunea de către Mircea Eliade într-o notă despre Biblioteca lui Hașdeu, prin grija fiului lui Mite Kremnitz, care se afla în armata germană la Arhivele Statului... Sunt 16-17 lăzi mari cu cărți, reviste și manuscrise ale lui Hașdeu și ale Iuliei. Din cât am putut vedea noi, deschizând câteva lăzi, cărțile în adevăr rare, manuscrisele vechi și hârtiile prețioase, nu se găsesc în această parte a bibliotecii lui Hașdeu. Probabil numai domnul Iuliu Dragomirescu știe de urma acestora...".

După retragerea germană, locuitorii au anuntat Detașamentul de grăniceri din Câmpina că diferite persoane din localitate sustrag obiecte din castelul "Iulia Hașdeu":

"Noi, lt. Colonel Buricescu Dragu, Comandantul Det. Grăniceri Câmpina și Sublocotenent Liscu Atanasie, fiind informați de locuitorii din Câmpina că se găsesc lucruri luate de diferite persoane din localitate, din Castelul Iulia Hașdeu pe timpul ocupației, am făcut percheziție, găsind la Domnul Ioan Sărulianu, maistru sondor, următoarele lucruri pe care le-am confiscat:

1. Un tablou în tuș al Iuliei Hașdeu
2. Un tablou colecții de fotografie a Iuliei Hașdeu și pretins de ai sei [?]
3. Un vas de piatră

Toate acestea s-au ridicat și ...

Subcomisar Matei I. Cotoi" (46).

Văzând lipsa de grijă a legatarilor universali față de această moștenire sacră a românilor, în Câmpina s-a luat inițiativa salvării castelului.

În 1909 prindea viață o idee mai veche a doctorului C.I.Istrati - Ateneul Popular "B.P.Hașdeu". Institutorul Atanasie Scripcă a fost cel care a făcut să existe această asociație cultural educativă, a cărei menire după război era supravegherea, vizitarea și îngrijirea monumentelor istorice din Câmpina.

Ateneul Popular va fi larg sprijinit de o parte a presei centrale și provinciale în lupta cu legatarii universali. Sub presiunea acțiunilor membrilor Ateneului Popular din Câmpina și a ziariștilor, legatarii vor ceda o parte a drepturilor lor permițând deschiderea "casei lui Hașdeu din Câmpina", dar castelul nu va putea fi refăcut cu adevărat în perioada interbelică din cauza intereselor meschine ale moștenitorilor.

Note:

1. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 14/1919, f. 50.
2. *Ibidem,* dosar 57/1917, f. 9.
3. *Ibidem*, dosar 59/1916, f. 1-2.
4. Virgiliu Drăghiceanu, *707 zile subt cultura pumnului german,* 1920, pg. 23.
5. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 57/1917, f. 41.
6. *Ibidem,* dosar 57/1917, f. 51.
7. *Ibidem*, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 1/1917, f. 7.
8. *Ibidem,* dosar 1/1917, f. 118.
9. *Ibidem*, dosar 1/1917, f. 25.
10. *Ibidem*, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 109/1919, f. 167.
11. Emil Răcilă, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în timpul Primului Război Mondial*, 1981, pg. 183.
12. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 1/1917, f. 20, 23.
13. *Ibidem*, dosar 1/1917, f. 124.
14. C.M. Râpeanu și N.I. Simache, *Istoricul topografiei prahovene*, Muzeul de Istorie al județului Prahova, pg. 13.
15. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 1/1917, f. 37.
16. *Ibidem*, dosar 1/1917, f. 2.
17. *Ibidem*, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 57/1917, f. 10.
18. *Ibidem*, dosar 57/1917, f. 89.
19. *Ibidem*, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 5/1918, f. "Buget".
20. *Ibidem*, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 22/1917, f. 4.
21. Ibidem, dosar 22/1917, f. 2 și 3.
22. *Ibidem*, dosar 1/1916, f. 46.
23. *Ibidem*, dosar 57/1917, f. 52.
24. *Ibidem*, dosar 57/1917, f. 20.
25. *Ibidem*, dosar 59/1916, f. 70.
26. *Ibidem*, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 6/1919, f. 190.
27. *Ibidem*, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 3/1918, f. 3, 4, 5.
28. Protoeria Câmpina, "Istoricul Parohiei Bisericii Sf. Nicolae", dosar 65.
29. Arhivele Parohiei și Bisericii Romano-Catolice din Câmpina, dosar 22, pg. 3.

30. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 5/1918, f. "Buget".
31. *Ibidem*, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 109/1919, f. 22.
32. Ion Vlad, *Istoricul primei școli din Câmpina*, 1973, f. 7.
33. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 59/1916, f. 45, f. 46.
34. Ion Vlad, *op.cit.*, f. 21.
35. *Ibidem*, dosar 109/1919, f. 52.
36. *Ibidem*, dosar 109/1919, f. 93, 94.
37. *Ibidem*, dosar 109/1919, f. 33 și 53.
38. *Ibidem*, dosar 109/1919, f. 60 și următoarele.
39. *Ibidem*, dosar 2/1919, f. 4.
40. "Monitorul Petrolului Românesc", 15 august 1919, pg. 97 și 101.
41. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 6/1919, f. 33.
42. *Ibidem*, dosar 7/1919, f. 192-225.
43. *Ibidem*, dosar 6/1919, n.f.
44. N. Dulgheru, M. Ghenoiu, V.Constantin, *Istoria unei rafinării centenare*, București, 1995, pg. 17.
45. Al. Tudor Miu, „Comemorarea a 25 de ani de la moartea lui Hașdeu și a pictorului N.Grigorescu" în „Dimineața", aug.28, nr.9252, 1932.
46. Octavian Onea, „Vechi încercări de constituire a muzeului Hașdeu (II)" în *Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova*, serie nouã II, Ploiești 1995-1996, pg.187-201.

ANEXA I

Lista internaților străini și reveniți în Câmpina de la 16 iulie la 1 iulie 1917

Iuliana Kraus (5 persoane), Iuliana Hierling (2), Roza Gomori (6), Verona Regas(1), Elisa Kramer (5), Frederica Ettel (2), Iulia Bolog (2), Sofia Balo (2), Ana Bedu (2), Ana Fenes (2), Gheorghe Ana (1), Ana Pilner (2), Magdalena Weiss (7), Ecaterina Paul (2), Ana Bocu (1), Ana Zoar (4), Roza Vraste (2), Ștefan Pahl (2), Berta Grosmann (6), Cecilia Kraiter (1), Francisca Gelusch (3), Maria Czelin (5), Elena Adam (2), Antonia Borodei (1), B.Hubel (10), Ana Iarta (3), Iulia Coveci (1), C.Dimova (4), Carlota Hansel (2), Ana Biro (1), Ana Domogosch (1), Elena Manta (1), Otilia Armbruster (2), Marta Bernschneider (4),

Camila Quitman (6), Otilia Schwarhuisch (6), Luisa Gruhl (1), Paulina Neubner (4), Dora Schafer (3), Ana Ziegler (1), Iuliana Kalenschy (4), Sofia Bonani (4), Bahirt Ilona (1), Sofia Brănescu (1), Maria Herold (6), Ana Griesbach (2), Ana Saicovici (1), Maria Class (1), Anica Georgescu (1), Camila Belnischi (2), Emilia Tott (1), Mina Adam (2), Iulia Krant (2), Iulia Vandici (1), Roza Mogos (3), Roza Aeltze (3), Matilda Weber (1), Casagranda Caterina (?), Maria Schiergot (2), Rosa Langen (1), Rozica Guty (4), Cristina Cammischi (3), Maria Tzicora (3).

ANEXA II

Poliția orașului Câmpina

Tabel cu subzistențele aflate în orașul Câmpina

Gogu Păunescu	M.Kogălniceanu, nr.16	250 m lemn
Ștefan Rădulescu	Prundul Gârlei, Doftana	800 m lemn
Moldoveanu Stănescu	Prundul Gârlei, Doftana	1500 m lemn
Marta, contesse de Blome	Voila	450 m lemn
Ion Vasi	Broaște	600 kg fân
Manole Corcodel	Broaște	500 kg fân
Ion Crăciun	Broaște	500 kg fân
N.Corcodel	Broaște	600 kg fân
State Neagu	Broaște	400 kg fân
Ion Bocanu	Broaște	700 kg fân
Ion S. Burlacu	Broaște	500 kg fân
Vasile Ducu	Broaște	1000 kg fân
Ion Ocineanu	Broaște	800 kg fân
Moștenitorii Dan Ungurenu	Broaște	500 kg fân
Ion Mangalagiu	Broaște	600 kg fân
Sotir Gheorghe	Carol I, nr.21	1000 kg făină, 200 kg sare
C-tin Mihăilescu	Carol I, nr.33	2 kg grăsime, 300 kg tutun, 100 țigări diferite
Teodora Dimandescu	Carol I, nr.28	5 kg grăsime, 500 kg tutun, 30 țigări, 20 cutii chibrituri
Ion Vlîdescu	M.Kogălniceanu, nr.12	4 vite mari pentru tăiat
Mihalache Georgescu	Carol I, nr.27	5 vite mari pentru tăiat
Ion Brebeanu	Carol I, nr.30	3 kg legume uscate + paste făinoase, 1kg ceai, 2 kg untură, 1000 buc.tutun, 200 țigări, 10 buc.cutii chibrituri
Mitica Dima	Piața Știrbey	150 kg ceapă, 400 buc.varză
Ioana Savu Ivanov	Piața Știrbey	20 kg ceapă, 150 buc.varză
Ion Ionescu	Carol I, nr.32	1000 kg faină, 100 kg legume uscate, 100 kg orez și griș, 5 kg ceai, 2 kg grăsime, 1000 buc.tutun, 30 buc.țigări
Petre Șerbănescu	Carol I, nr.45	300 kg făină, 60 kg legume uscate, 200 kg orez, 150 kg sare
Gh. Vasioiu	Carol I, nr.45	4 kg tutun, 1000 kg țigări diferite, 100 buc.cărticele foițe

Anghel Petrovici	Carol I, nr.49	2000 kg sare, 3 kg sare de lămâie, 525 kg făină
C-tin Teodorescu	Carol I, nr.51	2 kg ceai, 200 buc.țigări, 50 cărticele foițe, 10 cutii chibrituri
Gogu Ionescu	Carol I, nr.40	8 kg legume uscate, 2 kg ceai, 500 buc.țigări, 30 buc.cărticele foițe
Nicolae Dumitru	Carol I, nr.51	2500 kg făină, 30 kg sare
C-tin Manciu	Carol I, nr.53	15 kg legume uscate, 10 kg orez, griș, 1 kg ceai
Heimerich Lobel (frate)	Carol I, nr.53	210 kg făină, 40 kg legume uscate, 250 kg orez, 50 kg sare, 20 kg ceai
Eufrosina Popovici	Carol I, nr.55	3 kg grăsime, 300 kg tutun, 200 buc țigări diferite
Ghiți Drăgănescu	Carol I, nr.44	2 kg grăsime, 200 kg tutun, 100 buc. țigări
Amalia Vaisler	Carol I, nr.55	400 kg făina, 600 kg sare, 3 kg sare de lămâie
Manase Eftovici	Carol I, nr.59	2000 kg făina, 700 kg sare
Dumitru Șerbănescu	Carol I, nr.48	3 kg grăsime, 500 kg tutun, 15 kg sare de lămâie, 10 buc.țigări
Ioan Șeitan	Carol I, nr.80	100 kg făină, 300 kg sare, 2 kg sare de lămâie
Gh. Șerbănescu	Carol I, nr.86	2 kg legume uscate, 1 kg grăsime, 100 kg tutun, 30 buc.țigări
Costache Fotescu	Griviței, nr.2	2000 kg fân
Iancu Dumitrescu	I.C.Brătianu, nr.14	1 kg grăsime, 50 buc.tutun, 10 buc.țigări, 250m lemne
Costică Ionescu	I.C.Brătianu, nr.48	3 kg legume uscate, 2 kg grăsime, 300 kg tutun, 150 țigări, 20 buc.cutii chibrituri
Nae Chirică	Griviței, nr.58	700 kg fân
Neagu Verbancu	Știrbei Voda, nr.19	250 kg ovăz
Ion Sârbu	Cătun Slobozia	1500 kg fân
Gh. Tabacu	Cătun Slobozia	600 kg fân
Ion David	Cătun Slobozia	1000 kg fân
Nae Soriceanu	Cătun Slobozia	3000 kg fân
Simion Vasioiu	Cătun Slobozia	2000 kg fân
Ion Ciopală	Cătun Slobozia	3 kg tutun, 20 buc.țigări, 1000 kg fân
Ion Caraboi	Cătun Slobozia	800 kg fân
Societatea “Credit Petrolifer”	Str.Gh.Grigore Cantacuzino	1300 kg fân, 300 kg ovăz
Doctor C.Istrati	Dr.Istrati	8000 kg fân
Societatea “Electrica”	Plevnei, nr.1	800 kg fan, 600 kg ovăz
Societatea “Steaua română”	Carol I	30.000 kg fan, 15.000 kg ovăz
Subdepozitul oficiului poștal	Griviței	2000 kg tutun, 80.000 buc.țigări, 3000 buc.cărticele
Stan Dobre	Carol I, nr.98	2500 kg fân

1916 noiembrie 17

Bibliografie

1. Drăghiceanu, Virgiliu, *707 zile subt cultura pumnului german*, București, 1920
2. Dulgheru, N., Ghenoiu, M., Constantin V., *Istoria unei rafinării centenare*, București, 1995
3. Miu, Al.Tudor, „Comemorarea a 25 de ani de la moartea lui Hașdeu și a pictorului N.Grigorescu” în „Dimineața”, august 28, nr.9252, 1932
4. Onea, Octavian, „Vechi încercări de constituire a muzeului Hașdeu (II)” în „Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova”, serie nouă II, Ploiești, 1995-1996
5. Răcilă, Emil, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în timpul Primului Război Mondial*, București, 1981.
6. Râpeanu, C.M., Simache, N.I., *Istoricul topografiei prahovene*, Muzeul de Istorie al județului Prahova
7. Vlad, Ion, *Istoricul primei școli din Câmpina*, 1973
8. Revista „Monitorul Petrolului Românesc”, 15 august 1919
9. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 1/1917
10. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 3/1918
11. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 5/1918
12. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 6/1919
13. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primăria oraș Câmpina, dosar 7/1919
14. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 1 /1916
15. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 59/1916
16. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 22/1917
17. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 57/1917
18. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 2/1919
19. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 14/1919
20. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura jud. Prahova, dosar 109/1919
21. Arhivele Parohiei și Bisericii Romano-Catolice din Câmpina, dosar 22
22. Protoeria Câmpina, „Istoricul Parohiei Bisericii Sf. Nicolae”, dosar 65

DETENȚIA FEMEILOR PE TERITORIUL MOLDOVEI ȘI MUNTENIEI PÂNĂ LA INSTAURAREA REGIMULUI COMUNIST - LEGISLAȚIE ȘI ÎNCHISORI -

arh. Ștefana Pascu-Nica

*Studiul tratează sistemul penal și universul carceral de pe teritoriul regiunilor istorice Moldova și Muntenia, din Evul Mediu până la instaurarea regimului comunist, deoarece de-a lungul secolelor dezvoltarea politică și instituțională a celor 2 regiuni a fost relativ unitară, indiferent în ce formulă statală acceptată la nivel mondial s-au aflat.

Este incontestabil faptul că din cele mai vechi timpuri, femeile s-au făcut vinovate de diverse delicte, de la cele mai grave la cele mai neînsemnate. De asemenea, este evident că infracțiunile atrag cu sine pedepsirea celor care le-au săvârșit, indiferent de vârstă sau statut social.

De-a lungul timpului, în spațiul românesc detenția a avut multiple valențe, echivalând cu însăsi moartea, cu tortura, surghiunul sau simpla pedeapsă, dar și cu căința și îndreptarea. În acest context al diferențelor majore de percepție asupra actului justițiar, se ridică și problema inegalității dintre femei și bărbați în fața unuia și aceluiași judecător. În funcție de epocă, pedepsele au variat în asprime și intransigență, în strânsă legătură și cu statutul social și familial al femeii. De la a fi ucise de proprii soți pentru simple bănuieli ori a ispăși pedepsele destinate soților fugari, treptat s-a ajuns ca în fața legii femeile să fie egale cu barbații. Mai mult, justiția s-a arătat indulgentă față de femei, atribuindu-le pedepse egale cu ale bărbaților, dar într-un regim pe măsura fizicului lor.

Începuturile instituției penitenciare moderne pe teritoriul României sunt precedate de judecata care se făcea cu respectarea legilor pământului doar de domnitor, Divanul sau Sfatul Domnesc, boieri și în anumite cazuri, și de egumenii mănăstirilor. În acele vremuri închisoarea era un spațiu cu valență tranzitorie, acuzații fiind închiși în așteptarea judecății, iar condamnații în așteptarea pedepselor (1), dintre care cea cu moartea era cea mai frecventă: "*Când se vorbea de cei*

aruncaţi în închisori, se înţelegea că sunt nişte oameni morţi şi cu totul pierduţi pentru societate" (2).

Din secolul al XVII-lea datează primele legi scrise general valabile în Ţările Române, *Pravila Vasile Lupu* (Moldova, 1646) şi *Pravila Matei Basarab* (Ţara Românească, 1652) (3), care însă nu au adus schimbări vizibile în ceea ce priveşte judecata, pedepsele şi localurile de închisoare. Prevederile celor 2 pravile au menţinut caracterul puternic represiv al legilor nescrise aplicate anterior, eşuând totodată în a aduce o unificare a criteriilor conform cărora se desfăşurau judecăţile şi se stabileau pedepsele. În practică, legile pământului rămâneau în vigoare şi erau aplicate ca şi până atunci. Arestaţii, femei şi bărbaţi, erau încarceraţi împreună, în "gropniţi" şi beciuri, unde sufereau ca şi în veacurile trecute torturi, sau în ocne, de unde nimeni nu ieşea în viaţă. În schimb, cei privilegiaţi se bucurau de pedeapsa surghiunului, pe care o ispăşeau în mănăstiri. Detenţia în lăcaşuri de cult era destinată în special femeilor şi doar rareori bărbaţilor. Mănăstirile care primeau în mod obişnuit femeile delincvente erau Dintr-un Lemn (judeţul Vâlcea) şi Viforâta (judeţul Dâmboviţa) (4).

Printre altele, cele 2 pravile prevedeau şi pedepsele pentru diferitele fapte de care se puteau face vinovate femeile. Femeia căreia i se dădea în grijă o tânără pentru a o învăţa carte sau un meşteşug, însă pe care o sfătuia, împotriva dorinţei părinţilor, să fugă cu un bărbat, era pedepsită prin tortura cu plumb topit ("*se'i verse plumb topit în gură se'i pogore pe grumaji la inima iei tóte îndemnurile fetei de au scârbit inima părinţilor*"). Fecioara care păcătuia de bună-voie cu un rob, argat sau slugă era pedepsită cu moartea. Soţia adulterină putea fi ucisă de către soţ, fără ca acesta să rişte vreo pedeapsă (5). Citându-l pe Paul de Alep, Mihail Kogălniceanu menţionează că femeile vinovate de diverse pricini, erau denunţate de proprii soţi şi alungate de aceştia "*la ocne de sare, de unde nu mai e nici o scăpare şi acolo rămâneau înfundate pe viaţă*" (6).

Istoria consemnează că pedepsele erau nu doar necruţătoare, ci de multe ori şi aleatorii, acuzaţii aflându-se la mila judecătorilor lor. Astfel, mărturiile despre această perioadă arată că femeile erau pedepsite deopotrivă pentru nelegiuiri de care se făceau vinovate şi pentru nelegiuiri de care erau străine. În timpul lui Gheorghe Duca (7), femeile ispăşeau pedepsele menite soţilor lor, boieri şi târgoveţi care scăpaseră cu fuga de mânia domnitorului. Acestea erau "*legate ziua la <puşci> iar noaptea închise la odăile seimenilor* (8)" sau "*închise în grosuri [...] câte un an şi mai bine, dintre care multe au şi murit de*

foame, altele de prunc, că erau multe și grele", nefiind nici în această situație iertate, ci ținute în continuare închise "*până au început [copiii lor] a grăi și unii a umbla în picioare*" (9).

Și în cazul femeilor vinovate de diverse pricini, pedepsele primite depindeau de bunăvoința judecătorului. La sfârșitul ultimei sale domnii în Țara Românească, Constantin Mavrocordat (10) a poruncit ca toate femeile cu moravuri ușoare să fie închise la Sfântul Gheorghe Vechi. La Mitropolie, acestea ar fi fost ținute în condiții foarte proaste, fără mâncare și fără haine, supraviețuind doar din "*milosteniile ce li se aruncau*" (11). Din această închisoare, ele nu ieșeau decât prin moarte sau căsătorie (12), presupunându-se că cea din urmă, asemenea celei dintâi le va ține departe de vechile moravuri.

Sistemul penal cu reglementări neunitare, cu pedepse și criterii de aplicare aleatorii, a persistat până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când se pot constata ușoare îmbunătățiri, datorită preocupării unora dintre domnitori față de acest domeniu. Nicolae Mavrogheni (13) a poruncit ca femeile și bărbații să nu mai fie încarcerați în comun, ci în încăperi diferite. Dacă o închisoare nu avea spațiul necesar acestei separări, femeile trebuia să fie închise în casa pârcălabului satului, iar dacă acesta nu era însurat, în casa unui om de încredere din sat, însurat (14).

La începutul secolului al XIX-lea, odată cu adoptarea Regulamentelor Organice (15) în Țările Române are loc o amplă reformare a legislației penale (16), care includea și prevederi relative la femeile delincvente.

În Țara Românească, pe baza *Regulamentului Organic* s-a elaborat un *Regulament al Temnițelor* (17), care prevedea ca închisorile județene și temnițele principale din București și Craiova să aibă câte 4 încăperi, 2 pentru bărbați și 2 pentru femei, în funcție de motivul încarcerării: arest preventiv sau condamnare. Era de asemenea prevăzut ca femeile să fie închise, ca și surghiuniții, în mănăstiri, sub administrarea Vorniciei Temnițelor. Simultan cu redactarea *Regulamentului Temnițelor*, inginerul statului Vladimir Blaremberg întocmea prima variantă de proiect-tip pentru închisorile din principat (18).

În Moldova, dispozițiile din *Regulamentul Organic* privitoare la detenție au fost dublate de hotărâri ale Adunării Obștești prin Anaforele Sfatului Administrativ și Ofisele Domnești. Grigore Ghica (19) este cel căruia i se datorează îmbunătățirea sistemului penal, cel puțin la nivel regulamentar. Abia în timpul domniei sale, la aproape 20 de ani de la

intrarea în vigoare a *Regulamentului Organic* în Moldova, Departamentul Lucrărilor Publice cere ca în închisori să fie aplicat principiul separării pe sexe și tipuri de pedepse. Mai mult, în spiritul reformei este propus un nou proiect-tip de închisoare, ușor adaptabil necesităților fiecărei isprăvnicii, în funcție de numărul aproximativ de deținuți. Organizarea funcțională a acestei închisori era făcută în conformitate cu necesitatea separării pe sexe și tipuri de pedepse, incluzând chiar și amenajarea de spații verzi necesare pentru sănătatea deținuților (20).

În ciuda prevederilor legale adoptate și a încercărilor de aplicare în fapt a acestora, proiectele-tip nu s-au realizat, deținuții și deținutele fiind în continuare încarcerați în condiții improprii.

În 1836, o închisoare pentru femei este înființată în cadrul Mănăstirii Plătărești din județul Ilfov. În incinta mănăstirii s-a construit pentru deținute un atelier de croitorie, iar în exteriorul zidurilor o cazarmă pentru gardieni. Închisoarea nu va funcționa decât o scurtă perioadă, fiind desființată în 1844 (21).

După Unirea Principatelor, prima organizare a închisorilor din tânărul stat s-a realizat în același an în care a fost adoptată denumirea oficială de România: 1862. *Regulamentul Închisorilor* aprobat prin *Decretul Domnesc nr. 630/1862* avea prevederi care vizau atât organizarea penitenciarelor, cât și înființarea stabilimentelor de binefacere. Prin acest regulament s-a legiferat înființarea închisorilor de recluziune pentru femei de toate categoriile, dar și a stabilimentelor de binefacere pentru femei infirme cerșetoare. De asemenea, aresturile preventive aveau pavilioane separate pentru bărbați și femei (22).

Cum însă regimul de detenție nu era legiferat, separarea pe sexe a celor încarcerati aducea sistemului penitenciar doar o îmbunătățire parțială, deoarece atât deținuții, cât și deținutele trăiau în continuare în dormitoare comune, în condiţii grele. Mai mult, pentru închisorile de femei, regulamentul nu stabilea componența personalului administrativ (23).

În schimb, hrana, îmbrăcămintea, munca și plata deținutelor erau reglementate în detaliu.

În zilele de dulce, hrana fiecărei deținute consta în turte de mălai (750 gr.), carne (250 gr.) sau brânză (160 gr.) sau legume cu slănină (160 gr.) sau lapte acru (240 gr.). În zilele de post (5 pe săptămână), fiecare deținută primea pâine (1250 gr.), pește sărat și legume gătite (cu borș sau după alte retețe).

În închisoare, femeilor li se distribuiau anual câte 2 cămăși, 1 rochie de cânepă, 2 perechi de ciorapi, o pereche de pantofi de piele și o basma, iar la 2 ani, câte un suman.

Munca în penitenciar era obligatorie pentru toate deținutele. Munca fiecărei femei încarcerate genera o sumă de bani din care statul reținea 3 zecimi, jumătate din suma rămasă fiind repartizată pentru îmbunătățirea vieții în penitenciar, în timp ce cealaltă jumătate era capitalizată și înmânată deținutelor la eliberare.

Cu toate acestea, în afara unei ușoare îmbunătățiri a vieții deținutilor, *Regulamentul Închisorilor* din 1862 nu a produs schimbări vizibile în mediul penitenciar din Regat. În lipsa prevederilor sau a planurilor pentru construcția unor închisori moderne, s-a realizat doar amenajarea sau repararea unora dintre localurile de detenție care funcționau în mănăstiri (24).

Astfel, pentru încarcerarea femeilor de toate categoriile penale, în 1863 a fost înființat un stabiliment de detenție în cadrul Schitului Ostrov din județul Argeș. Temnița era administrată chiar de stareța mănăstirii. În decurs de 2 ani, închisoarea de femei a fost mutată de 2 ori, inițial la Mănăstirea Comana din județul Vlașca, unde era administrată de un funcționar care ocupa postul de îngrijitor, și mai apoi, în 1865, la Mănăstirea Plătărești din județul Ilfov (25). În perioada 19 iunie 1869 – 5 noiembrie 1874, directorul închisorii de femei de la Plătărești a fost Ioan Cârnoveanu (26).

În 1874 intra în vigoare noua *Lege asupra regimului închisorilor,* sancționată prin *Decretul Domnesc nr.169/1874,* prin care se impunea în închisorile românești regimul celular mixt, constând în încarcerarea deținuților în comun pe timpul zilei și individual pe timpul nopții. Articolul 2 al acestei legi prevedea ca închisorile să aibă diviziuni separate pentru femei, bărbați, minori și majori, pentru evitarea promiscuității.

Legea reglementa în mod special organizarea închisorilor de femei prin articolele 21-23. Era prevăzută înființarea de localuri de detenție separate în funcție de tipul pedepsei (pentru muncă silnică, recluziune și închisoare corecțională), cu posibilitatea comasării lor într-o singură clădire, cu pavilioane distincte, dacă numărul deținutelor ar fi fost unul redus. Paza interioară a închisorilor de femei trebuia să se facă de către persoane de același sex. Prin articolul 53 al *Regulamentului general pentru penitenciarele centrale*, se menționează ca "*priveghiarea arestatelor [...] cere [...] de preferință persóne date la o viață călugărèscă, cari ar putea pune, în îndeplinirea îndatoririlor lor,*

devotamentul și abnegația pietației ce au determinat'o de a se lepăda de lume". Mai mult, conform aceluiași regulament, în celulele-dormitor nu puteau intra decât directorul, administratorul sau preotul unității carcerale (27).

Și în ceea ce privește regimul de detenție femeile beneficiau de același tratament ca bărbații, în funcție de categoriile de pedepse la care se încadrau (muncă silnică, recluziune sau închisoare corecțională).

Deținutele condamnate la muncă silnică trebuia să fie încarcerate în celule individuale pe timpul nopții și în comun pe timpul zilei, când prestau munci potrivite cu vârsta și sexul lor (28), sub regula tăcerii (nu erau folosite la munca în saline ca bărbații). Aveau dreptul la 3 zecimi din suma rezultată în urma muncii lor, iar jumătate din suma rămasă o puteau folosi pentru cheltuieli în timpul detenției, cealaltă jumătate capitalizându-se până la eliberare. Nu aveau dreptul să primească nimic din afară (29).

Era prevăzut ca deținutele condamnate la recluziune să fie încarcerate în celule individuale pe timpul nopții, ziua lucrând în comun sub regula tăcerii, în cadrul unor lucrări industriale sau de meșteșugărie, dar și pentru cultivarea grădinilor închisorii. Acestea aveau dreptul la 4 zecimi din suma rezultată în urma muncii lor, putând cheltui jumătate din suma rămasă în timpul detenției, în timp ce cealaltă jumătate se capitaliza până la eliberare. Condamnatele la recluziune puteau primi pachete din afară, însă numai cu permisiune din partea conducerii și după atente verificări (30).

Femeile condamnate la închisoare corecțională își ispășeau pedepsele în case de corecțiune, unde beneficiau de condiții de încarcerare mai ușoare decât celelalte 2 categorii de deținute. Erau încarcerate în celule individuale pe timpul nopții, ziua putând să lucreze în celule sau în comun în ateliere sau prestând munci agricole, de asemenea sub regula tăcerii. Aveau dreptul la 5 zecimi din suma rezultată în urma muncii lor, o jumătate din suma rămasă fiind la dispoziția lor în timpul detenției, iar cealaltă jumătate acumulându-se până la eliberare. Aveau dreptul să aibă în celule diferite obiecte premise de regulament (cărți ș.a.) (31).

Codicele Penale adoptate în același an 1874 prevedeau ca pedeapsă și detenția (32), care în cazul femeilor însemna încarcerarea într-o mănăstire. Judecătorii îi condamnau la detenție pe cei care se făceau vinovați de crime contra siguranței exterioare sau interioare a statului, de crime contra exercițiului dreptului politic sau de atentate contra libertății.

În cadrul numeroaselor dispoziții ale *Codicelor* prin care se stabileau pedepsele pentru diferitele tipuri de infracțiuni, pot fi identificate și articole care fac referire la infracțiuni anume săvârșite de femei și pedepsele aferente. Astfel, *Cartea II, Titlul IV* (*Crime și delicte contra particularilor*), menționa avortul ca infracțiune care se pedepsea cu închisoare de la 6 luni la 2 ani (33). În schimb, era "scuzabilă" crima săvârșită asupra soțului în caz de autoapărare, ca și crima asupra soțului și femeii cu care acesta ar fi săvârșit adulter, în situația în care cei 2 ar fi fost surprinși de soție. Odată cu dovedirea "faptei scuzei", pedeapsa la muncă silnică sau recluziune trebuia redusă la închisoare de la 6 luni la 2 ani (34). De asemenea, era "scuzabilă" și crima săvârșită în autoapărare în situația primejdiei unui viol (35).

Regulamentului general pentru penitenciarele centrale prevedea ca indiferent de faptele săvârșite sau pedepsele la care erau condamnate, femeile din închisori să aibă parte de același tratament zilnic ca bărbații.

Fiecare celulă-dormitor era mobilată cu câte o rogojină și o pernă de paie (36) pentru fiecare deținut, o masă, 2 hârdaie cu capac (dintre care unul cu apă și unul pentru nevoile fiziologice), o cană de metal pentru apă, prosoape și o scuipătoare (37).

Deținuții, bărbați sau femei, mâncau de 2 ori pe zi, meniul zilnic constând în turte de mălai sau pâine (960 gr.), carne (192 gr.) în zilele de dulce (38), fasole, linte, mazăre sau bob (192 gr.) în zilele de post (39), varză (192 gr., de 2 ori pe săptămână), ceapă (48 gr.), sare (32 gr., în zilele în care nu se dădea varză) și o jumătate de ardei. Lunar erau alocate pentru prepararea borșului 62.5 kg de grâu pentru 100 de persoane încarcerate. De praznicele mari, fiecare deținut primea în plus 320 gr. de vin, iar de Sfintele Paști și 2 ouă roșii. Pentru suplimentarea hranei, condamnații și condamnatele aveau dreptul să-și cumpere din sumele câștigate în timpul detenției și repartizate în acest sens, până la 640 gr. pâine, 320 gr. carne, 640 gr. cartofi, 320 gr. brânză, 320 gr. unt și 320 gr. fructe (40).

Îmbrăcămintea fiecărei deținute consta în 3 cămăși, 2 perechi de ciorapi, o rochie de pânză vărgată, o pereche de pantofi de piele și o basma, distribuite anual, la care se adăuga un suman, o dată la 2 ani (41).

În ciuda principiilor progresiste conținute în reglementările din 1874, în realitate multe dintre prevederile acestora nu s-au aplicat decât în foarte mică măsură, mai ales în condițiile în care personalul închisorilor nu era corespunzător instruit, iar mentalitatea societății

românești a acelor timpuri îi plasa pe condamnați în mod definitiv în afara comunității (42).

La intrarea în vigoare a *Legii asupra regimului închisorilor din 1874*, închisoarea pentru femei funcționa în cadrul Mănăstirii Plătărești din județul Ilfov. Conform ierarhizării stabilimentelor de detenție instituită prin această lege, închisoarea de femei de la Plătărești fusese încadrată în categoria penitenciarelor centrale. Aici erau încarcerate femei condamnate la toate categoriile penale (43).

Personalul închisorii de femei de la Plătărești era format din 1 director, 1 sub-director, 1 preot, 1 medic și 5 femei gardian la fiecare 100 de deținute (44).

Clădirile fostei Mănăstiri Plătărești fuseseră refuncționalizate astfel încât să adăpostească deținutele care erau repartizate aici. Ansamblul era constituit din arest, ateliere, magazie, infirmerie, bucătărie și baie, spălătorie, locuințele personalului administrativ și al corpului de pază, grajd și șopron. Biserica fostei mănăstiri se afla în centrul incintei. Închisoarea dispunea de un teren de 1,5 ha.

Primele încercări de organizare a muncii în penitenciar s-au înregistrat în anul 1879, când împreună cu Societatea Anonimă pentru Fabricarea Chibriturilor din România s-a stabilit ca la Plătărești să se execute necesarul de cutii. Pentru o perioada nu foarte lungă, 50-60 de deținute au lucrat aproximativ 150.000 de cutii pe lună, la prețul de 1,5 lei/1000 cutii (45).

Cațiva ani mai târziu, în 1885 s-a înființat aici un atelier de pânzărie, țesătorie și cusături care a funcționat până în 1897 cu 50 de războaie de țesut tradiționale din lemn, cu care se lucrau anual maxim 6-7.000 kg bumbac.

În 1897 s-au cumpărat 16 războaie de țesut mecanice, marca "România", cu un randament maxim de 40 ml de pânză/zi și o economie importantă de materie primă. Utilizându-se în mod mai eficient materia primă, care cu vechile mijloace tehnice se pierdea ca scamă, pânza obținută era mai deasă.

Articolele confecționate la Plătărești se trimiteau la depozitul din cadrul Închisorii Văcărești din București, spre stocare și redistribuire ulterioară către celelalte închisori (46).

Dintre cele 88-100 de deținute încarcerate aici, 78 lucrau în atelierul de pânzărie, țesătorie și cusături, în care se produceau din bumbac, lână și cânepă lenjeria și articolele vestimentare necesare deținutilor din toate închisorile din Regat (cămăși, izmene, cearșafuri și fețe de pernă), fuste și scurteice, prosoape, halate de iarnă și de vară, dar

și pânze subțiri și groase (pichete pentru plăpumi de vară, pânză fină pentru cămăși, pânză vărgată pentru rochii de vară și șervete, fețe de masă și alte țesături naționale).

Deținutele se specializau pe domenii de lucru (țesut, țevărit, croit, cusut) și erau plătite conform tarifelor stabilite de Direcțiunea Generală a Penitenciarelor, astfel (47):

Îmbrăcăminte	
Articol	Total manoperă
Fustă de lână	8 bani
Scurteică de pânză	16 bani
Scurteică de lână	18 bani
Halat de vară	20 bani
Halat de iarnă	30 bani

Lenjerie				
Articol	Operație			Total manoperă
	Țesut	Țevărit	Croit și cusut	
Cămașă	25 bani	12 bani	6 bani	43 bani
Izmene	16 bani	8 bani	8 bani	32 bani
Cearșaf	31 bani	15 bani	5 bani	51 bani
Față de pernă	6 bani	3 bani	1 ban	10 bani

Sumele datorate fiecărei deținute pentru munca prestată în atelierele închisorii se stabilea trimestrial, în mod echitabil, aplicându-se pentru fiecare operație tariful corespunzător cantității de produse executate.

În 1897, s-au prelucrat 10.000 kg de bumbac, confecționându-se 35.355 articole, în valoare totală de 48.535 lei (48):

Articol	Cost manoperă	Cost materie primă	Cost producție	Număr articole confecționate	Cost total
Cămașă	43 bani	1 leu 51 bani	1 leu 94 bani	14.502	28.133 lei 88 bani

Izmene	32 bani	98 bani	1 leu 30 bani	12.945	16.828 lei 50 bani
Cearșaf	51 bani	1 leu 94 bani	2 lei 45 bani	108	264 lei 60 bani
Față de pernă	10 bani	32,5 bani	42.5 bani	7.450	3166 lei 25 bani
Ștergar	8 bani	32,5 bani	0.5 bani	350	141 lei 75 bani

Cânepa care se prelucra în atelierul de la Plătărești provenea din culturile de la închisoarea corecțională de la Dobrovăț, județul Vaslui. După ce se topea și se melița la Dobrovăț, cânepa era adusă la Plătărești, unde se alegea, se curăța, se dărăcea și se torcea, folosindu-se fie pentru confecționarea de cearșafuri, fie pentru confecționarea de covoare și velințe, în combinație cu materialul provenit din articole vechi scoase din uz și cu peticăria provenită de la atelierul propriu de croitorie sau de la atelierul de croitorie de la Văcărești (49). De altfel, în acest atelier au fost lucrate toate confecțiile și țesăturile cu specific național care au participat și au fost medaliate la Expoziția de la Paris (1900) și Expoziția Regională din București (1906, Parcul Carol) (50).

În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, datele statistice privitoare la populația închisorii de femei de la Plătărești schițează o imagine edificatoare asupra tipologiei sociale a deținutelor care ajungeau să ispășească pedepse privative de libertate. Pentru perioada 1893-1897, majoritatea femeilor încarcerate la Plătărești ispășeau condamnări corecționale pentru asasinate, omoruri sau tâlhării, proveneau din sate, erau muncitoare necalificate, aveau între 20 și 30 ani, erau căsătorite sau văduve, cu copii și de religie ortodoxă. Un procent de 93.31% dintre acestea erau analfabete, nebeneficiind de educație nici în penitenciar [Anexa 1].

De altfel, la cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea, delincvența feminină era un subiect foarte studiat de o serie de specialiști din afara sferei penale, medici, psihologi, sociologi, antrenați într-o căutare pluridisciplinară a cauzelor infracțiunilor săvârșite, conform accepțiunii generale, preponderent de femei (51). Desigur, teoriile pseudo-ştiinţifice enunțate trădau concepțiile unei societăți

patriarhale, în care doar femeile erau considerate capabile de viclenie, lașitate, nerușinare, slăbiciune.

Stereotipul cel mai popular în epocă era acela al "femeii otrăvitoare", otrăvirea fiind asociată cu un comportament deviant tipic feminin. Odată stabilită ca tipologie, această infracțiune își va găsi justificări deopotrivă în sfera juridică și în cea medicală.

Medicalizarea comiterii de acte criminale s-a manifestat ca preocupare distinctă în secolul al XIX-lea, din acest curent făcând parte și asocierea crimelor săvârșite de femei, în speță crimele prin otrăvire, cu isteria și nimfomania, ambele considerate a fi boli femeiești. Medicul primar al oraşului Ploieşti, Christodor Păunescu, publica în 1882 în revista ‚*Progresul Medical Român* un articol în care descria cele 2 afecțiuni pentru a explica dubla crimă săvârșită de faimoasa "otrăvitoare din Giurgiu" în 1882: „*Nimfomania sau uteromania este o boală nervoasă cu totul proprie sexului femeiesc, [...] adesea o complicaţiune a altei boli numită Isteria şi depinde exclusiv de toate influenţele care se pot arăta, fie asupra simţibilităţii genitale, fie asupra escitabilităţii nervoase atât de desvoltată la femei*"(52).

La rândul său, doctorul în drept Grigore Ioan Lahovari identifica 3 categorii de criminali, otrăvitoarele fiind una dintre ele, alături de incendiatori și autorii de crime politice. Otrăvitoarea era prin excelență un personaj feminin din considerente explicate tranșant: „*femeia are mai puţin curagiu, mai puţină bărbăţie, mai puţină putere, de aceia femeia comite, mai cu facilitate şi mai des această crimă*" (53). Odată săvârșită crima, femeia descrisă anterior atinge un nou prag al decăderii, devenind „*incapabilă de a concepe şi de a simţi acele sentimente morale care se chiamă sentimentul datoriei, sentimentul dreptului, pocainţa, pudoarea, ruşinea, frica de a fi descoperită şi de a fi pedepsită*" (54).

Părerile specialiștilor, cu precădere cele cu care societatea rezona uşor, au fost încă de la început preluate și răspândite de presa scrisă. În 1890, dupa o serie de crime prin otrăvire care avusesera loc în București, în ziarul *Timpul* cititorul era invitat la reflecție: "*se ivesc foarte des cazuri de acestea că femeile îşi otrăvesc bărbaţii, oare de ce nu se aude ca un bărbat să-şi otrăvească jumătatea?*" (55).

Cea mai mediatizată "otrăvitoare" a fost Alexandrina Dumitrescu, care îşi "înveninase" soţul în anul 1881, dovedindu-se ulterior că tot ea se făcea vinovată şi de moartea suspectă din urmă cu un an a fiicei sale. În 1882, criminala era condamnată la muncă silnică pe viaţă, pedeapsă pe care avea să o execute la Închisoarea Plătărești. Odată cu uciderea

fiicei Luiza şi a soţului Ioan, grefier la tribunalul din Giurgiu, Alexandrina Dumitrescu își declinase rolurile social-familiale de mamă iubitoare și soție devotată, devenind "mumă denaturată şi soţie criminală".

Datorită exotismului său deviant, ea a devenit personajul principal al romanului din 1884 al lui Panait Macri, *Otrăvitoarea din Giurgiu*. De altfel, autorul a vizitat închisoarea de la Plătăreşti în 1904, unde a discutat cu o parte dintre deţinute în vederea redactării unui alt roman, publicat în acelaşi an, *Din fundul ocnelor (Închisoarea de femei de la Plătăreşti)*. Deși este vorba despre o lucrare de ficțiune, firul narativ conține și personaje și fapte reale, pe care autorul le documentase în întâlnirile cu deţinutele de la Plătărești și din articolele de presă sau din dezbaterile judiciare la care participase. În colecţia de destine și crime ale deținutelor încarcerate la Plătăreşti, se distinge și de această dată în mod categoric personajul care o întruchipează pe controversata Alexandrina Dumitrescu.

Panait Macri a publicat şi alte lucrări aparținând literaturii de detenție, atât de apreciate în epocă, romane ale căror personaje centrale erau de asemenea femei criminale sau imorale: *Femeea perdută* (1896), *Femeia trădătoare* (1888), *Femeile depravate* (1908).

În timpul Primului Război Mondial, între lunile noiembrie 1916 și ianuarie 1917 (56), închisoarea de femei de la Plătărești a fost transferată la închisoarea Văcărești, revenind ulterior la Plătărești, unde a mai funcționat până în august 1924, când a fost mutată definitiv în localul fostei mănăstiri Mislea din județul Prahova (57).

După Primul Război Mondial, la Plătărești au fost încarcerate și femei condamnate pe motive politice, în majoritate membre sau simpatizante ale Partidului Comunist Român. Această stare de fapt nu a trecut neobservată dincolo de granițele țării, închisoarea de la Plătărești devenind în scurt timp cunoscută de la un capăt la celălalt al lumii comuniste. Pe 8 martie 1923 deținutele comuniste încarcerate la Plătărești primeau o scrisoare de susținere de la muncitoarele din Bodaibo, un mic oraș din regiunea miniera Irkutsk din Uniunea Sovietică (58), în timp ce pe continentul european, ziarul *L'Humanite* (59) editat la Paris își informa cititorii în ediţia din 6 aprilie 1923 despre felul în care în România deținuții comuniști ar fi fost "*ținuti în închisori murdare, maltratați, uciși puțin câte putin, […] obligați să recurgă la greva foamei […] și fiindu-le interzis să vorbească ori să trimită scrisori*" (60). În același articol, închisoarea Plătărești era nominalizată ca fiind unul dintre stabilimentele de detenție în care comunistele ar fi

fost supuse unor tratamente inumane. O lună mai târziu, tot în Franța, în cadrul ședinței parlamentare din 29 mai 1923, în care se supunea la vot acordarea unui ajutor de 100 de milioane de franci pentru România, un deputat comunist pleda pentru respingerea inițiativei, aducând în discuție presupusele persecuții pe care le îndurau deținuții politici în închisorile românești. Din nou este menționat penitenciarul de femei de la Plătărești și "martiriul" comunistelor pentru crezurile lor politice (61).

Desigur, reacțiile erau virulente și disproporționate față de regimul real de detenție care se aplica deținutelor politic, acestea având parte de același tratament ca și deținutele de drept comun.

În perioada în care închisoarea de femei a funcționat la Plătărești, instituția a avut următorii directori (62):

Teodor Assan	5.11.1874 - 30.05.1875
Alexandra Orăscu	24.08.1876 - 27.09.1878
Ioan Cârnoveanu	27.09.1878 - ?.03.1893
Alexandru Macri	03.1893 - 26.09.1896
N. Stancov	26.09.1896 - 1.08.1898
N. Stancov	18.04.1900 - ?. ?.1903
Maria Sareș	5.03.1903 - ?.12.1904
Maria Pantazopol	31.12.1904 - ?. ?.1908
Camilia Sofia Coligny	11.06.1908 - 20.08.1909
C. Cârceanu	20.08.1909 - 11.01.1911
Camilia Sofia Coligny	11.01.1911 - 5.05.1911
Maria Virginia Laffari	5.05.1911 - 1.01.1922
Eugenia Economu	1.01.1922 - 1.04.1923

Constantinescu Mion	1.04.1923 - 17.10.1923
Eufrosina Papadopol	17.10.1923 - 29.12.1926 (în funcție la momentul mutării închisorii de la Plătărești la Mislea)

Despre personalul de conducere al închisorii în această perioadă, se păstrează mărturiile Eugeniei Economu, directoare a instituției, atât înainte de 1924, cât și ulterior mutării la Mislea.

Singura directoare a cărei activitate este descrisă în termeni elogioși este doamna Camilia Coligny. Aceasta implementase în cadrul penitenciarului diferite proiecte care nu se limitaseră la simpla executare a ordinelor primite de la superiori și prin care se obținuse o îmbunătățire a vieții deținutelor. De asemenea, Camilia Coligny era autoarea unei cărți cu titlul "Șaptezeci și cinci de femei criminale" (63).

În schimb, relatările care le vizează pe Maria Pantazopol și Maria Laffary sunt extrem de critice, descriindu-le mai degrabă ca fiind exagerat de severe și deseori neglijente în îndeplinirea sarcinilor de serviciu. Deținutele s-ar fi revoltat de mai multe ori în timpul directoratului celor două, uneori chiar violent.

Ziarul *Universul* relata la începutul anului 1913 despre atmosfera tensionată creată la Plătărești chiar în interiorul aparatului de conducere. În articol se afirma că neînțelegerile apărute între grefiera contabilă și directoarea închisorii [Maria Laffary] generau dezordine și în relațiile personalului administrativ inferior. Astfel, abia numită în post, prima gardiană ar fi avut discuții aprinse cu grefiera contabilă pe tema proastei administrări a închisorii, implicându-le și pe unele dintre deținute, "*care se pretau la tot soiul de intrigi*" (64). În urma incidentului, ancheta desfășurată de Direcţiunea Generală a Închisorilor a găsit-o vinovată pe prima gardiană, care a fost destituită.

În 1916, în perioada în care închisoarea funcționa în cadrul Închisorii Văcărești, deținutele au protestat, declarând că "*preferă să fie împușcate decât să se mai înapoieze la Plătărești sub conducerea domnișoarei Laffary*" (65). Cum însă doleanțele lor nu au fost rezolvate, odată cu revenirea închisorii de femei la Plătărești a avut loc un nou incident, de aceasta data deținutele ajungând să o atace pe directoare. Cu toate acestea, doamna Laffary a rămas la conducerea închisorii până în anul 1922, când a fost retrogradată din post, poate și datorită administrării defectuoase a instituției din subordinea sa, în iarna anului

1921. Atunci, închisoarea a rămas fără lemne în mijlocul iernii, iar deținutele au suferit degerături severe la mâini și la picioare. Din cauza frigului, în acea iarnă nici atelierele nu au mai funcționat, cu toate că deja situația muncii în penitenciar era complicată. Din cauza neregulilor constatate, Direcția Generală a Închisorilor sistase deja fondurile pentru achiziționarea de materie primă la Plătărești, unde se pare că se lucra mai mult în folosul personalului de conducere decât în folosul închisorii și al statului.

Conform propriilor relatări, după ce a preluat pentru prima dată conducerea închisorii de femei în luna ianuarie a anului 1922, Eugenia Economu a reorganizat atelierul de pânzărie, astfel încât pe perioada directoratului său de 1 an și 3 luni s-au onorat comenzi restante de 3-4 ani (66).

Eugenia Economu a părăsit postul de director al închisorii de femei de la Plătărești pe 1 aprilie 1923 după ce a fost promovată în postul de șef de birou în cadrul Direcției Generale a Închisorilor.

Un an mai târziu, pe 30 iulie 1924 se stabilea în baza jurnalului Consiliului de Miniștri ca în luna august a aceluiași an închisoarea de femei de la Plătărești să fie transferată la fosta mănăstire Mislea, unde funcționase până atunci închisoarea de minori(67).

La momentul când a primit deținutele de la Plătărești, localul închisorii centrale de femei de la Mislea avea o configurație care data din 1883, când ansamblul vechi de 3 secole fusese refăcut în urma distrugerilor produse de un puternic incendiu. Focul izbucnise în bucătărie și se extinsese distrugând clădirea direcțiunii, biserica, clopotniţa, corpul de gardă (68) ș.a. .

După reconstrucție, în cadrul ansamblului clădirile erau distribuite în jurul a 3 curți interioare. Din prima curte se puteau accesa birourile administraţiei, atelierul de pânzărie, vopsitoria, bucătăria, baia, celulele de pedeapsă și o magazie pentru lemne. A doua curte avea în centru biserica fostei mănăstiri și perimetral un corp de clădire cu dormitoare pentru deținutele condamnate la închisoare corecțională, sala cu lavabouri, sufrageria și școala. Din a treia curte erau accesibile atelierul de covoare și confecţii și 2 corpuri de clădire care adăposteau dormitoarele pentru condamnatele la muncă silnică, respectiv la recluziune.

După mutarea închisorii de femei la Mislea, instituția a avut următorii directori (69):

Eufrosina Papadopol	17.10.1923 - 29.12.1926 (în funcție la momentul mutării închisorii de la Plătărești la Mislea)
Alexandru Cristescu	10.10.1936 - 1.01.1927
Eugenia Economu	15.01.1927 - ?1940?
Eugenia Savel	?1940? - ?

În noul stabiliment, directorii s-au confruntat din nou cu punerea în funcțiune a atelierelor și întreținerea clădirilor și terenului. La revenirea în ianuarie 1927 în funcția de director a închisorii de femei, de data aceasta instalată la Mislea, Eugenia Economu a găsit un penitenciar neîngrijit și dezorganizat.

Datorită proastei administrări, instalațiile sanitare ale închisorii erau defecte, fapt care reprezenta un risc de îmbolnăvire. De aceea, una dintre primele măsuri luate de Eugenia Economu la Mislea a fost reînființarea cu costuri foarte mici a băii deținutelor, care urma să fie folosită nu doar pentru igiena lor zilnică, ci și în scop terapeutic dacă situația ar fi cerut-o.

Problemele constatate erau însă mult mai multe și extinse la nivelul întregului ansamblu al închisorii.

Neglijența foștilor directori de la Mislea, atât cei ai stabilimentului de detenție pentru femei, cât și cei care i-au precedat în deceniile în care fosta mănăstire funcționase ca închisoare pentru minori (70), a făcut ca până și terenul de 7 ha aparținând penitenciarului să aibă de suferit. Râul care mărginea proprietatea pe latura de est erodase puternic malurile, ducând la pierderea anuală a câte 3-4 m lățime din terenul închisorii, pe lungimea de 3-400 m. În trecut, în afară de retragerea succesivă a gardului în zona afectată, nu se luase nici o măsură de stopare a eroziunii, ceea ce dusese la pierderea unei suprafețe importante din proprietatea inițială. De aceea, s-a intervenit rapid prin construirea unui dig de consolidare a malurilor în zona afectată, astfel fiind posibilă recuperarea suprafeței pierdute și mutarea gardului pe locul său inițial.

De asemenea, fuseseră desființate ghețăria și sera de zarzavaturi și flori, iar grădina nu fusese arată, nici tratată cu îngrășăminte pentru a pregăti culturile din anul următor. Acesta era probabil și motivul pentru care producția obținută din cultivarea grădinii nu acoperise până atunci nici măcar cheltuielile, fără a se pune problema unui beneficiu. De asemenea, caii erau neîngrijiți, iar vehiculele și uneltele prost întreținute.

Datorită măsurilor luate imediat de Eugenia Economu, s-a reușit în foarte scurt timp și cu costuri foarte mici construirea și umplerea cu mijloace proprii a unei noi ghețării, necesare pentru păstrarea alimentelor pe timpul verii și pentru gheața folosită uneori pentru alinarea deținutelor bolnave.

La rândul său, grădina a fost îngrijită, prin îngrășarea solului cu peste 800 căruţe de gunoi provenit de la societățile petroliere din zonă. Pentru a se evita ca păsările și animalele crescute în curtea închisorii să producă daune grădinii de zarzavaturi, între cele două s-au construit fără cheltuieli aproximativ 2.000 m liniari de gard de nuiele. Mai mult, vehiculele și uneltele defecte s-au reparat cu costuri reduse, chiar în închisoare.

În ceea ce privește atelierele, situația era chiar mai gravă. Atelierul de confecții fusese desființat, cel de pânzărie nu funcționa, având majoritatea războaielor de țesut demontate, în timp ce atelierul de covoare funcționa la jumătate din capacitate, cu 8 războaie din 16. Probabil acesta era și motivul pentru care închisoarea avea în acel moment comenzi restante de câțiva ani. În plus, în registrele instituției nu existau nici un fel de mențiuni privitoare la activitatea atelierelor, astfel că nu se putea stabili dacă în primii 3 ani de funcționare a închisorii în localul de la Mislea, respectiv între 1924-1927 producția adusese sau nu profit.

În vederea îmbunatățirii productivității atelierelor, în 1927 s-au luat măsuri pentru repunerea acestora în funcțiune la capacitate maximă. Astfel, atelierul de confecții a fost reînființat, iar atelierul de pânzărie și-a reluat activitatea, până în luna august a acelui an reparându-se cu ajutorul Direcției Generale a Închisorilor și cele 8 războaie mecanice defecte. De asemenea, în atelierul de covoare s-au pus în funcțiune toate războaiele și s-au onorat toate comenzile restante.

Producția atelierelor și grădinii Închisorii Mislea pe anii 1927 și 1928 (71):

	1927	1928
Atelierul de covoare (valoare comenzi)	314.961,95 lei	413.042,30 lei
Atelierul de panzarie (valoare comenzi)	83.632,95 lei	348.443,25 lei
Atelierul de confectii (valoare comenzi)	32.786,00 lei	242.848,39 lei
Grădina (beneficiu net)	122.632,38 lei	250.000,00 lei

Cu toate că în cadrul ansamblului închisorii Mislea s-au întreprins ample lucrări de reparaţii, pavilioanele de detenţie existente nu ofereau posibilitatea reamenajării în sistemul celular, prevăzut prin legea din 1874. Astfel, femeile încarcerate aici nu s-au bucurat niciodată de beneficiile detenţiei în regim celular mixt, ele fiind încarcerate în comun atât pe timpul zilei, cât şi pe timpul nopţii (72).

Activitatea asiduă a Eugeniei Economu de reorganizare a închisorii de femei de la Mislea a fost remarcată şi descrisă în termeni elogioşi de însuşi Prim Procurorul Tribunalului Prahova, dl. C. Enescu prin procesul verbal întocmit cu ocazia inspecţiei penitenciarului de pe data de 7 aprilie 1927: "*În întreaga închisoare am găsit pe lângă o curăţenie exemplară, dar şi o schimbare radicală şi îmbunătăţiri, datorită actualei D-ne Directoare, care desigur a depus o muncă stăruitoare, transformând cu totul în bine această închisoare care este de nerecunoscut*" (73).

În timpul directoratului Eugeniei Economu, pe lângă faptul că s-au îmbunătăţit condiţiile de viaţă şi lucru în penitenciar, s-au depus eforturi şi pentru recuperarea morală a deţinutelor.

Dacă la sfârşitul secolului al XIX-lea femeile fără ştiinţă de carte încarcerate pentru diverse pricini nu erau alfabetizate în închisoare, în 1928 la Mislea se înfiinţează o şcoală de adulţi pentru care Ministerul Instrucţiunii a aprobat un post de învăţător. La finalul primului an şcolar organizat aici, rezultatele au fost bune, Ministrul Justiţiei Stelian Popescu fiind invitat să participe la acordarea premiilor pentru deţinutele care se dovediseră sârguincioase la învăţătură, purtare şi lucru.

Pe lângă participarea la programul de şcoală, deţinutele aveau uneori ocazia să audieze şi conferinţe pe teme educaţionale şi moralizatoare, susţinute de persoane care ocupau posturi importante şi aveau pregătire superioară în domeniile în care activau: dl. Brădisteanu (Secretar General al Ministerului Cultelor), dl. Ciocazan (avocat), Protopopul de Prahova Opriş, preotul Popescu (Misionar al Episcopiei Râmnic), dna Bacalbaşa ş.a.

Biserica fostei mănăstiri a fost reparată şi redeschisă tot în scop moralizator, reuşindu-se obţinerea unui post de preot. Primul duhovnic al deţinutelor de la Mislea după 3 ani în care biserica fusese abandonată, avea să fie Arhimandritul Nifon Ianculescu. Acesta slujea Liturghia duminica şi în sărbătorile mari, ţinând întotdeauna predici şi chiar organizând un cor bisericesc. După plecarea sa, timp de 6 luni postul a

rămas vacant, fiind apoi ocupat de Arhimandritul Erodion Proca, de la Mănăstirea Ghighiu și ulterior de preotul satului (74).

În scopuri educativ-recreative, în cadrul închisorii se organizau și serbări cu programe artistice susținute de deținute. Acestea interpretau cântece și piese de teatru.

Pentru rezolvarea problemelor grave de comportament, la Mislea a fost înființat și pretoriul disciplinar prevăzut prin *Regulamentul general pentru penitenciarele centrale.*

În primul deceniu în care închisoarea de femei a funcționat la Mislea, crimele pasionale și pruncuciderile erau principalele infracțiuni de care se făceau vinovate cele încarcerate aici, așa cum reiese din tabelul de mai jos (75):

Număr total deținute în 1929		Fapta	216
Încadrarea faptei	Delicte	Furt	67
		Înșelăciune	4
		Crimă contra siguranței statului	9
		Contrabandă	4
		Loviri	8
		Fals în acte publice	2
		Spionaj	2
		Bigamie	1
		Contravenție	1
	Crime	Omor	95
		Pruncucidere	13
		Avort	3
		Incendiere	1
Categorie penală		Corecționale	104
		Recluzionare	42
		Muncă silnică	70

Legea din 1874 a fost în vigoare peste o jumătate de secol, până în 1930, când s-a adoptat *Legea pentru organizarea penitenciarelor și institutelor de prevenție*. Noua lege demara o amplă reformă a sistemului penitenciar românesc. Prin încarcerare se urmărea nu pedepsirea, ci îndreptarea deținuţilor prin educație. Statutul de condamnat nu îi mai scotea în afara societății, ci îi plasa pe un drum al recuperării morale și sociale.

Procesul de îndreptare a deținuților se realiza prin instruirea lor intelectuală și profesională. Condamnații aveau parte de o riguroasă

educație morală și religioasă, dar și de un regim susținut de muncă și activități fizice pentru întreținerea sănătății.

Regimul de detenție impus prin noua lege era unul progresiv, care se baza pe gradarea pedepselor și a recompenselor în funcție de "*munca, destoinicia, purtarea și reculegerea*" (76) celor condamnați, de la tratamente severe până la eliberare condiționată și grațiere.

Pentru stabilirea pedepselor sau recompenselor s-a introdus principiul individualizării, care presupunea observarea și notarea individuală a deținuților. Buna purtare aducea trecerea la pedepse mai ușoare, recompense și permisiuni în cadrul penitenciarului, ajungându-se până la eliberarea condiționată. Dimpotrivă, relele comportamente generau revenirea la pedepse mai aspre (până la cea prevăzută în condamnare), penitențe și restricții în penitenciar.

Condamnații erau încarcerați respectându-se principiul seriațiunii, adică separat pe categorii de pedepse și în funcție de sex, vârstă (minori și majori) și numărul de condamnări (la prima abatere sau recidiviști). Munca era obligatorie pentru toți condamnații, cărora trebuia să le fie repartizate sarcini în funcție de formarea lor profesională și de aptitudini. Ca și în deceniile anterioare, prin munca deținuților erau satisfăcute și diferite necesități ale instituției, respectiv hrana sau îmbrăcămintea celor încarcerați. Sumele rezultate din munca acestora erau repartizate între stat, fondul de ajutor al victimelor accidentelor de muncă din penitenciare și condamnați, care puteau cheltui jumătate din banii care li se cuveneau pentru îmbunătățirea vieții în penitenciar, cealaltă jumătate capitalizându-se până la momentul eliberării. Femeile munceau în același regim ca bărbații, învățând și prestând meserii potrivite lor, în special de tip casnic. Cele condamnate la muncă silnică nu lucrau ca barbații în mine, ci tot în atelierele penitenciarului.

Prin noua lege a penitenciarelor, închisoarea centrală de femei care funcționa la Mislea devenea penitenciar principal clasa a III-a, păstrându-și tipicul de stabiliment de detenție destinat femeilor (77).

Închisoarea era în continuare administrată de Eugenia Economu, postul de confesor fiind ocupat de preotul Alexandru Popescu.

În 1930, la Mislea erau în funcțiune ateliere de pânzărie, covoare și cusături. Cu obiectele produse în aceste ateliere, în cadrul penitenciarului s-a organizat începând cu anul 1931 o expoziție permanentă (78). Mai mult, închisoarea participa în mod constant la diferite expoziții de profil: Expoziția de la Sinaia (1931) (79), Expoziția de târg a orașului Ploiesti (1932) (80), Expoziția Produselor

Penitenciarelor din 1933 (81) și 1935 (82), Expoziția și concursul de covoare românești "Casa Femeii" din 1934 (83) și 1936 (84) ș.a.

Ca și înainte de 1930, la Mislea era prevăzut a fi încarcerate pe lângă deținutele de drept comun și deținute politic. În timp, secția destinată întemnițării acestora devenise neîncăpătoare, astfel încât în luna martie a anului 1933 se solicita Direcției Penitenciarelor fonduri pentru extinderea spațiului de detenție în cauză și pentru lărgirea curții despărțitoare. În caz contrar, ar fi fost imperativă mutarea celor 19 deținute politic aflate în custodie, la un alt penitenciar mai încăpător, propunându-se în acest scop penitenciarul în sistem celular din Chișinău (85). Cu toate acestea, 4 luni mai târziu fondurile solicitate nu fuseseră încă alocate, iar numărul de deținute politic crescuse la 30 de persoane. Acestea erau încarcerate într-un spațiu de doar 60 mc (86).

În 1938 aflăm că secția din care între timp fuseseră transferate la alt penitenciar deținutele politic, urma să primească spre izolare toate deținutele tuberculoase din închisorile românești, decizie primită cu reticență nu doar de direcțiune și populația închisorii, ci și de comunitatea locală, care se temea ca această situație să nu pună în pericol sănătatea publică (87).

În perioada 1938-1939, ansamblul carceral de la Mislea ocupa un teren de 17.000 mp și cuprindea 14 pavilioane, 4 curți și biserica renovată (88), descrise într-un proces verbal de inspecție ca fiind bine întreținute sau în curs de reparație: "*dormitorul* […] *poate fi considerat dormitorul celui întâiu internat, bucătăria, sufrageria, spălătoria, grădina toate foarte bine îngrijite*" (89). Cu toate acestea, nici personalul de conducere, nici clădirile care adăposteau închisoarea nu erau pregătite să facă față cutremurului care a avut loc în România în noaptea de 9 spre 10 noiembrie 1940. Penitenciarul Mislea a suferit daune însemnate, evacuarea lui fiind absolut necesară, din considerente de siguranță. Stabilimentul avariat al închisorii a rămas în custodia preotului confesor Alexandru Popescu, iar deținutele, personalul administrativ și o mare parte din inventarul penitenciarului de femei, inclusiv atelierele, au fost transferate până la sfârșitul anului 1940 la penitenciarul Alba Iulia. Sub administrarea doamnei Eugenia Savel, timp de aproximativ 3 luni localul de detenție de la Alba Iulia a fost amenajat pentru a le adăposti în condiții bune pe deținute, dar și pentru a le facilita lucrul în atelierele unității.

Astfel, la Alba Iulia femeile erau încarcerate în 10 dormitoare cu o capacitate totală de 3.945 mc (90), iar lucrul se desfășura în cadrul celor

4 ateliere în care se executau covoare, pânzeturi, confecții și se prelucrau firele și fibrele.

În perioada 1.04.1940 – 14.02.1941 (91), atelierele închisorii Mislea - Alba Iulia au preluat comenzi în valoare totală de 518.487,53 lei, care s-au realizat sub îndrumarea maestrei Chiriachița Mizoff (92).

	Valoare comandă (lei)	Valoare materie primă (lei)	Mâna de lucru (lei)	Beneficiu (lei)
Atelierul de covoare (comenzi pentru stat și particulari)				
Executate	78.951,00	29.685,60	16.800,00	32.465,40
În lucru la 14.02.1941	1.000,00	-	650,00	350,00
TOTAL	79.951,00	29.685,60	17.450,00	32.815,40
Atelierul de pânzărie (comenzi pentru stat și particulari)				
Executate	199.144,34	127.842,47	53.960,40	17.339,35
În lucru la 14.02.1941	9.630,00	4.586,12	3.120,00	1.926,00
TOTAL	208.774,34	132.428,59	57.080,40	19.265,35
Atelierul de confecții (comenzi pentru stat și particulari)				
Executate	136.432,19	102.792,23	10.492,00	23.147,96
În lucru la 14.02.1941	58.710,00	47.310,00	9.500,00	1.900,00
TOTAL	195.142,19	150.102,23	19.992,00	25.047,96
Atelierul de tors (comenzi pentru stat)				
Executate	14.620,00	-	11.696,00	2.924,00
În lucru la 14.02.1941	20.000,00	-	16.000,00	4.000,00
TOTAL	34.620,00	-	27.696,00	6.924,00
TOTAL GENERAL	518.487,53	312.216,42	122.218,40	84.048.71

Pe exercițiul 1940-1941, cu o medie anuală de 201 deținute (93), în cele 4 ateliere ale închisorii s-a executat o gamă foarte variată de articole: atelierul de covoare (covoare persane, covoare românești), atelierul de pânzărie (pânză cazonă de bumbac, pânză cânepă cu bumbac, pânză bumbac cu in, pânză pentru dosuri de saltele, stofa

pentru rochii), atelierul de confecții (cămăși bărbătești și femeiești, rochii, ciorapi de lână, fețe de masă, cearșafuri, fețe de pernă, saltele de cânepă), atelierul de tors (prelucrarea inului și a cânepei).

Începând cu 1.05.1941, prețul lucrului deținutelor care munceau în atelierele închisorii Mislea – Alba Iulia, în funcție de diferitele operațiuni executate, se calcula după cum urmează:

15 lei / perechea de ciorapi (lucru)
20 lei / kg cânepă (tors)
8 lei / m pânză în 2 ițe (țesut)
16 lei / m pânză în 4 ițe (țesut)
20 lei / m pânză în 16 ițe (țesut)

Pretul lucrului deținutelor pentru comenzile particulare era mai mare decât prețul pentru comenzile primite de la stat, astfel (94):

1000 lei / mp covor persan (lucru)
600 lei / mp covor românesc (lucru)
10 lei / m pânză în 2 ițe (țesut)
12 lei / m pânză inișor (țesut)
15 lei / m pânză mătăsică (țesut)
15 lei / m pânză dril cu inișor (țesut)
20 lei / m pânză borangic cu lînă (țesut)
20 lei / m pânză borangic mătăsică cu lînă (țesut)
30 lei / m pânză in cu borangic fiert (țesut)
30 lei / m pânză borangic cu inișor (țesut)
40 lei / m pânză borangic în 4 ițe (țesut)
40 lei / m pânză borangic cu lână în 4 ițe (țesut)
20-100 lei / m pânză fină de la 4 la 16 ițe în funcție de modelul ales

După ce a funcționat timp de 2 ani la Alba Iulia, închisoarea a revenit la Mislea pe 20 martie 1942, odată cu finalizarea lucrărilor de reconstrucție ale localului afectat de cutremur (95) și a bisericii din incintă (96).

În timpul dictaturii antonesciene, la Mislea a fost reînființată secția pentru femeile deținute politic, aici fiind încarcerate numeroase membre ale mișcării legionare sau ale Partidului Comunist Român, dar și condamnate pentru activități de spionaj. Dintre acestea, cele mai cunoscute sunt Constanţa Crăciun, Tinca Stoica și Liuba Chișinevschi (97).

Regimul de detenție al secției deținutelor politic nu era diferit de cel al deținutelor de drept comun. La sosirea în penitenciar, femeile erau ținute în carantină timp de 10 zile, apoi repartizate la lucru într-unul

dintre ateliere, în funcție de aptitudini. Programul de lucru era de 12 ore pe zi, în 3 serii. Pe lângă covoare, în atelierele de la Mislea se confecționau în mod obișnuit cămăși bărbătești. După al Doilea Război Mondial, în urma semnării unui contract cu magazinul Romarta, atelierele închisorii de femei onorau și comenzi de rochii de mireasă, cămăși de mire și diverse alte articole.

Pauzele puteau fi petrecute în curtea comună a atelierelor, unde deținutele aveau voie să stea împreună, inclusiv cu cele inapte de muncă. Cele care lucrau aveau cartele pe baza cărora puteau cumpăra de la alimentara instalată în curtea închisorii alimente și alte obiecte permise de regulament: marmeladă, drojdie, baticuri, materiale pentru rochii sau halate (98).

Venirea la putere a comuniștilor a adus schimbări majore în societatea și instituțiile românești. Sfera carcerală a fost redefinită în totalitate. Progresul înregistrat de-a lungul timpului de sistemul penitenciar și de științele penale a fost ‘suspendat’, justiția revenind la manifestările unui Ev Mediu întunecat, însă fără argumente care să o valideze.

Prăpastia creată între justiția și sistemul penitenciar comunist și trecutul autohton al celor 2 instituții, obligă la întreruperea studiului în acest moment al istoriei. Subiectul privitor la detenția femeilor în România comunistă ridică o problematică nu doar complexă, ci și raportată la un sistem de referință cu totul nou, caracteristic regimurilor totalitare, al căror prim scop a fost întotdeauna dizolvarea trecutului și a oricăror legături cu acesta.

Închisoarea de femei de la Plătărești
Sursă foto: http://jurnalul.ro/calendar/acum-100-de-ani-scandalul-de-la-plataresti-635699.html (accesat 1.10.2015).

Note:

1. Gr. I. Dianu, *Istoria închisorilor din România*, Tipografia Curţii Regale, F. Gobl Fii, 1901, pag. 1 şi urm.
2. Octav Gorescu, *Văcăreştii mănăstire, Văcăreştii penitenciar*, 1930, f.e., pag. 3.
3. Traduse după legile greceşti cunoscute sub numele de *Basilicale,* cele 2 pravile aveau acelaşi conţinut.
4. Horia Moldovan, "A Re-Examination of the Nineteenth-Century Architectural Heritage: The Case of Arnota*"* în *Caiete ARA 5*, 2014, pag. 2.
5. Gr. I. Dianu, *op.cit.*, pag. 14 şi urm.
6. Octav Gorescu, *op.cit.*, pag. 6.
7. Domnitor al Moldovei între anii 1665-1666, 1668-1672, 1678-1683 şi al Ţării Româneşti între anii 1674-1678.
8. Soldaţi din corpul de ostaşi mercenari pedeştri înarmaţi cu sâneţe, a căror atribuţie era paza Curţii domneşti (în sec. XVII-XVIII, în Ţara Românească şi în Moldova).
9. Octav Gorescu, *op.cit.*, pag. 4.
10. Domnitor al Moldovei între anii 1733-1735, 1741-1743, 1748-1749, 1769 şi al Ţării Româneşti între anii 1730, 1731-1733, 1735-1741, 1744-1748, 1756-1758, 1761-1763.
11. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 255/1929, f. 134.
12. Ovide Gherghel, *Le système des peines et le régime de leur exécution dans la legislation roumaine (Thèse pour le doctorat)*, Jouve et Boyer Imprimeurs, 1900, pag. 137.
13. Domnitor al Ţării Româneşti între anii 1786-1790.

14. Octav Gorescu, *op.cit.*, pag. 7-8.
15. În 1831 în Moldova și în 1832 în Țara Românească.
16. Octav Gorescu, *op.cit.*, pag. 12 și urm.
17. În 1833.
18. Horia Moldovan, *op.cit.*, pag.2.
19. Domnitor al Moldovei între anii 1849-1853 și 1854-1856.
20. Octav Gorescu, *op.cit.*, pag. 15-16.
21. Adrian Ioniță, Daniela Marcu Istrate, Mănăstirea Plătărești, jud. Călărași (1999) în „Materiale și cercetări arheologice 2006”, Institutul de Arheologie „Vasile Parvan”, Academia Română în http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/M%C4%83n%C4%83stirea_Pl%C4%83t%C4%83re%C5%9Fti (accesat 9.10.2015).
22. Gr. I. Dianu, *op.cit.*, pag. 66.
23. Octav Gorescu, *op.cit.*, pag. 18 și urm.
24. Gr. I. Dianu, *op.cit.*, pag. 67 și urm.
25. *Ibidem*, pag. 147.
26. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 255/1929, f. 140-141.
27. *Regulamentul general pentru penitenciarele centrale* (1874), art.52-53 în Ministerul de Interne, *Lege asupra regimului închisorilor și regulamentele generale pentru arestele preventive, penitenciarele centrale, casei centrale de corecțiune pentru minori și circularele mai importante date de la 1872-1905*, Imprimeria Statului, 1906, pag. 35-36.
28. *Codicele Penale* (1874), Cartea I, Titlul II, art. 11 în Ioan M. Bujoreanu, *Appendice la Collecțiunea de Legiuirile României vechi și nuoi*, Noua Typographia a Laboratoriloru Români, 1875, Secțiunea C, pag. 15-16.
29. *Lege asupra regimului închisorilor* (1874), art.10-13 în Ministerul de Interne, *Lege asupra regimului închisorilor și regulamentele generale pentru arestele preventive, penitenciarele centrale, casei centrale de corecțiune pentru minori și circularele mai importante date de la 1872-1905*, Imprimeria Statului, 1906, pag. 26-27.
30. *Ibidem*, art. 14-16, pag. 26-27.
31. *Ibidem*, art. 17-23, pag. 26-27.
32. *Codicele Penale* (1874), Cartea I, Titlul II, art. 21 în Ioan M. Bujoreanu, *Appendice la Collecțiunea de Legiuirile României vechi și nuoi*, Noua Typographia a Laboratoriloru Români, 1875, Secțiunea C, pag. 16.
33. *Ibidem*, art. 246, pag. 35.
34. *Ibidem*, art. 253-254, pag. 36.
35. *Ibidem*, art. 257, pag. 36.
36. Fiecare deținut avea dreptul la 3 rogojini și 2 fețe de pernă pe an.
37. *Regulamentul general pentru penitenciarele centrale* (1874), art. 66 în Ministerul de Interne, *Lege asupra regimului închisorilor și regulamentele generale pentru arestele preventive, penitenciarele centrale, casei centrale de corecțiune pentru minori și circularele mai importante date de la 1872-1905*, Imprimeria Statului, 1906, pag. 74-75.
38. Zilele de dulce erau marțea, joia, sâmbăta și duminica, la care se adăugau praznicele mari.
39. Zilele de post erau lunea, miercurea și vinerea, la care se adăugau toate posturile de peste an.

40. *Regulamentul general pentru penitenciarele centrale* (1874), art. 57-59 și 62 în Ministerul de Interne, *Lege asupra regimului închisorilor și regulamentele generale pentru arestele preventive, penitenciarele centrale, casei centrale de corecțiune pentru minori și circularele mai importante date de la 1872-1905*, Imprimeria Statului, 1906, pag. 73-74.
41. *Ibidem*, art. 65, pag. 74.
42. Octav Gorescu, *op.cit.*, pag. 33.
43. *Ibidem*, pag. 31.
44. Gr. I. Dianu, *op.cit.*, pag. 82.
45. *Ibidem*, pag. 148.
46. Pe lângă aprovizionarea tuturor închisorilor centrale cu țesăturile necesare, atelierul de la Plătărești onora și comenzi de pânză făcute de Ministerul de Război pentru armată.
47. Gr. I. Dianu, *op.cit.*, pag. 95 și urm.
48. *Ibidem*.
49. *Ibidem*, pag. 99.
50. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 255/1929, f. 142.
51. Gabriel Constantinescu, "<Nimfomaniaca și otrăvitoarea din Giurgiu> provoacă isterie națională" în http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/ninfomaniaca-i-otr-vitoarea-giurgiu-provoac-isterie-na-ional#_ftnref8 (accesat 1.10.2015).
52. *Progresul Medical Român*, anul II, nr. 34, 28 august 1882, pag. 258-261.
53. Grigore Ioan Lahovari, *Despre Psyhologia criminală*, Ig. Haimann, Librar-editor, 1888, pag. 39.
54. *Ibidem*, pag. 68.
55. Ziarul „Timpul", anul XI, nr. 96, 14 martie 1890, pag. 2.
56. În perioada 21 noiembrie 1916 - 11 ianuarie 1917.
57. ANIC, Fond Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, Dosar 1242/1943, f. 38-56.
58. „Revista de istorie", volumul 29, Edițiile 1-6, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1976, p. 337.
59. Ziarul central al partidului comunist francez (S.F.I.C.).
60. Articolul „Les persecutions en Roumanie" în ziarul "L'Humanite", no. 7040, vineri, 6 aprilie 1923 în www.gallica.bnf.fr (accesat 30.09.2015).
61. Transcrierea ședinței din 29 mai 1923 în „Journal officiel de la République française. Débats parlementaires. Chambre des député", pag. 2171-2172 în www.gallica.bnf.fr (accesat 30.09.2015).
62. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 255/1929, f. 140-141.
63. *Ibidem*, f. 141.
64. Ziarul „Universul", 4 februarie 1913, București în http://jurnalul.ro/calendar/acum-100-de-ani-scandalul-de-la-plataresti-635699.html (accesat 1.10.2015).
65. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 255/1929, f. 146-147.
66. *Ibidem*, f. 142.
67. Mutată în 1924 la Aiud.
68. Alin Spânu, "Așezământul Mislea de la mănăstire la închisoare.Un dublu sens al termenului <fortificat>", pag. 223 în http://www.monumentul.ro/pdfs/asezamantul%20mislea.pdf (accesat 10.03.2015).
69. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 255/1929, f. 140-141.

70. Între 1878 și 1924.
71. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 255/1929, f. 144-145.
72. *Ibidem*, f. 137.
73. *Ibidem*, f. 146.
74. ANIC, Fond Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, Dosar 1242/1943, f. 38-56.
75. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 255/1929, f. 137.
76. Octav Gorescu, *op.cit.*, pag. 10.
77. *Ibidem*, pag. 37 și urm.
78. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 284/1931 f. 43.
79. *Ibidem*.
80. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 298/1932.
81. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 316/1933.
82. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 344/1935.
83. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 323/1934.
84. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 361/1936.
85. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 309 bis/1933, f. 5.
86. *Ibidem*, f. 16-17.
87. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 412/1938, f. 53-54.
88. *Ibidem*, f. 11.
89. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 454/1938, f. 19.
90. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 486/1940, f. 25.
91. Perioada include și lunile de întrerupere a lucrului cauzată de mutarea penitenciarului de la Mislea la Alba Iulia.
92. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 486/1940, f. 3-4.
93. *Ibidem*, f. 19.
94. *Ibidem*, f. 22.
95. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 582/1942, f. 28.
96. Avariată de cutremurul din 1940, biserica fostei mănăstiri Mislea a fost consolidată și repictată în 1941 de un deținut pictor, Dumitru Mocofănescu (DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 542/1942, f. 33).
97. Andrei Muraru (coord.), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă* (1945-1967), Editura Polirom, 2008, pag. 395.
98. Teodor Danalache, "Mănăstirea Mislea - închisoare politică pentru femei" în http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/manastirea-mislea-inchisoare-politica-pentru-femei-125165.html (accesat 4.05.2015).
99. Gr. I. Dianu, *op.cit.*, Tabela nr.1.

Anexa 1- Tabel cu mișcarea populației Închisorii Centrale Plătărești între 1894-1897 (99)

În închisoare la 1.01.1893		75
Încarcerate în cursul anilor 1893-1897		329
Faptă	Furturi de orice natură , bătăi, insulte și alte vine ușoare	125
	Asasinate, omoruri, tâlhării	180

<table>
<tr><td colspan="2" rowspan="3"></td><td>Falsuri și delapidări de bani publici</td><td>17</td></tr>
<tr><td>Atentate la bunele moravuri</td><td>7</td></tr>
<tr><td>Falimente</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="6">Categorie penală</td><td>Prevenite</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Apelante</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Acuzate</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Corecționale</td><td>259</td></tr>
<tr><td>Recluzionare</td><td>27</td></tr>
<tr><td>Muncă silnică</td><td>43</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="4">Religie</td><td>Ortodoxe</td><td>301</td></tr>
<tr><td>Catolice</td><td>21</td></tr>
<tr><td>Mahomedane</td><td>1</td></tr>
<tr><td>Mozaice</td><td>6</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="4">Vârstă</td><td>15-20 ani</td><td>49</td></tr>
<tr><td>20-30 ani</td><td>104</td></tr>
<tr><td>30-40 ani</td><td>90</td></tr>
<tr><td>Peste 40 ani</td><td>86</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="4">Meserie</td><td>Muncitori și plugari</td><td>314</td></tr>
<tr><td>Comercianți</td><td>1</td></tr>
<tr><td>Meseriași</td><td>14</td></tr>
<tr><td>Funcționari</td><td>-</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Stare civilă</td><td rowspan="2">Căsătorite</td><td>Cu copii</td><td>93</td></tr>
<tr><td>Fără copii</td><td>41</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Văduve</td><td>Cu copii</td><td>70</td></tr>
<tr><td>Fără copii</td><td>33</td></tr>
<tr><td>Necăsătorite</td><td></td><td>92</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Provenite de la</td><td>Sat</td><td>206</td></tr>
<tr><td>Oraș</td><td>123</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">Știința de carte</td><td>Având cunoștință de carte la încarcerare</td><td>22</td></tr>
<tr><td>Învățate în închisoare</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Rămase fără învățătură</td><td>307</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="6">Eliberate în cursul anilor 1893-1897</td><td>Ieșite la finalul perioadei de detenție la care au fost condamnate și achitate</td><td>34</td></tr>
<tr><td>Transferate în alte închisori</td><td>193</td></tr>
<tr><td>Transferate în spitalele civile</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Decedate în timpul detenției</td><td>16</td></tr>
<tr><td>Fugite din detenție</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Grațiate</td><td>2</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="6">Deținute rămase în închisoare la finele anului 1893-1897</td><td>Prevenite</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Apelante</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Acuzate</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Corecționale</td><td>46</td></tr>
<tr><td>Recluzionare</td><td>13</td></tr>
<tr><td>Muncă silnică</td><td>25</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td>Total</td><td>84</td></tr>
</table>

Numărul total al zilelor de încarcerare pe anii 1893-1897		143595

Bibliografie

1. Dianu, Grigore I., *Istoria închisorilor din România,* Tipografia Curții Regale, F. Gobl Fii, București, 1901
2. Gherghel, Ovide, *Le système des peines et le régime de leur exécution dans la legislation roumaine (Thèse pour le doctorat)*, Jouve et Boyer Imprimeurs, Paris, 1900
3. Gorescu Octav, *Văcăreștii mănăstire, Văcăreștii penitenciar*, 1930, f.e
4. Lahovari, Grigore Ioan, *Despre Psyhologia criminală*, Bucureşci, I.G.Haimann, Librar-editor, 1888
5. Moldovan, Horia, „A Re-Examination of the Nineteenth-Century Architectural Heritage: The Case of Arnota" în *Caiete ARA 5*, 2014
6. Muraru, Andrei, (coord.), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă* (1945-1967), Editura Polirom, București, 2008
7. Revista „Progresul Medical Român", anul II, nr. 34, 28 august 1882
8. Ziarul "Timpul", anul XI, nr. 96, 14 martie 1890
9. Ziarul „Universul", 4 februarie 1913, București
10. „Revista de istorie", volumul 29, Edițiile 1-6, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1976
11. ****Lege asupra regimului închisorilor* (1874) în Ministerul de Interne, *Lege asupra regimului închisorilor și regulamentele generale pentru arestele preventive, penitenciarele centrale, casei centrale de corecțiune pentru minori și circularele mai importante date de la 1872-1905*, Imprimeria Statului, București, 1906.
12. ****Codicele Penale* (1874) în Ioan M. Bujoreanu, *Appendice la Collecțiunea de Legiuirile României vechi și nuoi*, Noua Typographia a Laboratoriloru Români, 1875.
13. ****Regulamentul general pentru penitenciarele centrale* (1874) în Ministerul de Interne, *Lege asupra regimului închisorilor și regulamentele generale pentru arestele preventive, penitenciarele centrale, casei centrale de corecțiune pentru*

minori și circularele mai importante date de la 1872-1905, Imprimeria Statului, 1906.
14. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 255/1929
15. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 284/1931
16. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 298/1932
17. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 309 bis/1933
18. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 316/1933
19. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 323/1934
20. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 344/1935
21. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 361/1936
22. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 412/1938
23. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 454/1938
24. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 486/1940
25. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 542/1942
26. DJAN Prahova, Fond Penitenciarul Mislea, Dosar 582/1942
27. ANIC, Fond Ministerul Culturii Nationale si al Cultelor, Dosar 1242/1943

Webografie

1. Constantinescu, Gabriel, “<Nimfomaniaca și otrăvitoarea din Giurgiu> provoacă isterie națională” în http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/ninfomaniaca-i-otr-vitoarea-giurgiu-provoac-isterie-na-ional#_ftnref8 (accesat 1.10.2015)
2. Ioniță, Adrian, Marcu Istrate, Daniela, „Mănăstirea Plătărești, jud. Călărași (1999)” în Materiale *și cercetări arheologice 2006*, Institutul de Arheologie „Vasile Parvan”, Academia Română, București în http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/M%C4%83n%C4%83stirea_Pl%C4%83t%C4%83re%C5%9Fti (accesat 9.10.2015)
3. Spânu, Alin, “Aşezământul Mislea de la mănăstire la închisoare. Un dublu sens al termenului <fortificat>” în http://www.monumentul.ro/pdfs/asezamantul%20mislea.pdf (accesat 10.03.2015)
4. Danalache, Teodor, “Manastirea Mislea - închisoare politică pentru femei” în http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/manastirea-mislea-inchisoare-politica-pentru-femei-125165.html (accesat 4.05.2015)

5. Transcrierea ședinței din 29 mai 1923 în „Journal officiel de la République française. Débats parlementaires. Chambre des député”, pag. 2171-2172 în www.gallica.bnf.fr (accesat 30.09.2015)
6. Articolul „*Les persecutions en Roumanie*” în revista „L’Humanité”, no. 7040, vineri, 6 aprilie 1923 în www.gallica.bnf.fr (accesat 30.09.2015)

"PRIMII PAŞI" ÎN GEOPOLITICĂ ŞI GEOSTRATEGIE

Prof. Mihail Dinu-Pătraşcu
Liceul Administrativ şi de Servicii "V.Slăvescu" - Ploieşti

Geopolitica este ştiinţa umană, realistă, care are ca obiectiv să determine, dincolo de aparenţe, care sunt caracteristicile obiective ale geografiei fizice şi umane care condiţionează deciziile strategice ale actorilor internaţionali din viaţa ideologică, politică şi economică mondială.

Ĭn schimb, literatura socio-politică din ţările comuniste, inclusiv din România, după modelul sovietic a considerat Geopolitica fie o teorie, fie o doctrină social-politică neştiinţifică, retrogradă, apărută la sfârşitul sec.al XIX-lea.

Geopolitica justifică politica de expansiune şi agresiune şi este cea care propagă deschis militarismul şi colonianismul. Geopolitica sau geostrategia nu există nici ca substanţă, nici ca esenţă, deoarece aceşti doi termini nu acoperă o realitate - este o reflecţie, un sistem de raţionament, este o conceptualizare a spaţiului, nu numai fizico-geografică şi umană, şi în acelaşi timp, multidimensională, care precede şi care este finalizată prin individualizarea intereselor naţionale şi a marilor alegeri/decizii politice într-o lume care s-a transformat rapid şi care este pe cale de a deveni mai globală şi mai frământată, mai dornică de reguli şi de o ordine mai puţin incertă şi conflictuală.

La sfârşitul sec.al XX-lea nu mai existau decât puţine "pete albe" pe Terra şi, în plus, aproape întreaga planetă, cu excepţia zonelor Arctica şi Antarctica erau împărţite între marile puteri, astfel încât, după conştiinţa naţională-generată de efervescenţa statului naţiune- apare conştiinţa spaţiului, ultima generată de rivalitatea dintre aceste puteri, unele mai vechi imperii coloniale (precum Marea Britanie şi Franta, în principal, dar şi Spania, Portugalia, Olanda, Belgia), altele mai noi (puteri industriale în ascensiune- SUA, Germania, Japonia).

Cel care avea să devină unul dintre cei mai mari geografi ai lumii, **Friedrich Ratzel** (1844-1904), fondator de şcoală geografică şi inspirator al Geopoliticii, va fi mai întâi asistent chimist în oraşul natal, Karlsruhe, luându-şi doctoratul în zoologie- practică ziaristica (având mare succes!), abia în anul 1876 intrând în invăţământul superior ca

profesor de geografie (mai întâi , în 1876 la Universitatea din München, iar 10 ani mai târziu la cea din Leipzig).

Un element esenţial în conturarea concepţiei sale geopolitice îl constituie călătoria sa din 1873 în SUA, care îi trezeşte interesul pentru geopolitica statelor-continent şi îl determină să sublinieze tendinţa apariţiei unor vaste proiecte politice şi spaţiale şi îl determină să regrete faptul că Europa cunoaşte prea puţin din marile concepte extraeuropene asupra spaţiului. Ĩn mod cert, vizionar, Ratzel face să rimeze politica germană cu proiectul European, în special prin invitaţia adresată oamenilor politici ai Bătrânului Continent de a călători în Asia şi America pentru a-şi da seama de îngustimea de spirit şi neadecvarea conceptului european de frontieră.

Ratzel este, totodată, un susţinător al colonianismului (membru fondator al Kolonialverein/ Comitetul Colonial), susţinând, contrar viziunii exclusiv continentale şi a cancelarului Bismark, necesitatea ca Germania să-şi constituie un imperiu colonial care să-i asigure o strălucire mondială. Dar, "conştient că Anglia şi Franţa aveau deja un avantaj real în împărţirea puterii maritime, Ratzel preconizează alianţa Germaniei cu Asia şi în special cu ţările Extremului Orient. Politica Germaniei din secolul al XX-lea avea să confirme opţiunile ratzeliene".

Geopolitica va cunoaşte, însă, o dezvoltare deosebită în Germania interbelică, graţie îndeosebi lui **Karl Huashofer** (1869-1946), geograf ca formaţie, ofiţer de carieră, primul profesor de geopolitică la Universitatea din München, unde va creia o adevarată şcoală în domeniu, cu reprezentanţi precum Otto Maull, Richard Henning, Albrecht Haushofer, ultimul fiind fiul său şi întemeietorul celei dintâi reviste în domeniu de Geopolitică (***Zeitschrift für Geopolitika, 1924-1944).***

Principala sa lucrare, ***"Graniţele în determinarea lor geografică şi politică"*** (1921), precum şi alte studii ale şcolii create de el, vor fi speculate din plin de Adolf Hitler pentru a-şi justifica expansiunea teritorială sub pretextul neconcordanţei care ar exista între graniţele politice ale Germaniei şi spaţiul necesar populaţiei dinlăuntrul acestor graniţe.

Karl Huashofer, născut la München într-o veche familie aristocrată bavareză, cu un însemnat background cultural-ştiinţific va urma o strălucită carieră militară. Un moment important al acestei cariere va fi desemnarea sa ca ataşat militar în Japonia (1908-1910), publicând şi o carte despre această ţară, ocazie cu care remarca ordinea şi disciplina japoneză, sugerând o alianţă a Germaniei cu Ţara Soarelui Răsare, idee

care părea deplasată în acele timpuri, şi mai ales, acum se naşte vocaţia sa de geopolitician.

Traumatizat, ca majoritatea celor din generaţia sa, de umilinţa impusă Germaniei prin Tratatul de la Versailles, îşi dă demisia din armată, unde avea gradul de general, în anul 1919, la vârsta de 50 de ani, şi devine profesor de geopolitică, primul în lume, la Universitatea din München, unde va crea catedra de specialitate.

Atras în cercul lui Hitler, atât datorită lucrărilor sale, care intraseră în atenţia Führerului, cât mai ales prieteniei cu Rudolf Hess, adjunctul conducătorului celui de-al Treilea Reih, va desfăşura o activitate ambiguă, sprijinind, de pildă, unele acţiuni ale lui Hitler (Anschlluss-ul, revenirea la Germania a teritoriului Sudeţilor, etc.), dar opunându-se proiectului de invadare a Uniunii Sovietice şi de colonizare a popoarelor slave.

Teoria geopolitică a lui Haushofer este axată pe relaţia "organică" ce ar exista între teritoriul şi populaţia care îl locuieşte, teorie aplicată mai întâi la geopolitica Germaniei, obiectivul său fiind acela de a reafirma sentimentul de apartenenţă a germanilor la o comunitate de civilizaţie (**Deutschtum**) şi de a favoriza crearea unui spaţiu unde aceştia să-şi poată desfăşura liber virtuţiile (**Leben Sraum**). Tocmai acest concept îi va plăcea foarte mult lui Hitler, întrucât justifica expansiunea teritorială şi cererile de teritoriu, ceea ce a şi făcut conducătorul celui de-al Treilea Reich, sub pretextul neconcordanţei care ar exista între graniţele politice ale unui stat şi spaţiul necesar populaţiei dinlăuntrul acestor graniţe.

Ĩn final va avea o soartă tristă: deşi nu mai este primit de Hitler încă din 1937, datorită reticenţelor sale privind politica germană în Est, Karl Haushofer este trimis în lagăr şi de americani, unde se va sinucide, împreună cu soţia sa, în anul 1946.

Geopolitica a revenit în atenţie după evenimentele din Estul Europei, din anii 1989-1991, la început nu atât graţie oamenilor de ştiinţă, cât mass-media, care a descoperit în conceptele geopolitice (putere-mare, putere-superputere, sfere de influenţă-sfere de interes, zonă geopolitică, punct geostrategic, conflictualitate, panism, etc.) un punct de sprijin extrem de important în explicarea a ceea ce se întâmpla în lume. La acesta a contribuit şi o serie de fenomene din ultimul deceniu al secolului al XX-lea.

După aproape o jumătate de secol de Război Rece (conflictul între Vest/ţările dezvoltate şi Est/ ţările comuniste), când se părea că a apărut "dezgheţul", omenirea a intrat într-o nouă stare- "pacea rece"(

suspiciunea şi contrapunerea unor mari puteri mai vechi-SUA, în principal-altora mai noi, în refacere, precum Rusia, sau în ascensiune, cazul Chinei).

Lumea bipolară (Vest-Est/SUA-URSS) a devenit, pentru o vreme, unipolară (SUA-unica superputere, hegemonul mondial), dar cu tendinţa de a deveni multipolară (numărul pionilor/actorilor mondiali fiind variabil- fie superputeri, fie blocuri regionale).

Sferele de influenţă, ce au dominat lumea o vreme atât de îndelungată, n-au dispărut, aşa cum se credea, odată cu căderea "cortinei de fier", doar marile puteri au căutat şi aplicat noi modalităţi de împărţire şi stăpânire a lumii.

Conflictele, care de asemenea păreau a fi de domeniul trecutului, nu numai că n-au încetat, ci s-au accentuat şi diversificat.

Pentru prima dată în secolul al XX-lea lumea a devenit un ansamblu unic, iar sistemul internaţional s-a lărgit cuprinzând toată planeta. Un alt analist francez, François Thual, susţine că, printre altele, Geopolitica ne învaţă să descifrăm actualitatea. Şi anume, în cazul unui eveniment (tensiune, criză, conflict, război, negocieri, etc.), trebuie să ştim să punem întrebările cele mai potrivite: Cine vrea? Cu cine? Cum? De ce?

Ca fenomen obiectiv în câmpul relaţiilor internaţionale, geopolitica s-a manifestat atunci când un stat (actor al relaţiilor internaţionale) a avut forţa şi capacitatea de a-şi impune suveranitatea sau controlul şi în alt spaţiu decât cel pe care s-a constituit ca entitate politică de sine stătătoare.

Istoria antică oferă spre reflecţie, dar şi pentru analiză geopolitică două realităţi politice: una efemeră, Imperiul lui Alexandru cel Mare (356-323 î.Hr), şi alta mult mai durabilă, Imperiul Roman.

Ĩn cazul ascensiunii imperiului elenistic, evoluţia geopolitică este mai mult decât relevantă. Posesiunile moştenite de la tatăl său, Filip al II-lea, regatul Macedoniei şi hegemonia ligii elenice, Alexandru le-a adăugat un teritoriu tot atât sau poate chiar mai mare decât imperiul ahmenid, din epoca maximei sale expansiuni, sub Darius I.

Adaşar, în spatele cuceririlor fulminante ale lui Alexandru cel Mare, putem identifica un clar proiect geopolitic, realizat prin mijloace geostrategice, şi anume de a reuni sub o singură autoritate toate popoarele care făceau parte dintr-o civilizaţie deja avansată.

Roma şi-a datorat accensiunea şi "mărirea" de la oraş-stat la imperiu universal înţelegerii perfecte a rolului pe care îl avea armata în

ecuaţia de putere şi-n disputa cu rivalii săi pentru supremaţia pe uscat şi pe mare.

Confruntarea dintre romani şi cartaginezi a fost una decisivă, deoarece Mediterana însemna pentru puterile care-şi disputau acest spaţiu ceea ce avea să însemne Heartland-ul pentru Mackinder în Teoria geopolitică.

Într-adevar, în antichitate, cine a stăpânit Mediterana, a stăpânit lumea. Imperiul ce avea să fie întemeiat de Octavianus şi care a atins apogeul sub Traian, se întindea de la Atlantic la Eufrat, şi de la Marea Nordului la Deşertul Sahara.

Una dintre cauzele prăbuşirii Imperiului Roman a fost şi scăderea eficacităţii instrumentului militar. Roma n-a mai putut să ţină raportul de putere în favoarea sa nici pe uscat şi nici pe mare. Pe continentul european, valurile de migratori au împins treptat limes-ul vastului imperiu către interior până s-a prăbuşit însăşi Roma (476 d.Hr.), iar Marea Mediterană avea să devină, în următoarele secole, un spaţiu de dispută dintre creştini şi musulmani.

Globalizarea, de care se vorbeşte atât de mult în ultimii ani, a transformat profund mediul internaţional, încât cunoaşterea sa nu se mai poate face decât printr-o analiză interdisciplinară. Geopolitica şi geostrategia nu pot lipsi din corpusul acestor discipline.

Dacă analizăm comunitatea de cercetare din domeniul geopoliticii de după cel de-al II-lea război mondial, evoluţia geopoliticii prezintă două aspecte esenţiale: o linie de continuitate şi una de discontinuitate în modul de înţelegere şi analiză a mediului internaţional contemporan.

Bibliografie:

1. Chauprade A., Fr. Thual, *“Dicţionar de Geopolitică”*, Editura Corint, Bucureşti, 2003.
2. Hlihor Constantin, *“Geopolitica şi geostrategia în analiza relaţiilor internaţionale”*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare “Carol I”, Bucureşti, 2005.
3. Sava Ionel Nicu, *“Şcoala geopolitică germană”*, Editura Info-Team, Bucureşti, 1997.
4. Tămaş Sergiu, *“Geopolitica-O abordare prospectivă”*, Editura Noua Alternativă, Bucureşti, 1995.

CONTRADICTORIUL PRINŢ AL STEPELOR: TIMUR LENK

Prof.dr. Gheorghe Râncu,
Director C.T. Forestier – Câmpina,
Preşedinte Filiala Câmpina a SŞIR
Cezar Nicolescu - student

Alegerea şi abordarea studiului dedicat lui Timur Lenk – Tamerlan a avut la bază, la început, o curiozitate, ulterior o reală atracţie pentru istoria medievală a popoarelor şi statelor din Asia Centrală, cu precădere pentru ascensiunea şi cuceririle lui Timur Lenk. Încă de la început ne-am confruntat cu diferenţa bipolară dintre mentalul şi civilizaţia europeană şi cea orientală, la fel de diferită în Evul Mediu, şi de ce nu, şi în epocile modernă şi contemporană.

Pentru frontiera dintre sec. al XIII-lea şi al XIV–lea, Asia Centrală, ca şi cea a Extremului Orient, inclusiv şi a Indiei prezintă un ascendent în planul civilizaţiei materiale şi spirituale faţă de Europa creştină, care după prăbuşirea romanităţii occidentale, a etapei regatelor barbare, a fărâmiţării feudale (sec. al IX-lea – al XI-lea), traversa centralizarea statală. Dezarmonic dezvoltat, economic şi politic, continentul european se divizase confesional prin marea schismă din 1054, urmată de cea a romanităţii – catolice din sec. al XIV-lea. La polul opus, Orientul surprindea Europa prin lux, meşteşuguri şi negoţ, prin arhitectură şi lumea artelor, dar mai ales prin afirmarea islamului şi de aici a califatului arab (sec. al VII-lea- al X-lea), urmată de ridicarea şi afirmarea triburilor nomade ale stepelor – triburile turanice şi ulterior a tătaro-mongolilor din sec. al XIII-lea. Eurasia va aduce şi va opune două civilizaţii, evident diferite, economic, politic, confesional şi civilizaţie. La prima vedere Europa şi Asia Centrală traversau în sec. al XIV-lea „aventuri războinice”[1] similare. Occidentul romano-catolic se confrunta cu epidemiile de ciumă, cu captivitatea babilonică a papei şi o nouă schismă catolică, cu luptele dintre principii creştini italieni şi mai ales cu războiul de 100 de ani, în timp ce Asia, în integralitatea sa continentală era dominată de imperiile stepelor în care expansiunea şi cuceririle

[1] Manole, Neagoe, Attila, Ginghiz Han şi Tamerlan, Ed. Meridiane, Buc., 1971, p. 255; vezi şi Champdor, Albert, Tamerlan, Payot, Paris, 1942, p. 15-17; vezi şi Blin Arnaud, Timur Lenk, Ed. Corint Junior, Buc., 2013, p. 78-82.

militare conturează un tablou generic, în care din punct de vedere confesional islamul domină Orientul Apropiat şi Mijlociu.

În realitate cele două lumi sunt diferite confesional-religios, economic şi politic. În Europa, quatrocento impune o treptată eliberare a raţiunii, delimitându-se treptat de dogmă. În următoarele două - trei secole, pe baza inventicii din tehnică, prin cunoaştere şi ştiinţă Europa va deveni motorul lumii. Pentru Asia Centrală, secolul timurid (sec. al XIV-lea)este dominat de religia islamică, în ideea de a nu se modifica nimic în dogmă, progresul fiind receptat ca o greşeală. Credinţa în Allah, unul din cei mai importanţi stâlpi ai islamului, blochează calea cunoaşterii, efortul este inutil pe acest segment, ceea ce rămâne este Jihadul, sub sceptrul căruia islamul se luptă, paradoxal, în interiorul său, dar şi cu toţi ceilalţi. Conservând sharia (ca şi în ultimele decenii) islamul, cu precădere cel fundamentalist, ultraconservator nu este direct interesat de progres.

Un ciclon de o teribilă forţă, cel al nomazilor stepei avea să lovească Orientul Apropiat, Mijlociu şi Extrem, ameninţând, totodată şi Europa. În panoplia marilor comandanţi de după Genghiz Han, inclusiv a urmaşilor săi, un loc aparte i-a revenit lui Timur lenk, denumit de europeni

Într-o Europă a cronicilor de curte, similare şi Orientului, completate de mărturii şi descrieri ale unor călători, negustori şi învăţaţi, cunoaşterea istorică ridică ample şi complexe probleme vizând sursele bibliografice ca urmare a diferenţelor lingvistice, a autenticităţii şi veridicităţii actului istoriografic. Această problemă se pune şi astăzi cu precădere pentru un european, dominat de ideea de a se informa corect, pentru a cunoaşte şi înţelege istoria marilor imperii ale stepei, implicit pentru Timur Lenk.

Privind din această perspectivă istorică, cunoaşterea epocii timuride, chiar centrată pe o istoriografie europeană, fie ea medievală, modernă sau contemporană, poate permite, pe de o parte înţelegerea a ceea ce au reprezentat „imperiile stepelor", iar pe de cealaltă parte construirea unei imagini, mai aproape de realitate, a celui care a fost Timur Lenk. Această ipostază este legată evenimenţial istoric şi politic de prăbuşirea URSS în 1991, şi de aici şi a Republicii Uzbekistan, unde epoca lui Timur Lenk a fost readusă în actualitate, fapt de la sine înţeles. Istoriografiile rusă şi chineză au interpretat diferit expansiunea mongolă şi timuridă, inclusiv cea a marilor moguli.

Dacă există o reală literatură istorică dedicată lui Tamerlan, ea este cu precădere asiatică, de sorginte islamică, abordată de istoriografiile din

fostele republici unionale sovietice: uzbecă, tadjică, kazahă, afgană, kârkiză şi turcmenă, completată de cercetările istorice ruseşti, chineze, indiene sau iraniene. Cunoaşterea limbii ridică reale impedimente pentru o cercetare ce ar trebui să plece direct de la surse. Prin urmare, în studiul realizat ne-am canalizat atenţia spre istoriografia europeană (franceză şi engleză), demarând, mai întâi, de la lucrările generale pentru înţelegerea epocii timuride, şi nu în ultimul rând pe cele speciale (de altfel foarte puţine).

La curtea lui Timur Lenk s-au redactat diverse cronici în diverse limbi, arabă altaice sau persană (pashtu), fapt ce ridică reale cerinţe lingvistice. Se vorbeşte chiar de o lucrare cu caracter memorialistic – Instituţiile – pusă pe seama lui Tamerlan, dar considerată apocrifă.

Astfel, informaţii despre imperiul timurid apar la diverşi cronicari arabi, turcomani sau indieni fără precizarea numelui sau a lucrării, ci doar informaţia în sine. De aceea şi istoriografia europeană, occidentală sau rusă s-au confruntat cu această complexă problemă a surselor primare. De altfel, chiar istoricul şi juristul Abdul Rahman Ibn Khaldun (contemporan cu Tamerlan, magrebian, mort în 1406) ridiculiza exagerările cronicarilor de la curtea lui Timur Lenk[2]. Istoricul arab făcuse parte din delegaţia ce a tratat capitularea Damascului în faţa lui Tamerlan, timuridul având chiar o „întrevedere" cu Ibn Khaldun[3]. Magrebianul tunisian neagă, că în cadrul bătăliei de la Ankara, 1402, s-ar fi confruntat cca. un milion de soldaţi[4].

Despre originea, curtea şi campaniile lui Timur Lenk au scris şi istoricii/ cronicarii arabi Şeref ed Din, Ali Yezdî şi Hafiz Abru, fie în proză sau în versuri, informaţiile provenind nu din surse directe, ci prin intermediul unor lucrări generale despre sec. al XIV-lea şi implicit epoca timuridă. Timur Lenk şi epoca sa apar chiar şi în cunoscuta „saga" islamică a celor „O mie şi una de nopţi". De asemenea, la polul opus al imaginii timuride am remarcat şi reliefarea unui portret negativ la istoricul arab Ibn Arabchah şi episcopul de Sultanieh, informaţii preluate prin şi de la istorici europeni, deja menţionaţi prin lucrările lor, precum: Grousset Rene, Champdor Albert, Manole Neagoe sau în diverse enciclopedii şi lucrări de sinteză (menţionate în Bibliografie).

---

[2] Ibidem, p. 281.

[3] Grousset, Rene, L` Empire des stepes. Attila, Genghis Han, Tamerlan, Paris, Payot, 1941, reeditată la Paris în 1994, p. 527.

[4] Ibidem; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., şi Grecu, Vasile, Ducas, Istoria turco-bizantină (1341-1462), Ediţie critică, Ed. Academiei RPR, 1958, p. 92-96.

Dintre sursele primare, contemporane curţii şi campaniilor timuride, accesibile nouă, ne-au atras atenţia menţionările făcute de cronicarul bizantin Ducas şi mai ales cele ale ambasadorului spaniol Ruy Gonzalez de Clavijo, primit de Tamerlan la Samarkand. Astfel, constantinopolitanul Ducas ne-a lăsat informaţii despre campaniile, strategia, pustiirile provocate după 1402, în mod special despre bătălia de la Ankara şi despre primirea lui Baiazid în cortul lui Timur Lenk, în timpul legendarei partide de şah dintre Timur şi fiul său[5]. Interesantă şi bogată în informaţii este şi mărturia ambasadorului spaniol Ruy Gozalez de Clavijo, care descrie călătoria spre Samarkand, oraşele întâlnite, viaţa economică, arhitectura, dar în mod special curtea, obiceiurile, luxul şi primirea oferită de Tamerlan[6].

Sursele primare, ca şi bibliografia specială, centrată pe epoca timuridă, permit conturarea unor concluzii istoriografice, aproape de adevăr, dar inepuizabile şi într-o continuă aşteptare editorială. Asia a trăit şi trăieşte un clocot permanent, cu un islam agresiv pe care Europa încearcă de un mileniu să-l înţeleagă, să-l decripteze, şi de ce nu, să se apere. Plecând de la această constatare, cu atât mai mult, interesul faţă de epoca timuridă, brutalitatea campaniilor lui Tamerlan, iar la polul opus, luxul şi dezvoltarea artelor, atrag, în mod firesc, pe istorici, şi nu numai. Ca orice operă clădită prin sabie[7], imperiul timurid al stepelor s-a năruit fără metodă şi organizare.

În planul istoriografiei şi al unei bibliografii speciale, putem menţiona şi alţi autori precum: Blin Arnoud, Marozzy Justin, Morel E., Abraham Constantine Mouradgea d` Ohson, Manz Beatrice Forbes, Martin Frutchman, Wilfrid Blunt, Edgar Knobloch şi alţii[8]. Autorii menţionaţi abordează epoca timuridă vizând cu precădere: originea lui Timur Lenk, campaniile militare, cruzimea manifestată, pregătirea sa intelectuală, strategia, organizarea statală, construcţiile şi artele, luxul şi mecenatul său surprinzător faţă de cei instruiţi în comparaţie cu duritatea manifestată faţă de cei cuceriţi.

Bibliografia specială parcursă permite specialistului cât şi publicului larg să discearnă în acest interesant amestec de barbarie, cruzime, mecenat, gust pentru arte, lux, strategie şi tactică, pragmatism

[5] Grecu, Vasile, op. cit., p. 92-116.
[6] Clavijo de , Ruy Gonzalez, Embasy to Tamerlane. 1403-1406, The Brodway, Travelles, 1928, New-York, reeditată în 2005, New-York, p. 118-156.
[7] *** La Rousse, Istoria universală, vol. II, De la Evul Mediu la secolul luminilor, Ed. Univers Enciclopedic, Buc., 2006, p. 352.
[8] Vezi Bibliografie.

şi oportunism, dominarea supuşilor prin forţă, psihologie, cinism şi lipsa oricărui scrupul.

Epoca timuridă, şi de aici, implicit, Timur Lenk pot fi abordate şi prin parcurgera unei bibliografii generale, care, fără a-l studia cu precădere, îl integrează în sintezele istoriografice dedicate analizei sec. al XIV-lea şi sec. al XV-lea, în enciclopediile şi tomurile de istorie universală, realizate în colectiv sau individual de către diverse universităţi sau instituţii de cercetare istorică de pe diverse meridiane ale lumii[9].

Nu putem, însă, să nu menţionăm autori şi lucrările lor, care pentru întreprinderea noastră asupra temei alese au fost adevărate cărămizi pe parcursul redactării: Halil Inalcik – Imperiul otoman. Epoca clasică: 1300-1600; Montran Robert – Istoria Imperiului otoman; Burry J.B. – vol. IV, The Eastern roman empire; Lavisse Ernest şi Ramband Alfred – Formation des grands etats, 1270-1492; Cahun Leon – Les revolutioness de l` Asie (...); Brend Peter – The Mongol empire; Jean Paul Roux – Histoire de l` empire mongol; Christophe Jaffrelot – Le Pakistan; N. Eliseeff – L` Orient musulman au Moyen-Age, etc.[10]. La aceşti autori străini se pot adăuga şi studiile unor istorici români: Manole Neagoe, Grecu Vasile, Virgil Ciocăltan, Radu Manolescu, Ion Chirtoagă sau tomurile de Istoria Românilor redactate de Academia Română (pentru marea invazie a mongolilor – 1241), tomurile de Istorie universală a unor universităţi, facultăţi de istorie, studii şi articole aparţinând unor mari istorici, precum Nicolae Iorga, Gh. Brătianu, A.D.Xenopol, B.P.Haşdeu etc.[11].Cunoaşterea istorică este, firesc, infuzată şi de istoria romanţată, plasând evenimentele şi faptele între legendă şi adevăr. Este şi cazul lui Octavian Simu[12]. Interacţionând şi conexând fantezia cu istoria, autorul îi aduce în prim plan pe Tamerlan şi pe Sofur, vraci, medic, astrolog şi sfetnic, care încearcă să îndulcească pornirile brutale şi crude ale stăpânului său, încercând să scoată la suprafaţă şi acele sensibilităţi specific umane. Octavian Simu, ca şi cronicarii de curte, îl plasează pe cuceritorul timurid între legendă şi realitate, hiperbolizând interpretarea dată înscrisului de pe placa de mormânt din mausoleul lui Tamerlan din Samarkand: „Când o să mă ridic din morţi o să se zguduie

[9] Ibidem.
[10] Vezi Bibliografie, p.
[11] Ibidem.
[12] Simu, Octavian, Herghelia Verde. Însemnările vraciului Sofur despre Timur Lenk, Ed. Herald, Buc., 2008.

lumea”[13], încercând interpretarea dată coincidenţei cu dezgroparea mormântului din 1941 de către arheologul sovietic Mikhail Gerasimov, ca peste trei zile, 22 iunie 1941, URSS să fie atacată de cel de-al III-lea Reich.

Supunându-l analizei istorice, francezul Arnaud Blin îl caracterizează pe Timur Lenk ca un personaj mitologic, un fel de cavaler nomad al stepelor[14]. Istoricul A. Blin nu numai că îl compară cu Napoleon şi Friederich cel Mare, cu Hitler şi Stalin, scriind despre Tamerlan că „este un campion al distrugerii de tip terorist, al violenţei politice organizate. Aceasta cel puţin până în sec. al XX-lea, când sistemul totalitar le-a permis lui Stalin, Hitler, Mao şi alţi politicieni să depăşească recordurile (...). Distrugerile provocate de Timur Lenk sunt fără precedent în istorie. Acestea se înscriu într-o continuare a războiului şi a politicii cu alte mijloace, dar reprezentând şi un sfârşit în sine”[15].

Privind retrospectiv sursele bibliografice, trebuie făcută precizarea conform căreia, cel care studiază personalitatea şi epoca lui Timur Lenk trebuie să realizeze o obiectivă decantare între sursele istorice şi cele care au la bază aspectul romanţat, benefic sau malefic, provenite din literatură, teatru, muzică sau arte. Pentru adevărul istoric pericolul vine dinspre aureola de-a dreptul legendară care s-a conturat în jurul lui Tamerlan. Suntem întrutotul de acord cu istoricul francez Arnaud Blin, care în capitolul „Mitul despre Timur Lenk” din lucrarea dedicată cuceritorului din Samarkand (lucrare citată, de altfel), explică nuanţat modul în care s-a construit, mai ales pentru europeni, în sec. al XV-XVII-lea un adevărat mit. Aceasta şi pentru că în epoca sa, Timur Lenk nu a dispus de un adevărat istoric care să se ridice la măsura acţiunilor sale, cât mai ales să le înţeleagă şi să le relateze în mod obiectiv. De fapt, această realitate a scrierilor istorice pentru sec. al XIV-XV-lea a fost o caracteristică a cronicilor de curte, redactate atât în Asia, cât şi în Europa medievală.

Primele biografii se împart în două categorii[16]: panegiricul şi pamfletul. Astfel Timur Lenk a solicitat redactarea „Cartea victoriilor” – Zafer Name, datată 1404 şi scrisă de persanul Nizam-i-Shamps. 20 de ani mai târziu, o a doua a fost redactată de Sharif el Din, persan, participant la campaniile lui Tamerlan[17]. Dacă cele două supraestimează

[13] Ibidem.
[14] Blin, Arnaud, op.cit., p. 15.
[15] Ibidem, p. 134.
[16] Ibidem, p. 51.
[17] Ibidem.

şi glorifică faptele, la polul opus (aspect deja menţionat în Introducere), cronicarul Ahmad ibn Arabchah, prizonier al lui Timur Lenk creionează imaginea unui cuceritor sângeros şi cumplit. Se adaugă la sursele istorice şi acea autobiografie – apocrifă – descoperită mai târziu şi intrată în istoriografie sub numele de „Instituţii".

Pentru Europa Occidentală primele texte referitoare la Tamerlan apar în jurnalul de călătorie a ambasadorului Castiliei la Samarkand – Ruy Gonzales de Clavijo[18]. European prin formaţia intelectuală, ambasadorul spaniol a fost mult mai interesat (ca şi Marco Polo, înaintea sa) de a descrie specificul regiunilor străbătute, caracterul locuitorilor, civilizaţia, artele, modul de viaţă.

Un alt călător, germanul Johan Schiltberger, i-a făcut lui Timur Lenk un portret negativ, fapt explicabil, în sensul că, bavarezul făcea parte din curtea lui Bayazid, căzut şi el prizonier alături de sultan în urma bătăliei de la Ankara – 1402[19].

În literatura asiatică şi europeană , la aproximativ un secol după moartea din 1405, victoria asupra lui Bayazid, bătălie care a avut consecinţe benefice de moment pentru creştinătate, a reprezentat un real ecou la curţile regalităţilor europene. Astfel, după de R.G.de Clavijo (mort în 1412), alte texte biografice, scrise despre Tamerlan au aparţinut lui Paulo Iovio şi după el, lui Pero Mexia. Cei doi au pus în circulaţie legenda cuştii de fier în care a fost închis şi transportat Bayazid, mit pentru care nu există argumente concrete, ci dimpotrivă, ele demonstrându-se a avea un caracter subiectiv[20]. Paulo Iovio, episcop, a descris în aceeaşi manieră exagerată calităţile supraomeneşti ale timuridului. În Arhipelagul Britanic, în latină, apărea „Magni Tamerlani Schutarum imperatoris vita", lucrare ce purta numele lui Petrus Peronidinus[21].

Scrierile critice ale persanului Ibn Arabchah au fost traduse şi publicate pentru prima oară în Europa de abatele Jean du Bec în 1577. Tot în plan literar, figura lui Timur Lenk i-a inspirat pe Abraham Ortelius, Montaigne, Cervantes, Marlowe şi Shakespeare (ultimii doi în dramaturgie). Astfel, piesa de teatru „Tamerlan cel Mare" semnată de Marlowe, piesă în două acte, reprezentată scenic la The Rose Londra în 1587-1588 a avut un succes deplin, ea fiind vizionată şi de tânărul

---

[18] Ruy Gonzales de Cavijo, op. cit., p. 118-135.
[19] Michel Jan, Le voyage en Asie Centrale et au Tibet, Paris, Ed. Robert Laffont, 1992, p. 123-130.
[20] Blin, Arnaud, op. cit., p. 54.
[21] Ibidem, p. 56.

Shakespeare, care va prelua tehnica de construcţie a personajului Timur Lenk realizată de Marlowe, dar aplicată la un rege englez – Henric al IV-lea.

Despre Timur Lenk au mai conceput opere dramatice: Luis Velez de Guevarra (Spania), englezii Charles Saunders şi Nicholas Rowe, francezii Jacques Pradon şi Voltaire, iar în planul istoriei universale Eduard Gibbon în a sa magnum opus „Histoire de la chute et du declin de l` Empire roman" publicată în 1776-1788.

Figura lui Tamerlan a devenit şi subiect componistic pentru mari compozitori precum: Antonio Vivaldi, Francesco Gasparini, Leonardo Leo, Nicola Porpora, dar mai ales Georg Haendel.

Plecând de la aceste considerente am avut în vedere în primul rând, Modelul imperiului stepelor, în care ne-am propus să abordăm modelul impus de imperiul tătaro-mongol al lui Genghiz Han, caracteristici, organizare administrativă, juridică şi militară, campaniile militare şi consecinţele lor – toate un alfabet pentru imperiul timurid, pe care, fără a fi un mongol (descendent din clanul gingisharid, ci un turcmen) Tamerlan a încercat să-l pună în aplicare.

Comparaţia dintre cele două imperii ale stepelor va reliefa consistenţa în timp a imperiului mongol şi efemeritatea celui timurid.

În al doilea rând am avut în vedere: portretul personajului, originea lui Timur Lenk, organizarea statală, de la cea administrativă şi juridică la strategia şi campaniile militare, artele şi cunoaşterea. Pentru noi, concluziile pot pune în evidenţă, că Tamerlan, deşi s-a inspirat din tradiţia mongolă şi a încercat să se comporte ca un mongol, ca un stăpân al stepelor, a sfârşit ca un ultim cuceritor nomad[22], fără a-şi vedea roadele construcţiei militare întreprinse.

Deşi şi-a propus reînnoirea islamului, dar păstrând dogma neschimbată, Tamerlan s-a confruntat cu o Asie a muslim-ului, care în sec. al XIV-lea suferise noi interpretări ale versetelor coranice faţă de cele din sec. al VII-IX-lea. Deşi campaniile au purtat amprenta islamului, ele au fost, paradoxal, îndreptate împotriva musulmanilor[23].

MODELUL IMPERIULUI STEPELOR

Încă de la început, considerăm ca necesară precizarea conform căreia o înţelegere corectă a personalităţii şi a epocii lui Timur Lenk nu se poate efectua fără o serie de considerente legate de modelul

[22] Ibidem, p. 6-7.
[23] Ibidem, p. 8-9.

imperiului stepelor, de moştenirea, cuceririle, organizarea şi mentalul societăţii ginghizhanide. Această afirmaţie se bazează pe o altă constatare concluzivă, potrivit căreia cu Timur Lenk se trecea de la societatea nomadă a stepelor la societatea sedentară în Asia Centrală. Istoricul francez, Arnaud Blin consideră că, imperiul lui Tamerlan este ultimul mare imperiu al nomazilor în istorie şi cu el ultimul mare cuceritor nomad[24].

Fără a fi fost un mongol, şi cu atât mai puţin un descendent direct din familia, clanul lui Ginghiz Han, Timur Lenk şi-a propus să se comporte, nu numai ca un mongol, ca un stăpân al stepelor, ci ca un adevărat ginghizhanist. Privind din perspectivă istorică pentru sec. al XIII-lea – al XVI-lea, Asia Centrală, şi nu numai, s-a confruntat cu „aventura" unor mari cuceritori: Ginghiz Han (inclusiv urmaşii săi), Timur Lenk şi Babur, marele mogul.

Din „marele creuzet etnic al Eurasiei"[25] s-a revărsat spre Vest o importantă şi complexă migraţie a popoarelor stepei. Nomadismul ecvestru impus de călăreţii stepelor avea să ducă, surprinzător de repede ca timp istoric, la crearea celui mai mare imperiu din istoria mondială, un adevărat mozaic[26] de popoare, confesiuni, limbi şi civilizaţii. De la Pacific la Marea Neagră s-a impus, paradoxal, o singură ordine, cea mongolă.

Cronicarul Rachid ed Din reliefa că şi Dumnezeu spune: „Voi crea un popor care va parcurge vastele spaţii ale pământului pentru a cuceri locuinţele altor popoare. Popor teribil. Caii săi sunt mai uşori decât panterele, mai iuţi decât lupii de seară (noapte)"[27]. Contemporan cu marea ridicare şi aventură mongolă, arhidiaconul Toma din Spalato le făcea următorul portret: „Înfăţişarea tătarilor este îngrozitoare; ei au membrele scurte şi trunchiurile mari, faţa e lată (...). Nici apa cea repede nu-i poate opri; ei o trec înot călare"[28]. Completându-l, parcă, un alt contemporan, bizantinul Nichefor Gregoras continua: „ Tătarii sunt de neînvins (...)erau dibaci în mânuirea arcului, arma lor de predilecţie – săgetători incomparabili. Caii lor, fără de care nici n-ar fi putut exista victoriile tătăreşti, erau iuţi, rezistenţi şi se mulţumeau, la nevoie, cu puţin. În luptă, tătarii se prefăceau adesea că se retrag pentru a sili pe

[24] Blin, Arnaud, Tamerlan, Ed. Corint Junior, Buc., 2013, p. 6-7.
[25] Academia Română, Istoria românilor, Ed. Enciclopedică, Buc., 2001, p. 438.
[26] Ibidem.
[27] Grousset, Rene, L` empire des steppes. Attila. Gengis Han. Tamerlan, Payot Paris, 1941, p. 483.
[28] Giurăscu, Constantin,C., Istoria românilor, vol. I, Ed. Bic ALL, Buc., 2007, p. 278.

adversari să-i urmărească şi când aceştia credeau că sunt victorioşi, deodată se trezeau că sunt înconjuraţi şi izbiţi din toate părţile (...)"[29]. Erau obişnuiţi să rabde foamea, lipsurile, vicisitudinile reliefului şi ale climei, făcând un real corp comun cu caii lor, urmându-şi conducătorul şi instinctul de nomad cuceritor[30].

Pentru epoca mongolă, majoritatea istoricilor care au abordat acest subiect, în mod special sau în cadrul sintezelor, au avut în vedere înţelegerea şi explicarea factorilor climaterici, mentalul şi duritatea rezistenţei mongole, organizarea şi animismul simplu, dar eficient, diviziunea socială şi mai ales organizarea lor militară, într-o etapă ca cea a sec. al XIII-lea în care marea stepă a Asiei le este deschisă, neorganizată şi nepregătită pentru a se opune hoardelor mongole. În acelaşi plan, istoricii epocii timuride au în vedere preluarea şi aplicarea de către Tamerlan a experienţei mongole pentru a se impune ca un puternic cuceritor şi stăpân al stepelor.

Ca stăpân autocrat – Ginghiz Han s-a revărsat asupra Asiei, surprinzând prin rapiditatea mişcărilor pe mari spaţii geografice ale Eurasiei, ca şi prin putinţa de a transforma retragerea în ofensivă, în apariţia neaşteptată a armatelor, acolo unde adversarul se aştepta câtuşi de puţin[31]. Clanul care reunea familiile şi ulusul, bărbatul şi familia sa, diviziunea socială, simplă dar neschimbată, rezistenţa lor extraordinară, supunerea clanului / tribului învins celui victorios, toate au dat consistenţă unităţii mongole în a se pune în mişcare în marea lor aventură de supunere a stepelor[32]. Genghiz Han a înţeles şi a exploatat la maximum aceşti factori şi aceste dileme ale societăţii mongole[33], oferindu-le o singură soluţie – cucerirea stepelor – din vârful arcurilor şi a tropotului cailor. Continuând, am putea afirma ideea potrivit căreia, nomazii şi-au impus eficacitatea repeziciunii atacului împotriva populaţiilor din Asia Centrală şi chiar a Extremului Orient. Mongolii au învăţat că prin atacul bine concertat ei pot lua drumul Asiei şi ulterior al Europei. Ei au transformat marile întinderi cucerite într-un imperiu ce a

[29] Ibidem; vezi şi Grousset, Rene, op. cit., p.517.
[30] La Rousse, Istoria universală, Vol. II, De la Evul Mediu la secolul luminilor, Ed. Univers enciclopedic, Buc., 2006, p. 284.
[31] Giurăscu, Constantin, C., op. cit.; vezi şi Grousset, Rene, op. cit.; Blin, Arnaud, op. cit..
[32] La Rousse, op. cit., p. 284; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 155; Grousset, Rene, op. cit.,p. 526; Manole, Neagoe, Attila. Ginghiz Han. Tamerlan, Ed. Meridiane, Buc., 1971, p. 255.
[33] Blin, Arnaud, op. cit., p. 11-17.

devenit proprietatea clanului ginghizhanizilor. Aceasta avea să devină o predilecţie şi pentru viitoarea aventură timuridă.

Scopul principal al sistemului militar era organizarea, dispunerea de o armată uşor de mobilizat[34]. Se adaugă, aici, rapiditatea transmisiunilor, un adevărat sistem poştal, care-i va surprinde nu numai pe conducătorii Orientului, dar şi pe cei ai Europei creştine. Această moştenire a circulaţiei rapide a informaţiei va fi, de altfel, aplicată şi de prinţul din Samarkand.

Din Manciuria şi Mongolia, China şi Persia medievală şi până spre Munţii Urali, Marea Neagră şi Dunăre s-a întins şi impus o singură autoritate – cea a Marelui Han şi a urmaşilor săi. Ca stăpân al celui mai mare imperiu, hanul „putea fi paşnic"[35] , cu condiţia de a i se accepta, nemijlocit, suzeranitatea. La cele menţionate mai putem completa şi interesantul spirit de toleranţă religioasă manifestat de clanul ginghizhanid, ca şi de Timur Lenk. În cuprinsul imperiului coexistau de la animişti la budişti, la budiştii lamaizi, confucianişti, la hinduşi, creştini nestorieni şi mai ales la musulmani. Geografic, însă, dacă imperiul stepelor lui Ginghiz Han s-a întins de la Pacific la Marea Neagră, imperiul timurid a fost mai mult unul al deşerturilor, al stepelor asiatice[36], inspirat de moştenirea mongolă (n.n.), cu un Timur Lenk care cucerise fără să organizeze, fără metodă, pentru ca statalitatea creată să fie viabilă în timp[37].

În istoria Asiei, ca şi în cea mondială Temugin – Ginghiz Han, nu numai că a fost un mare cuceritor, dar ceea ce surprinde este modelul pe care l-a impus, nu doar personal, ca ani de domnie, cât şi prin urmaşii săi. Demarând de la forme primare de organizare ale societăţii mongole, dar preluând influenţele chineze, ca formă societală, Marele Han a impus un model specific, viabil pentru cca. două secole.

Crescut şi format în climatul aspru al stepelor, Ginghiz Han a impus această duritate tuturor popoarelor pe care le-a cucerit, chiar dacă civilizaţia acestora a fost superioară clanurilor stepei mongole. El a ştiut nu doar să promită, cât şi să le dăruiască prada bogată a etniilor stepelor

---

[34] Champdor, Albert, Tamerlan, Payot, Paris, 1942, p. 15-23; vezi şi Grousset, Rene, op. cit., p. 511 şi Blin, Arnaud, op. cit.,p. 118.

[35] La Rousse, op. cit., p. 346.

[36] Lavise, Ernest şi Rambaud, Alfred, Formation des grands etats, 1270-1492, Ed. Saint-Michel, Paris, p. 945.

[37] Blin, Arnaud, op. cit., p. 6-7-8; vezi şi La Rousse, op. cit., p. 352; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., p. 211-223.

Asiei Centrale[38], cât mai ales să-şi atragă loialitatea şi fraternitatea consângenilor.

Ca „stăpân universal”, Temugin a preluat valorile cunoştinţelor şi tehnologiei chineze puse „constructiv” pe spinarea cailor şi călăreţilor mongoli. A instituit un sistem de scris, comercial, monetar şi rute comerciale, controlate de călăreţii săi. Siguranţa acestor rute şi măsuri a devenit regula de aur (n.n.) pentru siguranţa unui imperiu care se năştea pe un teren nebătătorit din punct de vedere administrativ. Acest domeniu a avut, însă, la bază organizarea militară. Stindardul negru al părului de cal[39], impunea corespondenţa dintre soldaţi, care se completau reciproc (dacă din cei zece soldaţi - unul trăda – ceilalţi nouă trebuiau să moară)[40].

Călăreţi şi arcaşi neîntrecuţi, mongolii, neegalaţi în secolele următoare au surprins prin această tactică ce implica „armonia” educată dintre cal-călăreţ-arc, în care fiecare componentă depindea de exerciţiul repetat şi supunerea totală educaţiei militare primite.

Păstrând proporţiile cronologiei istorice, dar mai ales ca pregătire şi instrucţie intelectuală, Temugin şi-a propus să-l depăşească pe „arhitectul” zidului chinezesc She Huan – Tzi (Shi Hungdi) în a-şi asigura imortalitatea peste vremuri.

Succesiunea, urmaşii săi cunoscuţi, de altfel în istoriografia euroasiatică, nu reprezintă pentru noi o temă de urmărit, cât mai ales maniera prin care nomazii au supus pe sedentari. Răspunsul la prima vedere – este simplu – mongolii i-au studiat, le-au cunoscut imperfecţiunile organizării lor administrative, economice, sociale şi militare, impunându-le chiar propriile lor slăbiciuni. Ginghiz Han a dispersat solidaritatea de clan, trib, impunând-o pe cea a „împrăştierii” triburilor în unităţi şi subunităţi, în care comandanţii proveneau din alte clanuri, dar erau numiţi direct de către Marele Han[41]. De fapt, el a divizat armata în subsecţiuni ce creşteau progresiv de la arhani (10 militari) la zuuns (100) şi la mingghani (1000), ajungând la tumensi (10.000 de militari)[42]. Prin această formă de organizare el evita trădarea ce se putea produce ca urmare a unităţii dintre şeful de trib/clan şi

---

[38] Jean, Paul, Roux, Histoire de` Empire Mongol, Ed. Gallimard, Paris, 2002; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit. şi Grousset, Rene, op. cit., p. 484-487.

[39] Dominique, Faralle, De Gengis Khan a Qoubilai Khan, , Paris, 2003, Payot; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., p. 23-29; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 292-293.

[40] Ibidem.

[41] Grousset, Rene, op. cit.,p.9-29; Vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 285 şi Grecu, Vasile, op. cit., p. 88-90.

[42] Ibidem.

supuşii direcţi ai acestuia. Controlul Marelui Han se impunea, astfel, mai puternic, în comparaţie cu cei care i-au jurat credinţă prin curiltai-ul din 1206. Pentru a se impune, Ginghiz Han le-a propus şi promis mongolilor că au dreptul să stăpânească întreaga lume[43].

Fără a pune accentul pe o religie unică în imperiul stepelor, Temugin a înţeles necesitatea unei toleranţe religioase în care i-a amestecat pe musulmani, hinduşi, budişti, creştini, lamaişti şi animişti – susţinându-i pe clerici în ideea de a se îmbogăţi. Era, de fapt, ideea centrală pusă la baza expansiunii mongole, în care imperiul ginghizhanid n-a ţinut cont de religii, rase şi etnii, cât mai ales de metoda – meritocraţiei[44] – bazată pe meritele personale, individuale, la baza căreia era pusă supunerea şi aplicarea ordinelor pentru a urca treptele ierarhiei sociale. Codul său civil şi militar, numit yassa s-a impus în imperiul stepelor, în care fiecare dintre supuşi (exceptând clanul Temugin) putea atinge treapta ierarhică cea mai înaltă. Şefii religioşi, artiştii, literaţii, arhitecţii şi savanţii erau scutiţi de taxe, dar în acelaşi timp deveneau cei care la solicitarea sa căutau, găseau şi puneau în aplicare ordinele sale.

Jurământul de devotament şi loialitate absolută, cunoscut şi sub numele de anda[45], avea în vedere şi rapiditatea culegerii şi transmiterii informaţiei, a comunicaţiilor printr-un interesant sistem poştal, în care aplicarea şi respectarea ordinelor devenea un real principiu de cetăţenie civică[46], ca supus al imperiului.

Dincolo de cruzimea sa , copiată de altfel şi de Timur Lenk, civilizaţia Asiei Centrale, atât de eterogenă şi astăzi - politic, religios şi fundamentalist - îl plasează pe conducătorul mongol ca pe cel mai mare stăpân al stepelor, ca restaurator coerent al Drumului Mătăsii, ca liantul politic şi militar dintre Asia şi Europa Orientală, ca lider asiatic medieval ce a topit credinţe şi idei, culturi şi forme de organizare statală în ideea de imperiu universal[47].

---

[43] Blin, Arnaud, op. cit., p. 77; vezi şi Grousset, Rene, op. cit., p. 471; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 287.

[44] Grousset, Rene, op. cit.; Vezi şi Blin Arnaud, op. cit.; Manole Neagoe, op. cit. şi Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 118-120.

[45] De Clavijo, Ruy Gonzales, op. cit., p. 118-127; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit. şi Grousset, Rene, op. cit., p. 472; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., p. 23-36.

[46] Ibidem.

[47] Enciclopedia statelor lumii, Ed. Meronia, Buc., 2008, p. 686-689; vezi şi Jean Sallier, Atlasul popoarelor din Asia Meridională şi Răsăriteană, Ed. Niculescu, Buc., 2006,p. 175-182. De acelaşi autor vezi şi Atlasul popoarelor din Orient, Buc., Ed.

Ginghiz Han şi urmaşii săi au creat cel mai mare imperiu din istorie, un cult militar adormit, dar şi reînviat, o figură deja legendară de la cruzime până la toleranţă, un părinte spiritual pentru mongolii şi unele republici foste unional sovietice[48], dar la fel de detestat de alţii. Omul şi legenda s-au împletit prin toate articulaţiile sale, inevitabil fiind ca un turcoman, în persoana lui Timur Lenk să nu îl copieze.

Cronologic analizând, între Ginghiz Han şi Tamerlan, un secol şi jumătate de istorie, cu toate implicaţiile ce au decurs de aici, au făcut ca cele două imperii ale stepei, chiar plecând de la asemănări evidente, să fie construcţii statale diferite. Omul şi epoca au fost diferite, chiar dacă ambele personaje proveneau din ţinutul stepelor.

Analizând din perspectiva istorico-sociologică, cele două imperii au paliere diferite de manifestare, chiar dacă la prima vedere, cel timurid şi-a propus să-l continue pe cel ginghizhanid.

Chiar dacă disciplina şi supunerea timuridă şi-a propus să o copieze pe cea mongolă, ea nu a fost la fel de sigură şi de bine gestionată[49]. Kuriltaiul mongol era diferit de cel din Samarkand, la baza primului stând mental şi religios shamanismul, budismul lamaist şi tegrismul, în timp ce pentru cel timurid a fost islamismul[50]. Dacă organizarea statală, militară, juridică şi socială a societăţii mongole a reprezentat în sec. al XIII-lea un aspect de noutate, chiar şi pentru civilizaţii vechi şi cu tradiţie, imperiul timurid a păşit pe urme deja cunoscute şi aplicate. A le pune în continuare în aplicare s-a dovedit o neconvergenţă cu a doua jumătate a sec. al XIV-lea. Imperiul mongol de la Ginghiz Han şi până la Kublai Han (Cubilai), respectiv din 1206 şi până în 1294 s-a fragmentat în mai multe hanate, fapt pentru care, Timur Lenk, după cca. un secol de istorie, a preluat şi s-a bazat pe experienţa clanului Djagadai (unul dintre urmaşii lui Temugin – aripa ginghizdanidă, „stinsă” deja la momentul ascensiunii sale). Practic, Timur Lenk a fost originar din vestul ulusului lui Djagadai, realitate politică, economică, socială şi militară în care moştenirea mongolă se disipase printre stepe. O reclădire, o reîncercare de a impune un imperiu

---

Niculescu, 2006, p. 20-34; 148-171, inclusiv Lavisse, E. Şi Rambaud, Alfred, op. cit., p. 926-969.

[48] A se înţelege pentru uzbeci, turcmeni, kirkizi şi cazaci, dar mai puţin pentru ruşi, chinezi sau indieni.

[49] Grousset, Rene, op. cit., p. 10-11; vezi şi Champdor, Alfred, op. cit., p. 137-140; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 288.

[50] Ezzati,D, The spread of islam, The Contributing Factors, London, p. 274; vezi şi http://ro.wikipedia, Imperiul mongol, p. 2-25.

asemănător celui mongol s-a demonstrat a fi de la început o aventură. Epoca timuridă s-a demonstrat a fi un experiment eşuat ca durată în timp.

Istoricul francez Grousset Rene a denumit campaniile mongole ale lui Ginghiz Han şi ale urmaşilor săi ca o adevărată „cruciadă galbenă"[51] pentru sec. al XIII-lea. Următorul veac (n.n.) a început din perspectiva timuridă ca o reorganizare a Asiei Centrale. Oamenii şi stăpânii stepelor nu mai erau aceiaşi. Dacă imperiul mongol a unificat, surprinzător de repede, sub copitele cailor, teritorii întinse din China şi până în zonele slavone ale ruşilor, imperiul timurid s-a lovit, pentru acelaşi spaţiu geografic amintit, de state deja organizate, pregătite în a se confrunta cu o nouă ridicare a stepelor.

Fără a fi un urmaş direct al lui Ginghiz Han, Timur Lenk şi epoca sa s-au mulat pe perioada fărâmiţării feudale a Orientului Apropiat şi Mijlociu, fapt ce l-a adus într-o confruntare direct militară[52]cu sultanatele şi emiratele islamice ale Asiei Centrale, dar şi cu Hoarda de Aur, cu Imperiul otoman, cu India şi China. Îndârjirea sa de mare cuceritor al stepelor dintre 1370-1405 nu s-a mai soldat cu expansiunea şi de aici cu centralizarea Asiei, aşa cum o realizase Temugin. Pe fondul dislocării statale a imperiului mongol, ca şi al anarhiei feudale instalate în Asia Centrală[53], reeditarea operei lui Ginghiz Han nu mai era posibilă (n.n.). Marea întindere a stepelor trăia un alt clocot, o altă dimensiune istorică. Evenimentele nu au mai putut aduce în prim plan un nou imperiu, clădit pe acelaşi model, chiar dacă personajul luat în analiză a fost un mare cuceritor.

S-a impus ca un mare cuceritor, inteligent în tactica şi strategia militară aplicată direct în teren, dar la polul opus: brutal cu adversarii, devenind legendar prin piramidele de cranii pe care le ridica în oraşele sau cetăţile cucerite[54]. În Cuvânt înainte de la lucrarea lui Blin Arnaud[55], Mihai Manea constata, corect, că nici un alt conducător asiatic al epocii feudale „ nu a inspirat atâta teamă"[56], de aici şi postarea sa

---

[51] Grouset, Rene, op. cit., p. 9-29; vezi şi Halil Inalcik, Imperiul otoman şi epoca sa (1300-1600), Ed. Enciclopedică, Buc., 1996, p. 30-49; vezi şi Mantran, Robert, op. cit., p. 44-46.

[52] Champod, Albert, op. cit., p. 9-15; vezi şi Grecu, Vasile, op. cit., p. 86-95; vezi şi Lavisse, Ernest şi Rambaud, op. cit., p. 927-963; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 300-302.

[53]***La Rousse, op. cit, p. 352.

[54] Blin, Arnaud, op. cit., p. 9-10.

[55] Ibidem, p. 2-5.

[56] Ibidem.

„timpurie” în galeria „figurilor de ceară” (n.n.) a dictaturilor totalitare ale secolului trecut. Doi mari cuceritori ai stepelor asiatice s-au confruntat cu timpuri şi societăţi diferite, dincolo de fireştile şi acceptabilele similitudini. Astfel, Ginghiz Han s-a confruntat cu adversari, care din punct de vedere al tehnicii s-au plasat pe picior de egalitate, dar care s-au lovit de raportul călăreţ-arcaş, ce a îngenunchiat statalităţile dintre Oceanul Pacific – Munţii Urali – Volga – Marea Neagră. Peste mai bine de un secol, emirul din Samarkand nu şi-a mai putut surprinde adversarii prin aceeaşi tehnică, cunoscută de altfel[57]. La apetitul de cuceritor al stepelor, surprinde prin „gustul său pentru distrugere”[58], dar, surprinzător, prin acela de constructor, de mecenat pentru lumea artelor, meşteşugurilor şi asupra acelora ce prospectau cunoaşterea. Între cele două coordonate: militară şi protector al artelor, prima, din lipsă de metodă şi organizare i-a adus efemeritatea ultimului mare imperiu al stepelor (n.n.).

Istoria ultimelor decenii a produs şi semnificative reorientări, cu certitudine mai puţine pentru europeni, dar critice pentru actuala Rusie Federativă, ca şi pentru China, pentru ca la polul opus să se supraliciteze legendara figură a stăpânului din Samarkand, aşa cum se întâmplă în Uzbekistan. Statuile, portretele, manualele şcolare, istoriografia şi aproape întreaga cultură uzbekă poartă amprenta reînvierii memoriei lui Timur Lenk[59]. Este firesc ca astăzi, după prăbuşirea URSS, fosta republică unională, devenită Republica Uzbekistan să se afle în căutarea propriei identităţi.

TIMUR LENK: STĂPÂNUL STEPELOR

Numit Timur sau Temur, Temir şi ulterior Timur Lenk, latinizat, Tamerlan (cele două componente provenind din limba persană, „cel de fier” şi „şchiop”)[60]s-a născut în Transoxiana (Ţara de dincolo de râul Oxus) la 8 aprilie 1336, în oraşul Keş, situat geografic la sud de Samarkand. Chiar dacă sunt unele semne de întrebare referitoare la data naşterii sale, atât contemporanii, cât şi istoricii ulteriori fixează corect originea sa turcmenă şi nu mongolă. De fapt, el nu a făcut niciodată un secret asupra originii sale, încercând, însă, prin căsătorie(i) să-şi

[57] Ibidem.
[58] Ibidem.
[59] Maria Szuppe, „Timour et timurides dans l` historiografie safavide”, „L` heritage timourid”, nr. 3-4, Taskent – Aix en Provence, Edisud, 1997, p. 297-312.
[60]Blin, Arnaud, op. cit., p. 77; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 244; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., p. 23-36.

construiască o legitimitate mongolă, ginghishanidă. Marea familie a triburilor turcice, conservând tradiţia stepelor impusă de mongoli, şi-a însuşit etapa postmongolă[61]. Imperiul mongol a fost absorbit de neamurile turcmene, în acelaşi spaţiu geografic, dominat însă, în sec. al XIV-lea, de un islamism sunnit, îmbrăţişat atât de monazi, cât şi de sedentari.

Descendent din tribul Barlas, fiu al lui Taragai[62], Timur Lenk se năştea, într-o manieră legendară, printr-o premoniţie a imamului de trib, dar şi a tatălui său, referitoare la tânărul prinţ ce întindea sabia sa spre cele patru puncte cardinale, vis interpretat de Zaid el Din ca un viitor mare cuceritor[63].

Pasiunea pentru putere l-a împins de mic în a găsi soluţiile cele mai eficiente, de la joacă şi întrecerile juvenile la cele de mare cuceritor. Transoxiana, făcea parte din fostul ulus al urmaşilor lui Djagadai, care la începutul sec. al XIV-lea era disputat ca putere de cele 4 triburi/ clanuri, Arlad, Barlass, Djelair şi Tiberdi[64]. Transoxiana, ca şi întreaga Asie Centrală, după căderea dinastiei mongole din China, era dominată de două puteri: cea spiritual-religioasă, islamul, reprezentat de ordinele religioase şi aristocraţia militară, care era acum condusă de marile „case" turceşti, ce îşi căutau obârşii şi înrudiri mongole.

De la vârsta de 7 ani, Timur se confrunta cu literele arabe, cu versetele coranice şi copierea lor, dar şi cu tradiţionalitatea stepei: călăritul, trasul cu arcul, vânătoarea şi luptele libere. Şi-a dezvoltat de mic calităţile fizice, agilitatea, tenacitatea, curajul şi în mod special studierea adversarului[65]. Cuceritor de geniu, mecena al artelor şi sprijinitor al savanţilor, şahist redutabil, constructor şi administrator, Timur Lenk s-a remarcat prin cruzimea impusă celor care nu i se supuneau[66].

Deshumarea osemintelor sale din mausoleul acestuia din Samarkand, în iunie 1941, de către echipa de arheologi ruşi, conduşi de Mihail Gerasimov, reliefa, de fapt, un dublu handicap fizic, atât la

---

[61] Ibidem, p. 83-86.
[62] Grousset, Rene, op. cit., p. 8-9; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 86-87; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 244-245; vezi şi Lavisse, Ernest şi Rambaud, Alfred, op. cit., p. 926-929.
[63] Manole, Neagoe, op. cit., p. 244; vezi şi Lavisse, E. (...), op. cit., p. 30-36.
[64] Lavisse, E.(…) op. cit., p. 926.
[65] Blin, Arnaud, op. cit., p. 86-87; vezi şi Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 100-102; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 245.
[66] Blin, Arnaud, op. cit., p. 22-23.

piciorul, cât şi la mâna dreaptă, răni provocate încă din tinereţe[67]. De asemenea, descrierile din epocă îl prezintă ca pe un bărbat cu talia de 1,70 m, dur în priviri, sobru în atitudine, capul mare cu părul roşcat, cu priviri când răutăcioase şi iscoditoare, înşelătoare şi dispreţuitoare, când curioase dar şi tăioase[68]. La polul opus, unul din prizonierii săi, arabul Ibn Arabchah i-a alcătuit o imagine, un portret de om dur şi nemilos, crud şi sângeros[69]. Majoritatea celor care l-au cunoscut îl descriu ca pe un bărbat mai mult grav decât destins şi vesel, gânditor, perseverent în decizii, curtenitor cu înţelepţii, dar nemilos cu adversarii. Juca şah, îl preocupau astronomia, dreptul public, istoria şi medicina, religia şi miturile, vorbind turca, araba şi persana[70]. Iubitor de artă, meşteşuguri şi comerţ, Tamerlan a făcut din Samarkand oraşul şi capitala asiatică ce a dominat Orientul pentru un secol. La polul opus, ca soldat şi cuceritor a fost tenace, îndrăzneţ, nemilos şi crud, făcând din război o adevărată pasiune şi credinţă[71]. Voinţa şi perseverenţa, apropierea şi identificarea cu militarii săi, cu privaţiunile la care erau supuşi, l-au impus ca pe un comandant admirat, dar şi temut, atât de soldaţii, cât şi de adversarii săi.

Nu am greşi dacă am remarca , referitor la Timur Lenk, un adevărat geniu militar, tactician şi strateg, adept al atacurilor rapide, al marşurilor forţate, trecând de la milă la cea mai dură brutalitate, ce lua forma piramidelor de cranii. Deşi musulman în credinţă, n-a pregetat să-i înfrângă pe coreligionari, distrugându-le oraşe şi cetăţi. Dacă mongolii, creatorii celui mai întins imperiu din istorie, au fost absorbiţi cultural de cei pe care i-a cucerit, Timur Lenk – consideră istoricul francez Blin Arnaud – a impus „o renaştere a civilizaţiei persane în Asia Centrală”[72], dar paradoxal, un imperiu efemer ca durată (n. n.).

Cuceritor de excepţie, Tamerlan n-a impus un şir de metode în organizarea imperiului său, petrecându-şi aproape întreaga viaţă în războaie şi campanii interminabile. Artist pe scena războiului, el ştia să dea exemplu, inspirând încredere, simpatie, dar şi autoritate până la cruzime, trecând de la privaţiuni fizice de tot felul până la organizarea

67 Boris Liapounov, Surgis du fond des ages, Moscova, 1970, p. 25; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 23.
68 Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., ...; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 23-24.
69 Blin, Arnaud, op. cit., p. 24.
70 Grousset, Rene, op. cit., p. 492. De acelaşi autor vezi şi Les Grands Hommes: L` Orient, Paris, Lacroix, 1863, p. 181-183.
71 Blin, Arnaud, op. cit., p. 27.
72 Ibidem. p. 30.

de petreceri[73]. De la obţinerea puterii şi până la poziţia de mare cuceritor, el s-a dovedit a fi vârful de lance al djihadului islamic, preocupându-se mai puţin (abia spre 1403-1404) de succesiunea urmaşilor şi de perpetuarea imperiului.

De la vârsta de 17 ani preia locul tatălui său bolnav, pentru ca la 20 de ani să-şi înceapă cariera politică şi militară, intrând în serviciul emirului Kazgan, susţinut fiind şi de unchiul său, Hadji Barlas, dar şi de Baiazid Djelair[74].

Ambasadorul spaniol Ruy Gonzales de Cavijo[75]menţiona că tatăl lui Timur Lenk era de familie bună, înrudit prin sânge cu clanul Chagadai, dar ca nobil de mică proprietate. Solul castilian preluase o informaţie, care la data respectivă era deja prefabricată şi instituită în statul timurid.

Ascensiunea sa a fost, ca întreaga viaţă, o adevărată aventură, parcurgând etape sinuoase, de la tâlhar, cerşetor şi mercenar până la cea de mare cuceritor. Stăpânirea sa a început din Keş, oraş din Transoxiana (prima sa capitală) şi s-a extins treptat în întreaga Asie Centrală, cu precizarea că, centrul puterii sale s-a mutat la Samarkand. De altfel, prima parte a acţiunilor sale politico-militare coincide, până spre 1373, cu ascensiunea spre putere. Rene Grousset reliefa, pentru această etapă, calităţile ce se puteau desluşi la Timur Barlas: prudenţa calculată, logica rece a fiecărei acţiuni întreprinse, puterea de adaptare – trecând la ipostaze de cerşetor, tâlhar şi mercenar – ca şi tactica retragerii la timp pentru a reveni fulgerător pe câmpul de luptă[76]. Ca orice nomad, om al stepei, şi Timur Lenk s-a născut soldat, formându-şi un adevărat cult faţă de război, de a se distinge prin curajul personal, disciplină de fier, caramaderie în luptă şi armonia cavalerului stepei: călăreţ-cal-arc[77].

Până la vârsta de 34 de ani (după unii autori – 40 de ani) el a câştigat puterea supremă în Transoxiana, trecând sinuos de la trădări la alianţe, de la înfrângeri (puţine, de altfel) la victorii.

Aflată sub influenţă mongolo - djagadeistă, Transoxiana era o regiune strategică a Asiei Centrale, viu disputată între diverse clanuri turco-mongole. Pe la 1340, hanatul djagadeist se fragmentase în

---

[73] Grousset, Rene, op. cit., p. 19-31; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 292-303; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., p. 118-137.
[74] Manole, Neagoe, op. cit., p. 246; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., p. 15-23.
[75] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 110-111.
[76] Grousset, Rene, op. cit., p. 492-493; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 108 şi în detaliu p. 76-118.
[77] Blin Arnaud, op. cit., p. 115; vezi şi Grousset, Rene, op. cit., p. 492-495 şi p. 19-31.

Transoxiana şi Mongolistan, hanat mongol în teorie, dar în fapt o „confederaţie turcă”[78].

După domnia lui Khazan (1343-1346), Transoxiana trecuse sub stăpânirea lui Qazg Han (1347-1358) şi apoi a lui Tugluq Temur din 1360. Hanul Qazg a exercitat o reală influenţă asupra lui Timur Lenk, care timp de cinci ani a fost apropiat de acest descendent al lui Ginghiz Han, această etapă prefigurându-l în complexa şi sinuoasa sa formaţie politică din sfera apropiată puterii[79]. Tânărul Timur Lenk s-a aflat şi a fost implicat direct în disputele dintre hanul Qazg, unchiul său Hadji Barlas şi Tugluq Temur (succesorul lui Qazg). După moartea hanului şi cu precădere a unchiului său, ucis în somn[80], Timur a devenit stăpânul clanului Barlas. Supunându-se noului han Tugluq, el a devenit consilier extraordinar al viceregelui Transoxianei – Ilias Hodja, fiul lui Tugluq, primind comanda a 10.000 de militari. A intrat repede în conflict cu Ilias Hodja, hotărând să opună rezistenţă acestuia, aliindu-se cu cumnatul său, Hussein. Împreună au pus, la început, bazele unei mici armate (1000 de militari). Într-una din luptele cu emirul din Seistan (Iran), Timur Lenk avea să fie rănit la picior şi la braţ, eveniment de la care se va trage şi porecla de „cel şchiop”[81].

Tânărul Barlas a ales calea militară, dar în primul rând pe cea de apărător al islamului, cerând sprijinul canoniştilor musulmani în numele „Binelui Public” – obţinut, de altfel – fapt ce i-a dat legitimitatea comportamentului, exemplului dat de cei cinci califi „bine ghidaţi”[82]. Timur intra în etapa proscrisului, cea de cavaler rătăcitor, cerşetor şi căpitan al tâlharilor. Din casa Barlas nu mai rămăsese nimic. În munţii Khorassanului el a fost însoţit de soţie, cumnatul său Hussein şi soţia acestuia, inclusiv de un mic număr de supuşi. Timp de trei ani el a parcurs episoade de-a dreptul legendare, pe care le considerăm hazarde, greu de susţinut cu argumente concret istorice[83]. Treptat a reuşit să ridice în jurul său mici nobili nemulţumiţi, turci şi iranieni, cu toţii musulmani.

[78] Grousset, Rene, op. cit., p. 486.
[79] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 929-933; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 89-93.
[80] Blin, Arnaud, op. cit., p. 91.
[81] Ibidem, p. 93.
[82] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 933-935.
[83] Pentru aceeaşi etapă vezi în Ibidem, p. 935-939, dar şi Manole, Neagoe, op. cit., 248-256, inclusiv Blin, Arnaud, op. cit., p. 94-101.

Proiectul său, asiduu urmărit, viza cucerirea Transoxianei, etapă derulată între 1363-1369[84]. Cu multă abilitate, alături de Hussein, Timur Lenk nu şi-a îndreptat atenţia spre Samarkand, fieful ereditar al celor din neamul lui Djagadai, ci spre Khorassan, Turkestan şi Buhara. Au urmat trei episoade militare, de la Podul de Piatră-fluviul Amu-Daria, victorie asupra lui Ilias Hodja, care avea să revină pentru a treia oară, în care timuridul a conlucrat cu cumnatul său Hussein. Stăpânirea asupra Transoxianei avea, însă, să conducă şi la apariţia divergenţelor dintre Timur-Hussein. Cei doi au decis să ajungă la un compromis, ca printr-o adunare generală (curiltai) să aleagă un nou rege (han), care să fie descendent din Ginghiz Han, dar care să poată fi şi uşor manevrat. Acesta a fost şahul Kabil[85].

A doua bătălie - „ din mlaştini”- i-a opus, din nou, pe Ilias Hodja (20.000 de militari) şi pe cei doi cumnaţi (6.000 de militari)[86]. Bătălia s-a desfăşurat la nord de fluviul Sâr-Daria, între Taşkent şi Cinaz, în care Timur şi Hussein erau pe punctul, chiar, de a-şi pierde viaţa. Pentru timurid a fost ultima înfrângere. Sorţii celei de-a treia confruntări s-au înclinat de partea lui Tamerlan. Ilias Hodja şi-a propus atacarea şi cucerirea Samarkand-ului, unde s-a lovit de opoziţia clerului musulman, dar mai ales de o epidemie, care l-au determinat pe Ilias să ridice asediul. Reîntors în Mogolistan a căzut victimă unui rival[87].

Dispariţia lui Ilias Hodja a readus în prim - plan disputa dintre cei doi cumnaţi pentru stăpânirea Transoxianei, ruptura instalându-se şi odată cu moartea soţiei lui Timur Lenk, prinţesa Aldjai-Tourkane, sora lui Hussein[88]. După ce a cucerit cetatea Karshi, apărată de Musa, unul dintre generalii lui Hussein, Timur Lenk şi-a înfrânt cumnatul, care s-a retras în cetatea Balkh, unde – consemnează cronicarii timurizi – Hussein a fost asasinat într-una din moscheiele oraşului[89]. După alţi cronicari, mărinimos, Timur Lenk i-a permis cumnatului său să meargă în pelerinaj la Mecca, pe drum fiind ucis de supuşii lui Tamerlan[90]. Aflat în cetatea Balkh, la 10 ramazan 771 (8 sau 13 aprilie 1370) s-a proclamat rege, după unii, sultan sau emir, acumulând întreaga putere

[84] Ibidem.
[85] Blin, Arnaud, op. cit., p. 103.
[86] Ibidem, p.104.
[87] ***Istoria universală, vol. III, Buc., Ed. Ştiinţifică, 1960, p. 567-569; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 105.
[88] Lavisse,Ernest şi Rambaud, Alfred, op. cit., p. 930.
[89] Manole, Neagoe, op. cit., p. 255; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., p. 85-93.
[90] Blin, Arnaud, op. cit., p. 107; vezi şi Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 943-944.

din 1370 şi până la moartea sa din 1405, cârmuindu-şi imperiul, dar neputând să se autointituleze Mare Han, în spatele lui Kabul Shah, marionetă mongolă, coborâtor din Ginghiz Han.

ORGANIZAREA STATALĂ

Sistemul său de guvernământ, o teocraţie imperială, s-a bazat pe fostul drept mongol peste care l-a suprapus pe cel turc, puternic bazat pe sharia islamică[91]. Tamerlan a restabilit sharia pe baza canoanelor musulmane, rupând-o cu fostul Yassak prin impunerea propriilor regulamente. În sistemul său, ca suveran absolut, Timur Lenk nu mai depindea de legea civilă, fiind responsabil doar în faţa lui Allah. În numele lui D-zeu şi a credinţei islamice el exercită întreaga putere, atât ca sultan/emir, cât şi ca imam, „ministru al religiei"[92]. Era o nouă formă de contract între puterea imperială şi cea teocratică. Fostul Yassak (adunarea generală) era desfiinţat şi înlocuit de Irade – voinţa personală, uns în stil musulman, ca vicar al lui Allah.

Subiecţii noului imperiu sunt împărţiţi în 12 clase, care încep cu descendenţii profetului, casa regelui, teologii şi apoi musulmanii obişnuiţi, fie ei turci, arabi, persani sau mongoli. Practic, sub forme turceşti de sec. al XIII-lea, Timur înlocuieşte vechea societate cu un califat, făurindu-şi în mod conştient o descendenţă mongolă ce cobora până la Ginghiz Han. L-a înlăturat pe Kabul Shah, înlocuindu-l cu Soiurghatmis, un descendent direct din Casa Ogodai (unul din fiii lui Ginghiz Han)[93].

Considerând vechea Yassak ca depăşită, stăpânul din Samarkand avea nevoie de legi mai simple, clare şi extrem de severe, de asanarea moravurilor, de o disciplină şi de o supunere totală, de o armată şi de o elită militară la fel de credincioasă şi de supusă. Orice nesupunere, defecţiune în aplicarea ordinelor, trădare sau împotrivire erau reprimate brutal, pentru ca actul de credinţă şi de loialitate totală să fie răsplătite regeşte[94]. Chiar dacă cronicarul Ibn Arabchah l-a criticat pentru duritatea măsurilor sale[95], Tamerlan s-a erijat în apărătorul islamului şi al lui Mahomed, ca adversar al ereziilor musulmane. Politica, măsurile şi

[91] Lavisse, Ernest şi Rambaud, Alfred, op. cit., p. 944.
[92] Ibidem, p. 945.
[93] Manole, Neagoe, op. cit., p. 256 ; vezi şi Champdor, Alfred, op. cit., p. 85-93.

[94] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 130-132, 137; vezi şi Lavisse, Ernest şi Rambaud, Alfred, op. cit., p. 945-946.
[95] Manole, Neagoe, op. cit., p. 258.

toate cuceririle militare le-a pus în şi sub numele Profetului. În lucrarea apocrifă „Instituţii”, Timur alegea pe imam, pe administratorul bunurilor bisericii, pe membrii înaltului cler musulman, pe muftiul din oraşe şi sate, fixând bunurile, proprietăţile şi veniturile pe care supuşii săi urmau să le primească. Este practic vorba de o centralizare excesivă, uşor de controlat şi eficient răsplătită, fapt care explică adeziunea totală a clerului bogat, ca şi a supuşilor loiali. A impus o autoritate de fier prin teroare şi acte de o mare cruzime, în care intoleranţa decurgea din faptul că el era unicul ales şi misiunea sa era o completare a voinţei lui Allah şi a Profetului său.

Timur a invocat Coranul în numele misiunii sale divine, încercând să realizeze o simbioză constructivă între nomad şi sedentar, între cadrul fizic, natural, cel al stepei, cu cadrul etnic, social şi militar[96].

Primul dar făcut marelui cler musulman a fost acela de a-i concesiona administrarea tuturor bunurilor, proprietăţilor (tarkans şi tarkanliks)[97], inclusiv de a apăra credinţa în Allah. Pentru aceasta erau prevăzute onorarii şi „pensii” faţă de teologi, seidri, sadriu, muftiului şi legiştilor, curtenilor şi administratorilor curţii, cadiului pentru armată, pentru popor, oraş, cetate sau sat[98].

Timur a refăcut unitatea tribului, a clanului, astfel că, pe timp de pace soldatul stepei era cantonat în acele colonii militare de păstori, unde alături de familia sa redevenea nomad[99]. Ulusurile timuride poartă, astfel, aceleaşi nume ale calnurilor: Kankli, Barlas, Djelair, Kirkiz, Khazan, Kiptchak, Arlad, Mangut, Kerait, Naiman etc.[100].

Noua administraţie timuridă completează ulusurile menţionate cu aşa-numitele Oumak-Case nobile (40) dintre care 12 primeau privilegiul de Tamga (familii, case privilegiate, ca: Barlas, Tarkhan, Arghoun, Djelair, Mogol-Sai, Soldouz, Alad etc.[101]. Doar casa sa – Barlas – Timur Lenk a împroprietărit-o cu patru marchizate şi guvernăminte, cu 100 de companii ce înglobau oameni şi arme, animale şi bunuri, onorarii şi venituri permanente. Celelalte 28 de Oumak-uri, care nu aveau tamga erau învestite (învestiţi) şefi de triburi, clanuri, primind însărcinări militare şi administrative, ele fiind întreţinute tot de stat[102]. La toate

[96] Grousset, Rene, op. cit., p. 496-497.
[97] Lavisse, Ernest şi Rambaud, Alfred, op. cit., p. 946.
[98] Ibidem,p. 947.
[99] Ibidem.
[100] Ibidem, p. 948.
[101] Ibidem.
[102] Ibidem; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., p. 36-48.

acestea se adăugau bunurile provenite din războaie, jafurile la care erau supuse oraşele şi cetăţile care nu se predau armatei lui Timur Lenk. De asemenea, venituri şi bunuri importante proveneau şi din răscumpărarea prizonierilor.

Întreaga sa politică internă a corespuns şi a satisfăcut interesele aristocraţiei feudale, turco-mongolo-persane, atât nomadă, cât şi sedentară, clanului Barlas, clericilor musulmani, conducătorilor militari, teologilor şi legiştilor, artiştilor şi savanţilor, meşteşugarilor şi negustorilor bogaţi.

Proprietatea funciară feudală în epoca timuridă s-a numit soiurgal. De dimensiuni diferite, ea era dăruită unei persoane – şef de trib, clan, comandant militar, cu dreptul de a o lăsa moştenire, dar sub obligativitatea prestării serviciului militar în armata lui Timur Lenk, inclusiv a unui număr de călăreţi. Proprietarul soiurgalului era scutit de impozite, căpătând, totodată, imunitate judiciară şi administrativă. Funcţionarii statului nu aveau voie să intre pe teritoriul soiurgalului.

Puterea absolută a lui Timur Lenk cuprindea şi scaunul suprem de judecată. Ambasadorul castilian, Ruy Gonzales de Clavijo descrie în jurnalul său participarea în Samarkand la astfel de judecăţi, în care decidentul era stăpânul suprem – Timur Lenk[103]. Invitată la o astfel de judecată, solia europeană, spaniolă, asista la justiţia aplicată primarului şef al Samarkandului, numit Dina, guvernator al curţii imperiale, învinuit că ar fi luat măsuri oprimante faţă de locuitorii capitalei. Acesta a fost supus unei scurte judecăţi, verdictul final fiind dat de Timur Lenk, spânzurătoarea fără întârziere[104]. Bunurile acumulate pe nedrept au fost confiscate. Alături de guvernator a fost spânzurat şi Burunday Mârza care intervenise pentru iertarea celui judecat, curtezan dispus să dăruiască lui Timur - 400.000 de pesantes/real de argint timurid[105]. Tamerlan a răspuns că acceptă bucuros darul, dar că va avea acelaşi sfârşit precum Dina.

Un alt caz, judecat, la care a asistat Ruy Gonzales a fost cel îndreptat împotriva unui nobil, a cărui atribuţiune era îngrijirea celor 3000 de cai ai curţii şi care, la reîntoarcerea stăpânului său din campanie, nu a putut prezenta întreaga herghelie. Sentinţa a fost aceeaşi - spânzurătoarea[106]. Alte cazuri povestite de Clavijo au vizat un măcelar

[103] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 131.
[104] Ibidem.
[105] Ibidem.
[106] Ibidem.

din Samarkand, care fusese prins că vindea carne la suprapreţ, marfă ilicită, ca şi în cazul unor cizmari şi vânzători de sandale[107].

Organizarea internă a fost centrată, fapt firesc, de altfel, pe latura militară. Timur Lenk, preluând modelul lui Ginghiz Han, şi-a îndreptat toată atenţia spre reforma militară. Hoardele sale nu-i mai vizau doar pe nomazi, cât şi pe sedentari, recrutaţi din întreaga Asie Centrală. Armata era împărţită în două corpuri distincte: una era cea care participa la campanie (călăreţii) şi cea de-a doua era cea care avea misiunea de a apăra spatele frontului[108]. Pe lângă cavalerie şi pedestraşi, balastierii, arcaşi şi genişti, Timur Lenk a utilizat şi artileriştii.

Militarii primeau soldă de la stat, uneori chiar înaintea campaniei ce se organiza, inclusiv dreptul de a prăda, jefui oraşele, cetăţile şi pe toţi cei care nu se supuneau stăpânului lor. Mai mult decât atât, soldaţii primeau ordin de a-i decapita pe cei ce se opuneau lui Tamerlan, neacceptând să se predea la ridicarea cortului alb. Este şi cazul, amintit aici, la cucerirea în 1387 a oraşului persan Ispahan, când au fost ridicate 28 de movile/piramide din capetele celor cca. 70.000 de prizonieri, exemplu ce poate fi dat şi cu ocazia campaniei din India şi cucerirea capitalei Delhi[109].

Armata timuridă i-a amestecat călăreţ-cal-arcaş pe mongolii: keraiţi, merkiţi, haimani (tătari) cu selgiukizi, kaia, uzbeci, kirkizi, cazaci, cumani, uiguri etc. Călăreţul nomad se baza pe arta vieţii în şa, pe cal, harnaşament şi arcul cu săgeţi, toate formând o osmoză, un trinom perfect[110].

Baza întregii strategii era mobilitatea, retragerea mimată şi revenirea pe neaşteptate pe câmpul de luptă. Armata avea şi unităţi specializate ce acţionau pe principiul loviturii de şoc, a cărui obiectiv era distrugerea totală. Istoricul arab Ibn Khaldun accentua la oastea lui Timur Lenk forţa de caracter, camaraderia în luptă, dârzenia şi disciplina[111]. De fapt, nomadul stepei asiatice trăia pe cal din fragedă copilărie, utilizând un arc, oarecum diferit faţă de cel european, dublu arcuit, mai puternic şi mai rezistent, cu o grosime triplă a lemnului, fapt ce impregna săgeţii, atât viteză, cât şi precizie[112]. Atât mongolii, cât şi timurizii dispuneau de două tipuri de arcuri: scurt şi lung, folosite la

[107] Ibidem, p. 132.
[108] ***Istoria universală, vol. III, p. 571.
[109] Blin, Arnaud, op. cit., p. 13 şi p. 129; vezi şi Champdor, Alfred, op. cit., p. 137-156.
[110] Ibidem, p. 114.
[111] Ibidem, p. 115; vezi şi Champdor, Alfred, op. cit., p. 137-156.
[112] Ibidem, p. 116-117.

tipurile diferite de atac, la care se adăugau sabia încovoiată, lancea şi toporul. Erau utilizate, ca şi în Europa, atât cavaleria uşoară, cât şi cea grea, la care se mai adăugau infanteria de asediu şi specialiştii în asedii. În anumite situaţii au fost folosiţi şi elefanţii, cu precădere pe câmpurile de luptă deschise[113].

Strategic şi tactic, Timur Lenk se baza pe efectul atacului surpriză, pe vicleşug în spionarea, chiar psihologică a adversarului, pe atacul susţinut, concertant, exploatând viteza calului, a ploii de săgeţi, a balistelor în asedii, se pare, fără a fi dovedit, chiar şi tunul (bombarda chineză). A combinat activ războiul clasic cu cel de uzură, cu cel psihologic, dar şi cu cel al terorii, până la cel defensiv în aparenţă, susţinut şi de un număr important de fortificaţii, aşa cum le-a descris şi ambasadorul castilian Ruy Gonzales de Clavijo[114].

Trupele sale erau eterogene etnic: de la perşii medievali, la turci, arabi, mongoli, indieni, azeri, georgieni, armeni şi greci. Unităţile militare erau amestecate, inclusiv comandanţii lor, tocmai pentru a se evita dezertarea sau trădarea la nivelul tribului sau a clanului, preluând de la mongoli sistemul decimal, cu unităţi de 10, 100, 1.000 şi 10.000 de mlitari (tumen pentru ultimii)[115]. Solda se calcula avându-se în vedere numărul de cai pentru soldatul simplu sau în funcţie de rangul militar. Astfel, comandantul unităţii de 10 militari primea de 10 ori mai mult decât soldatul simplu; cel al unităţii de 100 de militari, de 20 de ori în plus, în timp ce acela al unităţii de 1000, de 50 de ori mai mult[116].

Predilecţia spre masacre, distrugere totală şi cruzime izvorâse şi se înrădăcinase la nivelul stepei. El nu a făcut altceva, decât să le împingă până la paroxism şi inimaginabil. Exemplele se găsesc în mai toate operele citate până acum.

Sistemul poştal, circulaţia informaţiei şi a ordinelor date au atins sub Timur Lenk o adevărată perfecţiune. Ambasadorul castilian descrie în amănunt acest sistem, modul de organizare, marea mobilitate a solilor şi amenajarea staţiilor de înlocuire a cailor şi a călăreţilor[117]. Prin acest sistem el era informat de orice atac sau mişcare strategică a adversarului, şi cu atât mai mult, pentru a nu fi surprins.

---

[113] Ibidem. p. 117.

[114] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 129-133; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 123-125.

[115] Jean-Paul Roux, Tamerlan, Paris, Fayard, 1991, p. 294.

[116] Ibidem, p. 294; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 128.

[117] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 179.

Forma continuă a campaniilor sale a avut drept consecinţă marile distrugeri pe care le-a provocat adversarilor. Grăitor, dar, totodată, demonic, minaretele de cranii erau dispuse cu faţa către exterior, îngrozindu-i pe cei asediaţi[118]. Unii autori compară aceste masacre cu un adevărat genocid uman[119].

În timpul campaniilor sale Timur îndura alături de soldaţii săi toate vicisitudinile climaterice, naturale şi militare, pentru ca în timp de pace elita armatei sale să participe la serbările curţii, fiind aşezată la masa sa sau să asiste la primirea solilor.

În administraţia civilă Tamerlan numea guvernatorii provinciilor, activitatea acestora fiind verificată o dată la trei ani[120]. În fiecare oraş sau cetate erau ridicate: moschee, o şcoală publică, medrese (universităţi), bazare pentru comercianţi, spitale, case de ajutor, drumuri interioare, poduri şi fortificaţii. Meşteşugurile şi comerţul erau două domenii economice privilegiate în statul timurid, la Samarkand ca şi în celelalte oraşe acestea fiind susţinute de stat. De aceeaşi poziţie privilegiată se bucurau: artiştii, poeţii, savanţii, istoricii şi medicii, astronomii, ca şi arhitecţii[121].

Concluzionând tema organizării statale, aşa cum am remarcat în acest capitol, imperiul timurid a fost o veritabilă teocraţie, o monarhie absolută, în care Timur Lenk a acţionat ca un „locotenent" al lui Allah, încercând să reimpună imaginea foştilor califi, ca şefi ai statului, dar şi ca mare imam al Profetului. Ideologia imperiului timurid a avut la bază religia islamică, Tamerlan acţionând în numele ei, dar şi ca apărător al muslimului. El a preluat ideologia djihadului, încercând să o impună la nivelul întregii Asii. Este cert un fapt că, nu a reuşit peste tot, precum în cazul Chinei, Indiei sau al Asiei de Sud-Est.

Dacă nu a reuşit în unificarea lumii musulmane, Timur Lenk a contribuit prin măsurile sale culturale la o adevărată renaştere culturală a islamului. El a încercat să provoace şi să impună simbioza dintre sharia islamică şi yassak-ul stepei, insistând pentru un compromis acceptabil între cele două coduri de legi asiatice. Am spune, altfel, că a căutat legitimitatea ambelor, contopite în misiunea sa de cuceritor şi stăpân universal.

Timur Lenk a încercat să îl imite pe Ginghiz Han, atât în planul cuceririlor militare, cât şi în problema organizării imperiului. În timp ce

118 Blin, Arnaud, op. cit., p. 138.
119 Ibidem.
120 Manole, Neagoe, op. cit., p. 260.
121 Blin, Arnaud, op. cit., p. 35-48.

mongolul demara în opera sa de cucerire a lumii fără prejudecăţi, Timur Lenk a oscilat între nomadul predispus spre a cuceri şi spre a distruge şi sedentarul care voia să construiască. Între cele două metode, raţiunea de stat a timuridului a eşuat în anii imediat următori de după dispariţia sa.

Ca ultim mare cuceritor nomad al stepelor, Timur Lenk şi-a petrecut întreaga viaţă în campaniile sale militare. Momentele de răgaz au fost acordate – câtuşi de puţin – organizării imperiului şi operei sale de mecenat în domeniul artelor. Cucerirea puterii politice în Transoxiana a fost nu doar un scop în sine, cât mai ales mijlocul prin care şi-a dorit să-l urmeze şi să-l continue pe Ginghiz Han, ca mare cuceritor al stepelor. Imperiul creat a fost mai puţin întins ca cel al Marelui Han şi, totodată mai puţin consolidat[122]. Geografic, imperiul timurid, comparabil cu cel mongol, a reprezentat doar o treime. Timp de mai bine de trei decenii Timur Lenk s-a aflat în fruntea armatelor sale, fiind în mod firesc, comparabil cu marii cuceritori ai lumii, din antichitate şi până în timpurile moderne, cu atât mai mult cu cât, înfrângerile sale au fost aproape inexistente (poate doar bătălia din mlaştini în faţa lui Iliaş Hodja).

O caracteristică a campaniilor sale a fost repetiţia, dar, totodată, şi o greşeală, întrucât Timur Lenk a revenit de mai multe ori în teritoriile pe care le cucerise, ca şi împotriva aceluiaşi adversar. Acest aspect a determinat ca succesiunea întreprinderilor militare să-i ocupe aproape întreaga domnie. O dovadă în acest sens este şi prezentarea succintă a campaniilor sale militare:

- 1371-1372, invazia în Mogolistan (două);
- 1372-1373, invazia în Horezm (două);
- 1375, a treia campanie în Mogolistan şi Horezm;
- 1380-1387, Timur Lenk cucereşte Heratul, Khorasanul, Afganistanul, Iranul, Luristanul, Azerbaidjanul, Kurdistanul, Sultanye, Ispahan, Georgia, Shiraz (unele cucerite şi anexate, altele doar invadate);
- 1389,1391, 1394-1395, patru campanii şi tot atâtea victorii împotriva lui Tohtamăş (Toktamăş), hanul Hoardei de Aur;
- 1393, Mesopotamia cade sub stăpânire timuridă; cucerirea Bagdadului;
- 1394-1395, campanie în Georgia;

[122] Ibidem, p. 119: vezi şi alţi autori menţionaţi în lucrare, precum Champdor, Alfred, Manole, Neagoe, Lavisse, Ernest şi Rambaud, Alfred, La Rousse şi enciclopediile de istorie universală citate.

- 1398, Timur Lenk invadează Nordul Indiei şi ocupă capitala Delhi;
- 1399, este organizată o nouă campanie în Georgia şi în Irak;
- 1400-1401, campania din Siria; ocupă şi devastează Damascul şi din nou Bagdadul;
- 1400, cucerirea oraşului Tbilisi şi apoi Baalbek, înfrângându-i pe cavalerii mameluci din Alep;
- 1402, bătălia şi victoria lui Timur Lenk de la Ankara împotriva sultanului otoman Baiazid;
- 1404-1405, ultima sa campanie, eşuată în China[123].

Cuceritor fără scrupule, Timur Lenk şi armata sa au luat în galopul hoardelor turco-mongole întreaga Asie, de la China şi India până spre Asia Mică şi Marea Caspică, supunând şi cucerind etnii diferite, state şi religii, oraşe şi cetăţi, toate după voinţa şi ambiţia sa de nemăsurat. Totul a fost supus şi reluat din raţiunea sabiei, devenind în a doua jumătate a sec. al XIV-lea un adevărat calvar şi un conducător de temut pentru Asia Centrală şi nu numai.

Bogata bibliografie parcursă ne-ar putea permite să abordăm fiecare campanie militară. Intenţia noastră, în contextul de faţă, este aceea de a face o tratare în sinteză, accentuând caracteristicile generale care au făcut din Timur Lenk un adevărat geniu militar, cuceritor, totodată. Pe bună dreptate - cuceritorul din Samarkand - a fost un blestem al stepelor.

Politica sa de cuceriri începe cu 1380 în Khorasan şi se încheie în China, în ianuarie 1405. Fără clipe de odihnă el şi-a condus armatele spre axele principale ale Asiei, uimind şi stârnind admiraţia dar şi frica, teama şi spaima adversarilor săi. Timur Lenk trecea repede şi nedisimulat de la starea de toleranţă la accesele de furie şi cruzime, aproape necontrolate. De la iertarea, ca urmare a supunerii şi până la masacre n-a fost decât un pas. Distrugerile provocate cetăţilor, oraşelor şi statelor cucerite au fost urmate de o masivă depopulare umană, nemaiîntâlnită nici la hoardele mongole. A folosit această metodă, urmată de cea a piramidelor de cranii la cucerirea Urgangi – capitala Horezmului, asupra oraşelor din Persia şi Georgia, Damasc şi Bagdad, Ispahan din Iran sau Delhi din India. Movilele de cranii nu erau altceva decât semnătura trecerii armatelor sale. Ca şi în jocul de şah, care-i umplea clipele de răgaz, Timur Lenk căuta soluţiile cele mai neaşteptate

[123] Ibidem, p. 122-135. Această succesiune a campaniilor timuride este prezentată, descrisă şi analizată în lucrările de bibliografie specială, dedicate lui Timur Lenk.

şi surprinzătoare, nu înainte de a-şi spiona şi studia adversarul. Tamerlan recunoştea în „Instituţii" că „arta de a cuceri regatele era jocul de şah ... Studiam cu grijă, în minte, drumul care ducea spre cuceriri, chipul în care trebuia să atac, cum să mă retrag. Reflectam asupra conduitei pe care trebuia să o am faţă de soldaţi, în ce fel să mă port cu unul, ce ordin să dau altuia. Mereu în gardă ca să nu greşesc"[124]. Deşi a dedicat victoriile sale numelui lui Allah şi al Profetului său, Timur Lenk a avut ca adversari pe proprii săi coreligionari, musulmanii. Totodată, la baza succeselor sale a stat disciplina de fier, mobilitatea, tactica şi strategia, mulate pe realităţile geografice specifice.

Analizând campaniile militare ale lui Timur Lenk, istoricul francez Grousset Rene nu vede în ele decât o succesiune ilogică de acţiuni militare, reluate mereu, fără încetare[125]. Cu toate acestea, analiza noastră este mai degrabă de acord cu aceea a altui francez, Arnaud Blin[126]. Timur Lenk a fost adeptul războiului permanent, exploatând, mai mult, aspectul militar şi nu cel politic. Este adevărat, însă, că aceste campanii implică o enumerare obositoare de ani, nume de bătălii, oameni şi locuri, toate îngreunând înţelegerea corectă a planurilor timuride. În toate a existat o logică cronologică, chiar dacă Timur a trebuit să revină în teritoriile cucerite. Acest fapt s-a datorat neconcordanţei dintre aspectul militar şi cel politic. Cucerirea n-a fost urmată, întotdeauna, de organizarea noului teritoriu. Această idee am întâlnit-o în scrierilor mai multor istorici.

Baza acţiunilor sale a avut ca epicentru Transoxiana, şi de aceea primele sale ţinte au fost cele vecine: Mogolistan, Horezm, Iran, Afganistan, Kurdistan şi Khorasan[127] . El gândea atacul concertat, de la centru spre periferie, înlăturând principalele ameninţări – exemplu Hoarda de Aur a lui Tohtamăş sau Imperiul otoman al lui Baiazid, creind în vecinătăţile Transoxianei baza economică în vederea susţinerii acţiunilor militare. Timur Lenk voia să instituie un echilibru de forţe, dar şi o zonă de influenţă, un „cordon sanitar" în jurul Samarkandului, reşedinţa imperiului. Această strategie nu s-a impus de la început, ci pe măsura evoluţiei evenimentelor[128], ca un plan ce se etapiza în funţie de

[124] Manole, Neagoe, op. cit., p. 261; vezi şi Champdor, Alfred, op. cit., p. 93-106, 156-169; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 154-210.
[125] Grousset, Rene, op. cit., p. 497-498.
[126] Blin, Arnaud, op. cit., p. 149.
[127] Vezi: Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 16-17; Grousset, R., op. cit., p. 28-32; Manole, N., op. cit., p. 262-263 şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 146-153.
[128] Blin, Arnaud, op. cit., p. 150.

priorităţi şi rezultate (n.n.). În acest plan s-au încadrat şi primele sale campanii de după 1380 împotriva Mogolistanului şi Khorasanului, vitale pentru securitatea Transoxianei[129]. Cele două campanii au fost urmate de cele din Iran, Afganistan şi Khorasan, teritorii ce făceau parte din ulusul clanului Djagadai, al cărui urmaş Timur se considera drept descendent, fapt ce explică şi căsătoria sa cu Tukal-Khanum (descinsă din familia lui Djagadai)[130].

În primii zece ani de domnie Timur Lenk a organizat patru campanii împotriva Horezmului şi cinci în Turkestan. În Horezm este de menţionat asediul împotriva capitalei – Urgangi, atunci când Timur se prezintă singur sub zidurile cetăţii, în bătaia săgeţilor, provocându-l pe emir care refuză să răspundă duelului. Ulterior oraşul a fost distrus şi pe locul său plantată o cultură de orez[131]. Mogulistanul şi Turkestanul sunt supuse în 1389 şi 1390. Khorasanul a căzut şi el sub stăpânirea timuridă, date fiind marile culturi cerealiere şi sistemul aferent de irigaţii[132], necesare întreţinerii armatei.

Un alt obiectiv l-a reprezentat Persia medievală, ce deschidea perspectiva spre Afganistan şi Turkmenistan. El a înfrânt pe: kartizii din Herat, pe sarbadari şi tribul Bjuan-i-Kurban. La Herat, împotriva şahului Miram, Timur a aplicat metoda minaretelor de cranii[133], pentru ca la Sarbadars, prizonierii să fie zidiţi de vii în turnuri (2000 de oameni). În mai puţin de cinci ani oştile sale au cucerit Khorasanul şi Seistan. Cronica Zafer Name menţionează că populaţia capitalei Zarendj a fost decapitată. După Seistan a urmat cucerirea Kandaharului (Afganistan) în 1383. Din anul următor, 1384, Timur trece fluviul Amu-Daria, cucerind Mazenderan (unde sunt ucişi şi copiii de la sân)[134], urmat de Azerbaidjan şi Georgia. Cu acest prilej este informat despre moartea şahului din Iran, Hodja şi că urmaşii acestuia îşi dispută succesiunea. Răscoala locuitorilor din Ispahan a fost crud înăbuşită, 70.000 de capete au căzut, iar oraşul a fost incendiat[135]. Cruzimea soldaţilor lui Timur i-au determinat pe cei din Shiraz să capituleze, după

[129] J.P.Roux, op. cit., p. 82; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 152.
[130] Blin, Arnaud, op. cit., p. 153.
[131] Manole, Neagoe, op. cit., p. 262; vezi şi Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 950.
[132] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 128.
[133] Blin, Arnaud, op. cit., p. 157; vezi şi Manole Neagoe, op. cit., p. 263.
[134] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 18-20; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 264.
[135] Manole, Neagoe, op. cit., p. 265; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 158-160.

ce fiul lui Timur, Shah Rokh i-a salvat viaţa tatălui său, ucigându-l pe shahul mosaferid - Mansur[136].

Invadarea Azerbaidjanului şi a Georgiei, şi de aici a Hoardei Albe au deschis episodul disputelor dintre Timur Lenk şi hanul Hoardei de Aur, Tohtamăş. Confruntarea dintre cei doi s-a extins din 1388 şi până în 1395, în toate cele patru bătălii, Tohtamăş fiind înfrânt. Disputa dintre statul timurid şi Hoarda de Aur a fost, până la acea dată, cea mai grea încercare şi acţiune militară pentru Timur. Paradoxul decurge din faptul că Tohtamăş găsise refugiu la curtea din Transoxiana şi mai mult decât atât, Timur l-a ajutat la ocuparea tronului Hoardei de Aur[137]. Hanul Mamai fusese înfrânt la Kulikovo, în 1380, de Dmitri Ivanovici Donskoi şi astfel, ascensiunea lui Tohtamăş a fost deschisă în Destăh Kăptchak (Hoarda de Aur)[138], tătarul având şi susţinerea lui Timur. Doi ani mai târziu, Tohtamăş (Toktamăs) dădea foc Moscovei (26 aug. 1382), pentru ca în 1387 să rupă legătura cu protectorul său, invadând Azerbaidjanul. Conflictul era ca şi deschis. Timur se abătu în marş asupra Kăptchak-ului în 1389, atacând dinspre Turkestan şi sudul Siberiei, înfrângându-l în 1391, urmărindu-l până spre Moscova şi Riazan[139]. O sută de mii de tătari au fost omorâţi, atât în luptă, cât mai ales în încercarea acestora de a scăpa dincolo de Volga. Deşi primise o grea lovitură, Hoarda de Aur nu fusese desfiinţată, Timur neschimbând, prea mult, ordinea statală.

Tamerlan l-a subestimat pe Tohtamăş, care după plecarea oastei timuride şi-a reorganizat forţele, a recuperat din teritorii, s-a aliat cu cneazul Moscovei şi cu sultanul mameluc al Egiptului, redeschizând conflictul în 1394-1395[140]. De data aceasta confruntarea a fost decisivă. Tamerlan, venit prin Caucaz, a atacat spre centrul hoardei, spre Sarai şi Astrahan. Timur a primit chiar solia trimisă de Tohtamăş, ale cărei argumente nu l-au satisfăcut. Bătălia s-a dat pe apa Terek, unde Tamerlan era pe punctul de a fi ucis, fiind salvat de garda sa personală[141].

[136] Grousset, Rene, op. cit., p. 28-32; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 160.
[137] Lavisse, E. şi Rambaud,A., op. cit., p. 952-954.
[138] Olteanu, Antoneta, Miturile Rusiei clasice, Ed. Paideia, Buc., 2004, p. 72-73.
[139] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 954; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 166-170; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 267-269.
[140] Grousset, Rene, op. cit., p. 488-490 şi 501-515; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 176-177.
[141] Manole, Neagoe, op. cit., p. 270-271; vezi şi Grousset, Rene, op. cit., p.491.

Tohtamăş a scăpat, fugind peste Volga, în timp ce Timur a distrus Astrahanul şi capitala Sarai[142]. Deşi atinsese vârsta de 60 de ani, marele cuceritor al stepelor nu s-a aplecat în reorganizarea statului tătar de pe Volga. Victoria sa împotriva lui Tohtamăş a favorizat refacerea Moscovei[143], astfel că, ţarul Ivan cel Groaznic al Rusiei (1530-1584), copiindu-l pe Timur Lenk, a dat lovitura finală Hoardei de Aur. În ceea ce îl priveşte pe Tohtamăş, acesta a fugit la prinţul Lituaniei, Witowt, pentru a sfârşi în 1406 în Siberia, ucis de Shada Beg la Tiumen[144].

Prin înfrângerea lui Tohtamăş, Timur atingea apogeul puterii sale la vârsta sexagenară, şi aşa cum afirma un cronicar de curte „o ordine şi o linişte de cimitir”[145] s-a instalat în imperiu. Era doar liniştea de dinaintea furtunii, în contextul în care Asia, cucerită de Timur Lenk se pregătea să dea în clocot.

În curiltaiul din 1398, Timur îşi informează curtea despre o nouă campanie, împotriva Industanului. Marele emir vorbea ca despre o adevărată cruciadă islamică asupra hinduşilor necredincioşi, deşi nord-vestul Indiei era musulman. Informaţiile epocii vorbesc de o armată de 92.000 de militari, altele de 120.000[146]. Pundjabul este devastat, iar la Bhatnir, unde Timur a fost rănit, s-a produs un adevărat masacru, fiind luaţi peste 100.000 de prizonieri. Confruntarea cu sultanul din Delhi, Mahmud Ghouriade s-a dat la 17 dec. 1398 şi, deşi locuitorii i-au deschis porţile oraşului, masacrul şi jaful au devenit litere de lege. Omorul şi jaful au durat trei zile. Prada pagodelor a fost uriaşă pentru toţi soldaţii lui Timur Lenk, în vreme ce pe lângă zidurile oraşului au fost construite piramide de cranii[147]. Vor trebui să treacă cca. 150 de ani pentru ca oraşul să se refacă, paradoxal, aceasta s-a întâmplat sub Babur, un alt mongol.

În primăvara anului 1390, la Termez, Timur şi-a regăsit familia, pentru a-şi face o triumfătoare intrare în Samarkand, încărcat de o

---

[142] Grousset, Rene, op. cit., p. 523; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 117; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 270-271.
[143] Olteanu, Antoneta, op. cit., p. 74-75.
[144] Blin, Arnaud, op. cit., p. 177.
[145] Manole, Neagoe, op. cit., p. 272.
[146] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 956-957; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 178-180.
[147] Manole, Neagoe, op. cit., p. 274-275; vezi şi Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 956-957.

imensă pradă de război, în cinstea victoriei din cruciada islamică, ridicând şi o moscheie comemorativă[148].

Episodul cel mai remarcabil, însă, din întreaga suită a campaniilor rămâne, dincolo de toate, Ankara – 1402. Confruntarea celor doi mari comandanţi a fost precedată de atacul împotriva Siriei, de asediul Damascului şi al Bagdadului unde se instalaseră turcii mameluci. Campania din Siria, ca de altfel, şi cea din Asia Mică s-au derulat în ultima etapă a domniei lui Timur, care era tot mai mult dominat de ideea de a deveni califul Asiei musulmane. Aceasta implica să urmeze drumul pelerinajelor spre Mecca, Medina şi Ierusalim, dar mai ales, de cuceririle mamelucilor din Siria şi cele otomane din Asia Mică şi Peninsula Balcanică. Mamelucii au reuşit să atragă mai mulţi emiri turcomani, vasali statului timurid şi dispuşi să se răscoale.

Pretextul campaniei lui Timur n-a fost unul religios, cât mai ales politico-militar, întrucât noul sultan din Alep, Faradj, urcat pe tron în 1399 îşi extinsese autoritatea în Armenia, Georgia şi Siria[149]. În faţa celor două ameninţări, conform obiceiului său, Tamerlan le-a tratat pe rând. Campania a început cu prădarea Armeniei, cucerind şi masacrând locuitorii oraşului Sivas[150]. A luat, apoi, drumul Alepului pe care l-a supus asediului, masacrului şi jafului. Cronica Zafer Name descrie dialogul dintre asediatori şi asediaţi, bătălia de la 30 oct. 1400, dar şi piramidele de cranii[151]. Ca un paradox al evenimentelor istorice, ambele armate strigau „Allah Akbar”, deşi aparţineau aceleaşi religii, iar în timp ce se construiau piramidele de tigve şi era dinamitată citadela, Timur Lenk discuta cu teologii din Alep. Nimic nu se schimbase în tipologia stărilor timuride. Alepul a fost prădat timp de 3 zile.

După Alep au urmat Damasc, Hama, Homs, Baalbek şi Bagdad. Înainte de Damasc, sultanul Egiptului, Faradj s-a opus lui Tamerlan, preconizând chiar uciderea acestuia de către clanul Asasinilor, atentat eşuat, însă. Faradj a fugit în timpul nopţii spre Cairo, astfel că a doua zi, locuitorii fostei mari capitale omeyade s-au trezit fără armată – circumstanţă în urma căreia s-au predat, 25 dec. 1400. Episodul Damasc aduce în prim plan şi primirea de către Timur Lenk a delegaţiei din care făcea parte şi istoricul din Magreb – Ibn Khaldun. Delegaţia a fost

[148] Grousset, Rene, op. cit., p. 180; vezi şi în op. cit. şi Blin, Arnaud; Manole, Neagoe; Lavisse, Ernest şi Rambaud, Alfred.

[149] Blin, Arnaud, op. cit., p. 182; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 278-279.

[150] J.P.Roux, op. cit., p. 135. În Sivas şi cronicarii turci descriu cruzimea oştirii timuride ce a îngropat de vii mulţi locuitori.

[151] Blin, Arnaud, op. cit., p. 185-186.

primită cu cinste, însăşi Tamerlan stând cu capul descoperit. Episodul a fost relatat de istoricul Rene Grousset[152].

Pentru viaţa locuitorilor din Damasc, Tamerlan a cerut 1 milion de dinari, Marele Emir promiţând cruţarea oraşului. Soldaţii săi însă au jefuit, masacrat şi au luat mii de prizonieri, care au fost vânduţi ca sclavi în Transoxiana. Printre ei s-a aflat, copil fiind, Ibn Arabchah, viitorul mare istoric arab, cel care va lăsa posterităţii un portret negativ al stăpânului din Samarkand[153]. Din Damasc, conform episcopului de Sultanieh, prăzile din aur şi argint, bijuteriile şi mătăsurile au fost încărcate pe 800 de cămile[154].

A urmat Bagdadul, altă fostă capitală a califatului arab abbasid, care a ales rezistenţa în faţa oastei timuride. Bătălia a durat 40 de zile şi s-a încheiat cu cucerirea oraşului celor „ O mie şi una de nopţi”. Dacă poeţii şi savanţii au fost iertaţi, din craniile multor locuitori s-au ridicat 120 de piramide[155].

Cum Siria şi Mesopotamia nu mai prezentau o ameninţare pentru imperiul lui Timur Lenk, acestuia i s-a prefigurat, inevitabil, confruntarea cu Baiazid Ilderâm. Doi generali de geniu, trecuţi de a doua tinereţe, doi strategi ce se studiau reciproc aveau să se înfrunte, cu consecinţe importante pentru Asia Centrală şi Asia Mică, precum şi pentru Europa creştină. Similitudinile dintre cei doi erau evidente: ambii erau turci, musulmani, comandanţi de excepţie, atât în plan tactic, cât şi strategic, dispunând de cele mai importante forţe militare, ambii aureolaţi de victoriile anterioare, şi de aici, de ambiţii de invincibilitate, dominaţi de ideea că această confruntare avea să le fie decisivă. Doi poli de putere se excludeau reciproc, două săbii ale lui Allah aveau să se înfrunte.

Ca vârstă, cei doi combatanţi se prezentau diferit: Timur Lenk era în jurul vârstei de 67 de ani, iar Baiazid cu 20 de ani mai tânăr[156]. Amândoi purtau însemnele provocate de războaiele purtate, dar optica atacului era diferită. Invadatorul din Anatolia era Timur Lenk, în vreme ce defensivul a fost Baiazid. Timur a beneficiat ca suport de unitatea şi disciplina armatei sale, în timp ce Baiazid s-a bazat pe o oştire eterogenă, ce îngloba şi creştini.

[152] Grousset, Rene, op. cit., p. 526-527; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 50; vezi şi Lavisse, Ernest şi Rambaud, Alfred, op. cit., p. 15-19.
[153] Manole, Neagoe, op. cit., p. 282.
[154] Ibidem.
[155] Ibidem.
[156] Blin, Arnaud, op. cit., p. 193.

Campania şi confruntarea de la Ankara, 1402, au fost amplu descrise, atât de martorii oculari şi de cronicari, fie ei asiatici sau europeni, precum şi de istoricii lumii moderne[157]. Când Timur Lenk şi-a făcut intrarea în Anatolia, Baiazid era preocupat de asediul Constantinopolului, pe care a fost nevoit să îl ridice, revenind în Anatolia cu oşti turcmene, georgiene, anatoliene, azere, cu creştinii sârbi ai lui Ştefan Lazarevici şi cu susţinere din partea flotei[158]. Timur Lenk venea dinspre Armenia, în fruntea unei armate formate din contingentele a 20 de sultani vasali[159], în care se regăseau: mongoli, perşi, afgani, uzbeci, kirkizi, arabi, cazaci, turci, inzi, uiguri etc..

Dorind controlul absolut asupra Islamului, Timur era obligat să înlăture adversarul cel mai de temut de la momentul ascensiunii sale. A urmat un schimb de scrisori, inclusiv de solii, prin care cei doi s-au insultat reciproc[160]. Cronica Zafer Name, referindu-se la scrisoarea lui Tamerlan, făcea trimitere la originea obscură a dinastiei otomane şi la soţia creştină a lui Baiazid[161], în timp ce otomanul îl făcea „câine”şi-l ameninţa că „îl va divorţa de haremul său”[162]. Solia trimisă de Timur la Baiazid reliefa că, Asia se afla sub autoritate timuridă, comparându-l, la polul opus, pe Baiazid cu un „barcagiu turcoman”, naufragiat în abisul îngâmfării sale[163].

Pregătirea confruntării a implicat şi problema efectivelor militare. Astfel, unele mărturii exagerate vorbesc de cca. două milioane de soldaţi pentru ambele armate; altele de 1.400.000 de timurizi sau de 800.000 şi cca. 500.000 de otomani, pentru ca, mai aproape de realitate să fie : 140.000 de soldaţi pentru armata lui Timur Lenk şi cca. 85.000 pentru armata otomană[164].

Sosit sub zidurile Ankarei, Timur şi-a schimbat locul taberei sale, punându-l, doar în aparenţă, în avantaj pe Baiazid, care şi-a plasat

---

157 Halil, Inalcik, Imperiul otoman. Epoca clasică. 1300-1600, Ed. Enciclopedică, Buc., 1996, p. 58-60.

158 Mantran, Robert, Istoria Imperiului Otoman, BIC ALL, 2001, Buc., p. 49.

159 Grecu, Vasile, Ducas. Istoria turco-bizantină (1341-1462), Ed. Academiei RPR, Buc., 1958,

160 Halil, Inalcik, op. cit., p. 58-59.

161 Grousset, Rene, op. cit., p. 528-531.

162 J. B. Burry, Cambridje medieval history, vol. IV, The eastern roman empire, Cambrige Press, 1923, p. 681.

163 Manole, Neagoe, op. cit., p. 278.

164 Blin, Arnaud, op. cit., p. 193; vezi şi Ion Chirtoagă, Imperiul otoman şi sud-estul european, Muzeul Brăilei, Ed. Albatros, Brăila, 2004, p. 19; vezi şi Virgil Ciocâltan, Mongolii şi Marea Neagră în sec. XIII-XIV, Ed. Enciclopedică, Buc., 1998.

trupele sale, atât spre apă, cât şi spre înălţimile de la nord-vest de Ankara[165]. Sultanul otoman a căzut victimă capcanei întinsă de timurid, fiind ferm convins de deznodământul favorabil al confruntării. Spionându-şi adversarul, Timur Lenk a schimbat albia râului, deviindu-i cursul, fapt cu consecinţe directe privind lipsirea de apă a adversarului. Baiazid a ordonat atacul imediat. De asemenea, Timur a reuşit să-i cumpere pe tătarii din oastea sultanului, aceştia acţionând pe flancuri, permiţându-i emirului din Samarkand să-l încercuiască pe Baiazid, căzut prizonier[166].

Prezentată drept una din marile bătălii ale istoriei, lupta de la Ankara, 28 iulie 1402, a durat peste 10 ore, rând pe rând, tătarii şi chiar fiii lui Baiazid părăsind câmpul de luptă. Rămas doar cu 300 de ieniceri, sultanul otoman, deşi a încercat să fugă, a fost luat prizonier[167].

Timur Lenk a dovedit din nou talentul de bun strateg, psiholog, spion al adversarului, de regizor al întregii acţiuni, de viclean şi bun negustor în cumpărarea de trupe din tabăra adversă. Pentru Tamerlan trofeul suprem era însuşi Baiazid, devenind de-a dreptul legendară primirea prizonierului în cortul său. Episodul este povestit de cronicarul bizantin Ducas, de cronicarii săi de curte, de istorici precum Blin Arnaud, Manole Neagoe, Champdor Albert, Lavisse Ernest şi Rambaud Alfred, Rene Grousset, lucrările lor fiind, de altfel, menţionate anterior. Toţi autorii reliefează faptul că Baiazid a fost tratat cu respect, inclusiv în timpul deplasării spre Samarkand[168], în pofida tuturor legendelor care s-au ţesut (n.n.) în jurul acelei cuşti în care prizonierul a fost transportat prin Asia (mort în 1403, suicid prin otrăvire, înmormântat în mausoleul de la Brusa).

În drumul său spre Samarkand, Tamerlan a fragmentat Imperiul otoman, a devastat şi jefuit Anatolia, Georgia, refăcându-şi, astfel, stăpânirea din vestul Asiei, rămânând popular şi admirat în Asia Minor, copleşit de laudele cronicarilor săi, dar şi de osmanlâieni, de teologii şi legiştii musulmani, care-l declarau apărătorul şi restauratorul unităţii islamice[169].

---

[165] Manole, Neagoe, op. cit., p. 286; vezi şi Halil Inalcik, op. cit., p. 51-60; vezi şi Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 839 şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 194-198.

[166] Grousset, Rene, op. cit., p. 531-533; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 287 şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 196-197.

[167] Ibidem.

[168] J.B. Burry, op. cit., p. 682-683.

[169] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 961. Tamerlan se întorcea pentru a 19 –a oară învingător la Samarkand, în luna Moharrem, 807 (iulie 1404).

Eşecul lui Baiazid la Ankara, 1402, a avut consecinţe negative pentru sultanatul său, până la urcarea pe tron a unuia dintre fii, viitorul Mahomed I(Mehmed I), în 1413, dar favorabile pentru Imperiul bizantin, pentru statele şi Creştinătatea ortodoxă din Balcani. Victoria lui Timur a salvat Constantinopolul pentru încă o jumătate de secol[170].

Cele două episoade din campaniile timuride împotriva lui Tohtamăş şi Baiazid au adus în prim plan şi relaţiile lui Timur Lenk cu Europa. Victoriile sale împotriva celor doi au generat un viu interes, amestecat cu teamă, curiozitate şi de ce nu cu admiraţie. Rapoturile europenilor cu lumea islamică nu luaseră sfârşit odată cu ultimele cruciade ale sec. al XIII-lea. Europa creştină se simţea încă ameninţată de maurii din Pen. Iberică, de cei berberi din Nordul Africii, de sultanatul fatimid şi apoi mameluc din Egipt, pentru ca la jumătatea sec. al XIV-lea să se prefigureze pericolul otoman dinspre sud-estul continentului. Victoriile lui Tamerlan au pus în plan geopolitic posibilitatea unei alianţe politico-militare cu statul timurid. Înlăturarea ameninţării mauro-berbere, sarazine şi otomane ar fi putut aduce Europei „liniştea” necesară. Aceste motive au determinat Franţa lui Carol al IV-lea, Spania lui Henric al III-lea, ca şi oraşele Genova şi Veneţia (ultimele două dezvoltau relaţii secrete cu Timur)[171]să întrevadă o posibilă alianţă. În 1402 Bizanţul obţinuse o amânare, fapt conştientizat la Constantinopol, de aceea şi aici interesul faţă de Tamerlan devenise primordial.

Dintre toate Spania s-a dovedit cea mai activă, fapt demonstrat şi de ambasada, solia trimisă la Samarkand, condusă de Ruy Gonzales de Clavijo, între 1403-1406[172]. Jurnalul său de călătorie a fost pentru europeni cea mai interesantă pagină dedicată lui Tamerlan, fapt explicat de numeroasele traduceri realizate în Europa Occidentală până în sec. al XVII-lea, ca şi de impactul avut în literatură, dramaturgie şi în muzică[173]. De fapt, curţile europene aveau în vedere şi o posibilă ameninţare din partea timuridului, dată fiind şi originea sa turco-mongolă, inclusiv religia islamică. La rândul său, Tamerlan a întreţinut relaţii economico-comerciale cu republicile italiene, trimiţând la Paris şi apoi la Londra, în 1403 pe călugărul dominican Jean, arhiepiscop de Sultanieh. Propunerile lui Tamerlan, după descrierea victoriei de la

[170] Ion Chirtoacă, op. cit., p. 20-21.
[171] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 961.
[172] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 146.
[173] Blin, Arnaud, op. cit., p. 202-203, cu precădere a se vedea cap. Mitul despre Timur Lenk, p. 49-76.

Ankara, vizau mai mult interes pentru legăturile comerciale cu Europa Occidentală. Moartea lui Timur Lenk din 1405 a pus capăt proiectelor europeano-timuride, Eurasia revenind la problemele anterioare marii aventuri a celui care a fost Timur Lenk.

Pentru a 19-a oară, în plină glorie, cu o vârstă de cca. 69 de ani, aflat spre apusul carierei sale de cuceritor, Timur Lenk reintra trumfal în Samarkand, aducând cu sine un fabulos tezaur din imperiul lui Baiazid, inclusiv pe soţia acestuia, Olivera şi pe cele două fiice. Este momentul în care, deşi bătrân şi obosit, îşi propune să refacă fostul imperiu al lui Ginghiz han. Faptul că mai trimitea tribut la Kambalâk (Beijing) îl indigna, într-un moment istoric în care China sub dinastia Ming se afla într-o decădere evidentă.

Înainte de a pregăti campania împotriva Chinei, emirul din Samarkand a primit solia spaniolă condusă de Ruy Gonzales de Clavijo, şi ca o coincidenţă, şi pe cea chineză. Ambasadorul castilian de Clavijo relatează întâietatea acordată de Timur delegaţiei creştine şi dispreţul arătat celei chineze[174].

Marele emir din Samarkand înţelegea foarte bine că Persia, Mesopotamia, Hoarda de Aur şi Imperiul otoman nu puteau atinge măreţia lui Ginghiz Han fără coroana chineză[175]. Acesta avea să fie motivul ultimei sale campanii, cea din China. Cu o armată ce cuprindea, după unele estimări, cca. 150.000-200.000 de soldaţi, Timur părăsi Samarkandul la 28 dec. 1404[176]. Ajuns la Otrar, epuizat şi cuprins de frig, Tamerlan căzu la pat, stingându-se din viaţă la 19 ian. 1405 (7 chabon 807), la Otrar, la 400 km de Samarkand[177].

Medicul său, Fazl Oullah îi spusese anterior că orice speranţă de însănătoşire era ca şi pierdută, fapt ce l-a determinat să ceară cu limbă de moarte să i se ducă trupul la Samarkand, pentru a fi depus în mausoleul său[178]. În ultimile zile de viaţă şi-a chemat emirii, fiii şi rudele pentru a-şi stabili succesiunea, rugându-i ca strădaniile sale - imperiul stepei pe care l-a clădit – să fie continuate de urmaşi[179].

Pentru că primii doi fii, Djahangir şi Omar Cheikh, muriseră, deja, primul în 1375, iar al doilea în 1391, Timur Lenk avea de ales între

174 Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 147-149.
175 Blin, Arnaud, op. cit., p. 212; vezi şi Manole Neagoe, op. cit., p. 290.
176 Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 962; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 218; vezi şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 290.
177 Ibidem.
178 Ibidem.
179 Manole, Neagoe, op. cit., p. 291.

Miran Shah şi Rokh Shah. Cum cel de-al doilea fiu, cel mai îndrăgit de tată, lipsea, muribundul l-a desemnat drept succesor pe Pir Mahomed, nepotul său, fiul lui Djahangir[180]. Acesta a fost repede înlăturat de fiul unchiului său, şahul Miran, respectiv Khalil. În 1407, la rândul său, Khalil a fost înlăturat printr-o lovitură de palat de fiul lui Timur, Shahul Rokh, cel mai important succesor timurid[181]. Moştenitorii săi au fost incapabili să oprească regresul teritorial al imperiului timurid, deşi ei au avut realizări remarcabile în plan cultural[182], mai ales sub Shah Rokh şi fiul acestuia Mahomed Tourgai, cunoscut în Europa sub numele de Oulug – Beg, cel care a construit în 1428 în Samarkand observatorul astronomic[183].

Prăbuşirea imperiului timurid s-a datorat luptelor interne pe tema succesiunii, dar şi ca urmare a faptului că, odată cu moartea lui Timur Lenk foştii săi supuşi din Asia Centrală, atât turci, perşi, cât şi mongoli, s-au răsculat. Criza politico-militară s-a instalat în imperiul stepei, abia în 1526, având să se afirme un alt mare cuceritor, Babur, cel care a pus bazele imperiului marilor moguli din India.

Timur Lenk a realizat, dintr-o perspectivă mai mult militară, sinteza dintre nomazii de stepă, de etnie mongolă şi sedentarii din Asia Centrală, din marea familie a triburilor turcice. Instabilitatea geopolitică a Asiei, în general, şi a Asiei Centrale, în mod special, au grăbit fărâmiţarea moştenirii timuride. Efemeritatea imperiului stepei s-a datorat şi pe fondul în care, geniul şi forţa lui Timur Lenk au lipsit succesorilor săi. Dincolo de cruzimea şi intoleranţa de care a dat dovadă, inexplicabile cu gustul şi rafinamentul pentru cultură şi artă, Timur Lenk rămâne, în mod incontestabil, un mare cuceritor asiatic, alături de Attila, Ginghiz Han, Cubilai Han, Baiazid şi Mahomed II, Babur şi Akbar. Sub Timur Lenk, Asia Centrală a atins apogeul său militar, dar şi cultural.

Domnia lui Timur Lenk n-a fost, doar, o suită de cuceriri şi de campanii militare, în paralel totul fiind completat de o vastă operă de construcţie, de mecenat asupra poeţilor, istoricilor, savanţilor, inclusiv a artiştilor, indiferent de originea lor, de etnie sau de religie. Ambiţia lui Tamerlan a fost de a transforma Samarkandul într-o veritabilă „perlă a

[180] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 962; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 221 şi Manole, Neagoe, op. cit., p. 291.
[181] Grousset, Rene, op. cit., p. 538.
[182] Blin, Arnaud, op. cit., p. 220.
[183] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 963.

Orientului”[184], într-un centru economic, politic şi spiritual, nod comercial pe Drumul Mătăsii, epicentru al Asiei Centrale.

Reşedinţă, capitală a Transoxianei şi apoi a imperiului, Samarkandul era oraşul în care Timur Lenk revenea, încărcat de nenumărate bogăţii, după fiecare campanie victorioasă. Capitala era un oraş cosmopolit, multietnic şi religios, în care găseai în bazare toate meşteşugurile, de la cele productive la cele artistice, aparţinând celor mai importante civilizaţii şi culturi ale Asiei, şi nu numai. Fiecare campanie însemna un aflux de poeţi şi savanţi, de artişti şi meşteşugari.

Istoria Samarkandului a fost şi este una milenară, „un martor tăcut” al trecerii timpului, dar, totodată, o dovadă a măreţiei şi splendorii sale de-a lungul epocilor revolute. Încă din antichitate, grecii l-au numit Maracanda, prin el trecând, posibil, Cirus cel Mare şi Darius, însă în mod cert Alexandru cel Mare, în 328 î.Hr.[185].Oraşul era descris în anul 631 d.Hr. de călătorul chinez Xuanzang pentru a fi distrus în sec. al XIII-lea de invazia mongolă. Ibn Battuta, mare călător şi geograf, ajuns la Samarkand în 1335, constata că oraşul încă nu îşi revenise după distrugerea provocată de hoardele mongole ale stepei. În timpul lui Timur Lenk şi a urmaşilor săi, Shah Rokh şi Ulagh Beg, Samarkandul a cunoscut cea mai interesantă dezvoltare şi înflorire din istorie. Sub Timur, capitala sa a devenit treptat o revanşă a sedentarului asupra nomadului. Prima etapă a Samarkandului timurid a avut caracteristici militare, amplasarea sa făcându-se pe un platou, fapt ce îi dădea aspectul unui oraş-cetate-fortăreaţă. Noul oraş, cu toate bijuteriile sale arhitectonice (palate, moschei şi mausoleuri), cu bazare, grădini şi fântâni se întindea pe o câmpie, fapt ce i-a permis o extindere nemaiîntâlnită în Orient (peste 16 km).

Samarkandul era organizat ca un important centru comercial, adăpostind de-a lungul arterelor sale mai toate atelierele meşteşugăreşti, bazarele pentru negustori, locuinţele, şi în primul rând, sediul curţii timuride[186]. Bazarele oraşului erau locul de schimb pentru negustori, veniţi din toate colţurile Asiei, ca şi din Europa, pe arterele capitalei „plimbându-se” elita intelectuală a Asiei, ca şi arhitecţii marilor mausolee Shah-i-Zinda şi Gur-i- Amir, a moscheii Bibi Khanum, ca şi a palatelor, grădinilor şi fântânilor capitalei[187].

---

[184] Blin, Arnaud, op. cit., p. 211.
[185] Ibidem, p, 38.
[186] Manole, Neagoe, op. cit., p. 297-299.
[187] Simu, Octavian, Herghelia verde, însemnările vraciului Şofur despre Timur Lenk, Ed. Herald, 2008. Deşi personaj imaginar, construit de autor, părerea noastră este că

Samarkandul a cunoscut o adevărată renaştere economică, culturală şi artistică, fiind şi un oraş al universităţilor musulmane (medrese), loc de întâlnire al legiştilor şi al studenţilor în Coran[188]. Ambasadorul Ruy Gonzales de Clavijo numeşte meşteşugurile şi artizanii acestora: bijutieri, armurieri, zarafi şi negustori, măcelari, bucătari, croitori, arhitecţi, grădinari, zugravi, pictori, constructori, cioplitori, cizmari etc.[189]. Capitala timuridă a devenit un adevărat oraş-muzeu, loc, totodată, de întâlnire a marilor caravane, centru urban dar şi militar, centru al diplomaţiei Marelui Emir, aici fiind primite marile ambasade şi solii.

Dincolo de toate, cea mai interesantă şi mai pitorească descriere a oraşului şi a curţii lui Timur Lenk rămâne cea realizată de ambasadorul castilian Ruy Gonzales de Clavijo. Jurnalul său de călătorie, 1403-1406, va reprezenta o adevărată frescă a momentului istoric (cu precădere pentru europeni şi nu numai) în drumul său din Spania-Nordul Africii-Asia-Samarkand[190]. Ambasadorul trece prin filtrul formaţiei sale europene: descrierea călătoriei sale, oraşele, cetăţile, ţările întâlnite, obiceiurile şi mentalul locului, viaţa economică şi socială, alimentaţia, organizarea administrativă, comerţul şi viaţa culturală, escorta, tratamentul impus solilor, totul impregnat şi de informaţii vizând originea, ascensiunea, cuceririle, şi în mod special, curtea lui Timur Lenk din Samarkand[191]. Toate aceste descrieri, completate de alţi autori, configurează o altă imagine a lui Tamerlan, dincolo de cuceritorul crud şi sângeros, punând, cu atât mai mult, în antiteză pe nomadul cuceritor cu opera sa de construcţii şi de mecenat în domeniul culturii şi al artelor[192]. Castilianul este dominat, obsesiv, în a descrie totul în amănunt, fapt ce face din jurnalul său principalul izvor informativ despre oamenii şi locurile descrise ale civilizaţiei contemporane lumii islamice a epocii timuride. Acordă, astfel, un spaţiu important escortelor oferite ambasadei spaniole de către Tamerlan, ritualului de primire în oraşe şi cetăţi, de-a lungul drumului parcurs până la Samarkand. Descrie modul în care ambasadorii erau primiţi şi trataţi, inclusiv teama

acest Şofur nu era nimeni altul decât Sharif ed-Din, principalul cronicar de la curtea lui Tamerlan.

188 Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 956-967; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., cap. III, Samarkand, p. 36-48.

189 Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 226; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 42.

190 Ibidem; jurnalul de călătorie trebuie parcurs în integralitatea sa , „da cappo al fine”.

191 Ibidem.

192 Blin, Arnaud, op. cit., p. 38,48, 49-76; vezi şi Champdor, Albert, op. cit., p. 36-48.

locuitorilor în faţa prezenţei escortei timuride[193]. La rândul lor, membrii escortei, ca şi conducătorii oraşelor gazdă erau verificaţi de alţi trimişi ai curţii din Samarkand. Încălcarea regulilor de ospitalitate era grav pedepsită de însuşi Timur Lenk. Sunt descrise oraşele, modul de alimentare, mesele şi alimentele servite, găzduirea şi mai ales condiţiile de cazare, de transport, inclusiv pentru zonele aride, deşertice[194]. Ambasada era păzită, însoţită şi organizată de membrii gărzii. Sunt avute în vedere şi descrierile referitoare la activităţile economice, spirituale, la monumente şi ritualuri, obiceiuri şi tradiţii, care la fiecare pas i-au surprins pe europenii iberici[195]. Sunt supuse analizei psihologice etnii şi culturi dintre cele mai diferite: magrebieni şi apoi sarazinii egipteni din nordul Africii, turci, arabi, creştini nestorieni, armeni, greci, perşi, indieni şi mongoli[196]. Delegaţia spaniolă remarca nivelul civilizaţiei musulmane, rămânând surprinsă de melanjul natural al culturii materiale şi spirituale dintre civilizaţia societăţii de stepă, nomadă şi cea urbană, sedentară[197]. Ruy Gonzales de Clavijo conchide că, civilizaţia timuridă, începând de la Oxus şi până la Samarkand, este una pregnant mongolă, deşi arată că limba cea mai folosită este persana medievală (pashtu)[198]. Orice solie, ambasadă nu putea traversa teritoriile imperiului timurid fără înscrisurile şi garda date direct de către Timur Lenk.

La Tirmiz şi Keş, fieful clanului Barlas, Ruy Ganzales a vizitat şi mausoleul tatălui lui Tamerlan, inclusiv mormântul fiului cel mare al lui Timur, emirul Jahangir, moschee şi palate şi modul cum au fost trataţi peste tot, cu cea mai mare curtoazie diplomatică, specific asiatică[199]. La Tirmiz, zilnic, din ordinul lui Timur erau sacrificate 20 de oi, carnea gătită fiind împărţită săracilor, în memoria tatălui şi a fiului său.

Ruy Gonzales descrie şi emblema statului timurid, întâlnită la tot pasul, Leul şi Soarele, inclusiv cele trei inele, care formau un triunghi ce semnifica faptul că Timur Lenk era stăpânul celor Trei Sferturi ale Lunii[200].

[193] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 99-113.
[194] Ibidem.
[195] Ibidem.
[196] Manole, Neagoe, op. cit., p. 297.
[197] Blin, Arnaud, op. cit., p. 202-203, 211-212.
[198] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 105-106.
[199] Ibidem, p. 108-109.
[200] Ibidem, p. 110.

Ajuns la Samarkand, ambasadorul castilian rămâne surprins de modul de organizare al oraşului, de fastul, luxul, opulenţa şi strălucirea curţii lui Tamerlan. De fapt, în 1403, după ruinarea Alepului, Damascului şi a Bagdadului, Samarkandul devenise cel mai frumos şi mai impunător oraş, capitală a Asiei Centrale. Ca reşedinţă a imperiului Timurid, Samarkandul surprinde, nu doar prin întindere, lux, opulenţă şi fast, cât mai ales prin melanjul etniilor, culturilor şi al religiei, dar şi prin arhitectura sa grandioasă, ce făcea să transpară eleganţa, alături de aspectul despotic şi tiranic[201]. Pe lângă zidurile gigantice şi construcţiile religioase şi laice de dimensiuni colosale, se amestecau eclectic stilurile: chinezesc, indian, persan şi turc într-o cromatică şi o ornamentaţie, comparabile cu barocul flamboiant de factură europeană. Totul este completat de grădini luxuriante, fântâni, locuinţe din piatră, gresie şi mozaicuri, spitale, moschei şi o mare de corturi multicolore, atât pentru membrii curţii, cât şi pentru uzul funcţionarilor, a gărzilor şi chiar a armatei permanente cantonate la periferia Samarkandului[202].

Ambasada spanolă a ajuns la Samarkand la 8 sept. 1403, parcurgând, până la primirea de către Timur Lenk, întregul ritual diplomatic al curţii: de la remiterea scrisorilor de acreditare şi înmânarea darurilor, trecând prin mai multe etape intermediare, până la prezentarea în faţa Marelui Emir[203]. În cadrul „întâlnirii diplomatice" sunt descrise: primirea, ritualul curţii, corturile familiei timuride, inclusiv cel al lui Timur, luxul, vestimentaţia, opulenţa artistică şi „beţia culorilor", petrecerile oferite de Marele Emir, participarea la scaunul de judecată, prezentarea soţiilor şi a familiei, inclusiv primirea delegaţiei chineze, tratată în mod intenţionat la o subclasă diplomatică, în comparaţie cu poziţia oferită celei spaniole[204]. Ruy Gonzales descrie în amănunt primirea celor două delegaţii, reliefând dispreţul lui Tamerlan faţă de împăratul chinez, căruia îi plătea tribut şi în 1403. În derâdere, la Samarkand, împăratul Chinei era denumit Tanguz Chan – Împăratul Porc[205].

La petrecerile organizate şi dedicate delegaţiei spaniole au participat membrii familiei, comandanţii şi funcţionarii, elita intelectuală din Samarkand[206]. Uzanţele curţii erau clare şi stricte, totodată, neavând

---

[201] Manole, Neagoe, op. cit., p. 300.
[202] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 966-967.
[203] Ruy Gonzales de Clavijo, op. cit., p. 114-116.
[204] Ibidem. p. 117-147.
[205] Ibidem. p. 118.
[206] Ibidem, p. 128-129.

nimeni curajul să le încalce, şi astfel, să aducă prejudicii imaginii de stăpânitor al Asiei, imagine pe care Timur Lenk şi-o asuma în modul cel mai ostentativ. Au fost prezentate bazarele şi produsele acestora chiar de către producătorii sau negustorii lor[207].

Actele de judecată, numite de dreptate se finalizau cu asistarea la proces, inclusiv la aplicarea sancţiunii de pedeapsă cu moartea: spânzurătoarea sau decapitarea[208].

Delegaţiei castiliene îi sunt prezentate, într-un ritual specific, cele opt soţii ale lui Timur Lenk (1403), începând cu Khanum (soţia – şefă a haremului), apoi Kuchik Khanum , Tukel, Chelpan Mulk, Mundasaga, Vengaraga, Ropa şi ultima Khanum Jahwar[209].

Fastul şi belşugul, ospeţele şi petrecerile sunt amplu descrise de Ruy de Gonzales, contribuind la conturarea imaginei celei mai mari curţi imperiale din Asia Centrală la graniţa dintre sec. al XIV-lea şi al XV-lea. Familia, curtea şi supuşii săi erau racordaţi unei ordini stricte, de neîncălcat, în care fiecare îşi avea locul şi rostul său. Aceeaşi ordine strictă era impusă şi locuitorilor, inclusiv armatei aflată permanent pe picior de război. Soldaţii şi familiile lor erau, întotdeauna, pregătiţi de campanie. Se trecea, intempestiv, de la viaţa de sedentar la cea de nomad şi invers, de fapt, aceasta a fost şi o caracteristică a domniei lui Timur Lenk.

La Samarkand, ştiinţa şi artele au funcţionat permanent, activitatea intelectuală, creaţiile artistice, construcţiile şi întreaga viaţă economică erau urmărite de simţul practic, de voinţa şi de starea de moment a marelui stăpân, care atunci când era nemulţumit impunea dărâmarea, urmată de refacere, reconstrucţie, restaurare şi reabilitare.

Ştiinţele umaniste au fost bine reprezentate (istoria şi literatura) de nume precum: Sharif ed Din, Rashid ed Din, Ali Yezdă şi Hafiz Abru, Muslih-ad-Din, Hafiz, Ubeid-i-Zakani, Alisher Navoi sau Abd-ar-Rahman Djami[210]. Artele majore, ca şi cele minore participau la înfrumuseţarea şi splendoarea capitalei timuride: Poarta Turcoazelor, chioşcul cu frescele dedicate victoriilor, observatorul astronomic, băile şi grădinile, capela lui Timur Lenk, Bag-i- Meidan (grădina esplanadei), cabinetul de porţelan, capela Echo, palatul tronului, papetăria, bazinul cu peşti, palatul de cristal, grădina lui Zobeide, cele 12 turnuri şi cele 40 de coloane, piaţa regală şi Marea piaţă, caravanseraiul lui Ali Chir,

---

[207] Ibidem, p. 130.
[208] Ibidem, p. 130-131.
[209] Ibidem, p. 136-137.
[210] ***Istoria evului mediu, vol. II, Buc., Univ. Buc., 1975, p. 122-123.

moscheiele şi cu precădere mausoleul Gur-e Mir şi moscheia Tilla-Khari[211].

Pictura şi miniatura, arta portretistică, inclusiv grupurile statuare, fântânile şi bibliotecile încărcau capitala într-un spectacol cromatic, în care albastrul/bleul, verdele şi auriul se contopeau într-un amestec fascinant[212].

Cu epoca lui Timur Lenk limba turcă a triumfat în faţa celei iraniene şi a celei mongole, deşi limba cultă uzitată la curte a rămas persana[213], în vreme ce populaţia vorbea turca. Începând chiar cu Timur Lenk, cu al său Teuzukat şi continuând cu nepotul său Khalil, pot fi enumeraţi un număr impresionant de poeţi ca: Seid-Ali-Hamadani, Khodja-Beha-ed-Din, Latfoullah, Kemal-el-din, Ahmed Kerman, Tefzani, Djezeri, Bokhari şi încă mulţi alţii, autori în versuri, profesori, lexicografi, cronicari, fabulişti şi filosofi, aproape toţi necunoscuţi în Europa[214].

Este cert că, reşedinţa de la Samarkand reflectă epoca lui Timur Lenk din toate punctele de vedere: de la rafinamentul pentru frumos până la despotismul, crud şi sângeros, de la cuceritorul megaloman şi până la cel de amfitrion al artelor şi al cunoaşterii. O epocă şi un personaj, o capitală şi un imperiu al stepei, toate contradictorii, ce ridică şi astăzi multe semne de întrebare. Astăzi, Samarkandul, al doilea oraş după Taskent, capitala Republicii Uzbekistan, poartă urmele, amintirea, măreţia şi violenţa lui Timur Lenk, reînviind nu numai memoria marelui cuceritor, dar şi epoca sa şi moştenirea lăsată posterităţii.

Parcurgerea, studierea bibliografiei speciale şi generale ne-au permis conturarea, atât a pesonalităţii, cât şi a epocii dominate de cel care a fost Timur Lenk – Tamerlan.

Secolele al XIII-lea şi al XIV-lea aveau să aducă în prim plan ridicarea unui adevărat ciclon din Asia, care avea să lovescă cu o forţă nemaiîntâlnită marea întindere a stepelor din Mongolia şi China, până spre Orientul Mijlociu şi Apropiat, dar şi până spre Munţii Urali, Volga şi Marea Neagră. Două imperii, mongol şi timurid s-au afirmat într-o tulburătoare cucerire a stepelor, căreia i-au căzut pradă culturi şi civilizaţii, popoare şi state.

---

[211] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 965-967; vezi şi Blin, Arnaud, op. cit., p. 43.
[212] Blin, Arnaud, op. cit., p. 43-44.
[213] Lavisse, E. şi Rambaud, A., op. cit., p. 968.
[214] Ibidem, p. 969.

Sursele primare, ca şi bibliografia specială şi cea generală ne-au permis conturarea unor concluzii, cât mai aproape de adevăr, cu rezerva că informaţiile existente pot fi oricând completate de noi apariţii editoriale.

A surprins, încă de la început, existenţa celor doi poli opuşi ai domniei lui Timur Lenk. Pe de o parte, succesiunea aproape neîntreruptă a campaniilor militare, cruzimea şi brutalitatea, iar pe de cealaltă parte, luxul şi opulenţa curţii timuride, mecenatul din domeniul culturii şi a artelor, construcţiile şi obsesia lui Timur faţă de poeţi şi artişti, savanţi şi teologi.

A fost nevoie de o atentă decantare, pentru a depăşi aureola legendară şi romanţată, benefică şi malefică, ţesută în jurul lui Tamerlan, pentru a putea descifra şi înţelege adevărul istoric. Pentru a putea înţelege epoca timuridă, ne-am propus în primul capitol să demarăm de la modelul imperiului stepei – cel mongol – pentru a-l putea reconstitui pe cel al lui Timur Lenk. Emirul din Samarkand s-a inspirat din modelul statului mongol şi s-a dorit a fi un continuator, un adevărat cuceritor şi stăpân al stepelor. Ceea ce a surprins a fost efemeritatea imperiului său, fapt ce ne-a determinat să surprindem cauzele ce au stat la baza acestui fenomen istoric.

Este cert faptul că Timur Lenk a fost ultimul mare cuceritor nomad, care, fără a fi un mongol (şi-a creat descendenţa ginghishanidă), s-a comportat ca şi Ginghiz Han, ca un atotstăpânitor al stepelor. Nomadismul mongol sau timurid, implicându-i, la cel de-al doilea şi pe sedentari, a pus în mişcare milioane de oameni, supuşi unei singure autorităţi, în care trinomul călăreţ-cal-arcaş a stat la baza unei „aventuri” militare, nemaiîntâlnite.

Eficacitatea, mobilitatea, curajul, violenţa şi duritatea atacului, organizarea şi supunerea totală faţă de comandant, vicleşugul şi sistemul „poştal” al circulaţiei informaţiei au lovit ca un „trăsnet”, ca un fulger ce a cuprins cerul Asiei din China şi până spre Volga. Într-un adevărat creuzet au fost amestecaţi: mongoli, chinezi, inzi, perşi, uzbeci, kirkizi, turci, arabi şi europeni, dar şi religii precum: islamism, budism, lamaism, animism, hinduism, creştinism şi creştini nestorieni.

Geografic, imperiul mongol a fost mai întins decât cel timurid, dar şi mai bine organizat. Între cele două imperii un veac se aşternuse cu toate transformările materiale şi spirituale, politice şi militare, cu mentalităţi şi psihologii specifice.

Timur Lenk a cucerit stepa, dar fără a mai avea şi timpul necesar pentru a o organiza. Disciplina şi supunerea impusă de imperiul timurid,

chiar dacă a copiat-o pe cea mongolă, nu s-a ridicat şi nu s-a gestionat la nivelul celei ginghizhaniste. Imperiul creat de Tamerlan a păşit pe urme deja cunoscute, dar, deşi a fost vorba de acelaşi spaţiu geografic, timpurile, statele şi popoarele, noile forţe afirmate erau, acum, diferite şi pregătite pentru o nouă confruntare. Stepele Asiei cunoşteau un alt clocot, al fărâmiţării feudale, o nouă dimensiune istorică, în care toţi se confruntau cu ceilalţi.

La Timur Lenk surprinde apetitul său pentru distrugere, completat – paradoxal – cu cel pentru construcţie şi opulenţa desăvârşită. Între cele două coordonate, militară şi culturală, prima, din lipsă de metodă şi organizare a stat la baza efemerităţii ultimului mare imperiu al stepelor.

Pasiunea pentru putere, convergenţa dintre distrugător şi constructor, cruzimea combinată cu iertarea şi toleranţa au fost coordonatele personalităţii timuride, trecerea de la o stare la alta succedându-se, de multe ori, fără logică, fapt care a surprins, dar a impus şi o teamă, ce depăşea spaima izvorâtă din atâta teroare. Soldatul şi cuceritorul, mecenatul şi protectorul artelor s-au implicat într-o aventură de proporţii care surprinde şi astăzi.

Proiectul său s-a impus treptat de pe şeaua calului şi a scurtelor momente de răgaz acordate organizării statale. Imperiul timurid al stepelor a fost o reală teocraţie, atât imperială (militară şi politică), cât şi religios islamică. Invocând islamul, pe Allah, Profetul şi Coranul, Timur Lenk a încercat să impună o simbioză constructivă între nomad şi sedentar. Puterea sa absolută s-a răsfrânt asupra întregii organizări statale, dar fără metodă şi organizare a succesiunii (doar pe patul de moarte).

Combinând războiul clasic, ofensiv cu cel de uzură, Timur Lenk s-a obişnuit să-şi conducă imperiul mai mult din şea şi nu din tronul executiv al puterii din perioadele de acalmie. Ideea de pace a Asiei, atât de necesară, i-a lipsit în totalitate. Odihna a fost câte o etapă scurtă între cuceriri.

Deşi a acţionat în numele islamului, Tamerlan s-a confruntat cu proprii săi coreligionari, încercând să sudeze sharia islamică cu fostul yassak mongol. Raţiunea de stat a eşuat în această privinţă, chiar în perioada, imediat, de după dispariţia sa . Campaniile militare i-au ocupat întreaga domnie, într-o succesiune obositoare pentru oricine i-a urmărit cuceririle. Cert este , însă, şi faptul că Timur Lenk surprinde şi astăzi prin curajul său, buna pregătire tactică şi strategică, inteligenţă şi vicleşug, spionajul şi studierea adversarului, dar şi prin cruzimea cu care construia piramidele de cranii. Geniul şi forţa spiritului său au lipsit

urmaşilor, astfel că, luptele interne pentru puterea succesorală au stat la baza prăbuşirii construcţiei sale imperiale.

Cuceritorul din Samarkand a avut la dispoziţie o maşină de război, eficientă, disciplinată, extrem de mobilă şi de dură, care la ordinul comandantului său a făcut din teroare arma-cheie a atacului. Agenţii săi secreţi erau trimişi înaintea trupelor pentru a răspândi zvonul referitor la faptul că, cei care nu se vor supune vor fi aşezaţi în temutele piramide de cranii.

Timur Lenk rămâne alături de Attila, Ginghiz Han, Ogodai şi Cubilai, Bayazid şi Mahomed II, Babur şi Akbar, ca unul din marii cuceritori din istoria Asiei, deopotrivă om de stat, general sclipitor, sângeros şi crud şi deopotrivă patron al artelor. După 1991, în Uzbekistan este venerat până la adulaţie.

La polul opus imaginii de cuceritor, sângeros, crud şi intolerant se află şi cealaltă ipostază timuridă, aceea a constructorului şi a protectorului artelor, culturii şi cunoaşterii, un adevărat mecena al elitei intelectuale. Timur Lenk a făcut din Samarkand „o perlă” a culturii asiatice, cel mai mare oraş, nod economic şi comercial, centru diplomatic şi artistic al Asiei Centrale din a doua jumătate a sec. al XIV-lea şi începutul veacului următor.

Samarkandul a devenit o revanşă a sedentarului în faţa nomadului, dar care, paradoxal, redevenea nomad, soldat şi familie, curte, indiferent de etnie, clan şi religie. Capitala timuridă a devenit pentru câteva decenii „inima” economică, culturală şi artistică, diplomatică şi politică a Asiei. Pentru Samarkand, cuvântul de ordine era spiritul eclectic, de la artă şi până la religii, mentalităţi şi ritualuri, etnie şi ideologie, elite intelectuale şi diplomatice, meserii, profesiuni şi domenii de activitate. Viaţa Samarkandului se caracteriza prin cea mai interesantă formă de opulenţă, de fapt, de stiluri arhitectonice, de o vie cromatică, de petreceri, de creativitate şi gândire pragmatică, de limbi şi culturi, toate conexate în jurul unei personalităţi, care surprinde şi astăzi din toate articulaţiile benefice şi malefice puse în mişcare.

Bibliografie

1. Bibliografie specială

Alexandrescu-Dersca, M., M., La campagne de Timour en Anatolie, Variorum Reprints, 1977.

Aubin, Jean, Comment Tamerlan prenait les viles, în „Studia Islamica”, XIX, 1916.

Blin Arnaud, Timur Lenk, Ed. Corint Junior, Buc., 2013.

Blund, Wilfrid, The Golden road to Samarkand, Hamish Hamilton, 1973.

Champdor, Albert, Tamerlan, Fayard, Paris, 1942

Clavijo de , Ruy Gonzalez, Embasy to Tamerlane. 1403-1406, The Brodway, Travelles, 1928, New-York, reeditată în 2005, New-York.

Frutchman, Martin, Pyramid of skalls: a novel of Timur, warrior and emperor,2012.

Grousset, Rene, L`Empire des stepes. Attila, Genghis Han, Tamerlan, Paris, Payot, 1941, reeditată la Paris în 1994.

Grousset, Rene, Histoire de l`Asie, Paris, 1922.

Kehren, Lucien, Tamerlane, l`empire du Seigneur de Fer, Paris, Payot, 1980.

Manole, Neagoe, Attila, Ginghiz Han şi Tamerlan, Buc., Ed. Meridiane, 1971.

Marozzy, Justin, Tamerlane: sword of Islam, conqueror of the world, Great Britain, Harper Collins Publisher,2004.

Morel, E., Les monuments de Samarcande et les ruines dans l`Asie Centrale, Lyon,1909.

Roux, Jean-Paul, Tamerlan, Paris, Fayard, 1991.

Simu, Octavian, Herghelia Verde. Însemnările vraciului Sofur despre Timur Lenk, Ed. Herald, Buc., 2008.

Szuppe, Maria, Timour et timurides dans l`historiografie safavide, L`Heritage timuorid, nr.3-4, Taskent-Aix en Provence, Edisud, 1997.

2. Bibliografie generală

*** Academia Română, Istoria românilor, Ed. Enciclopedică, Buc., 2001.

Bouvat, L., L`Empire mongole, tome VIII, Paris, 1927.

Brend, Peter, The mongol empire, London, Weidenfeld & Nicholson, 1976.

Burry, J. B., The Cambridge medieval history, Cambridge at the University press, vol. IV, The Eastern Roman Empire, 1923.

Cahun, Leon, Les revolutions de l`Asie. Les turs, la Chine, l`Iran, l`Asie Centrale, in Histoire generale du IV-e siècle a nos jours, tome II, Paris, 1925.

Chirtoacă, Ion, Imperiul Otoman şi sud-estul european (până în 1878), Ed. Istros, Muzeul Brăila, 2004.

Ciocâltan, Virgil, Mongolii şi Marea Neagră în sec. XIII-XIV, Ed. Enciclopedică, Buc., 1998.

Eliseeff, N., L`Orient musulman au Mayen Age, Paris, Armand Colin, 1979.

***Enciclopedia statelor lumii, Ed. Meronia, 2008.

Ezzati, D., The spread ol islam. The contributing Factors, London.

Faralle, Dominique, De Genghiz Han a Qoubilai Khan, Payot, Paris, 2002.

Giurăscu, Constantin, C., Istoria românilor, vol. I, Ed. Bic ALL, Buc., 2007.

Grecu, Vasile, Ducas. Istoria turco-bizantină.1341-1462, Ediţie Critică, Ed. Academiei RPR, 1958.

Grousset, Rene, Les grands hommes de l`Orient, Paris, Lacroix, 1863.

Halil, Inalcik, Imperiul Otoman, Epoca clasică. 1300-1600, Ed. Enciclopedică, Buc., 1996.

***Istoria universală, vol. III, Buc., Ed. Ştiinţifică, 1960.

***Istoria universală, La Rousse, vol. II, de la Evul Mediu la secolul luminilor, Ed. Univers Enciclopedic, Buc., 2006.

Lavisse, Ernest şi Rambaud, Alfred, Formation des grands etats, 1270-1492, Librăria Armand Colin, Paris, 1922.

Liapounov, Boris, Surgis du fond des ages, Moscova, 1970.

Manolescu, Radu (coordonator), Istoria evului mediu, vol. II, Buc., 1975.

Mantran, Robert, Istoria Imperiului Otoman, Bic ALL, Buc., 2001.

Michel, Jean, Le voyage en Asie Centrale et au Tibet, Paris, Ed. Robert Laffont, 1992.

Montefiore, Simon, Sebag, Monştrii, Ed. Litera, Buc., 2009.

Idem, Ierusalim. Biografia unui oraş, Buc., Ed. Trei, 2012.

Olteanu, Antoaneta, Miturile Rusiei clasice, Ed. Paideia, Buc., 2004.

Roux, Jean, Paul, Histoire de l`Empire mongol, Ed. Gallimard, Paris, 2002.

Sellier, Jean şi Andre, Atlasul popoarelor din Orient, Ed. Niculescu, Buc., 2006.

Idem, Atlasul popoarelor din Asia Meridională şi Răsăriteană, Ed. Niculescu, Buc., 2006.

BOIERI ȘI BOIERNAȘI DIN ZONA BREAZA-OCINA-BEZDEAD ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Prof. Gheorghe Stanciu
Breaza

În secolul al XIX-lea, zona situată în partea de nord-vest a județului Prahova(Breaza-Ocina) și în partea de nord-est a județului Dâmbovița se afla în stăpânirea marilor familii boierești Cantacuzino(Gheorghe Grigore Cantacuzino zis Nababul, stăpân la Provița de Sus), Basarab Brâncoveanu(la Breaza-Ocina-Talea) și a lui Ștefan Belu și apoi a baronului Barbu Bellu(la Bezdead).

De departe, cea mai însemnată proprietate funciară, în secolul al XIX-lea,aparținea familiilor Bibescu-Basarab Brâncoveanu,domeniile lor întinzându-se mai ales în județele Dolj, Gorj, Olt, Vâlcea, Buzău, Mehedinți,Ialomița,Prahova,

Ilfov,Romanați și Dâmbovița.Cea mai mare parte a proprietăților funciare provenea din moștenirea domnitorului Constantin Brâncoveanu, o parte din aceste mari proprietăți trecând în patrimoniul marelui ban Grigore Brâncoveanu, pe de o parte, a Așezămintelor Brâncovenești, a Spitalului Brâncovenesc,ctitorit de Safta,văduva lui Grigore Brâncoveanu,dar și a nepoatelor Elisabeta și Zoe, pe de altă parte.Proprietățile vor ajunge apoi în posesia lui Gheorghe Bibescu,prin căsătoria sa cu Zoe Brâncoveanu,iar după divorțul celor doi,între anii 1848-1892,patrimoniul va fi pus sub o Epitropie a Averii Doamnei Zoe Brâncoveanu(1805-1892).

După decesul doamnei Zoe Brâncoveanu,în anul 1892, moștenitorii din familiile Brâncoveanu și Bibescu vor evalua însemnata ei avere,vor desemna mai multe loturi de proprietăți,care vor fi trase la sorți, căutând să reglementeze cât mai corect succesiunea,despăgubind rudele care primiseră proprietăți de mai mică valoare.

Un „Tablou sinoptic de estimațiunea întregii averi a moștenitorilor Măriei Sale Doamnei Zoe Basarab Brâncoveanu",întocmit în anul 1894,arăta că averea răposatei cuprindea 16 moșii,totalizând 172 295 pogoane(66 388 ha,după delimitare,reprezentând 133 464,800 pogoane și stânjeni pătrați),la care se adăugau munții Clăbucetul Plaiului și Clăbucetul Azugii, plus casele aflate în București, respectiv Palatul brâncovenesc și casele din strada

Manea Brutaru(1).Moșia din Breaza cuprindea comunele Breaza de Sus și de Jos,Ocina și Talea și avea 13 928 de pogoane,înainte de delimitare,cu o populație de 7112 persoane,iar Comarnicul avea 17 141 pogoane și 5612 persoane.

Boiernașii din Breaza: Nicola Diamandi Saigiu și Costache Saigiu

În condițiile în care,la începutul secolului al XIX-lea,asistăm la o intensă acțiune de lichidare a proprietății țăranilor liberi(moșneni),mai ales a moșnenilor din Bezdead și acapararea acestor proprietăți de către marii proprietari locali, constatăm și fenomenul apariției și a altor pretendenți la statutul de mari proprietari, pe seama uzurpării proprietăților țărănești libere.

Treptat-treptat,pământurile moșnenilor din Bezdead trec în stăpânirea boierilor și a negustorilor.Toți cei care au scris despre moșia Bezdead,una dintre cele mai întinse moșii din județul Dâmbovița,au subliniat faptul că „primul care se infiltrează în acapararea moșiilor de la moșnenii bezdedeni,la începutul secolului al XIX-lea,este boierul Nicola Diamandi Saigiu,stăpân al moșiei Breaza ce se învecina pe latura ei de sud-vest cu Bezdeadul”(2).

Serdarul Nicola Diamandi Saigiu(scris și Nicolae Saegiu Diamant,semnând unele acte și Nicolaos Saizis,cu caractere grecești) se afirmă în anii tulburi ai războiului ruso-turc din anii 1806-1812,când ocupația de către cele două imperii și războaiele de pe teritoriul principatelor române au făcut să domnească aici anarhia și abuzurile în administrația țării,mai ales că tronul muntean a rămas mulți ani vacant.Dregători ai statului,mari și mici,puși de domnie să aplice obiceiul și pravila țării,își folosesc pozițiile și chiar aparatul de stat pentru a-și însuși moșiile moșnenilor prin violență.Cei mai mulți domni,cu stăpânire efemeră și nesigură,a căror grijă principală rămâne stoarcerea țării de bani pentru sultan și pentru ei înșiși,închid ochii în fața corupției și a silniciilor,câtă vreme slujitorii lor le procură banii așteptați.

Originea balcanică a lui Saigiu este sigură și numele său de împrumut este tot balcanic, „saigiu” sau „saegiu”era un mic dregător domnesc,însărcinat cu strângerea „dării oilor”în Principate pentru înaltul sultan,titularii dregătoriei fiind recrutați,de regulă,dintre refugiații din Balcani.Inițial,saigiu (scris și saingiu)desemna pe turcul trimis să strângă beilicul sau oieritul din țările române,care cumpăra oile cu fiat,adică cu prețul hotărât de Poartă.Prin extensie:omul stăpânirii însărcinat să numere oile pentru perceperea taxei(3).

Cu câștigul dobândit din dregătorie,Nicola Diamant,stabilit la Breaza,și-a cumpărat și titlul de serdar(sârdar) și de mic boier(4).Serdarul era un boier de clasa a III-a,care în Muntenia îndeplinea funcția de căpitan al menzilurilor(stațiile de poștă) și îngrijitorul conacelor,având sub conducerea sa o ceată de oșteni,salahori și carele de provizii.

Nicola Diamant,serdar și saigiu,cumpărase moșia Breaza după anul 1798,de la urmașii domnitorului Constantin Hangerliu și se împrumutase,pentru aceasta,la diverși creditori,cu mari sume de bani.Făcuse schimb și cu mănăstirea Mărgineni,dând moșia Frumoasa,de pe apa Vedei,din Teleorman,pentru niște „delnițe înfundate”pe care le avea mănăstirea Mărgineni la Breaza,pentru care avea „pururea gâlceavă”.Moșia din Teleorman aducea un venit de 2000 de taleri anual,față de 500 de taleri cât aveau părțile din Breaza ale mănăstirii Mărgineni.

Potrivit Catagrafiei oficiale de toți boierii Țării Românești la 1829, publicată de Ioan C.Filitti,despre boierul Nicola Diamant se menționează următoarele:„Neculaie Saegiu,născut în Ipir, 40 ani, sluger, fiu al lui Costache Saegiu, șade în Breaza, are moșia Breaza în Prahova și un petec de moșie Călinești și o vie la Bălțați”. Ipir este provincia Epir, aflată pe atunci în Imperiul Otoman, situată în nord-vestul Greciei și în Albania,de unde au venit intelectuali și comercianți în Principatele române(5). Așa cum am mai afirmat, el semna și cu forma grecească„Saizos” în unele acte de cumpărare a diverselor proprietăți(6).

Pentru a se infiltra în rândul moșnenilor din Bezdead, Nicola Saigiu Diamant profită de evenimentele care au loc, la începutul anilor 1800,în rândul obștei locuitorilor bezdedeni.Astfel, în jurul anului 1800, familia Șarangă, stabilită la Pietroasele-Buzău, revine la Bezdead,pentru a-și solicita moștenirea de la strămoșul lor Stan Șarangă.Zamfir Șarangă înaintează o jalbă domnitorului,în care se plânge că neamurile din Bezdead refuză să-i dea moștenirea cuvenită. În 1811, fiul său, Enache, și doi veri,Irimiia și Samoilă Șarangă reușesc, după mai multe judecăți,să aleagă părțile de moșie ale străbunicului lor,cotropite de Ilie Stătioiu Neblea și de membri ai neamurilor Nenciu și Urzică.În toamna anului 1811,urmașii primesc moșia lui Stan Șarangă,moșie care cuprindea opt livezi,cele mai multe în Urseiu,în partea de est al satului,în colțul sud-estic al Bezdeadului.Această moștenire va fi vândută,în decembrie 1811, serdarului Nicola Saigiu Diamant,pentru suma de 2400 taleri,apoi neamul Șarangă dispare definitiv din viața

satului. Dar părțile lor de moșie,în mâna familiei Saigiu,devin o armă redutabilă pentru realizarea planurilor micilor boieri din Breaza,făcând astfel prima spărtură (subl.G.S.) în sistemul obștei moșnenilor din Bezdead(7).

În noiembrie 1810,Nicola Saigiu cumpărase marginea moșiei Bezdead cuprinsă între Provița(Prahovița)-Vârful Sultanu-Vârful Lăzărești-Talea.În stăpânirea micului boier prahovean,acestui nucleu al unei noi moșii apărute,i se adaugă în 1811 vârful Voinii,în nord,și Marginea Puturosului,în sud,dăruită de moșnenii bezdedeni boierilor Saigiu.Prin viclenie și promisiuni,niciodată îndeplinite,Nicola Saigiu convinge pe membrii obștei să-i dăruiască„un codru de pământ care este sterp și necăutat"situat între Puturosu și Măgura,pământ care era stăpânit în devălmășie de moșnenii din Bezdead,Puturosu și Măgura.Această moșie,locuită de oameni din satul Puturosu,s-a numit Marginea Ocinei,mai apoi Ocina,nume ce sublinia vechea apartenență a teritoriului noii moșii la moșia Bezdeadului,în marginea căreia a apărut mica moșie a familiei Saigiu și satul de pe Provița.Și hotarul dintre județele Dâmbovița și Prahova s-a modificat cu această ocazie.Dacă înainte de anul 1810 hotarul urma cursul râului Provița,ce separa moșiile Bezdead și Breaza,după crearea moșiei Marginea Ocinei hotarul s-a deplasat spre vest,pe marginea noii moșii trecută la Prahova,vârful Sultanului-Măgura Mare-Talea(8).

Revenind la anul 1810,anul primelor achiziții din moșia Bezdeadului,trebuie să menționăm că,mai înainte,Nicola Saigiu dă moșnenilor un împrumut„pentru angaralele satului"(9),cum declară preoții bezdedeni într-un zapis din anul 1811.Împrumutul a fost destul de mare, căci pentru a-l achita,moșnenii din Bezdead arendează moșia pentru șapte ani unor negućători din Câmpina,pentru suma de 14 500 taleri.

Prin acest împrumut,serdarul Nicola obține dreptul de protimisis,alături de alți moșneni,având dreptul de a cumpăra părți din moșia Bezdead.Din acest moment,el își pune în practică planul de a-și forma o moșie proprie,la hotarul Bezdeadului cu Breaza,pe care să se sprijine material rangul lui de mic boier(10).Lista achizițiilor serdarului reiese din anaforaua boierilor divaniți din iunie 1817,zapisele de cumpărare fiind păstrate de familie pentru a-și justifica stăpânirea,nefiind trecute în condica moșiei Bezdead.

Deci,în noiembrie 1810,Nicola Saigiu cumpără Vârful Voinii,o lună mai târziu cumpără un mare codru de moșie din marginea Bezdeadului,ce avea să formeze trupul moșiei sale,numită încă de acum

Marginea Ocinei, „latul din apa Prahoviții până în Vârful Măgurii,și lungul din Vârful Sultanului până în Talea,unde într-aceste semne intră și muntele Vârful Voinii".

Cumpărarea acestor terenuri este legată de împrumutul acordat comunității,care se simte obligată,în aprilie 1811,să acorde în dar lui Nicola Saigiu un imens codru de loc,Marginea Puturosului,cu jumătate de sat,pe care îl adaugă nucleului moșiei sale de pe Provița.În actul de danie moșnenii declarau că darul este făcut „pentru multe ajutoare și faceri de bine ce au văzut de la dumnealui serdarul",pentru ca,în iunie 1817,la procesul cu fiul lui Nicola,moșnenii să solicite anularea darului,deoarece serdarul nu s-a ținut de cuvântul făgăduit,de a le da bani fără dobândă și să-i scutească de angarale și podvezi,iar la banii care i-au împrumutat,serdarul le-a luat „dobândă pentru dobândă,făcând dobândă capete"(11).

Nicola Saigiu,iar după moartea sa fiul lui,caută să-și extindă moșia spre valea superioară a Bezdeadului,peste Plaiul Tălii,prin cumpărarea de livezi,codri și funii în Talea,Costișata,Râmata și chiar în Urseiu.În primăvara anului 1811,Nicola Saigiu cumpără o întinsă livadă în Talea și mai ales muntele Muscelul,cumpărat de la neamul Găgeștilor(Gagiu).În decembrie 1811 cumpără părțile de moșie ale Șărăngeștilor și în iulie 1812 cumpără întreaga moștenire a lui Popa Tatu,de la Matei Dolete.Pentru moștenirea lui Matei Dolete din Bezdead,Nicola Saigiu a plătit 6600 taleri,moștenire care transferată boiernașului din Breaza,va constitui,în anii următori,una dintre cele mai importante pricini ale prăbușirii obștei moșnenilor din Bezdead.Având drepturi de moșnean în Bezdead,Nicola Saigiu putea să se folosească de dreptul de vecin al unei moșii,vecinul având întâietate în a cumpăra și chiar a ataca actul făcut altuia(12).

Cu aceste două achiziții,pentru care a plătit moștenitorilor lor peste 9000 de taleri,boierul brezean spera să devină stăpânul întregii moșii.În anii 1811-1812,moșnenii bezdedeni se plâng că se găsesc„în grele datorii la boierii brezeni,cu punerea hrisoavelor emanet,din care era aproape să ne prăpădească de tot"și că „umbla sărdar Nicola să le-o robească moșia cu totul".

La sfârșitul anului 1812,Nicola Saigiu moare,iar fiul său,serdarul Costache,de la mijlocul anului 1815 și în 1816 reîncepe achiziția de terenuri.În câteva luni,Costache Saigiu cumpără peste zece livezi,cele mai multe în Talea,tot atâtea sfori în vatra Bezdeadului și în Râmata și un vast codru de loc pe Cricovul Dulce,la hotarul cu noua moșie a familiei Saigiu.Din acest moment,din vara anului 1816,devine tot mai

aspră confruntarea dintre Costache Saigiu și Ștefan Belu,marele logofăt,pentru moșia Bezdead.

Ștefan Belu este al doilea care se insinuiază și acaparează pământurile în Bezdead,începând să cumpere chiar de la familia Saigiu.El se prezintă ca un apărător al bezdedenilor,în pricina lor cu Saigiu,pe care-l acuzau,la stăpânire,că îi înșelase.La început,Ștefan Belu cumpără pământuri prin intermediul vechililor lui,trecându-le apoi pe numele lui,după 1816.Curând,el acaparează toată moșia Bezdead.

Acest Ștefan(Ștefanache)Belu,ajuns vel vistier,logofăt al Țării de Sus,era cuțovlah venit din Bitola,căsătorit cu Elena Bălcescu.În 1812,când a venit Caragea ca domnitor,el era cântăreț în strana dreaptă la biserica Episcopiei.Grec,vorbea bine limba română.El fusese desemnat în 1812, din Țarigrad,ca venind Caragea pe tron,să-l facă vel vistier căci va fi bine servit(13).În 1817,Zoița Bălăceanca a zidit biserica de pe moșia sa,Tătărăștii și a numit moștenitor pe biv vel logofătul Ștefan Belu,cu îndatorire ca să îngrijească și de biserică,ceea ce el n-a făcut și mai târziu a observat lucrul acesta chiar Zoița,care a recunoscut chiar atunci ce păcat a săvârșit făcându-l moștenitor pe acest străin.Actul caracterizează de minune pe acest Ștefan Belu.

În catagrafia boierilor caftanlâi,făcută după cererea generalului Kiseleff,este menționat:la 1769 e născut la București(?),boierul de clasa I, Logofătul de Țara de Sus,Ștefan Belu,care la 1829,sept.11,ședea în București, având vârsta de 60 de ani(14).

În lupta sa cu Ștefan Belu,pentru moșia Bezdead,serdarul Costache Saigiu înaintează o jalbă lui Ioan Caragea,domnitorul Țării Românești,susținând că el deține protimisisul moșiei,încălcat de dregătorul Ștefan Belu,apoi îi aduce la judecata divanului țării pe moșneni,pentru alegerea moșiei lui din dosarele Șărăngeștilor și ale popii Tatu.Procesele din 1817 și 1819 vor fi pierdute și de moșneni și de Costache Saigiu.Dar,conform unui document din anul 1832,Costache Saigiu a acceptat un aranjament cu Ștefan Belu,prin care,pentru suma de 60 000 de taleri,renunță la moștenirea lui popa Tatu și a Șărăngeștilor,cumpărată de tatăl său,Nicola Saigiu,cu numai 9000 de taleri în anul 1812.Anul 1817 pune capăt ambițiilor familiei Saigiu legate de Bezdead și lăsa drum liber marelui logofăt Ștefan Belu,să preia aproape întreaga moșie a moșnenilor bezdedeni.

Moșia rămasă serdarului Costache Saigiu se limita la nucleul ei inițial din marginea satului dinspre Provița,cumpărat în anul 1810,căruia i s-a adăugat codrul de loc din Marginea Puturosului și părțile de moșie dobândite în Talea,Râmata,Costișata,în vatra

Bezdeadului și Urseiu.Nemulțumit de aranjamentul făcut sub presiune,serdarul Costache revine cu o nouă jalbă în 1832,către ocupantul rus al țării din anii Regulamentului Organic.Face istoricul conflictului dintre cele două părți,principala vină adusă logofătului Ștefan Belu,încă în viață,fiind că a încălcat dreptul de protimisis deținut de Nicola Saigiu din 1810, amintind și de atitudinea partizană a domnitorului Caragea în conflictul său cu marele logofăt.

Ștefan Belu,având puterea banului,încheie un nou compromis cu micul boier brezean,punând capăt definitiv conflictului.Serdarul Costache Saigiu renunța la toate părțile de moșie,cumpărate de el în anii 1815-1816 în Talea,Râmata,Costișata și în vatra Bezdeadului și la dreptul său de protimisis pentru suma de 40 000 taleri și-i înapoia toate zapisele dosarelor popa Tatu și Șărăngeștilor și ale achizițiilor din Bezdead,răscumpărate de Ștefan Belu.În acest fel,el obținea de la Ștefan Belu un total de 100 000 taleri,în afară de moșia dobândită de tatăl său,Nicola Diamant Saigiu,de la moșneni.Această moșie,denumită Marginea Ocinei,ulterior Ocina,își avea limitele,potrivit documentului din 1832, „însă din Valea Brodului în vârful Sultanului,merge la rădăcina mesteacănului înherat drept în vârfu la Lăzărești,pă slemne în drumul carului,pă drum în vârful Măgurii i pă Plaiul Teiului,până în Talea,și apucă la vale pă apa Prahoviții”.

Afacerea boiernașilor din Breaza s-a încheiat într-un mod favorabil lor.Pentru o investiție,care nu a depășit mai mult de 20-25 000 de taleri,ei au devenit stăpânii unei moșii proprii și au primit 100 000 de taleri de la Ștefan Belu,cei care au plătit marele lor câștig,au fost însă moșnenii din Bezdead,cu moșia și libertatea lor(15).

Din nefericire,pentru Costache Saigiu,după moartea tatălui său, Nicola Saigiu Diamant,el este asaltat de creditorii care-l împrumutaseră pe serdar,când cumpărase moșia Breaza:vistierul Alexandru Nenciulescu,Theodor Văcărescu,Catinca Minoaica,Dimitrie Costache și Ion Ralet,Ioan Răducanu Treistianu.Moșia va fi cumpărată cu 18 000 taleri de către vel vistierul Scarlat Grigore Ghica,apoi va trece în proprietatea doamnei Zoe Bibescu născută Mavrocordat, adoptată de banul Grigore Ghica în anul 1824.După divorțul de Gheorghe Bibescu,va semna Zoe Basarab Brâncoveanu.Ea va moșteni și conacul din Breaza al slugerului Nicola Saigiu Diamant.Acest conac,construit din bârne de stejar pe temelie de piatră,fusese construit de marele spătar Toma Cantacuzino cu ajutorul meșterilor locali.Conacul,confiscat după 1711,va fi dăruit vel logofătului Iordache Crețulescu de către Nicolae Mavrogheni, fiind cumpărat în anul 1798 de Constantin Hangerliu.De la

acesta va trece în stăpânirea slugerului Nicola Saigiu Diamant, apoi a vel vistierului Scarlat Grigore Ghica și,în sfârșit,în proprietatea familiei Basarab Brâncoveanu(16).

Singura urmă a familiei Saigiu,în Breaza,era reprezentată de biserica cu hramul Sfântul Gheorghe și Sf.Împărați din Breaza de Jos,ctitorie din anul 1830 a lui Costache Saigiu,fiind zugrăvită la anul 1844 de pictorul Radu Vintilescu(17).Istoricul Mihai Sorin Rădulescu,într-o recenzie la cartea lui Stelian Brezeanu despre moșnenii din Bezdead,menționa că „urmele acestei familii(Saigiu,n.n.G.S.) se păstrează la Breaza, pe Valea Prahovei,unde au ctitorit biserica principală din oraș"(18).Nu era biserica principală,mai veche este cea din anul 1777,din Breaza de Sus, biserica din 1830,din Breaza de Jos,ctitoria lui Costache Saigiu era mai vizibilă,așezată între trei străzi,fiind și mai aspectuoasă.Din păcate,ea nu mai există,fiind demolată(!) în vara și în toamna anului 2014 de către cei doi preoți parohi,Dinu Cosmin Victor și Ciubotaru Cătălin.Cei doi tineri preoți fuseseră numiți la această biserică la 1 aprilie 2011 și,inițial, printr-un pliant redactat de ei și difuzat printre enoriași,anunțaseră doar acțiunea de renovare a bisericii pentru care solicitau sprijin financiar.Deși monument istoric,înregistrat în Lista monumentelor istorice din 1956 la nr.2372,având și o interesantă istorie,mai mult datorită ctitorului ei de la 1830,nefiind în stare avansată de degradare, ca altele,biserica nu a putut fi salvată de cei care sunt dornici de a fi noi ctitori,de a fi iconomi stavrofori, și de a beneficia și de alte onoruri bisericești, deșarte în fond(19).Prin demolarea bisericii de la 1830,dispare orice urmă a activității familiei Saigiu din Breaza,orașul devenind mai sărac în monumente istorico-religioase, mai sărac în monumente istorice,în general.

Boiernașii din Ocina: Radu Novian, Ștefan Sihleanu, Severa Novian-Sihleanu

Din moșia lui Nicolae Saigiu Diamant și a fiului său,Costache Saigiu a rămas doar partea situată la vest de Ocina,râu care-și ia numele de Provița,după confluența acestuia cu pârâul Valea Târsei.Această proprietate este vândută familiei Pală, care,prin Alexandru Pală,o vinde,pe la 1868,lui Enache Stati(State) zis și Enache Maxen.A rămas apoi în proprietatea doamnei Ana Stati(State),de la care va trece la Severa Stati,căsătorită cu Radu Novian.Familia Novian va desfășura o intensă și meritorie activitate având ca scop ridicarea situației materiale și morale a locuitorilor de pe moșia lor,Ocina(20).

Radu Novian(1853—1903),căsătorit cu Severa Stati,proprietara moşiei Ocina,a fost profesor de geografie la Gimnaziul Matei Basarab din București,gimnaziu care și-a început activitatea în anul 1878.În consiliul profesoral din 11 februarie 1878,colectivul didactic al școlii a hotărât ca noua denumire a gimnaziului să fie Cantemir Vodă,transformat apoi în Colegiul Național „Cantemir Vodă".Această hotărâre a fost aprobată de către toți profesorii școlii,în frunte cu directorul Pană Constantinescu,printre profesorii semnatari fiind și Radu Novian.

Mai târziu,Radu Novian s-a făcut remarcat prin faptul că a călătorit dincolo de Cercul polar de Nord,în anul 1897,ajungând până în arhipelagul Spitzbergen(Svalbard).A fost printre primii români care au călătorit în aceste locuri,cel mai cunoscut fiind Bazil G.Assan(1860—1918),care a călătorit cu un an înainte,în 1896,în Arctica iar în 1898 va face un voiaj în jurul Pământului,timp de cinci luni(21).

Experiența trăită de Radu Novian în această călătorie și mai ales în Norvegia,o va prezenta în cadrul unei conferințe intitulate „Școala și biserica în Norvegia",conferință ținută la Societatea de Geografie din București în anul 1898.Ziarul „Epoca" din 29 ianuarie 1898,la rubrica „Litere,Știință,Artă",publica proiectul conferințelor ce se vor ține în acel an de comitetul Societății Geografice,stabilite pentru trei zile,care vor fi fixate ulterior,după ce se va obține„Înalta Majestății Sale aprobare".Pentru ziua a treia era planificat și Radu Novian cu conferința intitulată „Asupra culturii poporului norvegian"(22).

Cu un an înainte,în anul 1897,Radu Novian publicase în revista„Literatură și artă română:idei,simțire,formă" nr.2,articolul „Școala și biserica în Norvegia"în care, la începutul articolului preciza:„Rândurile de față sunt impresii personale de călătorie din ținuturile vizitate de noi,între Cristiania și Spitzberg,în vara anului trecut"(23).

Conferința ținută la data de 9 martie 1898 va fi publicată într-un mic volum,apărut în două ediții:în 1898 și în 1904,cel din 1904 având,în plus,o prefață de C.Rădulescu-Motru și un portret al lui Radu Novian(24).

Despre această conferință,din martie 1898,o strănepoată a soților Novian,jurnalista Irina Dimiu,implicată în procesele de restituire a proprietăților străbunicilor ei,după 1990,scria:„Radu Novian și soția lui,Severa,străbunica mea,au fost primii români care au trecut Cercul polar de nord la numai un an după cucerirea Polului Nord(în 1897,și tot cu „Fram",nava lui Nansen).Ei au adus din călătorie o mulțime de

fotografii,ce au fost prezentate ca ilustrație la conferința ținută de Societatea Geografică din București,la 9 martie 1898.Mai știu că principele Ferdinand a asistat la acea conferință despre „Școala și biserica din Norvegia"și că i-a remarcat deja pe străbunii mei ca fiind excentricii care se plimbau la Șosea în sandale,fără ciorapi!Revăzând camera(din Palatul Cotroceni,subl.ns.G.S.) și citind despre ea,n-am putut să nu mă gândesc că poate existența ei a fost parte din răsunetul expediției străbunilor mei..."(25).

După călătoria din Norvegia,sub influența celor văzute aici,soții Novian au căutat să transforme localitatea Ocina după modelul comunelor norvegiene pentru această făcând o serie de donații de terenuri și sprijinind construirea unor clădiri noi,pentru școală,primărie,cămin cultural și pentru o nouă biserică.În anul 1902,soții Novian părăsesc Capitala și se stabilesc la Ocina,unde întâia deziluzie încercată a fost „starea morală a preotului și halul material al școlii"(26).Abia începute primele acțiuni ale soților Novian,când se întâmplă nenorocirea:în anul 1903 moare Radu Novian!

Geograful Alexandru Dimitrescu-Aldem(1880—1917),un apropiat al soților Novian, care a fost la Ocina și a alcătuit o importantă lucrare despre această comună,lucrare tipărită în anul 1905,alesese pentru pagina de titlu un motto din spusele lui Radu Novian:„Adevărata reformă a instituțiilor se face prin schimbarea omului interior,prin perfecționarea conștiinței lui de a face din împlinirea datoriei legea voinței.Orice reformă cât de ideală rămâne fără nici un efect și nici că se poate aplica,dacă sufletul național nu e preparat și dispus în acest sens".Și Aldem continua scriind:„Blajin și mistic mi se înfățișează chipul bunilor și adevăraților Români.Așa mi-l amintesc eu pe Radu Novian și memoriei lui închin această lucrare"(27).

Vechea școală din Ocina era o insalubră cameră de 9 mp(3 X 3m),astfel că,la 12 februarie 1903,soții Novian cedează clădirea hanului din mijlocul satului pentru a fi transformată în școală,la care se adaugă și 3675 mp de teren, cultivat cu pomi fructiferi din soiuri nobile.La 24 ianuarie 1904 se finalizase construcția școlii, despre care,până în ultimul moment al existenței sale,grav bolnav fiind,Radu Novian se interesa de stadiul execuției lucrărilor.Noua școală avea trei săli de clasă,sală de lucru și cancelarie pentru doi învățători.Mobilierul donat școlii provenea de la pensionul din București,ținut de soții Novian,mobilier din care s-a mai donat și altor școli și instituții din alte localități din vecinătate,chiar și mulți ani mai târziu(28).Într-un proces verbal din 25 iunie 1903,primarul din Ocina,notarul și cei șase consilieri

semnau pentru primirea,cu ocazia punerii pietrei fundamentale a școlii,a mobilierului donat de Radu Novian pentru școala primară(29).Din acest mobilier,se va dona și altor instituții din Ocina și împrejurimi:pentru infirmeria provizorie înființată la Ocina(pentru care Severa Novian primea,la 2 aprilie 1905,mulțumiri de la Luca Elefterescu,prefectul județului),pentru primăria din Ocina,mobilier donat infirmeriei din Breaza de Sus.Anterior,în anii 1902—1903,soții Novian au donat teren și bani pentru a se construi un nou local pentru primăria comunei,au donat pentru noua biserică din Ocina,construită în 1887,a cărei zugrăvire se făcuse pe cheltuiala lui Radu Novian, bani și obiecte s-au donat și primăriei din comuna Talea.În 1906,Severa Novian donează îmbrăcăminte pentru elevi și 36 de aparate de gimnastică pentru școală, donațiile în bani și îmbrăcăminte pentru elevii săraci continuând și în anii următori.După anul 1903,anul decesului lui Radu Novian, activitățile filantropice pentru ridicarea morală și materială a comunei vor fi continuate de Severa Novian,singură,timp de mai bine de un deceniu.

În cimitirul Bellu din București,lui Radu Novian i se ridică un monument funerar,executat de sculptorița Milița Petrașcu(30).La 25 aprilie 1905,administrația Casei Școalelor comunica Severei Sihleanu că,urmare a adresei sale din 23 martie 1905,s-a aprobat ca școala ce a fost construită împreună cu soțul,în comuna Ocina,județul Prahova,să poarte inscripția„Radu și Severa Novian",dispoziție comunicată și prefectului județului(31).În 1905 se înființează și al treilea post de învățător,ca urmare a creșterii numărului de elevi care frecventau,acum,școala.Revista„Albina"din16 octombrie 1905semnala acest fapt în cronica săptămânii,sub titlul„O faptă românească": „La școala din comuna Ocina,județul Prahova,ministerul a înființat un al treilea post de învățător.Înființarea acestui nou post de învățător se datoreşte în totul d-nei Severa R.Novian,proprietara moșiei Ocina,care s-a devotat cu totul propășirei și ridicărei comunei Ocina la nivelul comunelor din țările cele mai ridicate în cultură și civilizație.În adevăr,această școală atrage admirația tutulor celor ce o vizitează;ea poate rivaliza cu succes cu cea mai bine întocmită școală urbană,și aceasta mulțumită numai sacrificiilor făcute de d-na Severa R.Novian"(32).Dar mai era mult de făcut pentru schimbarea mentalităților,în rândul localnicilor.

Filosoful C.Rădulescu-Motru(1868—1957),care prefațează a doua ediție a cărții lui Radu Novian,tipărită în anul următor morții sale,în 1904,a fost printre cei care s-au bucurat de ospitalitatea familiei

Novian,la Ocina.În lucrarea sa„Cultura română și politicianismul”(1904),folosește pentru a exemplifica termenul de „zor”,de„iureș”,ritmul în care lucrează țăranul român,spre deosebire de cel din Occident(muncă tenace,desfășurată în ritm continuu), o situație văzută de el la Ocina:„Nu am teamă,domnule—îmi zicea vara trecută primarul din Ocina(comună lângă Sinaia),căruia eu îi atrăsesem atenția că întârziase cu cositul fânului--,nu am teamă:mâine dimineață până în prânz totul e gata”.A doua zi,deși era duminică,cuvintele primarului meu se adeveriră.Vreo 150 de țărani,bărbați,femei și copii,în cântece și chiote,deteră până în prânz fânul gata.L-au cosit de clacă,cu iureș.Deșteptul primar s-a ales cu plata a vreo câțiva decalitri de țuică.Fă acum pe neamț să priceapă o așa muncă pe care o găsim la țăranul nostru!”(33).

În ziarul„Adevărul”din 21 ianuarie 1906,la rubrica„Adevărul în țară”este relatată ampla festivitate de la inaugurarea oficială a podului peste apa Proviței,între comunele Breaza de Sus și Ocina.S-a săvârșit o slujbă bisericească de către preoții David Popescu și Eremia Ionescu, au ținut cuvântări învățătorul-preot Samson Popescu și prefectul județului Prahova,Luca Elefterescu,iar învățătorul I.Mircescu din Breaza de Sus a venit cu corul sătesc din această comună.După solemnitate,majoritatea celor prezenți,în frunte cu prefectul,au pornit într-un lung convoi de sănii spre comuna Ocina,în urma unei„invitații speciale a d-nei Silvia Novianu,proprietara moșiei.La sosire furăm întâmpinați,pe pragul splendidului său castel(subl.ns.G.S.) de însăși d-na Novianu,care a făcut cu desăvârșită grație,onorurile casei.A urmat un dejun copios,animat...”(34). Printre comeseni,corespondentul ziarului enumeră pe:Luca Elefterescu, prefect de Prahova, Samson D.Popescu, preot și învățător comuna Breaza, Nicolae Focșăneanu, primarul comunei Breaza, ing.Lupu, dr.Nicolau, medicul primar al județului, I.Nicolau,revizor școlar,C.Dobrescu,directorul învățământului primar de la ministerul cultelor,Bucur Spirescu,inspectorul general al învățământului primar,V.Bălășescu,prim procuror de Prahova,L.Vornea,directorul general al Serviciului Contencios al ziarului Adevărul,D.Ștefănescu,judecător Câmpina,I.Popescu,avocat Ploiești,Grigore Bădescu,inspector comunal,C.Ionescu-Lungu, conferențiar al Casei Școalelor,I.Mircescu,învățătorul comunei Breaza, d.Covănescu (corect:Comănescu), primarul Ocinei, Stoica Nedelcu,primarul Proviței,I.Radu Apostol conductor, I.T.Ionescu, primarul Câmpinei, Lucian Boltus, subadministrator Prahova, căpitan Chirițescu,inginer șef Bălteanu,d-nele Silvia(Severa) Novianu,gentila

găzduitoare și Constantinescu,d-ra Marioara Focșăneanu și alții.După terminarea mesei,s-a vizitat școala comunei Ocina,care este și sediul cercului cultural din localitate.Au vorbit,în asistența unui mare număr de săteni,Ionescu-Lungu,Bucur Spirescu și prefectul Luca Elefterescu,care „au relevat meritele d-nei Silvia Novianu,care aduce neîncetat îmbunătățiri comunei"(35).

Despre alte acțiuni ale Severei Novian,din acești ani de văduvie, găsim alte interesante relatări în presa vremii.Ziarul „Tribuna" din Arad,în numărul de miercuri,18 aprilie/1mai 1907,la rubrica „Din România"menționa următoarele:„M.S.Regina și A.S.R.Principesa Maria au binevoit a primi în audiență pe d-na Severa Radu Novianu,filantropa proprietară a moșiei Ocina,din județul Prahova,care s-a devotat cu totul binelui obștesc,și care s-a reîntors de două zile de la Băilești,unde,ca soră de caritate a dat îngrijiri răniților.D-na Novianu va pleca zilele acestea în Egipt și Palestina spre a vizita institutul de surdo-muți.Se știe că d-na Novianu a oferit societății„Vatra Luminoasă Regina Elisabeta"un teren de pe moșia sa spre a se stabili acolo proiectata colonie de orbi"(36).

Nu știm dacă s-a stabilit,la Ocina,vreo colonie de orbi,dar știm că a funcționat aici o colonie de vacanță a atelierelor comunale.O adresă a Primăriei orașului București,serviciul administrativ,din 24 noiembrie 1910,mulțumea d-nei Severa Novian pentru sprijinul acordat coloniei de vacanță a atelierelor comunale,stabilite la Ocina,cu prilejul aflării ei în vilegiatură.Adresa era semnată de inginerul Mihail Popovici,dirigintele coloniei de vacanță,și de Dr.Botescu,primarul Capitalei(37).Cât despre răniții îngrijiți la Băilești de Severa Sihleanu,în aprilie 1907,aceștia erau,desigur,victime ale represiunilor din timpul răscoalei din acel an,dar despre care nu știm alte lucruri.

La data de 1 octombrie 1907,Severa Novian „proprietară la Ocina"primește medalia Răsplata muncii pentru învățământul secundar,clasa I,brevetul nr.113 fiind semnat de regele Carol și de Spiru Haret,ministru secretar de stat la Departamentul Instrucțiunii Publice și al Cultelor.Va mai primi și alte importante distincții,după primul război mondial,ca urmare a activităților desfășurate pe timpul acestuia:în 1921 i se conferă „Crucea Regina Maria",clasa a II-a (brevetul nr.188 din 5 mai 1921) „pentru activitatea remarcabilă depusă în timpul ocupației la spitalul „Regina Elisabeta"precum și în scopuri de binefacere,dirijând personal 16 cantine"(38).Din partea Crucii Roșii Americane,prin Comitetul pentru România,cu o intensă activitate în anul 1919,primește „Recunoașterea nr.67" la 26 mai 1920 pentru ajutorul acordat Crucii

Roșii Americane,ca interpret și intermediar,ca directoare de cantine,și pentru că a oferit o porțiune din casa sa la completa dispoziție a C.R.A.ca sanatoriu și loc de odihnă pentru personalul C.R.A.„arătând prietenia cea mai dezinteresată acelor dintre ai noștri care erau bolnavi sau istoviți"(39).A urmat,la 29 mai 1920,decorarea cu medalia de argint pentru serviciul personal adus Crucii Roșii Americane în timpul războiului, medalie atunci instituită,numărul total distribuit în Europa „netrecând de 50 "!

Dar,cum vom vedea ulterior,Severa Novian devenită,după a două căsătorie,Severa Sihleanu,nu a avut parte numai de onoruri,dealtfel meritate,ci și de bârfe și acuzații neîntemeiate,privind activitatea din timpul războiului.

După o îndelungată perioadă de văduvie,Severa Novian se va recăsători(în 1918?) cu Ștefan Sihleanu,un descendent al familiei poetului Alexandru Sihleanu(1834—1857).

Ștefan Sihleanu(1 februarie 1857—14 octombrie 1923) era de formație biolog,cu studii superioare la Napoli,doctor în zoologie și în drept.Printre primele publicații științifice ale sale menționăm:De pesci elettrici et pseudo-elettrici,Napoli,1876; Lacurile Africei equatoriale și descoperirile lui Stanley,1877; Principii de zoologie generală,1881-1882, 1870-1887; 18 ani de istorie financiară, 1889 (cf. Enciclopedia română, vol.3, autor Dr. C. Diaconovich, Sibiu,1904). Din anul 1888,era profesor universitar de zoologie medicală la facultatea de medicină din București.A fost președinte al Ateneului Român iar între anii 1895—1900,director al Teatrului Național din București și director general al teatrelor(1901—1905).Anterior,fusese director în Ministerul Finanțelor(1881—1888) și secretar general al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice,din anul 1895.Înzestrat cu o cultură temeinică,cu serioase studii universitare făcute în Italia,ca om politic liberal a intervenit rareori în discuțiile publice.Cuvântările pe care le-a rostit,fie în calitate de președinte al Ateneului Român,fie în altă calitate,au fost întotdeauna sobre(40).

La a 60-a aniversare a lui Spiru Haret,prietenii și colaboratorii i-au alcătuit un volum omagial.Intitulat„Lui Spiru C.Haret Ale tale dintru ale tale":la împlinirea celor șasezeci de ani",volumul masiv,de 1228 pagini, a apărut la Tipografia și Editura Institutului de Arte Grafice „Carol Gobl" din București,în anul 1911.În acest volum,semnează și Ștefan Sihleanu un articol despre „Conservatoriile de muzică și artă dramatică"(41).

Severa Novian,devenită acum Severa Sihleanu,își continuă activitatea pe linie culturală și filantropică,bucurându-se de atenția și prețuirea multor personalități ale vremii,cultivând relații inclusiv în înalta societate a vremii(42).Continuă să facă importante donații,către diverse instituții:în decembrie 1922,donează gimnaziului din Câmpina bani pentru a se construi un liceu, și tot în decembrie 1922 donează 2000 lei Comitetului școlar județean.În aprilie 1927,donează 1000 lei Centrului Caselor Naționale iar în ianuarie 1928 donează 2000 lei comitetului școlar al liceului Mihai Eminescu din București pentru a se construi o nouă clădire.La 8 martie 1928 primește o adresă de mulțumire de la Fundațiile Culturale Regale-Muzeul Alexandru Saint-Georges pentru donația unui bust al lui Ion C.Brătianu,în marmură,executat de Ioan Georgescu în 1891,comandat de Ștefan Sihleanu.La 7 iunie 1929,Academia Română,prin I.Bianu,directorul Bibliotecii Academiei,mulțumește pentru cele 1008 volume,cărți rare și din domeniul istoric „din biblioteca răposatului D-voastră soț",cărți donate de Severa Sihleanu.Academia Română mai primește și alte donații,dovadă fiind adresa din 13 noiembrie 1937 prin care mulțumește pentru că „odată cu publicațiile dăruite în septembrie 1925,a căror listă i s-a înmânat la timp",Academia mai primește în dar de la Severa Sihleanu,volume și scrisori autografe dintre care menționăm:cărți religioase(octoih mic din secolui XVIII,minuni și vieți ale sfinților etc.) dar și 12 manuscrise grecești cu conținut divers,un volum manuscrise slavone,scrisori autografe(o scrisoare autografă a lui G.Garibaldi din 24 martie 1876 adresată lui Ștefan Sihleanu,două scrisori autografe de la Dora D/Istria din 17 mai 1876 și 29 noiembrie 1884,o scrisoare autografă a lui C.Bolliac din 28 octombrie 1874 către Șt.Sihleanu(Patan),o scrisoare a lui Iosif Vulcan din 4 octombrie 1902 adresată lui Sihleanu.În 7 martie 1933,Biblioteca Ion I.C.Brătianu din București mulțumea pentru donația de 28 volume primite,dintre care 18 volume erau din „La geografie universelle"de E.Reclus,adresa de mulțumire fiind semnată de Elisa Brătianu(43).

Pentru ocineni,Severa Sihleanu face importante donații și după anul 1920.Astfel,la 30 iunie 1926,primarul comunei Ocina,I.Comănescu,în numele consiliului comunal mulțumea pentru„înzestrarea cu pământ de pe moșia D-voastre,făcută pentru văduvele și orfanii de război din comună"(44).În mai 1931,donează școlii din Ocina 5000de lei,în noiembrie 1933 donează primăriei materiale pentru a se repara podurile spre județul Dâmbovița iar pentru

a se construi casa parohială donează 5000 lei parohiei Ocina,în septembrie 1934 și din nou,în august 1935,tot pentru parohie(45).

În anul 1922,cu un an înainte de decesul celui de-al doilea soț,Severa Sihleanu cumpără în București,pe strada Paris nr.40,un teren de 617mp(lotul nr.147 din Parcul Bonaparte),unde va construi în 1926 o casă de locuit compusă din două corpuri de clădire.Această construcție este cunoscută sub numele de „casa norvegiană",realizată după modelul caselor norvegiene și va constitui una dintre principalele revendicări ale moștenitorilor Severei Sihleanu,după anul 1990,cum vom menționa spre sfârșitul prezentului articol(46).În amintirea călătoriei făcute în Norvegia,în anul 1897,după circa 30 de ani,și după călătorii făcute în alte țări,Severa Sihleanu a construit această casă ,iar la cumpărarea terenului a cerut să fie trecută,alături de soț,în autorizația de construcție.Feministă din convingere,atunci când dona terenuri unor țărani de pe moșia ei din Ocina,insista să fie trecută și soția pe actul de donație,nu doar capul familiei.

Severa Sihleanu s-a manifestat și ca publicistă talentată,lăsând interesante relatări într-un volum intitulat„Note și desmințiri asupra amintirilor D-nei Sabina Cantacuzino",apărut în anul 1938 la Editura Cartea Românească.Apariția acestei cărți era semnalată în „Universul literar"din 11 iunie 1938,și se menționa că se va tipări în curând și a doua ediție din volumul„datorat d-nei Severa Sihleanu"(47).„Acest volum este pornit din dorința de a restabili o seamă de adevăruri pe care cartea d-nei Cantacuzino le-a prezentat altfel de cum erau",se arată în nota din „Universul literar".În continuare,se menționa:„Scrisul d-nei Sihleanu este pe un ton de fină ironie care ne face să regretăm că domnia sa a așteptat acest prilej spre a deveni-fără voie,cum ține să sublinieze-autoare.Zice românul în înțelepciunea lui că „tot răul e spre bine".A trebuit să vadă lumina tiparului un volum în care d-na Sihleanu să se afle calomniată,ca să apară o nouă scriitoare.Lăsând la o parte valoarea literară,pe care autoarea nu a dorit-o cărții sale,se cuvine să observăm că sunt în scrierea aceasta puneri la punct necesare și adevăruri ce trebuiau rostite hotărât,așa cum sunt rostite aici.Prin pana doamnei Severa Sihleanu se face dreptate unor oameni cari nu se mai pot apăra și evenimente de covârșitoare importanță își recapătă adevărata semnificație.Pentru trecutul apropiat,denaturat în scrierea d-nei Cantacuzino,aceste „Note"sunt nu numai bine venite,dar și de strictă necesitate"(48).

Volumul amintit mai sus,scris de Severa Sihleanu,este o replică la cartea Sabinei Cantacuzino(1863—23 august 1944),soră cu Ionel

Brătianu,carte intitulată„Din viața familiei Ion C.Brătianu”(vol.I,1821-1891; vol.II,1914-1919;o ediție nouă a apărut la Editura Humanitas,în anul 2013).În volumul al II-lea,despre anii de război,Sabina Cantacuzino face o serie de afirmații despre diverse personalități ale vremii,afirmații care s-au dovedit a nu fi totdeauna corecte.Au urmat reacțiile celor amintiți în volum,unele dintre „desmințiri”fiind publicate în cartea Severei Sihleanu,în partea a doua,cuprinzând anexe la lucrare(cartea cuprinde circa 90 de pagini,dintre care 43 de pagini reprezintă anexele,textul propriu-zis cuprinzând doar 47 de pagini). Printre cei care au formulat critici(„desmințiri”) la cartea Sabinei Cantacuzino, unele dintre ele publicate în ziarele vremii, sunt menționați în anexe: Elena Perticari Davila (în „Lupta”din 23 decembrie 1933), Dr. Carol (Pia) Davila, fiul Dr. Carol Davila (în „Lupta” din 3 ianuarie 1934), Mihail S.Kogălniceanu, nepotul lui Mihail Kogălniceanu (în „Epoca” din 29 decembrie 1933), Korybut Woroniecka, fosta soție a lui Take Ionescu, apărând memoria acestuia (în „Dimineața” din 10 ianuarie 1934). Alexandra Fălcoianu, una dintre persoanele lezate de afirmațiile Sabinei Cantacuzino,îi va intenta proces acesteia,în anul 1937,și va publica ea însăși un volum de memorii: „Din Zile Grele”, cum menționează într-o scrisoare adresată Severei Sihleanu(49). Despre Severa Sihleanu,Sabina Cantacuzino afirmase: „...d-na Severa Sihleanu,văduva lui Ștefan Sihleanu când se ducea la Ocina mânca la masă cu ofițerii germani,circula cu ei în trăsură și când a aflat că cumpărau oi cu 5 lei bucata a pornit cu ei și a profitat de ocazie a-și popula staulele”.

Severa Sihleanu este nevoită să vină cu explicații asupra insinuărilor autoarei,arătând că,în primul rând,nu era văduvă în anul 1916,soțul ei decedând în anul 1923.Nici vorbă de plimbări cu trăsura și mese cu ofițeri...„Am mâncat la țară și am circulat în trăsură cu ofițerii germani?D-sa de sigur,știe că în timpul războiului nimeni nu era „la țară”,adică la acel conac mare sau mic,cu soare și glicine,unde vin mosafiri sgomotoși și dornici de petrecere sau liniște câmpenească.Pe acele vremuri,era regim de ordonanțe cari oferereau alegerea între viață sau amenda deoparte, și rechiziționare de fructe, cereale, păsări, animale, rămășițe de orice fel,s au muncă obligatorie, pe de altă parte. Nu era timp de reflectat sau alte posibilități;era executare cu scrâșnirea dinților și sacrificiu până la extrem”(50). Și continua ideea:„Pe acele vremuri nu a avut toată lumea norocul,ca să-i zic așa,de a se înțelege cu ofițerii...,la moșia mea venea un feldwebel,cu care nu-mi amintesc să fi călătorit cu trăsura veche,cu pânze,ce-mi rămăsese,dar mai puțin nu-l

văd cerând amabil permisiunea să mă însoțească.Erau soldați în teritoriu ocupat și abuzau din plin de această situație.La țară,acolo unde controlul superiorilor nu era imediat,unde nu se putea apela la d-l Tzigara sau Marghiloman,situația era mult mai brutală.Dacă în București d-na Sabina Cantacuzino,era deranjată de agenții cari căutau lemne sau mai știu eu ce,la țară veneau la orice oră,loveau cu patul puștii în poartă și...îi aveai musafiri nepoftiți în casă,la coteț,la masă sau la grajd,adică acolo unde voiau să vină pentru rechiziții sau control.Dela această și până la civilizată „masă cu ofițerii",este o mare distanță"(51).

Explică,apoi,și actul nepatriotic și profitabil al cumpărării oilor„spre a-mi popula staulele".După intrarea trupelor inamice în țară,s-au ridicat de la moșie și vitele ce mai rămăseseră nerechiziționate de armata română,iar în 28 ianuarie 1917 o ordonanță oprea comerțul cu vite,deci rechiziție și interdicție de a cumpăra,nu puteai poseda nimic.La începutul verii anului 1918,era aceeași situație, și s-a rechiziționat fânul de pe moșie,pe care avea obligația de a-l cosi cu oamenii de care dispunea.Neavând cu ce să-i hrănească,a obținut autorizația de la comandamentul Etapei Mobile 260 din Câmpina,de a cumpăra 28 de oi,din care a făcut pastramă pentru lucrători,păstrând patru oi,pentru care a primit ausweis spre a nu fi rechiziționate.Și încheia:„Aceasta este pactizarea și afacerea „cu oile"!(52).

Departe de a pactiza cu inamicii,Severa Sihleanu și-a făcut pe deplin datoria,după cum menționează în paginile cărții sale.A lucrat efectiv la spitalul nr.108(azilul de bătrâni) din data de 1 septembrie și până la 9 decembrie 1916,până la transformarea în spital de contagioși,când a venit la conducerea spitalului Alexandra Fălcoianu,care le-a mulțumit doamnelor pentru munca lor,dar le-a rugat să nu mai vină la spital,din cauza pericolului de contaminare cu boli infecțioase.Fiind obligată să se ocupe de moșia de la Ocina,să păstreze ce nu s-a distrus și nu s-a luat,a reușit să scape din lagăr numeroși prizonieri din comuna Ocina,sub pretextul că sunt necesari pentru muncile agricole,astfel readucându-i la familiile lor.Ca un fapt anecdotic,arată că mulți copii din acest sat au avut o îmbrăcăminte ciudată, confecționată din perdelele care-i mai rămăseseră.

După război,în urma stăruințelor personale,a venit pe Valea Prahovei dr.Gedeon Wells,profesor la Universitatea din Chicago și șef al Crucii Roșii Americane din România,care a consimțit să înființeze o secțiune de ajutor pentru alimentare și îmbrăcăminte,care a început cu comunele Ocina,Talea și Provița de Sus,și s-a extins apoi până la Predeal.În tot acest timp,Severa Sihleanu a condus aprovizionarea celor

16 cantine care,timp de aproape cinci luni,au hrănit circa 10 000 de persoane,zilnic.În anexele cărții sunt reproduse două articole din presa vremii,care redau amploarea acestei activități desfășurate pe Valea Prahovei de către Crucea Roșie Americană,în anul 1919.Într-un articol din „Voința Prahovei"nr.33 din 16 noiembrie 1919,cu titlul„Ajutoarele acordate de Crucea Roșie Americană prin colonelul Emerson"se scriu următoarele: „În urma stăruințelor depuse de harnica și neobosita Doamnă Severa Sihleanu zeci de mii de copii săraci, văduve de război, orfani, din comunele de pe valea Prahovei, Șotrile,Telega, Câmpina, Brezele, Sinaia, Poiana-Țapului, Bușteni, Predeal, Provițele, Ocina și Talea au fost scăpați din ghiara mizeriei și a foametei prin ajutorul cantinelor și alimentelor distribuite de la 28 Noembrie 1918, până la 10 Septembrie 1919; aceste alimente au fost date de către„Crucea Roșie Americană"iar nobilul și energicul reprezentant al crucei Roșii, Colonelul Emerson, nu a ezitat nici o dată să pue tot ce a avut la dispoziție pentru a veni în ajutorul acestei populații nevoiașe".Arăta că la distribuirea, „acum de curând",de îmbrăcăminte,bocanci ,albituri pentru invalizi,văduve și orfane din comunele Comarnic,Teșila și Cornu, a asistat la distribuire „chiar M.S.Regina".Se mai menționa,din nou, cum „copii,văduvele și invalizii nu vor uita niciodată de buna și energica D-na Sihleanu care pe ploaie le dedea hrană"(53).Ziarul „Dacia"din 14 februarie 1920,sub titlul„Crucea Roșie Americană în județul Prahova",prezenta alte aspecte ale acestei activități,precizând că în cursul lunilor iunie,iulie și august 1919, Crucea Roșie Americană „în urma intervenirilor stăruitoare ale d-nei Severa Sihleanu proprietară în județul Prahova,a întreținut 16 cantine în 16 sate și orașe de pe văile Prahova, Doftana și Provița și anume: Predeal, Azuga, Bușteni, Poiana-Țapului, Sinaia, Breaza de sus, Capul Câmpului, Breaza de jos, Podul Vadului, Ocina, Provița de sus, Talea, Șotrile, Lunca Mare, Telega și Câmpina". Se preciza că aceste cantine au funcționat sub directa supraveghere a d-șoarei Weic,americană și a d-nei Severa Sihleanu, distribuindu-se zilnic pâine și hrană caldă la aproape 10 mii de suflete,bărbați,femei și copii.

Afară de cantine, Crucea Roșie Americană a distribuit gratuit îmbrăcăminte și alimente în aceste 16 sate precum și în satele Teșila,Cornu,Comarnic și Provița de Jos, și anume:mantale,rochii,ciorapi și împletituri de lână,lână toarsă,flanele,rufărie de tot felul pentru toate vârstele.S-au distribuit bocanci noi și vechi invalizilor și văduvelor de război,și pe la case s-a distribuit lapte condensat,orez,săpun,chibrituri,piepteni,compoturi în

cutii ș.a.(54).Se încheia cu concluzia că,în modul acesta, „s-au îndestulat și îmbrăcat în 20 comune aproape 30 mii de locuitori săraci.Distribuiri de îmbrăcăminte și alte obiecte s-au făcut și la Ploești și la spitalul dela Bușteni-Azuga.Astfel„Crucea Roșie Americană" a alinat suferințele multor oameni nevoiași și neputincioși"(55).

S-a subliniat,de către toți cei implicați în aceste activități, rolul activ și dezinteresat al Severei Sihleanu,care scria la sfârșitul cărții sale:„Am ajutat școli,biserici și biblioteci,văduve și orfani,infirmerii,în fine ori unde am crezut că pot fi de folos semenilor mei;am contribuit cât am putut ca străinii să ne cunoască drept un popor activ,cinstit și civilizat așa cum cred din suflet că este adevărat"(56).

Printre ultimele știri despre Severa Sihleanu,înainte de decesul său,în anul 1946,mai menționăm pe cea apărută în anul 1943 în revista „Siguranța".Într-un articol intitulat„Despre țigani",semnat Doctor Paulian(„Siguranța",dec.1943,p.13),citim următoarele:„Lângă Marsilia- scrie Dr.Paulian- ,în Camarga,țiganii sunt denumiți„Romanicelli".Această denumire a făcut pe unii răuvoitori să-i considere pe țigani ca exponenți ai Românilor- care ar fi de origină țigănească.Un fapt și mai grav s-a petrecut acum câțiva ani pe vaporul„Resolut",cu care călătorea și o doamnă romăncă.Cum voiajul cu „Resolut"durează în jurul lumii între 4-6 luni,pe vapor se țin ședințe și conferințe literare.La una din ele,un englez,prof.Lomp de la col.4(?),vorbind de Români,a spus că ei se trag din țigani,deoarece„Romanicelli"sunt de origine românească și indiană.Atunci doamna romăncă s-a suit pe scenă și a combătut cu energie pe englez.Era doamna Severa Sihleanu(subl.ns.G.S.)(57).

După cum se vede,confuzia români= romi(țigani),în ochii europenilor occidentali(ca și a rușilor,de pildă) este veche,nu doar după 1990,când țiganii(romii) români au invadat Europa.Începuse să se folosească încă de pe atunci,din perioada interbelică și denumirea de romi pentru a denumi populația țigănească,așa cum arăta un cercetător român contemporan al acestei probleme(vezi Ion Chelcea,Țiganii din România.Monografie etnografică,Editura Institutului Central de Statistică,București,1944,310 pag.).

După moartea Severei Sihleanu,survenită în anul 1946 (la înmormântare va rosti o cuvântare Alexandrina Fălcoianu,o prietenă din tinerețe a defunctei),unic moștenitor va deveni Radu Dimiu,fiul său adoptiv.În anii 1947-1949 se trece la lichidarea moșierimii și a proprietății moșierești,prima etapă fiind exproprierea aplicată în urma reformei agrare din 23 martie 1945.Legile ulterioare au tot rupt din

proprietatea privată,care în anul 1949,prin decretul 83 din 2 martie,va fi desființată total(marea proprietate funciară,în anii 1947-1948,mai continua să fie reprezentată de cele 50 ha rămase foștilor moșieri,de fermele private și de păduri).Decretul 83/1949 scotea pe proprietari,în miez de noapte,din conacele aflate pe proprietățile lor,aceștia primind domiciliu obligatoriu pe raza altor județe,iar toate bunurile și conacele au trecut în patrimoniul statului(58).Va urma decretul nr.92 din 19 aprilie 1950,în vigoare de la 20 aprilie 1950,privind naționalizarea unor imobile,care lovea și în proprietățile deținute la orașe de foștii moșieri.

Conacul din Ocina al urmașilor Severei Sihleanu va fi confiscat de stat,aici funcționând,o vreme,o secție exterioară a Spitalului de boli pulmonare din Breaza,apoi va fi transformat în tabără de vacanță pentru pionieri și școlari sub denumirea de tabăra„Măgura Prahovei".Ca peste tot,conacul a fost devastat și bunurile au fost împrăștiate,furate sau distruse,principala furie a locuitorilor ocineni pentru care atâtea lucruri bune făcuse fosta proprietară,îndreptându-se asupra cărților din conac.

Medicul Mihai Petrescu din Breaza,fost medic generalist la dispensarul din comuna Adunați(Ocina) până în anul 1985,povestea că,din conac,toate cărțile-dar și alte documente și acte-,au fost aruncate în curtea conacului ,unde au fost incendiate și au ars zile în șir.În acest timp au fost cu grijă întoarse cu furca de către autorii incendierii,ca nu cumva să scape vreo carte nearsă! Bibliofil pasionat,medicul Mihai Petrescu,în timpul vizitelor sale la pacienții din comună,observa unele obiecte mai deosebite,care-ți „săreau în ochi" în diverse case. Despre acestea,proprietarii spuneau că provin „din casa cucoanei",dar medicul nu a găsit niciodată cărți la locuitorii ocineni.S-a dovedit,astfel,inspirată ideea Severei Sihleanu de a dona cărți din biblioteca personală diverselor instituții de cultură,cum am arătat mai sus.Se pare că au fost singurele cărți salvate din biblioteca sa de la conacul din Ocina.

Conacul de la Ocina este,astăzi,nelocuit și autoritățile locale îl prezintă ca fiind în „reparație capitală",un alt fel de a defini abandonul total al clădirii.Așa cum l-am văzut,la 23 august 2015,cu ocazia unei excursii documentare pe traseul Breaza-Adunați(Ocina)-Bezdead,făcută cu scopul definitivării prezentului studiu,conacul se prezintă destul de bine,la prima vedere.Este,însă,acoperit doar parțial,o parte a acoperișului,spre răsărit,lipsind cu desăvârșire,ceea ce duce la degradarea construcției în ansamblu.Ferestrele erau fără geamuri,iar de o parte și alta a scării de la intrare crescuseră un nuc și un zarzăr.În curte,două mese de ciment pentru jocul de tenis mai aminteau de vechea destinație,de tabără pentru școlari.

Moștenitorii Severei Sihleanu,de drept,ai lui Radu Dimiu,și-au orientat principalele cereri de retrocedare către proprietățile din București,mai ales către imobilul din strada Paris nr.40,sectorul1(„casa norvegiană”).Pentru această proprietate,care a aparținut Severei Sihleanu,moștenitorii Dimiu Constantin Sergiu,Dimiu Daria și Dimiu Irina s-au zbătut timp de 12 ani și pentru care s-au derulat peste 100 de procese(59).Moștenitorii au motivat că terenul,în suprafață de 617mp,din strada Paris nr.40 a fost cumpărat de Severa Sihleanu la data de 28 martie 1922,reprezentând lotul nr.147 din Parcul Bonaparte.În baza autorizațiilor de construire din 1923 și 1926,eliberate de Primăria Municipiului București,Severa Sihleanu construiește pe acest teren,o casă de locuit compusă din două corpuri de clădire.Prin decretul nr.92 din 19 aprilie 1950(în vigoare de la 20 aprilie 1950)privind naționalizarea unor imobile,imobilul este preluat de către stat de la Radu Dimiu,fiul adoptiv al Severei Sihleanu.Prin sentința definitivă a Judecătoriei sectorului 1,București,din 29 septembrie 2005,moștenitorii lui Radu Dimiu intră în posesia imobilului,fiind moștenitorii legali ai adevăratului proprietar.Imobilul fusese cumpărat de la stat,de familia Poenaru Victor și Elisabeta,statul aflându-se în posesia imobilului fără un titlu valabil(60).

Nici după anul 1990,moștenitorii Severei Sihleanu(respectiv,ai lui Radu Dimiu),nu vor fi scutiți de abuzuri și surprize neplăcute.Astfel,în 2 octombrie 1998,vila din Intrarea Moneasa,care aparținuse magistratului Dimiu,naționalizată în baza decretului nr.92/1950,deși magistrații erau exceptați,îi este oferită procurorului colonel Arthur Ricardo Dumitrescu,ca recompensă pentru„rezolvarea”anchetei afacerii„Țigareta 2”.Moștenitorii de drept,Dimiu Constantin Sergiu,Dimiu Daria și Dimiu Irina,urmaseră calea legală a restituirii,judecându-se imediat după revoluție cu Consiliul General al Municipiului București.Pe 1iulie 1998,din dispoziția primarului Viorel Lis,directoarea SC Herăstrău Nord(fost ICRAL),Iulia Asaul și șefa biroului locativ le aduc la cunoștința proprietarilor că instituția a repartizat vila col.Arthur Ricardo Dumitrescu,și că vila a fost vândută chiriașului pentru 26 milioane bani cash.Aceasta,deși se știa,inclusiv de A.R.Dumitrescu,că există un proces pe rolul instanței și totul este ilegal(61).

Moștenitorii depuseseră notificări în termen pentru a obține despăgubiri în conformitate cu legea 10 și pentru două imobile care au aparținut bunicilor lor,două case naționalizate și ulterior demolate,una situată în Calea Dorobanților nr.116 și alta pe intrarea,dispărută

acum,Moraviei(Tighinei)nr.8.La 24 martie 2009,Irina Dimiu trimitea o sesizare Primăriei București în această problemă,în care arăta că a fost de nenumărate ori în audiență,a făcut nenumărate reveniri,dar nu a primit niciun răspuns,deși au trecut atâția ani,fără să se soluționeze dosarele.Nici până în prezent nu a primit răspuns la această sesizare(62).

În anul 2010,moștenitorii Severei Sihleanu reușiseră să intre în posesia a aproape două treimi din „casa norvegiană",inclusiv a clădirii anexă,unde erau garajele și deasupra locuințele servitorilor,construcții dărâmate de foștii chiriași,revoltați că pierd șansa de a cumpăra o casă care nu le aparținuse și pe care statul nu avea dreptul să o vândă,deoarece naționalizase familiei casa de pe strada Paris la nr.4,nu de la nr.40.Proprietarii au plătit impozitele cuvenite și pentru clădirea care nu știau că le fusese distrusă,și pentru restul de casă,în care locuiau alții,care nu se dădeau duși din ea.

Casa în stil norvegian are panta abruptă a acoperișului,hornurile înalte,specifice zonelor cu zăpezi mari dar și cu ornamente de lemn la fațadă,tipic românești.Ferestrele au caroiaje în partea superioară,susținute la interior de glasvandurile cu carouri.Deși ridicată în una dintre cele mai scumpe zone ale orașului,de un arhitect important al epocii,Duiliu Marcu,casa utilizează cele mai bune materiale ale momentului doar la partea de structură(planșee de beton armat),dar nu și la decorații,nu are marmură,stucaturi și lambriuri(63).

Proprietarii au făcut reparații de igienizare,dar clădirea este pe lista monumentelor istorice.Are avantaje,de pildă scutirea de impozit pentru clădire,dar în rest au o serie de restricții la lucrările de reparații care necesită o serie de aprobări.Casa are nevoie de izolare termică,podul și acoperișul trebuie refăcute,de asemenea gardul împrejmuitor.Sunt necesare fonduri serioase,zeci de aprobări și avize.Instituirea noțiunii de monument istoric presupune păstrarea unor clădiri considerate reprezentative,dar statul român nu îi ajută pe proprietarii acestor case să le restaureze și să le mențină într-o bună stare de funcționare.

Note:

1.S.Știrbu și colab., Aplicarea reformei agrare din 1864 și din 1921 pe moșia Bibescu din Comarnic,județul Prahova,în „Studii",an 3,nr.3,iulie-septembrie 1950,pp.97-132.

2.Stelian Brezeanu, Moșnenii din Bezdead-Dâmbovița(1620-1820),Editura Meronia,București,2008;Victor Davidoiu, Monografia comunei Bezdead,Editura Bibliotheca,Târgoviște,2013,p.46.

3.Lazăr Șăineanu, Influența orientală asupra limbei și culturii române,II,Vocabularul.1.Vorbe populare, Editura Librăriei Socec&Comp.,București,1900,pp.307-308.Saigiu(și varianta saegiu,din tc.sayci).În cântecele dobrogene și oltene,sub formele saigi și saigen(saigesc=a număra și confisca oile-în poezia populară;saigie=sarcina saigiului,în cântecele dobrogene);saigit=saigie;saigi-bașa=vătaful saigiilor.

4.Ibidem,pp.319-320.Lazăr Șăineanu îl considera rang de boierie de a doua clasă.Tot el,la cuvântul serdărit menționa:gloaba vitelor ce intrau prin vie în județul Râmnic(venitul serdarului în Muntenia).Sensul inițial,la turci,era de comandant al ienicerilor dintr-un district(și serdar-aga).„Catagrafia oficială de toți boierii Țării Românești la 1829”,publicată de Ion C.Filitti în„Revista Arhivelor”,seria I,vol.II,nr.4-5(1927-1929),pp.290-359,arată că existau, la 1829,62 boieri de clasa I,119 de clasa aII-a și 273 de clasa a III-a(care cuprinde:serdari,medelniceri,slugeri,pitari,șetrari și cluceri de arie).Vezi Dan Berindei,Irina Gavrilă, Analiza situației clasei dominante din Țara Românească în temeiul catagrafiei din 1829,în„Revista de istorie”,tom 36,nr.4,1983,pp.349-362; Idem, Mutații în sânul clasei dominante din Țara Românească în perioada de destrămare a orânduirii feudale,în „Revista de istorie”,tom 34,nr.11,1981,pp.2029-2046. Vezi și Ion B.Bobescu, Mecanismul de guvernare al Țării Românești înainte de Regulamentul Organic,în„Revista pentru istorie,archeologie și filologie”,fasc.II,vol.X,1909,pp.314-323.

5.www.viataromaneasca.eu/arhiva/63-viata-romaneasca-11-12-2009/10-cronica-literara/514_istorie_sociala_in_subcarpatii_
munteniei(accesat 08.03.2015).

6.Stelian Brezeanu,op.cit.,pp.464-468(Doc.51,1838.Alegerea hotarelor moșiei Bezdead sub stăpânirea căminarului Dimitrie Belu;copie,semnată de Nicolas Saizis-semnătură cu caractere grecești).

7.Stelian Brezeanu,op.cit.,p.275.

8.Ibidem,p.82.Vezi Gheorghe Stanciu, Podu Vadului.Pagini de monografie,f.e.,București,2015,pp.185-189(despre Nicola Saigiu și ctitoria sa din Breaza de Jos).

9.Stelian Brezeanu,op.cit.,p.289.Angaralele sunt prestații în muncă față de Domnie,podvezile erau obligații la transporturile cu carele în slujbă,tot față de Domnie.

10.Gheorghe Stanciu,op.cit.,p.187.

11.Stelian Brezeanu,op.cit.,p.281.

12.Se referă la dreptul de protimisis(azi:preemțiune),aplicat la înstrăinarea unor terenuri.

13.Ștefan D.Grecianu, Genealogiile documentate ale familiilor boierești.Din scrierile inedite ale lui Ștefan D.Grecianu,vol.2,Tipografia „Cooperativa",București,1916,pp.409-411(familia Belu).

14.Ibidem,p.411.Logofătul Țării de Sus,în Țara Românească,era administratorul justiției în Oltenia,iar logofătul Țării de Jos era pentru județele de dincoace de Olt.Ei numeau pe toți impiegații justiției:judecătorii departamentelor și ai județelor,pe toți condicarii sau grefierii,afară numai de membrii Divanului veliților boieri,divan din care făceau și ei parte(cf.Ion B.Bobescu,op.cit.,p.319).

15.Stelian Brezeanu,op.cit.,p.284.

16.Mihai Apostol, Monumente prahovene,Editura Prahova.Muzeul de Istorie și Arheologie Prahova,Ploiești,1997,p.47.

17.Radu Vintilescu(1815-1903),pictor de biserici și icoane.A pictat,de la 1848 și până în 1903,biserici,icoane și steaguri mortuare,existente în număr foarte mare,ce stau mărturie în lăcașurile sfinte din Ploiești și din județul Prahova.În Câmpina a pictat „Biserica de la lac".Vezi Mihaela Vintilescu, Ignorarea picturilor bisericești în anii comunismului,în„Memoria",nr.1-2(66-67),2009,pp.171-178.

18.Mihai Sorin Rădulescu, Istorie socială în Subcarpații Munteniei,în „Viața românească",nr.11-12/2009.

19.Despre biserica din Breaza de Jos,demolată în anul 2014,ca și despre cea din cartierul Podu Vadului,demolată în anul 2002(adevărat record,pentru Breaza,la demolarea bisericilor,după anul 1989!),vezi Gheorghe Stanciu,op.cit.,pp.172-190.

20.ALDEM, Satul Ocina și locuitorii ocineni,Tipografia Nicu D.Miloșescu,Târgu Jiu,1905,p.15.

21.Valentin Borda, Călători și exploratori români,Editura Sport-Turism,București,1985,pp.33-36.Radu Novian nu este menționat în această lucrare-dicționar.

22.„Epoca",seria a II-a,anul IV,nr.670,joi,29 ianuarie 1898,p.2.

23.„Literatură și artă română:idei,simțire,formă",anul 2,partea I,1897,pp.347-364.Cristiania este vechea denumire a orașului Oslo.

24.Radu Novian, Școala și biserica în Norvegia,Conferință ținută la Societatea Geografică din București,în seara de 9 martie 1898 sub presidenția M.S.Regelui,Imprimeria Statului,București,1898, 22

pagini.Ediția a II-a,cu portretul autorului și o prefață de C.Rădulescu-Motru,Atelierele grafice I.V.Socec,București,1904,44(-47)p.,1 f.portret.

www.biblacad.ro/bnr/brmautori.ph(acces.13.05.2015).

25.24 life.ro/cotroceniul-regal(acces.26.07.2015).Irina Dimiu,27 mai 2015,recenzie la ”Cotroceniul regal” de Diana Manolache,Editura Curtea Veche;se referă la o cameră în stil norvegian din Palatul Cotroceni.

26.ALDEM,op.cit.,p52.

27.Ibidem,p.2.Alexandru Dimitrescu-Aldem(1880,Buhuși—1917,București),geograf român.Adept al teoriei ciclului geografic de eroziune.Contribuții în geomorfologie(„Dunărea inferioară între Tr.Severin și Brăila", „Asupra teraselor aluvionare").A susținut în 1911 o lucrare de dr.despre comuna Grădiștea din județul Călărași.Este autorul unor opere cartografice privind structura etnică a teritoriilor românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea,rămase în manuscris din anul 1915,reunite și publicate postum,într-un mic volum de tiraj redus,intitulat:„Al.Dimitrescu-Aldem(1880-1917).Viața și opera",Tipografia Concordia,Arad, 1945,29 p.,6 pl.Autorul volumului:profesorul Petre Coteţ(1914-1988).Vezi Radu Săgeată, Direcții și tendințe în Geopolitica românească din perioada interbelică, în „Analele Asociației Profesionale a Geografilor din România",vol.2,nr.2,2011,pp.5-16.Despre Petre Coteț,vezi Veselina Urucu, Centenar Petre V.Coteț,în „Memoria Oltului",anul III,nr.6(28),iunie 2014,pp.38-49.

28.Vezi Marcela Fera-Măciuceanu, File din istoria Liceului teoretic „Nicolae Grigorescu"din Câmpina.1919-1994,f.e.,Câmpina,1994,p.23:„Primul material didactic,aparate de fizică,a apărut în școală din donația unei învățătoare,d-na Sihleanu de la școala elementară din Ocina(sat lângă Breaza) în primul an de existență al școlii".

29.Severa Sihleanu, Note și desmințiri asupra amintirilor d-nei Sabina Cantacuzino,Cartea Românească,București,f.a.(1938),

pp.68-69.Enumerarea mobilierului donat de Radu Novian comunei Ocina,conform procesului verbal din 25 iunie 1903,întocmit de primarul și de consilierii comunei.

30.www.timpul.md/articol/iurie-colesnic-cea-mai-inzestrata-femeie-sculptor(acces.29.01.2015).

31.Severa Sihleanu,op.cit.,p.71.Școala din comuna Adunați(Ocina) va reprimi această denumire în anul 2013.

32.„Albina”,revistă enciclopedică populară, an 9,nr.3, 16 octombrie 1905,p.76.

33.C.Rădulescu-Motru, Personalismul energetic și alte și alte scrieri,Editura Eminescu,București,1984,p.53.

34.„Adevărul”,an XVIII,nr.5901,sâmbătă,21 ianuarie 1906,p.3.

35.Ibidem,p.3.

36.„Tribuna”,18 aprilie/1 mai 1907,p.3.

37.Severa Sihleanu,op.cit.,p.72.

38.Ibidem,p.83.

39.Ibidem,p.87.

40.Ștefan Sihleanu este menționat în „Dicționarul contimporanilor” tipărit de Dinu R.Rosetti în 1898 și evocat de Dem.Paulian în „Un om de elită:Ștefan Sihleanu(1 febr.1857-14 oct.1923).Prelegere ținută la Universitatea Ateneului Român în ziua de 5 martie 1943”.Prelegerea a fost tipărită într-o broșură de 17(20)pagini,la Tipografia Cultura,în 1943.Afost confundat,se pare,cu Al.Sihleanu,politician din Focșani,în unele publicații(vezi notele Martei Anineanu la volumul „V.Alecsandri,Scrisori,însemnări”,ediție îngrijită de M.A.,Editura pentru literatură,București, 1964,VII+274 pag.„Să fie celebrul Șt.Sihleanu,remarcat de I.L.Caragiale în cronicile sale parlamentare din „Timpul” drept bufonul Comisiei Deputaților,căruia prietenii îi spuneau Patan?”).Severa Sihleanu donează în anul 1937 Academiei Române,între altele,o scrisoare autografă a lui Cezar C.Bolliac,din 28 octombrie 1874,către Ștefan Sihleanu (Patan)! Vezi Severa Sihleanu, op.cit.,p.78. Vezi https://wikisource.org/wiki/O_carte_pretioasa (acces.20.06.2015).

41.Lui Spiru C.Haret„Ale tale dintru ale tale”:la împlinirea celor șasezeci de ani,Tipografia și Editura Institutului de Arte Grafice„Carol Gobl”,București,1911,pp.663-666.

42.Vezi scrisoarea Severei Sihleanu către Martha Bibescu,scrisoare datată București,23 noiembrie 1930,cuprinzând amintiri prețioase despre cel care a fost C.B.Thomson,prieten statornic al poporului român,legat printr-o sinceră afecțiune de Martha Bibescu(apud Alexandru Dragomirescu, Universul epistolar al Marthei Bibescu,Editura Fundației „Gheorghe Cernea”,Ploiești,1997,p.127). „Universul” din 20 noiembrie 1937:„M.S.Regina Maria a primit în audiență,la Palatul Cotroceni,pe d-na Severa Sihleanu dela Ocina,ieri la ora 12.Sănătatea M.S.Regina Maria se îmbunătățește pe fiecare zi”.

43.Severa Sihleanu,op.cit.,pp.77-78,81.

44.Ibidem,p.76.

45.Ibidem,pp.20-23.

46.Într-o emisiune din mai 2015 a canalului TVTrinitas intitulată„Preoți slujitori în parohii sărace",realizată în comuna Adunați(fostă Ocina),actualul preot paroh vorbea despre Radu Novian,care ar fi avut„o casă de vacanță în Norvegia"(!),aberație susținută și de ceilalți participanți la emisiune.Auzise,probabil,de „casa norvegiană"din București,casă construită de Severa Sihleanu după 1923,când era văduvă pentru a doua oară.Deși localnic,preotul atât știa despre ilustra familie Novian,apoi Sihleanu.Că datorită acestei familii s-a ridicat și s-a pictat noua biserică,s-a construit casa parohială,s-au primit donații în bani și obiecte pentru biserica unde el este paroh,toate acestea îi erau complet necunoscute! Aceeași ignoranță și în site-ul școlii din Adunați,care din anul 2013 a primit denumirea de școala gimnazială„Radu și Severa Novian".Citim în acest site,creat la 14.12.2012 și actualizat la 19.04.2015,la istoricul localității(copiat după cartea lui Aldem din 1905),că așezarea aparținea slugarnicului(sic!) Nicolae Săigiu din Breaza,partea de est fiind luată de „domnitorul Brâncoveanu"(!).Slugerul Saigiu devenit slugarnic,era deposedat de moșie ,în 1830,de către domnitorul Brâncoveanu,care era mort din 1714.(www.scoli.didactice.ro/scoala-cu-clasele-Iviii-adunati - acces.22.04.2015).

47.„Universul literar",anul XLVII,nr.17,sâmbătă,11 iunie 1938,p.4.

48.Ibidem,p.4(„Cronica măruntă").

49.Severa Sihleanu,op.cit.,p.66.

50.Ibidem,p.37.

51.Ibidem,p.38.

52.Ibidem,p.40.

53.Ibidem,p.74(„Voința Prahovei" nr.33/19 noiembrie 1919).

54.Ibidem,p.75.

55.Ibidem,p.76.

56.Ibidem,p.43.

57.www.academia.edu/3806932/Rom_sau_Tigan_Dilemele_unui_etnonim_in_spatiul_romanesc_ISPMN_Fundatia_Soros_Romania(acces.14.07.2015).

58.Vezi Steluța Chefani-Pătrașcu, Moșieri teleormăneni(1864-1949).Mărire și decădere,Editura Renaissance,București,2011.

59.www.romanialibera.ro/stil-de-viata/casa-mea/casa-de-inspiratie-norvegiana-181733(acces.02.10.2014).

60.www.spete.info/231-dosar-proces(acces.22.04.2015).

61.www.corectnews.com/node/51694(acces.28.07.2015).

62.www.domnuleprimar.ro/30440-Dorim-solutionarea-dosarelor(acces.26.07.2015).

63.www.romanialibera.ro/stil-de-viata/casa-mea/casa-de-inspiratie-norvegiana-181733(acces.02.10.2014).

CHARLES DE GAULLE, UN NAPOLEON AL SECOLULUI AL XX-LEA

Prof. Elena Vasile
Şcoala Gimnazială Centrală - Câmpina

Charles Andre Joseph Pierre Marie de Gaulle, s-a născut la Lile la 20 noiembrie 1890, într-o familie normandă la jumătatea drumului între nobilimea de spadă și burghezia catolică, solid înrădăcinată în Franța de Nord. Tatăl său provine dintr-o familie aristocrată cu rădăcini în Burgundia și Normandia, iar mama sa Jeanne Maillot provenea dintr-o familie de burghezi bogați din Flandra unde se aflǎ și orașul Lile.

Familia de Gaulle invoca printre strămoșii săi pe Richard de Gaulle sau Waulle care ar fi deținut funcția de scutier în timpul lui Philippe Auguste și pe Jehan de Gaulle, care înțelept ar fi fost împotriva bătăliei de la Azincourt(1). Acest Jehan de Gaulle a opus rezistență timp de doi ani englezilor la Vire, în vestul Normandiei, înainte de a se exila la Bourgone.

Despre semnificația numelui detalii se regăsesc în lucrarea lui Jean Lacouture, care a elaborat o biografie generală a mareșalului de Gaulle(2). Din punct de vedere simbolistic se spune că numele de Gaulle provine din gallus, numele vechilor gali care luptă împotriva stăpânirii impuse de generalul Caesar.

Spre mijlocul secolului al XVIII-lea, familia s-a instalat definitiv la Paris, străbunicul lui Charles a fost numit procuror al Administrației Regiunii Franceze. Familia lui Charles se aflǎ stabilitǎ la Paris de mai bine de un secol și jumătate, locul unde se va naște cel care va conduce Franța, Generalul Charles de Gaulle. Familia lui de Gaulle făcea parte din marea nobilime militară franceză, dar cu trecerea timpului va înlocui sabia cu condeiul. În familia lui de Gaulle, toată lumea scrie, toată lumea citește(3). La șaisprezece ani Charlles de Gaulle a luat singurul premiu pentru literatură.

În sânul familiei, tânărul Charlles beneficiază de o educație solidă, necesară viitorului său politic și militar. Tatăl său, Hanry de Gaulle îi vorbește mereu despre Tacit, Seneca și Racine, dar lui Charlles nu-i plac decât trei scriitori, Corneille, Edmund Rostand și Bergson, modelul generației sale.

Datorită tatălui său, de mic, Charlles a demonstrat un interes deosebit pentru istorie şi filosofie. Îşi va face studiile primare la Şcoala comunităţii creştine Tomas d'Aquino din Paris iar apoi la Colegiul Catolic Stanislas din Paris. Familia lui Charlles are o veche origine militară în spate; el alege să fie militar şi continuă practic tradiţia familiei.

În anul 1909 face parte din armată, va absolvi Academia Militară de la Saint-Cyr în anul 1912, al treisprezecelea din 221 de elevi ai promoţiei sale. Alege Regimentul 337 infanterie din Arras pe care-l comandă Phellipe Petain, pe care Jean Pouget în lucrarea "Un anume capitan de Gaulle " îl caracterizează drept un „vlăjgan cu mustaţă albă ai cărui ochi albaşti subjugă bărbaţii şi seduc femeile"[(4)].

Se vehiculează în literaratura de specialitate dedicată lui Charlles de Gaulle că în perioada cât a activat în Armată au existat doi de Gaulle. Primul este bine crescut , mai curând sfios, un catolic practicant, menit armatei, nu atât prin tradiţie de familie, cât prin influenţa unui tată îndrăgostit de propria ţară şi care considera că nu există carieră mai nobilă decât aceea de a sluji ţara.

În lucrarea sa „Memoires de guerre, l'appel 1940-1942", generalul afirma că această instituţie se încadra printre „cele mai importante lucruri din lume"[(5)]. Practic această concepţie a sa avea să prevadă responsabilitatea ce îi va reveni peste timp, când îşi cheamă compatrioţii la lupta pentru eliberarea Franţei împotriva ocupaţiei naziste. Scotea în evidenţă importanţa Armatei în viaţa unei mari puteri aşa cum îşi dorea el să fie Franţa, atât în perioada interbelică, cât şi după cel de-al Doilea Război Mondial. În repetate rânduri, în special în perioada interbelică, când celelalte puteri europene puneau accent pe dezvoltarea industriei de armament, cerea cu insistenţă motorizarea armatei franceze. „Cu toată ploaia de critici şi de ultraje ce i se aduceau cu seninătate şi chiar cu o speranţă ascunsă, el simţea zilele când totul avea să depindă de dânsa"[(6)].

Al doilea de Gaulle vizează aspectul şi determinarea omului politic, liderul puternic ce nu se sfieşte să critice vehement clasa politică "mentalitatea deficientă, ideologia găunoasă, cât şi nepăsarea celor aflaţi la putere ce lipsiseră Armata de toate mijloacele necesare". De Gaulle face o descoperire uimitoare „*războiul viitorului nu va arăta cu cel al tranşeelor, tehnica schimbă toate datele conflictului, de vreme ce maşinile ne guvernează destinul, e momentul să încredinţăm unor unităţi specializate, cavaleria blindată-grija de a străpunge frontul duşman*"[(7)].

La începutul nazismului, în lucrarea sa „Spre o armată de carieră”, apărută în anul 1934, de Gaulle intuiește aproape într-un mod profetic războiul pe care îl va purta Hitler: „vor fi de ajuns 3000 de tancuri, masate pe un front de cincizeci de kilometri susținute de aviație, pentru a deschide breșa prin care vor năvăli trupele motorizate”[8)]. Cartea este un insucces în Franța, ea scandalizează parlamentarii francezi, care trăiesc cu teama de pretorieni și de militarul cu cizme. Nu-și convinge camarazii de arme, dar această carte se bucură de un succes remarcabil în Germania și în URSS.

La 18 iunie 1940, Charles de Gaulle s-a făcut manta pentru Franța[(9)]; acum se demonstrează calitățile sale de lider, ambiția sa de a avea un moment de măreție. Situația sa de eliberator al Franței este destul de ciudată, deoarece cei mai mulți oameni politici francezi și conducători de stat ai vremii nici nu știau de existența sa, iar cei mai mulți francezi exilați la Londra nu puteau avea încredere în el.

„Chiar și la Londra, cu puține excepții, cei mai mulți cunoscuți francezi nu s-au alăturat Franței libere. Mulți au ales să fie trimiși acasă, alții și-au dedicat loialitatea Vichy-ului, iar dintre cei care s-au opus capitulării, mulți și-au oferit serviciile guvernelor britanic sau american, puțini au fost oamenii care să răspundă cerințelor mele”[(10)].

În perioada mandatului prezidențial de Gaulle și-a exprimat dorința ca Franța să devină o mare putere postbelică, opinia lui era total diferită de ceea ce propusese compatriotul său Jean Monnet. Cei doi oameni politici s-au cunoscut la Londra în momente dramatice pentru viitorul Franței și anume se produsese capitularea acesteia în fața Germaniei hitleriste.

Monnet ajunsese în Anglia pentru a avea sprijinul premierului englez W. Churchill în vederea creării unei uniuni confederale franco-britanică, iar de Gaulle să capete sprijinul militar al englezilor împotriva lui Hitler. Este surprinzător faptul că relațiile dintre cele două personalități vor deveni deficitare în perioada postbelică. Monnet nu dorește să se alăture lui de Gaulle, iar acesta din urmă nu vede cu ochi buni acea uniune franco-britanică.

Care au fost motivele acestei relații deficitare? Unul dintre motive este acela că de Gaulle este un om al acțiunii hotărâte, îndrăznețe, un om al războiului, iar Monnet un om al interdependenței, al negocierii. Monnet credea că în relațiile internaționale, importante sunt eforturile colective, pe când de Gaulle se concentra exclusiv pe rolul Franței.

În „Memorii de război” de Gaulle explică deosebirea de viziune asupra creării unei uniuni între Franța și Anglia: „Greșiți când înființați

o organizație care poate părea în Franța ca fiind sub protecția Angliei"(11). Vedea o Europă unită dar, sub egida Franței.

Note:

1. Pierre de Boisdefre, Și totuși de Gaulle, Ed. 100+1 Gramar,Buc.1997, p.20
2. Idem, p.20
3. Ibidem, p.31
4. Ibidem, p.59
5. Charles de Gaulle Memorii de război, chemarea 1940-1942, Ed. politică, Buc.1969,p7
6. Ghiță Ionescu, Lideri într-o lume interdependentă, oameni de stat, Adenauer, de Gaulle, Thatcher, Reagan, Gorbaciov. Ed. All, Buc. 2000
7. Pierre de Boisdefre op. cit. p. 60.
8. Ghiță Ionescu, op. cit. P.108
9. Idem, p.108
10. Ibidem, p.102
11. Ibidem, p.104.

DIN ISTORICUL UNIVERSITĂȚII " ALEXANDRU IOAN CUZA " – IAȘI (ANII PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL)

(continuare la articolul din numărul 5 al Anuarului Filialei Câmpina a Societății de Științe Istorice din România)

Prof. Victoria Vâlcu

Anul 1914 marca împlinirea a 54 de ani de la înființarea primei Universități a României Moderne. În cei peste 50 ani instituția ieșeană oferea imaginea unei comunități academice profesionalizate, cu pregătire temeinică şi cu o ofertă educaţională variată la toate cele 4 facultăți: Drept, Științe, Litere, Medicină .

Izbucnirea primului război mondial a fost urmărită cu deosebită atenție de întreaga opinie românească. Un amplu curent se pronunţa pentru participarea alături de Antanta (Franța, Anglia , Rusia) în vederea eliberării Transilvaniei și a Bucovinei , alte cercuri politice, mai restrânse aveau în vedere intrarea României în război alături de Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Italia), motivând pericolul reprezentat de Rusia și insistau asupra eliberării mai întâi a Basarabiei.

Dincolo de anumite nuanțe, întreaga suflare românească urmărea realizarea idealului naţional prin unirea tuturor Românilor. Cele două universități (Iași – 1860 și București – 1864) nu au rămas în afara dezbaterii care a luat uneori forme aprinse . Universitatea din București în frunte cu rectorul prof. Thoma Ionescu (fratele lui Tache Ionescu) a adoptat moţiunea semnată de 58 profesori care cereau intrarea imediată în război alături de Antantă.

Marea întrunire a lumii universitare bucureștene din 26 septembrie 1914 s-a pronunţat cu hotărâre în acest sens.

La universitatea din Iași, confruntările s-au declanşat repede, mai ales că profesorul C.Stere, rectorul din februarie 1913 se declara din ce în ce mai deschis pentru intrarea României alături de Puterile Centrale, în pofida calității sale de șef al Organizației Județene Iași a P.N.L. . Majoritatea profesorilor se pronunța pentru intrarea în război alături de Antantă. Profesorul A.D. Xenopol, preşedintele secției ieșene a Ligii Culturale, publica în cotidianul bucureştean "Adevărul " un răsunător articol intitulat *Cu niciun preț cu Austria* , articol reprodus de Nicolae Iorga în " Neamul românesc " . A.D. Xenopol revenea asupra problemei aflate în centrul atenției publice, încredinţând tot „ ADEVĂRULUI "

din 6 septembrie 1914 articolul *" În ceasul suprem "* prin care îndemna intrarea României alături de Antantă, în acțiune pentru "descătușarea fraților nostri , pentru unirea lor cu noi într-un stat mare românesc".

La 8 septembrie 1914, în sala Pastia a avut loc adunarea secției ieșene a Ligii Culturale. S-a adresat regelui o telegramă semnată de mai mulți profesori universitari, între care A.D.Xenopol, I. Găvănescu, A.C.Cuza, prin care se comunica dorința românilor de a-și face datoria în realizarea aspirațiilor naționale " prin unirea noastră cu frații noștri din Austro-Ungaria ". Moțiunea trimisă guvernului insista pentru declanșarea acțiunii care să asigure întemeirea României mari. [1]

In lunile spetembrie- decembrie 1914, s-au desfășurat mai multe consfătuiri, senatul și marele colegiu universitar au dezbătut această problemă; de asemenea organizațiile studențești s-au implicat puternic, toate acestea având un puternic ecou în presa vremii .

C. Stere își explica pe larg poziția : " În caz de biruință a Rusiei, noi trebuie să renunțăm pentru totdeauna la cele 2 milioane de suflete din Basarabia și suntem cel puțin condamnați să ajungem o enclavă rusească, să cădem în vasalitatea de fapt a puternicului Imperiu care vrea în stăpânirea sa cheile Mării Negre şi să domine în Balcani. Acesta, repet, e minimum de rele ce ne așteaptă ".[2]

În aceeași perioadă s-a produs, fără a se anunța oficial, ruptura sa de I.C.Brătianu. Profesorii Universității din Iași au continuat să se angajeze în ampla acțiune a Ligii Culturale, care a intrat într-o nouă fază prin transformarea sa în " Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor " . Astfel, la 15 februarie 1915, Liga a organizat la Iași o mare întrunire în sala " Sidali ", cerându-se intrarea în război alături de Antantă . La propunerea lui I.Găvănescu, președinte al Adunării, a fost proclamat Vasile Lucaciu conducatorul ligii. Oratori de seamă precum: I.Grâdișteaunu, Octavian Goga , A.C. Cuza, N.Filipescu și Nicolae Iorga au insistat pentru angajarea imediată în bătălia pentru Transilvania.

" Federația Unionistă "(organism ce unea, din septembrie 1915, Partidul Conservator N.Filipescu , Partidul Conservator Democrat – Tache Ionescu , Membri ai Ligii, transilvăneni și bucovineni aflați în țară), a organizat ample acțiuni menite a determina guvernul să intre în acțiune . [3]

Imediat după declanșarea războiului, numeroși români din Transilvania și Bucovina au trecut în regat din cauza măsurilor represive luate de stăpânirile respective, măsuri devenite foarte dure

după intrarea României în acțiune. O parte a venit dintr-un început la Iași, după cum alții au venit aici în cadrul marelui refugiu din toamna anului 1916. În aceste condiții, la Iași s-a constituit Comitetul Național al Românilor emigrați din Austro-Ungaria, organism deosebit de activ în etapa finală a luptei pentru întregirea României .

După 2 ani de intense acțiuni diplomatice, România a intrat în război alături de Antantă, imediat după recunoașterea drepturilor asupra teritoriilor românești aflate sub ocupația Austro-Ungariei . În noaptea de 14 spre 15 august 1916, respectiv 27-28 august 1916 trupele române au primit ordin să treacă frontiera și să declanșeze ofensiva în Transilvania (“ Treceți batalioane române Carpații “ !).

La Iași, evenimentul a fost primit cu mare entuziasm și deosebită încredere. Plecarea trupelor pe front a fost însoțită de entuziasmul general al populației. Pe străzile de la Copou la gară, pe trotuare, pe grilaje, pe la ferestrele tuturor etajelor, în balcoane, pe uși și chiar pe acoperăminte, nenumăraţi locuitori stăteau “ cum puteau ținând fiecare în mână buchete frumoase de tot felul de flori. De-a lungul traseului se puteau auzi strigăte de „ Ura Să trăiți fraților , Să vă întoarceți cu bine, Să îndepliniți România Mare “![4]

În cadrul unei mobilizări generale, în campania din 1916-1917 au participat numeroși intelectuali ieșeni, studenți și cadre didactice ale universității. Din regimentul 13 infanterie “ Ștefan cel Mare ” au făcut parte peste 30 de cadre didactice între care : N.Costăchescu, Mihai David, Ion Borcea, Petre Andrei.

N.Costăchescu, devenit comandant de companie a participat direct în primele luni la operațiile militare și ne-a lăsat pagini impresionante pentru greutățile zilelor de război în tranșee, alături de soldați . [5]

Ca orfan de tată, profesor Petre Andrei era scutit de încorporare; cu toate acestea s-a înrolat voluntar și , la 20 martie 1915 , a fost repartizat la regimentul 18 infanterie. În iulie – septembrie 1916 a urmat cursurile școlii de ofițer de la Târgoviște, iar la 1 octombrie 1916 a fost trimis la regimentul 13 Infanterie “ Ștefan cel Mare “. Înainte de a ajunge la regiment, Petre Andrei îi scria mentorului său, Ion Petrovici, rânduri emoționante : “ Azi(20 octombrie 1916) plec pe front, așteptam mai de mult această bucurie și în sfârșit a venit[..] vă asigur că voi ști să mânuiesc arma tot așa de bine ca și termenii și axiomele filosofice, voi aplica concepția filosofică că viața nu prețuiește prin ea nimic, ci valoarea ei provine din idealul în slujba căreia este pusă . Idealul nostru

este atât de mare și sfânt,încât vedeți domnule, nu mă neliniștește deloc gândul morții “ .[6]

Și alți universitari, precum C.Popescu, G.Vârsan, C.Motăși, Al.Myller, Traian Bratu, V.Vâlconici au fost mobilizați în diferite unități și servicii ale Armatei. În vremuri de grele încercări, cu mii de răniți și cu o epidemie nemaiîntâlnită de tifos exantematic, studenții și profesorii facultății de medicină au lucrat la Iași și pe fron, în spitale de campanie, în ambulanțe punându-și viața în primejdie.

Dintr-o situație întocmită la mijlocul decenului al 4-lea, rezultă că marea majoritate a profesorilor și conferențiarilor fuseseră angajați într-un fel sau altul în războiul pentru întregirea neamului.

În condițiile dominației străine peste două treimi din teritoriul României, de la sfârșitul anului 1916, orașul Iași a devenit capitala statului român și centrul refacerii “ un simbol de rezistență națională “ cum l-a numit Nicolae Iorga. Aici au venit: Familia Regală, Parlamentul, Guvernul, Reprezentanții Puterilor Antante, Misiunea Franceză, numeroase persoane particulare. În această situație orașul a trebuit să facă față unor greutăți nemaîntâlnite. De la 75 de mii locuitori, populația a sporit la 300 de mii. Efortul a fost cu atât mai mare cu cât orașul nu cunoscuse o dezvoltare edilitară deosebită și nu dispunea de un fond de locuințe capabil să adăpostească un spor așa mare de populație. A urmat o iarnă grea, s-a respimțit puternic lipsa alimentelor, a combustibilului și a medicamentelor. Aglomerația și lipsa condițiilor sanitare necesare au condus la izbucnirea unei teribile epidemii de tifos exantematic, caracterizat ca “ un periculos dușman intern “ . [7]

Autoritățile centrale au fost găzduite în clădirile diferitelor instituții, ale unor particulari, funcționând în condiții improprii. Regele(Ferdinand 1914-1927) și-a stabilit reședința de lucru în fosta reședință a domnitorului A.I.Cuza din strada Lăpușneanu. Adunarea deputaților și-a desfășurat lucrările în sala Teatrului Național, Senatul în Aula Universității din Palatul de la Copou, președintele Consiliului de miniștri, I.C.Brătianu s-a instalat într-o clădire de pe strada Lascăr Catargiu. Mai mulți parlamentari și miniștri au locuit în Palatul Mitropolitan. Guvernul nu avea o reședință propriu-zisă, ministerele fiind dispersate în diferite clădiri. Unele ședințe și dezbateri s-au desfășurat la reședința Premierului într-un salon de la Teatrul Național, în locuința primarului Gheorghe Mârzescu, devenit ministru, aflată pe bulevardul Carol. Marele cartier general s-a instalat în locul Școlii Militare pe același bulevard (Carol) .

În mai multe încăperi ale universității ieșene au funcționat diferite direcții și servicii ale Ministerului de Război. Spațiul unor laboratoare a fost ocupat de o parte a ministerului Instrucțiunii Publice și a Cultelor(Direcția Învățământului Secundar și Superior, Cabinetul Ministrului ș.a.) și de Direcția Sănătății Publice. Sala cea mare a seminarului facultății de Litere și Filosofie a gazduit Serviciul Muncilor Agricole din Ministerul Agriculturilor și Domenilor. Câteva camera au fost puse la dispoziția " Cerecetașilor" și Crucii Roșii. Laboratorul de chimie medicală de la Facultatea de Medicină a fost ocupat de Cenzura Poștală. Aula universității a găzduit pe lângă dezbaterile senatului o serie de conferințe ținute de personalități ale culturii românești care mobilizau energiile în vederea rezistenței și a realizării idealului național. Profesorii I.Ursu și I.Găvănescu care s-au distins în cadrul acestei acțiuni, au făcut parte din Consiliul Național al Unității Române înființat la Paris (3 octombrie 1918), organism cu o largă reprezentare a românilor, având misiunea de a face cunoscută cauza românilor în Occident (președinte Tache Ionescu, vicepreședinte Vasile Lucaciu, Octavian Goga, doctor C.Angelescu, Jean T.H. Florescu). În condițiile aspre ale războiului, cursurile universității s-au întrerupt aproape 2 ani .

Prin semnarea preliminariilor de pace dintre Puterilor Centrale și România (Buftea - martie 1918) s-a produs demobilizarea unor părți însemnate ale armatei române. În această situație numeroși tineri, ofițieri și subofițeri și-au exprimat dorința de a li se aproba înscrierea în anul I la una din facultățile universității din Iași sau, după caz, să fie reînscriși pentru continuarea studiilor întrerupte de participarea la război.

Imediat după încheierea preliminariilor de la Buftea s-a pus problema revenirii în București a unora dintre instituțiile sau serviciile centrale ale statului.

Conducerea universității a sperat în eliberarea măcar a unor săli de curs și laboratoare spre a trece la pregătirea reluării activității universitare.!

Va urma!

Bibliografie

1. „ Evenimentul " 10 septembrie 1914; V.Netea, C.G. Marinescu, " Liga culturală " și Unirea Transilvaniei cu România , Iași, 1978 p.265

2. C.Stere, România și Războiul european în "viața românească", volum XXXV, nr.10-12, 1914 , p207-230

3. Ion Bulei, Conservatori și conservatorism în România, București 2000, p461-462

4. N. Bogdan, Iașul, Leagăn al unirii neamului românesc. Amintri și însemnări din 1916-1918

5. Nicolae Costăchescu ,Jurnal de front(1916-1917). Studiul introductiv și îngrijirea ediției – Constantin Cloșcă, Iaș, 2007, p.194

6. Introducere la volumul Petre Andrei, Jurnal, Memorialistică, Corespondență, ediție îngrijită de Petre P. Andrei, Valeriu Florin Dobrinescu, Doru Tompea, Iași 1993, p.8

7. Ion Agrigoroaiei, Opinia Publică și Starea de Spirit în Vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri Iași 1916-1918, Iași, 2004, p.50-r.m.

“ Condițiile de viață extraordinar de grele pentru cel puțin 90% din locuitorii fostei capitale a Moldovei aveau drept efect – își va aminti profesor Iorgu Iordan, îmbolnăvirea și poate moartea celor incapabili să reziste […] Mi se întâmpla să văd aproape zilnic chiar pe strada Lăpușneanu camioane enorme încărcate cu cadavre, care fiind puse claie peste grămadă, se trădau ca să zic așa, desi era chipurile acoperite cu prelate, prin faptul că vreun picior sau vreo mână spânzurau peste marginea lăzii camionului “ (Memorii, vol.I, București 1976, pag 288).

CÂMPINA LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA (1900-1914)

Prof. Marius Zaharia
Şcoala Gimnazială „B.P.Haşdeu" - Câmpina

Conform legii comunale adoptate în timpul domniei lui Al. I. Cuza, Câmpina era, în 1865, singura comună urbană din "Plaiu Prahova" (1). Localitatea era formată din cătunele "Tergu Câmpina, Piața Câmpina, Brosce, Șotrile, Lunca Mare", având 370 de case, 413 familii și 3 biserici (2).

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea orașul era cunoscut ca stațiune balneo-climaterică, fiind vizitat de numeroşi bucureşteni, în special vara. Trecerea la exploatarea modernă a petrolului, spre sfârșitul aceluiași secol, va transforma Câmpina într-un oraș industrial, modern, cosmopolit, datorită prezenței specialiștilor de origine străină.

La începutul secolului al XX-lea, societatea "Steaua Română" avea rolul cel mai important în extracția și prelucrarea petrolului din zona Câmpina. În 1901, producția schelei Câmpina era de 107.551 tone (3). Producția maximă s-a atins în anul 1910 cu 333.382 tone, reprezentând 24,7% din producția întregii țări în anul respectiv (4).

La 1 ianuarie 1907 erau în funcțiune 154 de sonde, mai multe fiind doar în zona Buștenari-Recea, și anume 544 (5).

Bogăția zăcămintelor din zonă a fost dovedită și de erupția sondei numărul 65 a socieății Steaua Română, aflată pe platoul Bucea, în anul 1905. Sonda a atins la 380 m. un zăcământ care a aruncat o coloană de țiței de la această adâncime până la 120 m. de la gura sondei. Producția ce s-a putut strânge din această erupție, care a durat aproap 30 de ore, a fost 14.000 tone (6).

Referindu-ne la exploatarea petrolului câmpinean, putem observa că societățile cu rol important în această activitate, Steaua Română, Traian, Astra Română, având capital majoritar străin, au contribuit la modernizarea orașului, dar în goana lor după profit au exploatat la maxim aceste resurse, practic epuizându-le, declinul începând după Primul Război Mondial.

La 31 martie 1906, lucrau în industria extractivă a petrolului, la Câmpina și Poiana-Vrăjitoarea, 951 oameni, dintre care 45 erau străini (7).

În domeniul prelucrării petrolului exista, din 1897, rafinăria societății Steaua română, considerată la înființare cea mai mare din Europa. În anul 1907 aceasta prelucra 361.213 tone, fiind urmată la nivelul țării de Vega din Ploiești cu 155. 742 tone (8). În acel an, rafinăria avea 3.739 lucrători și 262 funcționari (9). Pentru deservirea rafinăriei, Steaua Română a făcut și o fabrică de acid sulfuric.

În localitate mai funcționau Atelierele Centrale, înființate în 1898, uzina electrică, înființată în 1905, fabrica de bijuterii a contesei Martha de Blome, fiica prințului Dimitrie Barbu Știrbei, înființată în 1910 și turnătoria fraților Ziptzer, înființată în 1911 (10).

Între 1900-1914 au funcționat pentru perioade mai mici sau mai mari de timp, tipografiile: I. Baboianu, Mircea Ionescu, Muntenescu și Gologan, Gutenberg (proprietar M. Gheorghiu), Moritz Sigmann și Steaua Română (11).

Impactul produs asupra câmpinenilor de avântul luat de exploatarea petrolului reiese dintr-o relatare a unui vizitator al localității, făcută în 1907, pe baza celor auzite într-o cafenea, înainte de un congres al petrolului.

" Și așa mi s'a comunicat în toata seriozitatea, cum lunile trecute au sosit la Campina, în cel mai strict incognito, trei renumiți geologi : unul german, unul englez si celălalt francez, și dupa niște explorări efectuate tot atât de discret, au stabilit pozitiv că zăcămintele cele mai bogate de petrol din întreaga țară românească s'ar gasi dedesubtul platoului, pe care se află clădit orașul Câmpina. Ei mi-au dat și o dovadă : cică pe langă Câmpinița, unde „Steaua Română" posedă rafineria ei grandioasă, un locuitor, care începuse să sape un puț de apă, ar fi dat deodată, la o adâncime de puțini metri, de petrol și că acurn scoate de acolo pe fiece zi atâtea și atâtea butoae de păcură. Constatarea geologilor misterioși va avea, așa m'au asigurat nouii mei amici, rezultatul următor: înca zilele acestea se va creia în străinatate o societate pe acțiuni cu un capital de 2112 miliarde lei citește : miliarde și lei, nu nuci care va cumpăra întreg orașul Câmpina, în a cărui rază firește că acum nu se pot face săpături dupa petrol, și 'l va și darâma spre a pune pe teritoriul astfel netezit cateva mii nu exagerez de loc de sonde. Congresul, au adăogat informatorii mei, va sluji pentru a convinge pe capitaliștii voioși de a se pune în capul nouei întreprinderi de exacitatea anti - și sinclinalelor stabilite de geologii lor și pentru perfecționarea afacerei. La întrebarea mea cam naivă : ce se vor face actualii locuitori ai Câmpinei dupa ce vor fi goniți din oraș cu pungile pline de bănet, mi s'a raspuns foarte calm : că se vor stabili pe colina de

la nord, acolo unde se află acum câteva clădiri noui, adică dincolo de linia ferată Câmpina-Doftana, și vor ridica cu iuțeala americană un oraș nou nouț.” (12).

În ceea ce privește învățământul, existau două școli primare (13) dar și o școală germană, care avea și grădiniță și care a fost frecventată și de elevi români (14).

În 1904 a fost înființată Școala de maiștri sondori, considerată prima de acest fel din lume și care depindea de Ministerul domeniilor (15). Conform regulamentului școlii, numărul elevilor era limitat la maximum 60, dintre care 15 ca bursieri, iar durata cursurilor era fixată la 22 luni. Primele 6 erau destinate învățământului practic, următoarele 10 celui teoretic, iar ultimele 6 aveau atât conținut practic cât și teoretic (16) .

În 1907, absolvenții școlii adresau o plângere ministrului domeniilor în care arătau că nu pot găsi locuri de muncă fiind preferați străinii, dar acuzau și condițiile grele de lucru. Ei solicitau modificarea regulamentelor privitoare la industria petrolieră astfel încât să aibă prioritate la angajare și îmbunătățirea condițiilor de muncă (17).

În ceea ce privește dinamica populației, în anul 1899 Câmpina avea 3779 locuitori (18). În anul 1901 în localitate s-au înregistrat 17 căsătorii, 3 divorțuri și s-au născut 156 de copii (76 băieți, 80 fete), din care 136 legitimi și 20 nelegitimi sau găsiți (19). Era o tendință demografică pozitivă, numărul nașterilor fiind mai mare decât cel al deceselor cu 44 (20). Dintre cei căsătoriți 26 (15 bărbați și 11 femei) au știut să semneze în registre iar 8 (2 bărbați și 6 femei) nu au știut (21). În anul 1902 s-au înregistrat 46 căsătorii, deci o creștere spectaculoasă față de anul precedent (22).

Conform recensământului din decembrie 1912, populația Câmpinei era de 8.525 locuitori deci dublu față de sfârșitul secolului al XIX-lea (23). Numărul bărbaților români era de 2797, dintre care 2.298 știutori de carte iar 499 analfabeți (24). Erau și 1089 de bărbați străini, din care 955 știutori de carte și 134 analfabeți (25). În ceea ce privește femeile de origine română, numărul lor era de 2187, din care 1305 știutoare de carte și 882 analfabete (26). Numărul femeilor de origine străină ere de 974, dintre care 752 știutoare de carte și 222 analfabete (27). Această statistică arată poziția încă inferioară a femeilor, analfabetismul fiind mai răspândit în rândul acestora.

Procentul știutorilor de carte era de 75,4%, mai mare decât în orașul Ploiești, unde era de 65,9 %. În această privință, Câmpina era

depășită în județul Prahova doar de Sinaia, care avea un procent de 78,4% (28).

În ianuarie 1913 existau în oraș 1067 clădiri, dintre care 958 particulare, 80 aparținând societăților industriale și comerciale (cele mai multe din județul Prahova, în Ploiești fiind doar 22) și 29 aparținând instituțiilor publice (29). Dintre acestea, 155 aveau un etaj și 7 erau cu 2-3 etaje (30). Erau 219 clădiri pe kmp. iar densitatea populației era de 1746,9 loocuitori pe kmp. (31).

Procesul de modernizare prin care trecea localitatea este dovedit și de introducerea primelor posturi telefonice, și anume 9 în 1902, numărul lor ajungând la 15 în 1905 (32).

Calea ferată juca un rol important în ceea ce privește legătura dintre oraș și capitala țării. În anul 1910, un bilet de tren pe ruta București-Câmpina, pentru tren accelerat, costa 10 lei și 90 bani la clasa I și 7 lei și 90 bani la clasa a II-a. În ceea ce privește trenul de persoane, un bilet costa 9 lei și 10 bani la clasa I, 6 lei și 55 bani la clasa a II-a și 4 lei și 50 bani la clasa a III-a (33).

În ceea ce privește activitatea culturală se remarcă apariția unor gazete locale. Prima de acest fel a fost "Câmpina", apărută în perioada 1894-1904 (34). În intervalul octombrie 1904-martie 1905, apare ziarul umoristic intitulat "Gurița" (35).

Dorința multor câmpineni de a sprijini cultura reiese și din donațiile făcute societății „Steaua", coordonată de Spiru Haret și care avea ca scop "întinderea învățăturii în popor prin tipărirea și răspândirea de scrieri, publicații morale, patriotice și de folos practic" (36). Printre cei care au fost, în anii 1905-1906, cotizanți ai acestei societăți s-au numărat: Victor Rădulescu, viitor primar al orașului, învățătorul Anastasie Scripcă, N. N. Boeru, Elisabeta Iliescu, dar și clubul funcționarilor "Steaua Română" (37).

În numerele revistei "Albina", din anii 1906-1907, apărea publicat un apel făcut de comitetul pentru înființarea unei biblioteci populare la Câmpina, adresat librăriilor, editorilor și autorilor din țară, în scopul donării de cărți și reviste (38). Președinte al comitetului era B. P. Hasdeu, iar între membrii se regăseau I. T. Ionescu, primarul orașului și Anastasie Scripcă, care era directorul Școlii de băieți numărul 1, dar și casier și bibliotecar al noii instituții (39).

În anul 1908, s-au pus bazele societății muzicale "Ciprian Porumbescu" (40). În anul următor, aceasta s-a transformat în Ateneul popular "B. P. Hasdeu", care a organizat periodic conferințe urmate de șezători (41).

Pe plan sportiv, câmpineanul N. Niculescu s-a numărat printre cei 7 provinciali (din 20 de concurenți) care au participat la turul Munteniei pe bicicletă în anul 1912. El a terminat pe locul 2 prima etapă, desfășurată pe ruta București-Alexandria (42). În clasamentul general s-a clasat pe locul al IV-lea, câștigând medalia de bronz argintat și 200 lei (43).

În anul 1909, are loc la Câmpina primul meci de box din țara noastră, al doilea eveniment de acest fel având loc la București, în același an (44).

Referitor la viața politică, cea mai mare influență o avea în localitate Partidul Național Liberal. Membru de frunte al acestuia era Dem I. Ștefănescu, considerat primarul care a început programul de modernizare a orașului (45).

Câmpina fiind și un important centru muncitoresc, s-a dezvoltat mișcarea socialistă și cea sindicală. La 25 aprilie 1905, a avut loc în casa Mariei Aricescu o mică adunare care a dus la constituirea cercului socialist "România muncitoare" și la alegerea comitetului de conducere al sindicatului lucrătorilor petroliști din Câmpina (46).

În perioada de care ne ocupăm au avut loc și acțiuni sociale, în special revolte și greve. Astfel, la 15 ianuarie 1902, peste 100 de lucrători de la schelele Bucea și Gafița ale societății "Steaua Română"s-au răzvrătit împotriva inginerului șef și i-au bătut pe logofeții care luaseră apărarea acestuia (47).

În februarie 1905, peste 200 de lucrători de la rafinăria societății "Steaua Română" au intrat în grevă, obținând îmbunătățirea condițiilor de muncă (48).

În luna ianuarie 1912, a început greva muncitorilor de la Atelierele "Creditul petrolifer", care au demonstrat pe străzile orașului (49). Deznodământul a fost unic în felul său : atelierele au fost vândute, iar noul proprietar a demontat utilajele și le-a transportat la Ploiești (50).

În concluzie, se poate afirma că la începutul secolului al XX-lea, Câmpina, deși nu era un oraș mare, se caracteriza printr-o evoluție dinamică, fiind una dintre cele mai moderne localități ale țării.

Note

1.Indicele comuneloru României după noua organizare a legei comunale, Bucuresci, Imprimeria Statului, 1865, p. 67.
2. Ibidem.
3. Mihail Pizanty, Aria exploatării petrolifere în România, Tiparul „Cartea românească", București, 1938, p. 35.

4. Ibidem.
5. Vintilă I. C. Brătianu, Scrieri și cuvântări, vol. II, București, Imprimeriile Independența, 1938, p. 25.
6. I. Tănăsescu, V. Tacit,Exploatarea petrolului în România, Institutul de Arte Grafice "Carol Gobl", București, 1907, p. 23.
7. Ibidem, p. 78.
8. Ion Șt. Baicu, Din istoria social-democrației în Valea Prahovei, Editura Prahova, Ploiești, 1996, p. 40.
9. Arhiva I. C. P. T. Câmpina, Fond Steaua Română, dosar nr. 44/1907, f. 6.
10. Silviu Dan Cratochvil, Monografia orașului Câmpina, 1990, p. 52-53.
11. C. M. Rîpeanu, N. I. Simache, Istoricul tipografiilor prahovene, în Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al jud. Prahova, II, Ploiești, 1969, p. 119.
12." România economică", 09, nr. 33-34, 26 august, 1907, p. 435-436.
13.Anuarul statistic al României, București, Imprimeria statului, 1912, p. 460
14. Alin Ciupală, Șerban Băleanu, Câmpina, bătrânul târg îmbracă haine noi, Editura Sprinten Informar Ploiești, p.9.
15. Silviu Dan Cratochvil, op. cit., p.112.
16. „România economică", 07, nr. 37, 18 septembrie 1905, p. 208-209.
17. Idem, 09, nr. 40, 14 octombrie 1907, p. 536.
18. Anuarul statistic al României, 1912, p.18.
19. Mișcarea populațiunii României în anii 1901-1903, București, Tipografia George Ionescu, Anexe, p.3.
20. Ibidem.
21. Ibidem, p. 12.
22. Ibidem, p.55.
23.Statistica știutorilor de carte din România, București, Stabilimentul de Arte Grafice Albert Baer, 1915, p. 4-5.
24. Ibidem, p. XXX-XXXI.
25. Ibidem.
26. Ibidem.
27. Ibidem.
28. Ibidem, p. XXXV.
29. Statistica clădirilor și a locuințelor din România, Cartea Românească, Carol Gobl, 1920, p.15.
30. Ibidem, p. 59.
31. Ibidem, p.15.
32. Dare de seamă asupra mersului serviciilor de poștă, telegraf și telefon, București, Imprimeria Statului, 1906, p. 131.
33. „Calendarul Minervei pe 1910", Editura Minerva, București, p. 44.
34. Gherasim Rusu Togan, coord., Spiritualități câmpinene, Editura Premier, Ploiești, 2009, p. 88.
35. Ibidem, p. 86.
36. „Albina", 09, nr. 39, 25 iunie 1906, p. 1068.
37." Albina", 09,nr.3, 16 octombrie 1905, p. 84.
38. „Albina", 10, nr. 05, 29 octombrie 1906, p. 142.
39. Ibidem.
40. Cecilia Caraboi, Ateneul popular „B. P. Hasdeu", în Anuarul Societății de Științe Istorice din România, filiala Câmpina, 2011, p. 16.

41. Ibidem.
42. „Gazeta ilustrată”, Anul I, no 37, 25 august 1912, Editura Socec, București, p. 4.
43. „Gazeta ilustrată”,01, nr. 38, 1 septembrie 1912, p. 4.
44. https:// www. luptători. ro, accesat la 30.07. 2015.
45. Constantin Dobrescu, Mihai Rachieru, Ion Șt. Baicu, Viața politică prahoveană,1918-1938, Documente, Scrisul prahovean-Cerașu, 2000, p. 312.
46. Ion Șt. Baicu, op.cit., p. 198.
47. Ibidem, p. 197.
48. Ibidem.
49. Ibidem, p. 222-223.
50. Ibidem, p. 223.

Bibliografie

I.Documente

1.Arhiva I. C. P. T. Câmpina, fond Steaua Română, dosar nr.44/1907.
2. Anuarul statistic al României, 1912.
3. Dare de seamă asupra mersului serviciilor de poștă, telegraf și telefon, București, Imprimeria Statului, 1906.
4. Dobrescu, Constantin, Rachieru, Mihai, Baicu, Șt. Ion, Viața politică prahoveană, 1918-1938, Documente, Scrisul prahovean-Cerașu, 2000.
5. Indicele comuneloru României după noua organizare a legii comunale, Bucuresci, Imprimeria Statului, 1865.
6. Mișcarea populațiunii României în anii 1901-1903, București, Tipografia George Ionescu.
7. Statistica clădirilor și a locuințelor din România, Cartea Românească, Carol Gobl, 1920.
8. Statistica știinților de carte din România, București, Stabilimentul de Arte Grafice Albert Baer, 1915.

II. Presă

1.”Albina”, anii 1905-1906.
2.”Calendarul Minervei pe 1910”.
3. “Gazeta ilustrată”, anul 1912.
4.”România economică”, anii 1905, 1907.

III. Lucrări și studii

1.Baicu, Ion Șt., Din istoria social-democrației în Valea Prahovei, Editura Prahova, Ploiești, 1996.
2. Brătianu, Vintilă I. C., Scrieri și cuvântări, vol. II, București, Imprimeriile Independnța, 1938.

3. Caraboi, Cecilia, Ateneul popular "B. P. Hasdeu", în Anuarul Soocietății de Științe Istorice din România, filiala Câmpina, 2011.
4. Ciupală, Alin, Băleanu Șerban, Câmpina, bătrânul târg îmbracă haine noi, Editura Sprinten Informar Ploiești.
5. Cratochvil, Silviu Dan, Monografia orașului Câmpina, 1990.
6. Pizanty Mihail, Aria exploatării petrolifere în România, Tiparul "Cartea Românească", București, 1938.
7. Rîpeanu, C. M., Simache N. I., Istoricul tipografiilor prahovene, în "Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al jud. Prahova", II, Ploiești, 1969.
8. Rusu Togan, Gherasim, coord., Spiritualități câmpinene, Editura Premier, Ploiești, 2009.
9. Tănăsescu, I., Tacit, V., Exploatarea petrolului în România, Institutul de Arte Grafice "Carol Gobl", București, 1907.